

Inhoudsopgave

Begroting 2022 – 2025	4
Beleidsmatig meerjarenperspectief	6
Financieel meerjarenperspectief	10
2. Programma's.....	18
Programma 1 : Vitale dorpen in Midden-Delfland® 2025.....	19
Programma 2 : Bestuur en veiligheid.....	25
Programma 3 : Beheer, verkeer en milieu	29
Programma 4 : Onderwijs	42
Programma 5 : Sociaal Domein en Welzijn	44
Programma 6 : Economische en sociale zaken	50
Programma 7 : Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting	57
Overzicht van algemene dekkingsmiddelen	64
Overzicht van de kosten Overhead	68
3. Paragrafen	72
3. 1. Lokale heffingen	73
3. 2. Verbonden partijen	81
3. 3. Grondbeleid	95
3. 4. Onderhoud kapitaalgoederen	98
3. 5. Bedrijfsvoering	102
3. 6. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	107
3. 7. Financiering	115
4. Recapitulatie	121
5. Financiële begroting (overzicht van baten en lasten)	124
6. Bijlagen	143
6. 1. Missie	144
6. 2. Staat van reserves en voorzieningen.....	145
6. 3. Prognose verloop reserves en voorzieningen 2022 – 2025	151
6. 4. Meerjarig investeringsoverzicht 2022 – 2025	154
6. 5. Begroting 2022 – 2025 op taakveld	157
6. 6. Beleidsindicatoren	162

Geachte raad,

Hierbij bieden wij u onze begroting aan.

Deze collegeperiode staat in het teken van flinke financiële en inhoudelijke opgaven. De coronacrisis en de anderhalve meter-samenleving hebben impact op iedereen en ieder beleidsterrein. De maatschappelijke vraagstukken op onder meer het gebied van Jeugd, de implementatie van de nieuwe omgevingswet, de woningbouwopgave voor vitaliteit in de dorpen en de uitvoering van het landelijk Klimaatakkoord, behoeven veel aandacht en inzet. En daarnaast is het simpelweg financieel ingewikkeld; we hebben te maken met ontwikkelingen die niet of slechts zeer beperkt lokaal beïnvloedbaar zijn, maar wél bepalend zijn voor wat wij kunnen realiseren.

Ons doel

Onze basistaak is om te zorgen dat het goed wonen en werken is in Midden-Delfland; wij zijn er voor onze inwoners en ondernemers. Daarnaast blijven we invulling geven aan de kernopgave van onze gemeente, voor onze eigen inwoners en voor de regio. Tot slot willen we geen 'losse eindjes'. Onze inzet met deze begroting is om de basis op orde te hebben, zodat de nieuwe raad en het nieuwe college een frisse start hebben vanuit een gezonde positie.

Zo doen we dat

Financieel doen we dat door realistisch om te gaan met onze ambities. Aanvullende grote bezuinigingen voeren we echter niet door. We zijn kritisch op lastenverhoging naar inwoners, en daarmee ook kritisch op onze eigen uitgaven. Op die manier houden we Midden-Delfland sterk.

We investeren in sociale cohesie. Er is afstand ontstaan in de samenleving als gevolg van corona. Daarom is het belangrijk om weer meer op zoek te gaan naar contact en verbinding met en binnen onze gemeenschap. We zorgen ervoor dat onze uitvoering op orde is. Zo kunnen we met onze reguliere voorzieningen inwoners en ondernemers helpen als de landelijke corona-steunpakketten stoppen.

We blijven werken aan het versterken van ons landschap. We zijn een bijzondere gemeente met een bijzondere opdracht; een waardevol landschap behouden en ontwikkelen. We investeren ook in de kwaliteit van de leefomgeving. Dat doen we door meer uit te geven aan onderhoud van bijvoorbeeld wegen en groen. Daarmee voorkomen we ook dat we later grotere inhaal investeringen moeten doen. Daarnaast willen we ons niveau van dienstverlening op peil kunnen houden en verbeteren en daarom investeren we onder meer in ICT. Dit draagt eraan bij dat we efficiënter, duurzamer en makkelijker kunnen blijven werken.

Tot slot staan we klaar om woningen te realiseren. We hebben een flinke impuls gegeven aan de woonopgave. Er is hard gewerkt om de planvorming af te hebben. Voor ruim 550 woningen hebben we 'harde' plannen, en zijn we dus gereed voor de realisatie daarvan. Voor de resterende 150 woningen hebben we 'zachte' plannen die we komend jaar verder uitwerken.

Tot slot

Het aanbieden van een sluitende begroting voor zowel 2022 als voor het eind van het meerjarenperspectief is een flinke opgave geweest. Met deze begroting werken wij verder aan de realisatie van de ambities die we aan het begin van deze coalitieperiode met elkaar hebben gesteld. Tegelijkertijd dragen we zorg voor onze andere grote wens; oog voor de toekomst door financieel duurzaam op orde te zijn. We kijken uit naar het bestuurlijk debat.

Het college van burgemeester en wethouders,

Martien Born
Gemeentesecretaris

Arnoud Rodenburg
Burgemeester

Leeswijzer

In het hoofdstuk *Beleidsmatig meerjarenperspectief* vertellen we op welke wijze het collegewerkprogramma, de kaderbrief en deze begroting met elkaar verweven zijn. Inzicht in de maatregelen om tot een sluitende meerjarenbegroting te komen, oftewel het dekkingsplan, vindt u in het *Financieel meerjarenperspectief*. Direct daarna volgt een toelichting op de zeven programma's en de paragrafen. Tenslotte geven de bijlagen u zicht op onze reserves, voorzieningen en investeringen.

Procedure begrotingsbehandeling

In oktober en november behandelen we de begroting 2022-2025.

Dit is de planning:

Maandag 11 oktober
Woensdag 20 oktober

Beantwoording technische vragen in een plenaire bijeenkomst.
De fracties leveren uiterlijk om 12 uur hun algemene beschouwingen in.

Vrijdag 29 oktober
Dinsdag 9 november

Het college geeft zijn reactie op de algemene beschouwingen.
De gemeenteraad bespreekt en beslist over de begroting tijdens een openbare raadsvergadering.

Beleidsmatig meerjarenperspectief

Al met al – en ondanks het uitstellen van projecten en andere prioritering – hebben we geconstateerd dat veel zaken in het College WerkProgramma (CWP) op schema lopen. En daar gaan we mee verder.

Dit hoofdstuk legt een link tussen het collegewerkprogramma, de Kaderbrief en deze begroting.

We kijken naar wat we in 2022, het laatste (gedeeltelijke) jaar in deze bestuursperiode oppakken en afronden. Dat doen wij volgens de indeling van het collegewerkprogramma:

1. Landschap
2. Duurzaamheid
3. Inwoners
4. Ontwikkeling
5. Dienstverlening

Meer informatie en concrete doelen leest u in de programma's 1 tot en met 7 van deze begroting (zie hoofdstuk 2 Programma's).

1. Landschap

Binnen dit onderdeel van het collegewerkprogramma wordt het verbeteringsplan III 'Landschap lokaal dragen' uitgewerkt:

Met de oprichting van de gemeente Midden-Delfland hebben wij de bestuurlijke opdracht meegekregen het landschap van Midden-Delfland te versterken, gedreven door trots op het cultuurhistorische landschap, de kringlooplandbouw als drager van het gebied en onze authentieke dorpen. Vanuit de regionale opgaven van leefkwaliteit en economisch vestigingsklimaat versterken we de positie van het landschap als groen gebied tussen de steden en maken het toegankelijk voor recreatie ten behoeve van inwoners van binnen en buiten de gemeente.

Wat ziet u hiervan in 2022?

- De komende jaren wordt verder gewerkt aan klimaatadaptatie in het landelijk gebied. In het verleden heeft het hoogheemraadschap al de nodige investeringen gedaan, de Leidraad Bodemdaling is ontwikkeld. De komende jaren gaan we verder om de kans op wateroverlast, bodemdaling, gevolgen droogte, uitstoot broeikasgassen vanuit veenbodems te beperken. Dit doen we samen met het hoogheemraadschap en de betrokken boeren.
- Vanuit het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland wordt de komende jaren verder gewerkt aan de concretisering van de ambities uit de visie, zoals Ruimtelijke Kwaliteit, Duurzaam Boer Blijven, Water en Klimaat, Biodiversiteit en Bekendheid en recreatie en Energie. Hiertoe wordt een uitvoeringsplan geschreven.
- Op verzoek van de landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland (BPL) en de Coöperatie Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland (CBG) vindt een recreatieonderzoek plaats. Dit kan gebruikt worden in het kader van het op te stellen Uitvoeringsplan voor het BPL (de concretisering van de Visie), bij inrichtingsvraagstukken voor de CBG en bij het spreiden van de bezoekers naar de minder kwetsbare deelgebieden binnen Midden-Delfland.
- Samen met de gemeenten binnen de MRDH wordt gewerkt aan een optimale fietsregio door het realiseren van regionale themaroutes voor de fiets (waaronder de door Hans Horlings geïnitieerde Napoleonroute tussen Hellevoetsluis en Leiden). Op initiatief van Maassluis vinden verkenningen naar samenwerking tussen de marketingorganisaties binnen het BPL plaats.
- Puur Midden-Delfland blijft zich richten op de vergroting van de naamsbekendheid van Midden-Delfland en het versterken van het bestaansrecht van agrarische en recreatieondernemers. Corona heeft flink veel consequenties gehad voor de marketingactiviteiten. De verwachting is dat in 2022 een verdere versterking van het netwerk kan plaatsvinden. Minimaal 85 partners zijn lid eind 2022. Inzet wordt gepleegd op storytelling, blogs en vlogs. Een bijdrage vanuit toeristenbelasting zou een belangrijke basisvoorwaarde zijn voor de continuïteit van de marketingorganisatie. Op basis van het recreatieonderzoek kan een nulmeting van de activiteiten van PUUUR Midden-Delfland plaats vinden.
- Er wordt verder gewerkt aan de implementatie van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

2. Duurzaamheid

De duurzame ambitie van de gemeente wordt verder uitgewerkt op basis van wettelijke verplichtingen. Wij werken hierbij vanuit de kaders die zijn vastgesteld in het Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023, hierin staan de wettelijke taken voor de gemeente. Doordat de financiële ruimte gering is zijn in deze begroting niet alle voorstellen met financiële gevolgen uit dat programma verwerkt. Bijvoorbeeld de ambitie t.a.v. circulaire economie kunnen we daardoor nu niet invullen. Wel is binnen het rioleringsfonds vanaf 2021 financiële ruimte beschikbaar voor het (laten) uitvoeren van stresstesten, het opstellen van een uitvoeringsagenda en het voeren van een risicodialoog. Dat pakken we dus ook op. Veel zaken maken ook onderdeel uit van andere programma's zoals Duurzaam Boer Blijven en de Emissieloze Kas 2027.

Wat ziet u hiervan in 2022?

De opgaven die aan alle gemeenten is gesteld vanuit het Klimaatakkoord zullen in 2022 voor ons hun uitwerking vinden in onder meer de RES als de Transitievisie Warmte (TVW). Voor de RES wordt gewerkt aan een uitvoeringsagenda, die mede afhankelijk zal zijn van de samenstelling van het nieuw te vormen kabinet. Voor de TVW geldt dat deze (mits vastgesteld door de Raad december 2021) zijn uitwerking zal krijgen in de uitvoeringsstrategie. Hierin willen we maximaal inzetten op het activeren en faciliteren van inwoners op hun eigen (vrijwillige) route langs het zgn. spijtvrije pad (samenbrengen, verbinden en ondersteunen van kleinere bewonersinitiatieven). Naar verwachting zal in 2022 ook het definitieve investeringsbesluit worden genomen m.b.t. WarmtelinQ. Daarmee zal ook het tracé bekend worden en de (on-)mogelijkheden die deze leiding voor onze gemeente kan betekenen in onze duurzame ambities. Als aandeelhouder van Juva dragen wij bij aan het tot stand komen van het Warmte Netwerk Westland, waardoor het aardgasverbruik door tuinders substantieel wordt verminderd. Ook het gebruik van zonnepanelen op daken in Harnaschpolder levert een bijdrage aan duurzame energie (gelijk aan het verbruik van ca. 6000 huishoudens)

3. Inwoners

Meedoen is belangrijk. Werk speelt daarbij een belangrijke rol, zeker nu de economie zo hard getroffen is door de corona pandemie. Na het beëindigen van de diverse steunpakketten, zijn inwoners in 2022 weer aangewezen op reguliere voorzieningen. Dit vraagt een sterke uitvoering van de gemeentelijke dienstverlening op het gebied van werk, schuldhulpverlening, inkomensondersteuning voor (gewezen) zelfstandigen en bijstand. Re-integratie naar werk blijft een speerpunt voor uw college. Goed onderwijs en activering zijn onontbeerlijk. Wij ondersteunen het onderwijs extra via ons lokaal onderwijsbeleid.

Wij bieden ondersteuning en zorg voor wie daarop is aangewezen. Daarbij staat voorop dat we onze inwoners ondersteunen om zelf regie en verantwoordelijkheid te nemen. Waar nodig bieden we op de persoon gerichte zorg voor een veilig, gezond en waardig leven. Voor ouderen bieden we mogelijkheden langer zelfstandig thuis te blijven wonen, verkennen we de mogelijkheid voor een woon/zorg voorziening in Den Hoorn.

De landelijke trend van kostenstijging in het sociaal domein, is ook in onze gemeente al enkele jaren een realiteit gebleken. Met de ingezette maatregelen (met name door versterking van het maatschappelijk team) krijgen we geleidelijk meer grip op deze problematiek. De financiële uitdaging blijft echter enorm. De voorliggende meerjarenbegroting is met de kennis van nu gebaseerd op een reële raming van kosten in (jeugd)zorg en ondersteuning. We blijven scherp aan de wind zeilen want de middelen zijn beperkt, mede vanwege het vooralsnog uitblijven van helderheid over structurele extra rijksmiddelen jeugd.

We koppelen kunst en cultuur aan het reguliere onderwijsprogramma. Zo bevorderen we de ontwikkeling van onze kinderen. Sportverenigingen blijven we ondersteunen. We starten in 2022 met de uitvoering van de nieuwe wet inburgering, en bereiden ons voor op de doordecentralisatie van het beschermd wonen. Opvang bereiden we voor in samenhang met reeds bestaande taken, zodat burgers integraal bediend kunnen worden. Wij vinden het belangrijk dat inwoners van Midden-Delfland zich veilig voelen, en spannen ons in om de veiligheid in onze gemeente te bewaken.

Wat ziet u hiervan in 2022?

- Zorg en Ondersteuning - Wij leveren adequate zorg en ondersteuning aan onze inwoners. Een blijvende uitdaging binnen dit taakveld vormen de tekorten in de Rijksfinanciering van het sociaal domein. Met de regiovisie jeugdzorg, het Beleidskader Jeugd en de uitvoering van het sportakkoord en het preventie-akkoord, richten wij ons op de kracht van preventie in het sociaal domein: als we de kosten aan dure geïndiceerde zorg willen terugbrengen, zullen we moeten inzetten op preventie: het benutten van de kracht van de lokale gemeenschap, het stimuleren en aanspreken van de eigen verantwoordelijkheid en het investeren in de poortfunctie. Wij merken dat het zicht op de uitgaven aanzienlijk beter onder controle is dan voorheen. De zorg blijft op een hoog niveau maar het sturen op de kosten is een zeer belangrijk speerpunt.
- Onderwijs - Wij handhaven het lokaal onderwijsbeleid. Met het lokaal onderwijsbeleid geven we kinderen, extra aandacht en begeleiding. Ook worden leerkrachten ondersteund. We vinden het belangrijk om ervoor te zorgen dat kinderen zich op school goed voelen en zichzelf optimaal kunnen ontwikkelen. Hoewel we als gemeente niet alle jeugdproblemen oplossen, kunnen we wel samen met scholen ervoor zorgen dat kinderen op school de begeleiding en aandacht krijgen die ze nodig hebben. Daar gaat een positieve werking vanuit. Met het onderwijsveld maken wij afspraken over de lokale invulling van het nationaal programma onderwijs, voor herstel en ontwikkeling van onderwijs na de coronacrisis.
- Veiligheid en sociale veiligheid - Wij werken met het actieprogramma Veiligheid. Dit programma richt zich zowel op de ondersteuning van landelijke thema's en projecten als op de aanpak van gemeentelijke onderwerpen met prioriteit.
- Maatschappelijke voorzieningen – we geven uitvoering aan de besluitvorming ten aanzien van de herontwikkeling van de locatie Hoornbloem, waarbij we verkennen hoe we woningen voor ouderen met een zorgbehoefte kunnen realiseren. In Schipluiden zetten we volgende stappen in een passend niveau van de huisvesting van scholen en maatschappelijke voorzieningen.
- Als uitwerking van het verbeteringsplan I 'Samenleving rendabel stimuleren', wordt de noodzakelijke inhaalslag in de bedrijfsvoering en de ICT voor het sociaal domein afgerond. Hiermee krijgen we meer grip, inzicht en sturingsinformatie. Op een aantal onderdelen wordt de bedrijfsvoering gezien de toegenomen taken, werkdruk en financiële verantwoordelijkheden, structureel op een steviger niveau gebracht.

4. Ontwikkeling

Wij gaan onverminderd door met het realiseren van woningbouwplannen. Wij willen de vitaliteit van ons dorp waarborgen. Daar is voldoende draagkracht nodig voor het in stand houden van onze voorzieningen zoals winkels, scholen en verenigingen. Daarom hebben wij ook de stevige ambitie om 700 woningen toe te voegen in ons collegewerkprogramma opgenomen. Uitgaande van onze andere kerntaken zoals het in stand houden van het landschap en zijn de mogelijkheden voor nieuwe woningbouwlocaties beperkt. Ook de dorps uitstraling willen we behouden.

In de realisatie zit voortgang. In de afgelopen jaren zijn bijna 200 woningen gerealiseerd. Voor bijna nog eens 200 woningen zijn belangrijke stappen doorlopen in de planvorming zoals het vaststellen van bestemmingsplannen en grondverwervingen. Denkt u hierbij aan De Kreek, Maaslandse Dam, Hof van Keenenburg, Keenburg V fase 2, Equestrum en de voormalige locatie de Magneet.

Daarnaast zijn wij ook nog eens aan het werk aan de planvorming van nogmaals 250 woningen in de komende jaren. Hierbij doelen wij op: Centrumplan Maasland, Maaslandse Zoom, De Kreek fase 4 (nu statushouderslocatie), Scharnier/Woudselaan en Zuidrand Schipluiden. Bij deze plannen twijfelen wij er niet aan dat deze gerealiseerd worden.

Daar houden wij niet op. Ook in 2022 werken wij nog aan aanvullende woningbouwprojecten waarvoor wij gesprekken hebben opgestart en meestal nog een initiërende fase zitten. Het onderzoek naar de Hoornbloem hebben wij al met u gedeeld. Bij de aanvullende potentiële projecten zijn we afhankelijk van grondeigenaren, ondernemers en andere initiatiefnemers. Wij blijven in de relatie met deze partijen investeren.

Wij werken aan een goed woon-werkklimaat in onze gemeente. Dat doen we door het stimuleren van een gevarieerd woningaanbod en het goed ondervangen van de toename van verkeer en parkeerdruk.

Waar mogelijk werken wij mee aan duurzame initiatieven van ondernemers. Zo ondersteunen we onze ondernemers onder meer bij de afzet en de promotie van hun streekproducten in korte ketens. Op regionaal niveau werken we in lijn met de Human Capital Agenda en dragen we bij aan Campus en fieldlabontwikkelingen.

Wat ziet u hiervan in 2022?

- Onverminderd werken we in 2022 aan het stimuleren en faciliteren van grondeigenaren, ondernemers en andere initiatiefnemers om woningbouw toe te voegen zodat we nog in deze collegeperiode tot een toename van 700 woningen kunnen komen. Kansrijke en concrete plannen kunnen daarbij op onze aandacht rekenen.
- We houden bij ontwikkelingen op passende wijze rekening met de bereikbaarheid behoefte in de kernen en het buitengebied.
- We blijven actief in gesprek met ondernemers om met hen mee te denken over initiatieven die ten goede komen aan het versterken van de identiteit van Midden-Delfland.

5. Dienstverlening

Op basis van de waarden van Cittaslow zijn we een gastvrije gemeente met een open oriëntatie naar onze samenleving. De snelle ontwikkelingen in de maatschappij vragen van ons een goede, veilige en flexibele dienstverlening en informatievoorziening. Wij hebben een hoge kwaliteit van dienstverlening en sturen doorlopend op het vasthouden daarvan. We volgen dit onder meer via jaarlijkse clienttevredenheidsonderzoeken in bijvoorbeeld het sociaal domein (Wmo, jeugdhulp, participatiewet). De internationale Cittaslow prijs die de gemeente heeft gekregen voor 'Thuis in Midden-Delfland' is een blijk van waardering voor de wijze waarop medewerkers zich inzetten om de vraag van de klant voorop te stellen. Desalniettemin blijven wij alert op verbeterpunten. We investeren daarom ook in ICT, zodat we efficiënt, makkelijk en duurzaam kunnen (blijven) werken. De concrete doelen voor brede dienstverlening aan inwoners leest u onder '3. Inwoners'. Hieronder leest u waar en hoe we investeren in de bedrijfsvoering om de dienstverlening op peil te houden en te kunnen ontwikkelen.

Wat ziet u hiervan in 2022?

- Zaakgericht werken – in 2021 zijn we gestart met de implementatie van een zaakstelsel, in 2022 gaan we echt van start. Door het werken met een gemeentebreed zaakstelsel staat alle informatie die hoort bij een zaak bij elkaar. Dat maakt het eenvoudiger om samen te werken, om het proces van A-Z te zien en de opvolging te kunnen volgen. Dat zorgt voor betere, completere informatie aan de klant. En maakt het mogelijk om ook sneller en effectiever mee te kunnen denken met de klant.
- Plaatsonafhankelijk/hybride werken – De verwachting is dat het 'oude normaal' als het gaat om werken op kantoor niet meer volledig terugkomt. We kijken naar een nieuwe vorm van werken met elkaar: niet meer óf-óf (óf op kantoor óf vanuit huis) maar én-én. Dat betekent dat we inzetten op ontwikkeling van de digitale werkplekken, aandacht hebben voor de werkplekvoorzieningen die nodig zijn voor thuis en duidelijke afspraken maken over onder meer bereikbaarheid.
- P&C-cyclus – naast dat we investeren in de bedrijfsvoering van het sociaal domein (onder '3. Inwoners' genoemd) zorgen we voor digitalisering van de P&C-cyclus. Hiermee maken we het werk logischer, overzichtelijker en beter. Ook willen we bereiken dat we steeds meer 'real time' financiële informatie beschikbaar hebben. Dat helpt ons bij het maken van de juiste inhoudelijke keuzes.
- Traineeprogramma – ons traineeprogramma is succesvol. We hebben jonge talenten in dienst genomen die tijdens hun traineeship doorgroeien op reguliere functies in de gemeente. Samen met het Jong Midden-Delfland programma zorgen we voor een gezonde opbouw van onze organisatie, boeien en verbinden we nieuwe, jonge medewerkers. In de tweede helft van 2022 starten we weer een nieuw programma.
- Robuuste organisatie - Om goede dienstverlening te kunnen bieden, is een robuuste organisatie nodig. Een organisatie met (eigen) medewerkers die gemotiveerd en betrokken zijn, breed inzetbaar en flexibel in denken en handelen. Afgelopen jaren hebben we de kosten voor inhuur omlaag gebracht en hebben we besparingen doorgevoerd op personeelslasten (incidenteel en structureel). In 2022 ligt de focus op het beheersbaar maken van de werkdruk en te zorgen voor een personeelsbezetting die past bij de opgaven en taken die we hebben.

Financieel meerjarenperspectief

In het Financieel meerjarenperspectief' geven wij de uitgangspunten voor deze begroting. Onder de kop 'Samenvattend financieel overzicht Begroting 2022-2025' staan de financiële resultaten van deze begroting. Daarna geven wij in de eerste paragraaf (I Mutaties begroting) kort de mutaties weer die de grootste invloed hebben op het resultaat van de primitieve begroting. In de tweede paragraaf (II Dekkingsplan) beschrijven wij de gemaakte keuzes om te komen tot een sluitende begroting. Ten slotte is in dit hoofdstuk in de laatste paragraaf het financieel perspectief tot en met 2030 weergegeven.

In de Financiële begroting (blz. 126 e.v.) gaan wij uitgebreid in op het resultaat van de primitieve begroting en de financiële structuur.

Uitgangspunten begroting

Zoals verwoord in de Kaderbrief 2021 is ons algemene uitgangspunt een financieel gezonde gemeente. Nu en op de lange termijn. Dat wil zeggen een positief meerjarenperspectief met structureel evenwicht, een beperkte ontwikkeling van de lastendruk voor onze inwoners en een weerstandsvermogen met een ratio dat zich minimaal tussen de 1,0 en 1,4 bevindt.

Hiervoor heeft u de volgende kaders vastgesteld:

- De Begroting 2022-2025 bevat in beginsel voortzetting van bestaand beleid.
- De bezuinigingen uit de Begroting 2021-2024 (deels afkomstig uit de Begroting 2020-2023) worden voortgezet in de Begroting 2022-2025.
- We zien af van het structureel inzetten van de algemene reserve voor een sluitende Begroting.
- De zeven verbeterssporen uit de Kadernota 2020 zetten wij voort in de Begroting 2022-2025.

Verder hebben wij in de Begroting 2022-2025 de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

- Inwoner- en woningprognose:

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Bevolkingsprognose	19.391	19.341	19.414	19.545	19.622	19.712	20.122
Aantal woningen	7.883	7.904	7.996	8.100	8.160	8.225	8.442
Gem. bezetting	2,46	2,45	2,43	2,41	2,40	2,40	2,38
Toename woningen		21	92	104	60	65	217

- Loonindexering personeelskosten

Vooruitlopend op de nieuwe cao (zie hiervoor) rekenen wij voor de ontwikkeling van de werkgeverslasten met een structurele jaarlijkse stijging van 1%.

- Prijsontwikkeling

Voor de prijsontwikkeling hanteren wij, indien van toepassing, het Nationale consumentenprijsindex (cpi). Voor 2022 is deze geraamd op 1,5%, voor de jaren erna 1,7%.

- Reserves en voorzieningen

De provinciaal toezichthouder hanteert strikte regels ten aanzien van de inzet reserves. Dit om te voorkomen dat gemeenten in (te) hoge mate afhankelijk zijn van structurele bijdragen vanuit hun reserves om structureel en reëel evenwicht te realiseren.

Conform de regels die hiervoor gelden, dekken wij in principe alleen incidentele lasten vanuit reserves. In dit kader dekken wij onderhoudslasten alleen vanuit een reserve voor zover deze incidenteel van aard zijn. Bijvoorbeeld in het kader van buitengewoon onderhoud of ten behoeve van de kwaliteitsimpuls openbare ruimte. Het reguliere onderhoud scharen wij tot de structurele lasten en dekken wij dan ook vanuit structurele baten. Voor de dekking van enkele investeringskredieten dekken wij de kapitaallasten vanuit een zogenaamde dekkingsreserve. Dit is toegestaan zolang de volledige boekwaarde in de dekkingsreserve aanwezig is. Aan deze voorwaarde voldoen wij.

Het egaliseren van tarieven is alleen mogelijk middels voorzieningen. Voor de afvalstoffen- en rioolheffing volgen wij daarom deze lijn.

Samenvattend financieel overzicht begroting 2022 – 2025

Voor de Begroting 2022-2025 vormen de jaarschijven 2022-2024 uit de Begroting 2021-2024 (gecorrigeerd met tussentijdse begrotingswijzigingen) de basis. De tussentijdse begrotingswijzigingen betreffen de afzonderlijke raadsvoorstellen uit 2021 en de periodieke begrotingswijzigingen. Hierop zijn de ontwikkelingen verzameld onder 'I Mutaties begroting' gemuteerd. Dit zijn voornamelijk autonome en onafwendbare ontwikkelingen. Desondanks zetten we ook in op versterking van de ambtelijke organisatie en investeren in onderhoud kapitaalgoederen om later grotere inhaalinvesteringen te voorkomen. We onderzoeken welke intensivering op samenwerking mogelijk en wenselijk is en we maken keuzes om te investeren op ICT vlak, om juist efficiënter en duurzamer werken in de toekomst te bevorderen. Voor tijdelijke projecten komen we met separate voorstellen. Het resultaat is een tekort op de primitieve begroting. Door middel van diverse maatregelen en bezuinigingsvoorstellen zijn deze tekorten verminderd (2022-2024) of weggewerkt (2025).

Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie moet de Begroting 2022 structureel en reëel in evenwicht zijn. Indien dit niet het geval is, dient in de meerjarenbegroting aannemelijk te worden gemaakt dat dit evenwicht alsnog tot stand wordt gebracht. Minimaal het eerste en/of het laatste begrotingsjaar in de meerjarenbegroting dient structureel sluitend te zijn, hetgeen bij ons in 2025 het geval is.

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht sluiten de Begroting 2022 en de meerjarenramingen 2023 en 2024 slechts op € 0 door een onttrekking aan de algemene reserve. 2025 sluit met een positief saldo.

	2022	2023	2024	2025
Saldo begroting 2022-2025 (incl. PBW 1 en 2)*	€ -203.889	€ -43.022	€ -29.303	N.v.t.
I Mutaties begroting	-1.190.390	-1.335.476	-1.351.772	124.690
Saldo Begroting 2022-2025	-1.394.279	-1.378.498	-1.381.075	124.690
II Dekkingsplan (netto)	996.000	719.000	926.500	164.000
Algemene reserve	398.279	659.498	454.575	0
Resultaat Begr. 2022-2025	0	0	0	288.690

Een positief bedrag betekent een voordelig resultaat.

* Inclusief structurele doorwerking mutaties eerste en tweede periodieke begrotingswijziging 2021.

In de paragrafen I en II informeren wij u op welke wijze de begroting 2022-2025 tot stand kwam en vertellen wij welke overwegingen daarbij leidend waren.

I. Mutaties begroting

De 'Mutaties begroting' betreffen de mutaties ten opzichte van de gecorrigeerde begrotingsaldi 2022-2024. Dit zijn de saldi uit de Begroting 2021-2024 gecorrigeerd met begrotingswijzigingen, zoals de periodieke begrotingswijzigingen. De voornaamste oorzaken van de 'Mutaties begroting' in 2022 zijn:

- Doorwerking Algemene uitkering op basis van Meicirculaire 2021
- Inzet tijdelijk personeel ten behoeve van RO en BWT
- Hogere personeelskosten (door premiestijging en loonontwikkeling)
- Kwaliteitsimpuls onderhoud openbare ruimte + beheerplannen O.W.
- Hogere kosten Sociaal Domein (Jeugdzorg, WMO)
- Hogere kosten sociale uitkeringen

In de Financiële begroting is een nadere toelichting op de oorzaken van het saldo van de primitieve begroting 2022 opgenomen.

II. Dekkingsplan

Algemeen

Het resultaat van de primitieve begroting was voor alle jaren negatief. Door aanvullende maatregelen, aanpassingen van de ramingen en/ of de inzet van reserves ter dekking van incidentele uitgaven hebben wij het tekort voor 2025 om kunnen buigen. Voor 2022-2024 hebben we de tekorten terug kunnen dringen.

In onderstaand overzicht staan alle aanvullende maatregelen, aanpassingen van de ramingen en/ of de inzet van reserves die leiden tot de verbeterde saldi.

Totaal voorstellen		2022	2023	2024	2025
1	Reserve openbare ruimte	€ 75.000	€ 75.000		
2	Risicoreservering Jeugdzorg	€ 100.000			
3	Maatschappelijk team			€ 200.000	
4	Reserve BUIG			€ 300.000	
5	Herijking gemeentefonds		€ 100.000	€ 200.000	
6	Anterieure overeenkomsten	€ 376.000	€ 305.000		
7	Middelen NPO	€ 100.000			
	Incidentele dekking via reserve:				
8	Onderhoud kapitaalgoederen	€ 200.000			
9	Kosten BUIG		€ 169.000	€ 161.500	€ 164.000
10	Compensatieregeling oud papier	€ 75.000	€ 50.000	€ 25.000	
11	Incidentele bijramingen	€ 70.000	€ 20.000	€ 40.000	

1. Reserve openbare ruimte

In de Begroting 2021-2024 is een storting geraamd in de nieuw gevormde reserve onderhoud kapitaalgoederen van € 75.000 voor de jaren 2021-2023. Door de storting van € 1,7 mln. vanuit de dekkingsreserve (zie onder punt 8) kunnen de jaarlijkse stortingen van € 75.000 teruggedraaid worden. Ook is in de begroting extra ruimte voor areaaluitbreiding verwerkt

2. Risicoreservering Jeugdzorg

Binnen het budget 2022 voor jeugdzorgkosten hebben wij een risicoreservering opgenomen van € 100.000. Op basis van de geactualiseerde ramingen voor 2022 kan deze risicoreservering vervallen. Ook omdat dit risico voor 2022 is te ondervangen vanuit het gemeentelijk weerstandsvermogen. Daarnaast verwachten wij nog aanvullende maatregelen vanuit het Rijk tot kostenbeheersing en/of rijksbijdragen voor Jeugdzorg.

3. Maatschappelijk team

In de raming voor de jeugdzorgkosten hebben we voor de jaren 2022-2024 € 200.000 per jaar opgenomen voor preventieve inzet/zorg vanuit het maatschappelijk team. Door de onzekerheid ten aanzien van de rijksmiddelen voor dit doel stellen wij voor deze budgetten te beperken tot de jaren 2022 en 2023. Gedurende de periode tot 2024 zijn er voldoende momenten om te bezien of verlenging nodig is en of inmiddels duidelijkheid bestaat ten aanzien van de rijksmiddelen.

4. Reserve BUIG

In de Begroting 2021-2024 hebben wij een dotatie aan de Reserve BUIG opgenomen voor de jaren 2023 en 2024 van € 345.000 respectievelijk € 645.000. Met name de storting in 2024 legt een fors beslag op de beschikbare middelen, zodat we voorstellen deze storting te verlagen met € 300.000 tot € 345.000. Deze aangepaste reserveopbouw volstaat om de geraamde onttrekkingen aan de reserve op te vangen en past bij de voorwaarden waartegen de reserve vorig jaar in het leven is geroepen. Desondanks neemt de mogelijkheid om fluctuaties op te vangen wel af. Temeer omdat de budgetten voor de BUIG scherp geraamd zijn, is en blijft dit een punt van aandacht.

5. Herijking gemeentefonds

In de Kadernota 2020 schreven wij al over de aangekondigde herijking van het gemeentefonds. Destijds was onze verwachting op basis van de criteria die bij deze herverdeling gehanteerd worden (grootte, ligging en eigen middelen) dat de uitkering aan Midden-Delfland lager zou worden. Op grond van deze verwachting namen wij in de Begroting

2021-2024 een korting op het gemeentefonds op van € 100.000 in 2023 en € 200.000 in 2024. De beheerders van het gemeentefonds stuurden 9 juli 2021 het aangepaste voorstel voor de nieuwe verdeling van het gemeentefonds naar de Tweede Kamer. Het verdeelvoorstel is nadien geactualiseerd (van 2017 naar 2019). Deze actualisatie gaf weliswaar geen aanleiding het verdeelvoorstel te herzien, maar leidde wel weer tot nieuwe uitkomsten voor de individuele gemeenten. De volgende stap in dit proces is een bestuurlijke consultatie door de fondsbeheerders van de voorstellen om tot een gedragen advies te komen. Gezien de wisselende uitkomsten van de actualisatie en de weerstand van de nadeelgemeenten tegen het voorstel is het nog ongewis waar de herijking toe gaat leiden en wat de uiteindelijke consequenties worden per de invoeringsdatum (voorzien voor 1 januari 2023). Provincie Zuid-Holland stelt ten aanzien van het verwerken van de uitkomsten van de herijking van het gemeentefonds dat het op dit moment zeer voorbarig is om te gaan anticiperen op deze herverdelingseffecten, zeker op de voordelen. Wij volgen deze lijn en hoewel de herijking ongetwijfeld financiële consequenties gaat hebben voor onze gemeente lopen we hier in deze begroting niet op vooruit. De korting zoals verwerkt in de Begroting 2021-2024 is in deze begroting daarom teruggedraaid.

6. Anterieuere overeenkomsten

Deze begroting bevat een tijdelijke bijraming (2022 en 2023) van de kosten voor externe inzet op het gebied van Ruimtelijke Ordening. Zoals vermeld in de Paragraaf Grondbeleid verhalen wij in geval van faciliterend grondbeleid kosten in beginsel op de initiatiefnemers. Het uitgangspunt voor 2022 is dat we 80% van de kosten die we maken terugverdienen middels het kostenverhaal dat geregeld is via een anterieuere overeenkomst (of exploitatieplan).

7. Middelen NPO

Het Nationaal Programma Onderwijs (zie beleidsmatig meerjarenperspectief) is een investeringsprogramma van het kabinet voor de komende 2,5 jaar om de gevolgen van de coronacrisis voor leerlingen op te vangen. In totaal wordt hierbij € 8,5 miljard euro geïnvesteerd. Voor gemeenten is een totaalbedrag van € 346 miljoen opgenomen. Het aandeel voor gemeente Midden-Delfland bedraagt circa € 350.000. Aangezien wij al ingezet hebben op versterking van het Maatschappelijk team stellen wij voor vanuit dit bedrag € 100.000 in te zetten als tijdelijke dekking in 2022 van tijdelijke kosten. Het gaat daarbij om aanvullende interventies of extra beschikbaarheid van zorg op school naast de reguliere verantwoordelijkheden en inzet van de gemeenten voor de jeugd (vanuit de Jeugdwet). Voor de resterende € 250.000 ontwikkelen we dit najaar plannen voor de resterende looptijd van het programma.

8. Onderhoud kapitaalgoederen

Zie ook punt 1. Conform het voorstel in de Kaderbrief stellen wij voor een bedrag van € 1,7 mln te storten in de bestemmingsreserve Onderhoud Kapitaalgoederen. Vanuit deze reserve kan over een periode van tien jaar een kwaliteitsimpuls worden gegeven aan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en gemeentelijke gebouwen. Voor 2022 stellen wij voor een bedrag van € 0,2 mln. vanuit deze reserve in te zetten ter dekking van kosten voor het actualiseren van meerjarige beheer- en onderhoudsplannen van de kapitaalgoederen. Daarnaast maken wij vanuit dit budget een eerste slag ten aanzien van de kwaliteitsimpuls van beheer en onderhoud op wegen en openbaar groen. Met het instellen van deze reserve zullen ook mogelijke overschotten in de jaarrekeningen op dit terrein kunnen worden gestort in de reserve en daarmee behouden blijven voor de beoogde doelstelling. Tegelijkertijd wordt een oplopend bedrag in de meerjarenbegroting opgenomen om het hogere onderhoudsniveau te kunnen continueren.

9. Kosten BUIG

Zie ook punt 4. Genoemde bedragen onttrekken wij van 2022-2024 aan de reserve BUIG om fluctuaties op te vangen. Vooralsnog gaan we in de ramingen uit van een stabiel verloop van de geraamde uitgaven (geen stijging).

10. Compensatieregeling oud papier

Op basis van een compensatieregeling krijgen verenigingen een vergoeding voor het wegvallen van inkomsten vanuit papierinzameling na invoering van de zijbelading. In 2021 is het eerste deel van de compensatie uitgekeerd. In 2022, 2023 en 2024 keren wij vanuit de algemene reserve de laatste tranches van deze regeling uit.

11. Incidentele bijramingen

Ter dekking van diverse incidentele bijramingen stellen wij dekking voor vanuit de algemene reserve. Het betreft hier onder meer kosten voor de Visie 2040 en de overdracht van archiefstukken naar de archiefbewaarplaats in Delft.

Algemene reserve

Met voorliggende voorstellen is de begroting 2025 sluitend. Voor 2022, 2023 en 2024 is er sprake van een tekort. Deze bedragen onttrekken wij aan de algemene reserve.

Voor 2022 was in de Begroting 2021-2024 een onttrekking aan de algemene reserve voorzien van € 603.428. Als gevolg van de voorgestelde maatregelen kan deze onttrekking verlaagd worden tot € 398.279. Voor 2023 en 2024 bedragen de tekorten € 659.498 respectievelijk € 454.575. Deze bedragen leiden tot een additionele onttrekking aan de algemene reserve van € 1.114.073.

Samen met de overige onttrekkingen aan de algemene reserve, bijvoorbeeld voor de Compensatieregeling oud papier en de dekking van incidentele bijramingen, wordt in deze begroting een bedrag van € 1.512.352 onttrokken aan de algemene reserve. Hierdoor sluit deze per eind 2025 op € 2.542.838. Hierbij plaatsen we wel enkele kanttekeningen:

- De toevoeging aan de algemene reserve van het positieve saldo van de 3^e Periodieke Begrotingswijziging 2021 ad € 608.758 is nog niet in dit saldo verwerkt.
- De totale onttrekking aan de algemene reserve ad € 1.512.352 heeft betrekking op de jaren 2022-2024, voor 2025 is geen onttrekking voorzien (zie ook onder III. Financieel perspectief tot en met 2030).
- De onzekerheden ten aanzien van de structurele dekking van kosten voor onder meer jeugdzorg en de omgevingswet vangen wij (grotendeels) zelf op in deze begroting. Dit betekent dat wij de lasten zo reëel mogelijk ramen en slechts de baten opnemen voor zover dit is toegestaan (zie ook onder III. Financieel perspectief tot en met 2030).
- De algemene reserve laten wij buiten beschouwing bij het bepalen van de ratio weerstandsvermogen (zie Paragraaf Weerstandsvermogen). Daarvoor zetten wij de reserve Weerstandsvermogen (saldo € 4 mln.) in. Fluctuaties in het vermogen hebben zodoende geen invloed op de ratio, die nog altijd de aanduiding 'uitstekend' heeft (ratio > 2,0).
- Door inzet van incidentele middelen vanuit de reserve(s) zetten wij in op een kwaliteitsimpuls op het beheer en onderhoud voor onder meer wegen, openbaar groen en gemeentelijke gebouwen. Zoals voorgesteld in de Kaderbrief 2021 bevat de Begroting 2022-2025 naast deze incidentele 'inzet' een structurele en progressieve bijraming op de betreffende budgetten.

III. Financieel perspectief tot en met 2030

Deze meerjarenbegroting loopt tot en met 2025. De betrouwbaarheid van de ramingen neemt af naarmate het begrotingsjaar verder af ligt van het eerste jaar. Afname van het aantal variabele posten beperkt de mate van onzekerheid.

Deze beperking van de onzekerheid is gevoed door:

- een goede financiële structuur, zie de Financiële begroting;
- verwerking van het verloop van de afschrijvingen;
- verwerking van de verwachte ontwikkeling van de OZB-inkomsten.

De informatie over het Gemeentefonds loopt tot 2025 en is gebaseerd op de meicirculaire 2021 en de meest actuele berekeningsmaatstaven. Voor de doorkijk tot 2030 gaan wij ervan uit dat de jaarlijkse correctie voor de prijzen en de salarissen gecompenseerd wordt door een verhoging van de uitkering uit het Gemeentefonds. In de ontwikkeling van het Gemeentefonds is zoals aangegeven ook nog geen/onvoldoende rekening gehouden met mogelijke effecten van de herverdeling, ontwikkeling van het accres en mogelijke rijksbezuinigingen. Ook is er op rijksniveau nog discussie over o.a. de opschalingskorting in het Gemeentefonds; mogelijk dat ook hierdoor nog wijziging (ten voordele) kan optreden.

In het Financieel perspectief hebben we wel rekening gehouden met de kwaliteitsimpuls op het beheer en onderhoud voor onder meer wegen, openbaar groen en gemeentelijke gebouwen. Het gaat hier om een structurele en progressieve bijraming op de betreffende budgetten.

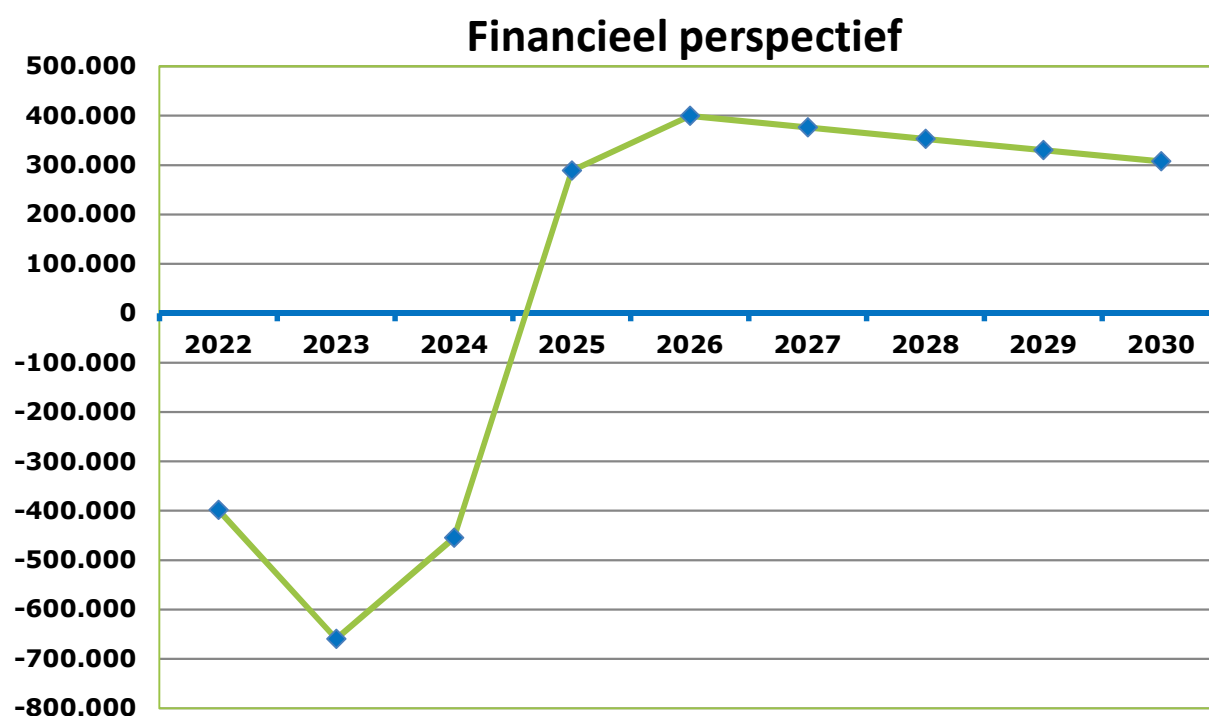
Voor de kosten in het kader van jeugdzorg en de omgevingswet hanteren we in het meerjarenperspectief vanaf 2026 een voortzetting van de jaarschijf 2025. Dit betekent dat ook in

de jaren erna wij rekenen met een onvolledige rijksvergoeding voor de kosten die wij maken. Het tekort komt daarmee voor eigen rekening.

Ook is op de langere termijn sprake van het wegvallen van overige inkomsten (vooral opbrengsten uit langlopende leningen tegen relatief hoge rentepercentages). Daarnaast is op enig moment de reserve ter dekking van de kapitaallasten van het gemeentehuis uitgeput, waardoor ruimte voor nieuwe kapitaallastendeckking nodig is. Onzekerheid bestaat ook bij de ontwikkeling van de dividendopbrengsten, waar nog geen rekening is gehouden is met terugloop.

Met deze elementen is nog onvoldoende rekening gehouden in dit financieel meerjarenperspectief, omdat de gevolgen (deels) buiten de hier gepresenteerde scope valt.

Op basis van deze uitgangspunten ziet het financieel perspectief (= resultaat begroting voor de betreffende jaren) tot en met 2030 er als volgt uit:

Het verbeterde perspectief vanaf 2025, zoals dat blijkt uit bovenstaande grafiek, is grotendeels te verklaren door het wegvallen van incidentele lasten in de jaren 2022-2024. Het betreft hier onder meer de stortingen in de reserve BUIG en de tijdelijke maatregelen die zijn getroffen om de stijgende kosten in het sociaal domein in te dammen. Het verbeterde perspectief blijkt ook uit het feit dat voor de jaren 2022-2024 een onttrekking aan de algemene reserve is geraamd van € 1.512.352 om op € 0 te sluiten. Voor 2025 hoeft in het geheel geen beroep te worden gedaan op de algemene reserve.

En hoewel de gemeente een stevige financiële buffer in de vorm van reserves heeft, is de inzet ervan punt van aandacht. Deze financiële buffer kan namelijk slechts beperkt worden ingezet voor het realiseren van een structureel sluitende exploitatie. Overeenkomstig de uitgangspunten is aanwending van algemene reserve slechts mogelijk voor de dekking van incidentele uitgaven. Dit is voor 2022-2024 toegepast.

Overzicht structureel/ incidenteel begrotingsaldo

	2022	2023	2024	2025
Saldo baten en lasten	-1.992.964	-1.620.882	-1.398.399	-802.408
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.992.964	1.620.882	1.398.399	1.091.098
Geraamd resultaat	0	0	0	288.690
Saldo incidentele baten en lasten	260.000	254.000	-122.000	-14.000
Structureel begrotingsaldo	-260.000	-254.000	122.000	302.690

Overzicht begrotingsresultaat

	2022	2023	2024	2025
Saldo lasten -/- baten per programma				
1	532.456	535.832	539.267	542.760
2	3.254.754	3.267.617	3.111.476	3.104.430
3	4.606.875	4.793.039	4.969.352	5.085.769
4	1.605.269	1.560.712	1.447.165	1.455.112
5	12.280.713	12.236.162	12.069.546	12.045.838
6	2.129.078	1.663.909	1.766.672	1.672.474
7	105.183	256.345	617.957	622.407
Totaal van de programma's	24.514.328	24.313.617	24.521.434	24.528.790
Algemene dekkingsmiddelen	-30.832.656	-30.862.034	-31.406.179	-32.180.006
Overzicht overhead	8.305.292	8.163.300	8.277.145	8.447.624
Bedrag heffing Vpb	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	6.000	6.000	6.000	6.000
Subtotaal programma's (incl. alg. dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien)	1.992.964	1.620.882	1.398.399	802.408
Reservemutaties:				
Onttrekkingen	3.791.525	2.018.414	1.795.510	1.142.803
Stortingen	1.798.561	397.531	397.121	51.705
Saldo reservemutaties	1.992.964	1.620.882	1.398.399	1.091.098
	0	0	0	288.690

Conclusie

In de Kaderbrief 2021 schreven wij al bij het 'Algemeen financieel beeld' dat na financieel moeilijke jaren en met nog altijd onzekere vooruitzichten het scherp aan de wind zeilen blijft voor de gemeente Midden-Delfland (en overigens voor het grote merendeel van gemeenten). Weliswaar slaagden we er de afgelopen jaren in een sluitende begroting vast te laten stellen, maar dit was zeker geen sinecure. Voor de Begroting 2022-2025 gold dit eveneens, maar met de voorgestelde maatregelen alsmede de voorzichtige, terughoudende opstelling ten aanzien van de gemeentelijke financiën is er sprake van een voldoende solide financiële structuur (zie ook Financiële begroting). Zeker omdat de ramingen reëel zijn, we veel 'pijn' (storting in reserve BUIG, maatregelen jeugdzorg, etc.) in de eerste begrotingsjaren hebben genomen en er toch een positief meerjarenperspectief is.

Desondanks moeten we waakzaam zijn en blijven, omdat onze financiële positie als gevolg van diverse ontwikkelingen onder druk blijft staan. De invoering van de omgevingswet, de uitvoering van het landelijk Klimaatakkoord, landelijke loonafspraken en de (nog altijd) ontoereikende budgetten vanuit het Rijk voor overgenomen zorgtaken zijn daarop van invloed.

Het proces om te komen tot een sluitende begroting is niet makkelijk geweest, maar heeft wel geleid tot een sluitende begroting voor de jaren 2022-2025. Hiervoor is voor 2022-2024 wel een incidentele aanwending van de algemene reserve nodig.

Dit is bereikt door enerzijds uit te gaan van ervaringscijfers uit voorgaande jaren en reële ramingen voor het sociaal domein en anderzijds kritisch te zijn bij het ramen van de budgetten in combinatie met een pakket aan maatregelen.

Door deze handelwijze zijn wij er in geslaagd een begroting te presenteren waarin:

- de stijging van de OZB-opbrengsten (en dus lasten voor de burger) in 2022 beperkt worden tot 3% (met de oude systematiek had dit op kunnen lopen tot 10%);
- de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing verlaagd worden met 4% respectievelijk 8%
- de voorzieningen in deze gemeente in stand blijven en we investeren in onze organisatie en het onderhoud van onze kapitaalgoederen;
- de essentie van ons collegewerkprogramma overeind blijft;
- we een solide financiële positie houden met onze solvabiliteit en ons weerstandsvermogen.

2. Programma's

Programma 1 : Vitale dorpen in Midden-Delfland® 2025

Beleidsdoel

Versterken en behouden van het open agrarisch cultuurlandschap van Midden-Delfland en de kwaliteit van de vitale dorpen en de buurtschappen in Midden-Delfland.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Midden-Delfland is nu en in de toekomst een vitaal landschap, met een agrarisch en recreatief karakter. De 'koe in de wei' is en blijft het symbool voor een grondgebonden veehouderij. De 'Grutto in de wei' staat voor een natuurlijk landschap met kansen voor weidevogels.

Uit meerdere studies, waaronder die van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) blijkt dat het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland een belangrijke pijler is voor het versterken van het economisch vestigingsklimaat van de regio en het leefklimaat van haar inwoners. Het landschap van Midden-Delfland draagt daarnaast haar steentje bij aan de regionale economie in de vorm van voedselproductie vanuit korte ketens, een steeds verder ontwikkelde sector van 'hospitality' en andere vormen van dienstverlening aan het stedelijk gebied. In de visie *Midden-Delfland® 2025* zijn de centrale thema's vastgelegd.

Het inspelen op economische uitdagingen en de veranderende behoeften vanuit steden binnen de MRDH vraagt flexibiliteit van het gebied, haar ondernemers c.q. veehouders en ons bestuur. Het gebied Midden-Delfland is groter dan de gemeente. De belangen van het gebied vragen een passende regionale positionering om goede invulling te kunnen geven aan de ruimtelijke inpassing van maatschappelijke vraagstukken (verstedelijking, biodiversiteit, vrije tijdseconomie, klimaat, energie en circulaire economie).

Midden-Delfland werkt, onder meer met het geld dat is ontvangen ter compensatie van de aanleg van de A4, aan optimalisering van eigendommen in het buitengebied (grondruil), aan verbetering van landschapskwaliteit en aan bedrijfsmatige vernieuwing (innovatie) die inspeelt op de economische kansen voor Midden-Delfland. Samenwerking en draagvlak bij bestuurders in de regio en maatschappelijke organisaties zijn daarbij belangrijk. Vanuit de MRDH worden de mogelijkheden voor financiering ten behoeve van investeringen in onderhoud, exploitatie, toezicht en beheer van groene en blauwe gebieden in onder meer het Bijzonder Provinciaal Landschap onderzocht. In aanvulling hierop onderzoeken we of het invoeren van toeristenbelasting in Midden-Delfland een bijdrage kan leveren aan ons landschap, zowel wat de naamsbekendheid als de bovengenoemde investeringen.

De inwoners van de dorpen Den Hoorn, Maasland, Schipluiden en de buurtschappen vormen met elkaar een gemeenschap waar persoonlijk contact centraal staat. Een dynamische en gastvrije gemeenschap die levenskracht uitstraalt en waar ondernemers een belangrijke plek innemen en bezoekers van harte welkom zijn. De dorpen beschikken over basisvoorzieningen op de terreinen van wonen, zorg en welzijn.

Midden-Delfland is lid van de internationale beweging Cittaslow die nadruk legt op de authentieke waarden van gemeenten, op aandacht voor de kwaliteit van leven en voor eerlijk en gezond voedsel. Lid zijn van Cittaslow betekent voor Midden-Delfland een bewuste oriëntatie op de lokale kracht van de samenleving, fijschaligheid, duurzaamheid vanuit een optimaal evenwicht tussen economische, ecologische en sociale aspecten en de eigen authentieke waarden. De komende jaren wordt meer ingezet op de samenwerking met het Cittaslow-netwerk in onze gemeente en op de 'branding' van Midden-Delfland als een 'slow' en vooral 'Bijzonder Provinciaal Landschap'.

In het kader van het versterken en behouden van de kwaliteiten van de vitale dorpen en buurtschappen in Midden-Delfland wordt de realisatie van 700 woningen en de ontwikkeling van de drie centrumplannen voortgezet. De centra van de dorpen blijven onze bijzondere aandacht houden. Zij bieden een mix van wonen en voorzieningen Dit houdt in: uitvoeren van het bestemmingsplan Den Hoorn en zorgen voor herinrichting van de openbare ruimte. Ook de

herontwikkeling van de Hoornbloem is daarbij een kans die we willen benutten. In Schipluiden voortgaan met de structuurvisie voor de centrumontwikkeling waaronder de bouw van woningen binnen het plan Hof van Keenenburg, woningen boven de Albert Heijn en het aanpakken van het openbaar gebied. In Maasland ontwikkelen van een plan voor de kantoorvleugel van het oude gemeentehuis en directe omgeving, Kerkplein en nabij Veldesteijn. Samen met de herbestemming van het oude gemeentehuis en Huize Barendrecht gaat dat leiden tot een impuls op de eerder benoemde kralensnoer van Maasland. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de vermenging van die functies. Dat maakt keuzes noodzakelijk omdat de beschikbare ruimte beperkt blijft en de kwaliteit en uitstraling van de dorpscentra daar niet onder mag leiden. In programma 7 onder volkshuisvesting staat meer over de overige woningbouwprojecten.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Midden-Delfland® 2025 en *Behoud door ontwikkeling* zijn het fundament van Cittaslow in Midden-Delfland. Beide visies sluiten naadloos aan op de filosofie van deze beweging. Deze filosofie refereert aan drie mondiaal bestaande factoren die de kwaliteit van leven negatief kunnen beïnvloeden, te weten armoede, de energiecrisis en voedselcrisis. Hiermee sluiten Cittaslow en de *Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties (Global Goals)* nauw op elkaar aan.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

De concrete doelen in dit programma zijn direct gerelateerd aan het behoud en versterken van het groene landschap van Midden-Delfland. In de Gebiedsvisie Midden-Delfland® 2025 zijn voor 2025 de volgende operationele doelen vastgelegd:

1. Het Landschapsontwikkelingsplan
2. Relatie stad-platteland
3. Identiteit
4. Instrumenten
5. Een blijvende bestuurlijke, juridische en financiële verankering.

Concrete doelen/acties voor 2022

Basis voor de activiteiten in 2022 zijn de Gebiedsvisie Midden-Delfland®2025 en het uitvoeringsprogramma welke door de gemeenteraad zijn vastgesteld en de opdrachten die voortvloeien uit het gegeven dat het gebied Midden-Delfland een Bijzonder Provinciaal Landschap is. De vijf doelen van de Gebiedsvisie Midden-Delfland®2025 zijn vertaald in het uitvoeringsprogramma in vier opdrachten met bijbehorende actiepunten.

Opdracht A: Kwaliteit, Landschap van Stand;
Opdracht B: Betrokken en duurzaam beheer;
Opdracht C: Ontmoeting tussen stad en land;
Opdracht D: Het A-merk Midden-Delfland®2025.

Ad A Kwaliteit, Landschap van Stand

Versterking van de ruimtelijke kwaliteit is van belang voor de toekomst van Midden-Delfland. Dit geldt voor de veenweiden en cultuurhistorische (lint)bebouwing en -structuren. Het authentieke veenweidelandschap is kwetsbaar. Ontwikkeling is nodig om dit landschap in stand te houden. Bij nieuwe ontwikkelingen staat borging van kwaliteit voorop. Centraal bij deze opdracht staan draagvlak en bestuurlijke bescherming. Deze opgave voeren we uit met de partners die vertegenwoordigd zijn in de Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland. De voorzitter is de burgemeester van Delft, mevrouw Van Bijsterveldt.

Actiepunten opgave A:

- Implementatie visie voor het Bijzonder Provinciaal Landschap in het Omgevingsplan en andere (ruimtelijke) ontwikkelingen. Vanuit de Landschapstafel voor het Bijzonder Provinciaal Landschap werken aan de concretisering van de visie via een uitvoeringsplan. Aandachtspunten hierbij zijn, naast versterking en behoud van de landschappelijke

- kwaliteit en economische vitaliteit, klimaatadaptatie en energietransitie, in relatie met de vastgestelde Omgevingsvisie en Warmtetransitievisie;
- Inzet van de Polderarchitect, kwaliteitsversterking landschap met focus op strategie door strategische advisering bouwiniciatieven, agrarisch gebruik, relatie met de steden.
  - Blijvend optimaliseren van de kwaliteit van de leefomgeving
  - Voor weidevogels door het Weidevogelpact, maatregelen, zoals het bevorderen van kruidenrijk grasland en de aanleg plasdras;
  - Biodiversiteit vergroten door onder andere het toepassen van ecologisch bermbeheer, aanleg van natuurvriendelijke oevers en het realiseren van een bijenlandschap;
  - In 2022 ronden we de sanering van twee glascomplexen af. Het betreft locaties aan de Kwakelweg en Burgerweg. Hiermee geven we invulling aan de kwaliteitsversterking van het landschap, waaronder voortgang problematiek saneren verspreid liggend glas en verplaatsen niet agrarisch gebonden bedrijfslocaties. Verantwoorde ruimtelijke en verkeerskundige in- en aanpassing van wegen en infrastructuur. Voor de N211 wordt de planologische procedure afgerond, De N223 is in uitvoering, Het (her)beplantingsplan valt in 2022.
  - Uitvoeren/laten voeren bij het doorzetten van de provinciale of Rijksplannen opteren wij voor een goede ruimtelijke inpassing en het benutten van koppelkansen om de recreatieve en groene structuur rondom het tracé te verbeteren, zoals bij de spoorwegverbreding tussen Rotterdam en Delft. De aanpassingen aan de N211 en N223 vinden in 2022 hun voltooiing;
  - Stakeholders blijvend enthousiasmeren om de beleving en de kwaliteit van de Delflandse trekvaarten verder te versterken;
  - Start plan regionale aanpak klimaatadaptatie, lokaal aan de slag met het hoogheemraadschap van Delfland en boeren.

Ad B Betrokken duurzaam

Centraal in deze opdracht staat het vergroten van de betrokkenheid van ondernemers, agrarisch en niet-agrarisch, en gebruikers bij het beheer van het landschap. Het betrekken van lokale partijen bij beheer en onderhoud is het uitgangspunt.

Actiepunten opgave B:

- Vaststellen en uitvoeren van een nieuwe (ecologische) beheersvisie voor de gronden van het voormalig recreatieschap in samenhang met de gebieden in eigendom van gemeenten, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten;
- Verder uitvoering geven aan het project Grondinstrument (IODS), met de onderdelen ruilverkaveling, grondruilbank, kwalitatieve verplichtingen en innovatie. LTO Delflands Groen vervult hierin een cruciale rol;
- Uitvoering geven aan het Meerjarenprogramma IODS Groen Ondernemen, een nieuwe landbouw 2021-2024, waar het programma Duurzaam Boer Blijven in Midden-Delfland in is opgenomen. Het programma DBB kent drie onderdelen: Studieprogramma Kringlooplandbouw, het Jonge Boeren Netwerk en het innovatienetwerk Midden IN Delfland (MIND);
- Permanent werken aan het versterken van korte ketens naar de direct omliggende stedelijke omgeving. Hierbij spelen lokale en gebiedspartijen (o.a. ook via de Stichting PUUUR Midden-Delfland), Stichting Groenfonds Midden-Delfland en andere private partijen een belangrijke rol; Wij verwachten in 2022 besluitvorming over structurele financiering PUUUR. Eventuele gevolgen voor de begroting hebben we nog niet meegenomen in de voorliggende begroting,
- Permanente aandacht voor mogelijkheden nieuwe en aanvullende financiering voor behoud en versterking van de kwaliteiten van het landschap Midden-Delfland;
- Permanente aandacht voor (nieuwe) kansen en mogelijkheden van bedrijfsopvolging, in het bijzonder door jongeren, en hier een handelingsperspectief aan koppelen;
- Permanente aandacht voor versterken van de biodiversiteit, in het bijzonder weidevogels en insectenlandschap

Ad C Ontmoeting tussen stad en land

Centraal in deze opgave staat de doelstelling tot betere (recreatieve) ontsluiting van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland voor inwoners van de omliggende steden. Samen met andere overheden en private partijen zetten wij ons hiervoor in. Ondernemers en gebiedsorganisaties verzorgen de beleving, waarbij lokaal, eerlijk en duurzaam geproduceerd voedsel een volwaardige plek heeft. In 2022 volgt besluitvorming over structurele financiering van Stichting PUUUR Midden-Delfland

Actiepunten opgave C:

- Ondersteunen en eventueel subsidiëren van concrete maatschappelijke initiatieven die zorgen voor een versterking van de stad-land relatie;
- Blijvend verbeteren van de kwaliteit en de belevingswaarde van de Erfgoedlijn Delflandse Trekvaarten in samenwerking met Vlaardingen, Maassluis en Delft;
- Verder verdichten en variëren recreatieve routenetwerken en realiseren van faciliteiten voor recreanten
- Ondernemers stimuleren om verkoop van lokale producten in korte ketens te realiseren of uit te breiden. Hiertoe is in 2021 subsidie verleend voor het maken van een businesscase voor een streekcoöperatie;
- Vestiging hotelketen op het Bedrijvenschap Harnaschpolder benutten om lokale producten te promoten bij bezoekers en recreatieve mogelijkheden Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland te promoten. Het hotel opent najaar 2022;
- Positieve houding t.a.v. maatschappelijk initiatief realisatie Historische scheepswerf.

Ad D Het A-merk Midden-Delfland®2025

Centraal bij deze opgave is een eenduidige branding van het 'product' Midden-Delfland, gebaseerd op de kwaliteit van het landschap, de producten en evenementen.

Actiepunten opgave D:

- Eenduidige communicatie gericht op 'warme' branding en bekendheid van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland bij de stedeling;
- Het groen in de MRDH op de kaart zetten bij de stedeling door samenwerking binnen de Alliantie Vrijetijdseconomie en de regionale samenwerking op het gebied van marketing binnen de Hoek van Zuid-Holland (fietsregio Westland, Hoek van Holland, Maassluis, Vlaardingen, Schiedam, Midden-Delfland en Delft);
- Samen met agrariërs, groene gebiedsorganisaties, voedselproducenten, horeca en recreatieondernemers wordt verdere invulling gegeven aan de gebieds- en productmarketing PUUUR Midden-Delfland;
- Nauwere samenwerking met de gemeente Maassluis op onder andere mogelijkheden waterrecreatie en de recreatieve ontwikkeling in het gebied tussen de Monstersche Sluijs en de Maaslandse Poort;
- Ondersteunen initiatieven recreatieve sector gericht op uitbreiding fjnschalige voorzieningen en activiteiten gericht op verdere versterking stad-land relatie;
- Versterking ruimtelijke kwaliteit historisch lint Oostgaag-Westgaag; Stimuleren met bijvoorbeeld bewegwijzering en story-telling dat de vindbaarheid en herkenning van recreatieve en cultuurhistorische locaties in het gebied wordt vergroot. Een goed voorbeeld hiervan is het project recreatieve routes in en rond de Maaslandse Poort. Dit pakken wij samen met de gemeente Maassluis op.

Instrumenten

- Gebiedsvisie Midden-Delfland®2025
- Landschapontwikkelingsperspectief Midden-Delfland® 2025 (gemeentelijke structuurvisie voor het buitengebied)
- Visie *Behoud door ontwikkeling* (Vitale Dorpen)
- Bestemmingsplannen, in het bijzonder buitengebied Gras en Glas
- IODS (Integrale Ontwikkeling Delft-Schipluiden), met als instrumenten:
  - o Plan van aanpak Saneren verspreid liggend glas;
  - o Plan van aanpak Duurzaam boer blijven in Midden-Delfland;
  - o Evaluatie en uitvoeringsvoorstel Grondinstrument december 2015;

- Aanwijzing Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland op basis van Wet natuurbescherming/Omgevingswet
- (concept) Visie en uitvoeringsprogramma Gebiedstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland
- Lidmaatschap Cittaslow en realisatie Sustainable Development Goals VN (Global Goals), inclusief kennisuitwisseling binnen landelijk en internationaal netwerk Cittaslow
- Coöperatie Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland U.A.
- Stichting Groenfonds Midden-Delfland
- Landschapstafel Hof van Delfland en gebiedstafel Midden-Delfland met als belangrijkste beleidsdocumenten:
  - o Visiedocument Blauwe Cirkels;
  - o Visiedocument Ontbrekende schakels fietsnetwerk
- Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland
- Stichting PUUUR Midden-Delfland

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Het doel van Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland is om het beleid tot behoud, versterking en verdere ontwikkelingen te ondersteunen door middel van het reguleren van de financiële doorsluiting van subsidies naar projecten en de mogelijkheid voor het doneren van financiële bijdragen aan deze ideële stichting.

De doelstellingen van de Stichting Groenfonds Midden-Delfland sluiten aan op de gemeentelijke missie, zoals ook vastgelegd in Midden-Delfland® 2025. De pijler van het open groene agrarische cultuurlandschap, de melkveehouderij, staat onder druk. Door ondersteuning van deze sector wordt gewerkt aan de doelen van de stichting, te weten:

- Instandhouding van het open agrarisch cultuurlandschap
- Verbetering van de relatie stad en platteland.

Het doel van het Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland U.A. is gericht op samenwerking tussen overheden en gebiedsorganisaties om te komen tot een permanent efficiënt en beleidsarm beheer van gronden in het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland. Het gaat hierbij om gronden die vanuit de liquidatie van het Recreatieschap Midden-Delfland in eigendom of erfpacht zijn overgedragen aan gemeenten.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	1.815.503	844.410	1.047.171	1.049.289	1.051.444	974.145
Toerisme en recreatie	130.583	120.271	119.487	120.995	122.529	124.089
Baten:						
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	2.004.605	136.465	634.202	634.452	634.706	555.474
Toerisme en recreatie	0	0	0	0	0	0

Wijzigingen budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Midden-Delfland en Vitale Dorpen (€ 202.761)

De toename van de lasten op dit taakveld is met name het gevolg van de voor het eerst vooraf in de begroting opgenomen lasten erfpacht (€ 35.000) en IODS Grondinstrument/ Duurzaam Boer Blijven (€ 400.000). Hiernaast is mede vanwege in 2020 doorgeschoven budgetten naar 2021 een

lager uitvoeringsbudget opgenomen voor Midden-Delfland 2025 (€ -130.169). Het restant bestaat uit de opname van een medewerker landschap (€ 79.491) en verschuiving van werkgeverslasten (€ -181.561).

Baten

Midden-Delfland en Vitale Dorpen (€ 497.737)

Toename van de baten worden hoofdzakelijk veroorzaakt door de voor het eerst in de begroting opgenomen baten IODS (€ 400.000) en dekking voor de extra medewerker landschap (€ 79.491) zie ook lasten. Het restant zit voornamelijk in de herziene raming voor de baten erfpacht (€ 20.000).

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	87.750	0	0	0	0	0
Totaal baten	35.960	87.750	0	0	0	0

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Baten € -87.500

Uit de Algemene Reserve wordt in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

- Doorschuifbudget Midden-Delfland en vitale dorpen € 87.750

Programma 2 : Bestuur en veiligheid

Beleidsveld bestuurlijke organisatie

Beleidsdoel

Het hebben van een herkenbaar en toegankelijk bestuur.

Wat willen we bereiken?

We zorgen ervoor dat we contact hebben met de samenleving. De raad heeft hierin een belangrijke rol. De raad is de vertegenwoordiging van onze samenleving. Maandelijks bespreekt het college met de raad de kaders.

Maar ook via de portefeuilles (waaronder die van dorpswethouder) zijn we aanspreekbaar. Direct door inwoners en ondernemers. Wij luisteren naar de belangen die onder de aandacht gebracht worden vanuit de samenleving en reageren daar adequaat op. Ons doel hierbij is dat er effectieve aandacht is voor het behoud en de versterking van de identiteit van de gemeente Midden-Delfland, haar dorpen en gemeenschappen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Kenmerkende elementen die voortvloeien uit Cittaslow zijn kwaliteit, sociale cohesie, duurzaamheid, cultuurhistorie, gastvrijheid en ondernemerschap. Deze elementen passen bij onze identiteit. Deze onderwerpen beïnvloeden in belangrijke mate de keuzes binnen de andere beleidsvelden van deze programmabegroting.

De lokale samenleving vormt de identiteit van gemeenschappen. Het authentieke veenweidelandschap bepaalt de identiteit van de gemeente Midden-Delfland. Behouden en versterken van de kwaliteit van het landschap is onze belangrijke taak. De identiteit van de dorpen is zeer waardevol. We behouden het goede, zoals het sociale klimaat en de cultuurhistorie.

'Wij streven naar vitale dorpen met een menselijk gezicht, dorpen waarin de bewoners centraal staan en zij samen een dynamische en betrokken gastvrije gemeenschap vormen die levenskracht uitstraalt, dorpen waarin ondernemers een belangrijke plek innemen.'

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

We zijn een aansprekende en aanspreekbare gemeente.

Concrete doelen/acties voor 2022

Dit doen we door aanspreekbaar te zijn:

- Vertegenwoordiging van de samenleving door de raad via verkiezingen.
- We werken met dorpswethouders
- Mogelijkheid om afspraken te maken

Dit doen we door duidelijk te zijn:

- We stelden een collegeprogramma vast en werken hieraan;
- Dit college zal ervoor zorgen dat aan het einde van de collegeperiode het proces om te komen tot een hernieuwde visie Midden-Delfland® 2025-2045 op gang is. In 2022 is het plan van aanpak aan de raad aangeboden.

Specifiek inhoudelijke doelen voor de uitvoering van dit programma zijn opgenomen in de beleidsprogramma's van deze begroting. Rode draad hierbij vanuit de bestuurlijke organisatie is de aanpak van maatschappelijke vraagstukken vanuit het belang van de inwoners in een regionale context. De komende periode is de inzet gericht op het versterken van onze regionale positie. Hierbij moet de regionale samenwerking een meerwaarde opleveren voor de aanpak van maatschappelijke doelen en lokale opgaven.

Instrumenten

- Inspraakverordening
- Klachtenverordening
- Reglement van orde voor de raadsvergaderingen (spreekrecht)
- Verordening op de commissies (spreekrecht)
- Beleidskader communicatie
- Nota burgerparticipatie
- Social Media
- Interbestuurlijk Programma (www.overheidvannu.nl)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Fonds GGU
- Verbonden partijen (paragraaf 3.2) en informele regionale afspraken (o.a. Gebiedstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, Bestuurlijke Tafel Wonen Haaglanden)

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) werkt met de 23 deelnemende gemeenten aan het versterken van de bereikbaarheid en het economisch vestigingsklimaat van de regio Rotterdam Den Haag. Naast deze formele taken vervult de MRDH ook een netwerkfunctie, zoals bij de Regionale Energiestrategie (RES) en advisering provincie bij ruimtelijke procedures werklocaties.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Bestuursorganen	1.156.794	555.244	550.039	554.735	559.571	564.551
Burgerzaken	676.787	790.326	741.317	741.646	743.616	739.569
Raad en raadscommissies	320.631	280.909	328.488	307.753	309.040	310.350
Bestuursondersteuning raad	328.110	193.027	203.855	205.341	206.853	208.391
Bestuurlijke samenwerking	113.651	140.086	133.017	134.813	136.640	138.499
Baten:						
Bestuursorganen	11.532	19.400	19.400	19.400	19.400	19.400
Burgerzaken	214.838	234.832	223.929	200.225	369.410	383.735
Raad en raadscommissies	-301					
Bestuursondersteuning raad						
Bestuurlijke samenwerking						

Wijzigingen budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Burgerzaken (€ -49.009)

In 2021 is er incidenteel extra budget ontvangen om de Tweede kamer verkiezingen coronaproof te laten verlopen. Voor 2022 is hier (nog) geen sprake van.

Raad en raadscommissies (€ 47.579)

Deze toename heeft voornamelijk twee oorzaken. Ten eerste is voor 2022 incidenteel extra budget benodigd door de gemeenteraadsverkiezingen (wisseling raadsleden, faciliteiten) (€ 20.579). En ten tweede zijn de vergoedingen van de raadsleden nu inclusief toelagen geraamd in plaats van een centrale post voor alle toelagen (€ 24.300).

Beleidsveld openbare orde en veiligheid

Beleidsdoel

Dat de gemeente Midden-Delfland een veilige gemeente is om in te wonen, werken en recreëren.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Dat inwoners, ondernemers en bezoekers zich veilig voelen in Midden-Delfland. Als er een incident, ramp of crisis is of deze zich dreigt voor te doen, merken inwoners dat de gemeente dit adequaat oppakt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Een goede en veilige leefomgeving is een basisvoorwaarde bij de beleving van de kwaliteit van leven in een gemeente. Cittaslow besteedt bij de fysieke leefomgeving aandacht aan herstel en herbesteding van vervallen locaties en leegstaande panden. De aandacht voor de fysieke leefomgeving draagt bij aan de leefbaarheid en veiligheid in een gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

We zetten in op het continueren van ons veiligheidsniveau. We zetten lopende activiteiten voort. De meeste aandacht gaat uit naar de veiligheidsaspecten die we noemen in het geldende actieprogramma veiligheid. Het operationele doel staat eveneens in dit actieprogramma.

Concrete doelen/acties voor 2022

De regionale en lokale prioriteiten samengevoegd zijn onze prioriteiten voor de jaren 2019 tot en met 2022:

- (Huiselijk) Geweld
- High impact crimes
- Ondernijning
- Aanpak van verwarde personen en overlast
- Veilig verkeer
- De snelle aanpak van kleine ergernissen

Deze prioriteiten zijn uitgewerkt in een beleidsprogramma dat door de raad is vastgesteld.

Als er een incident, ramp of crisis is of deze zich dreigt voor te doen, pakken we dit adequaat op.

Elke 4 jaar wordt het geldende beleid herijkt en een nieuw programma vastgesteld.

Instrumenten

- Integraal veiligheidsbeleid
- Uitvoeringsprogramma
- Algemene Plaatselijke Verordening Midden-Delfland
- Evenementenbeleid
- Horecabeleid
- Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Haaglanden
- Regionaal Crisisplan Haaglanden

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is ontstaan op basis van de Wet veiligheidsregio's die gemeenten verplicht een gemeenschappelijke regeling aan te gaan voor het organiseren van de samenwerking op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening.

De integrale aanpak van gebiedgebonden overlast gevende thema's ontwikkelen we in samenwerking met politie, zorg en het Veiligheidshuis Haaglanden.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Brandweer en rampenbestrijding	1.090.988	1.109.152	1.180.894	1.181.077	1.181.263	1.181.452
Overige openbare orde	509.576	627.199	381.811	383.577	385.372	387.192
Baten:						
Brandweer en rampenbestrijding	0	0	0	0	0	0
Overige openbare orde	14.880	20.981	21.338	21.700	22.069	22.444

Wijzigingen budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Brandweer en rampenbestrijding (€ 71.742)

De toename van de lasten op dit taakveld is het gevolg van de lagere bijdrage 'Veiligheidsregio Haaglanden' in 2021 (€ 57.000). Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 14.742).

Overige openbare orde (€ -245.388)

De afname van de lasten op dit taakveld is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 245.388).

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	30.828	0	0	0	0	0
Totaal baten	65.949	30.828	0	0	0	0

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Baten € - 30.828

Uit de Algemene Reserve wordt in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

- Doorschuifbudget Burgerzaken € 30.828

Programma 3 : Beheer, verkeer en milieu

Beleidsveld beheer openbare ruimte

Beleidsdoel

Het leveren van een kwalitatieve bijdrage aan de aanleg, de verbetering en de instandhouding van de boven- en ondergrondse infrastructuur, de leefbaarheid van de woonomgeving en de natuurontwikkeling.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Binnen de kaders van wat financieel mogelijk is handhaven van een onderhoudsniveau van de openbare ruimte waarbij inwoners zich prettig voelen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De inrichting van de openbare ruimte draagt bij aan de beleving van de kwaliteit van de dorpen en het landschap. Cittaslow ondersteunt bewustwording van de inrichting van die ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met de directe omgeving. Een historische omgeving vraagt om een ander bestratingsmateriaal en om andere inrichtingselementen dan een nieuwbouwwijk. In het open veenweidegebied wordt rekening gehouden met zichtlijnen en het voorkomen van lichtvervuiling door bijvoorbeeld groene ledverlichting toe te passen. Aandacht voor duurzaamheid door bijvoorbeeld het gebruik van milieuvriendelijke materialen, hergebruik van bestratingsmateriaal en relinen van riolering is bij de inrichting van de openbare ruimte een belangrijk aspect. Ook wordt er bij vervanging van voertuigen voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte zoveel mogelijk ingezet op elektrische voertuigen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wegen

Concrete doelen/acties voor 2022

- De afname van kwaliteit van wegen stoppen door een extra financiële impuls. Het doel is om onze wegen binnen enkele jaren weer op een verantwoord kwaliteitsniveau te brengen en behouden. In 2020 was het vastgestelde doel dat 94% van het areaal beeldkwaliteit A en B (voldoende volgens CROW-norm) heeft. Het behaalde resultaat was 82%.
- Klimaatadaptief inrichten van wegen bij nieuwbouw en reconstructies
- Benutten van meekoppelkansen bij infrastructurele projecten van andere overheden
- Intensiveren afstemming en samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland voor wegen op kades
- Intensiveren integrale aanpak wegen en nutsvoorzieningen
- Contractvorming elementenverharding (2022)
- Optimaliseren contract asfaltonderhoud
- Optimaliseren vegen en onkruidbestrijding in afstemming met groen
- Inventariseren en inspecteren wegmeubilair en opstellen beheerplan

Instrumenten

- Beheerplan wegen 2015 – 2020 (verlengd tot 2024)
- Gladheidsbestrijdingsplan

Civiele kunstwerken

Concrete doelen/acties voor 2022

Opstellen beheerplannen kades, damwanden, stuwen en beschoeiingen

Instrumenten

Beheerplan bruggen 2015-2019 (verlengd tot 2024)

Openbare verlichting

Concrete doelen/acties voor 2022

- Vervangen van afgeschreven armaturen en verbeteren van de lichttechnische kwaliteit
- Gebruik maken van dimmers, Telemangement units en (groene) ledverlichting
- Verlichten van achterpaden (sociale veiligheid)

Instrumenten

Keuzenotitie openbare verlichting 2015-2020 (verlengd tot 2024)

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Wegen, kunstwerken en openbare verlichting	1.866.834	2.520.280	2.590.642	2.662.672	2.878.657	3.001.659
Binnenhavens en waterwegen	129.171	133.545	124.644	126.561	128.510	130.493
Waterkering, afwatering en landaanwinning	150.722	208.353	207.745	266.992	291.863	321.561
Baten:						
Wegen, kunstwerken en openbare verlichting	153.651	70.268	80.399	81.766	83.155	154.269
Binnenhavens en waterwegen	5.660	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Waterkering, afwatering en landaanwinning	0	0	0	0	0	0

Wijzigingen budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Wegen, kunstwerken en openbare verlichting (€ 70.362)

De toename voor dit taakveld heeft meerdere redenen en voornamelijk terug te vinden in de hogere kapitaallasten (€ 72.605). Verder in enerzijds de opname voor de kwaliteitsimpuls op onderhoud openbare ruimte en het opstellen van MJOP's (€ 200.000), anderzijds een verlaging in de budgetten onkruidbestrijding (€ -89.723) en asfaltverhardingen (€ -205.026) dit hoofdzakelijk vanwege een bij de jaarrekening doorgeschoven budget 2020 naar 2021).

Hiernaast de opname van doorberekening tractie (€ 18.114) en lagere raming voor aanschaf strooizout en -bakken (€ -14.723). De hogere kosten voor elementenverhardingen (€ 13.458), opname van een nieuw budget straatmeubilair (€ 25.000), de groepsremplace (€ 15.992), enkele kleine bijramingen (€ 20.147) en het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 40.546) verklaren het restant.

Overzicht investeringen begroting 2022-2025

Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Reconstructie Burg. V.d. Lelykade.	211.325			
Reconstructie Commandeurskade	45.568			
Reconstructie boezemkade/Kwakelweg	650.000			

Reconstructie deel Kluisgade en Trekkade	90.211			
Reconstructie Hof van Delftstraat	145.000			
Reconstructie en dijkverzwaring Dijkshoornseweg	225.000			
Reconstructie Maassluiseweg/Oude Veiling 2020	380.000			
Reconstructie en verbetering Fietspad Rotterdamseweg	450.000			
Reconstructie Slot de Houvelaan	195.000			
Opwaarderen fietsstraat en asfalteren Westgaag	530.000			
Reconstructie Hoornseweg (metropolitane fietsroute)	550.000			
Reynbolt Maeslandstraat	25.000	151.000		
Parkeerplaats Tiendweg	25.000	200.000		
Bovenkruier	75.000			
Kadeverbeteringsproject	83.000			
Reconstructie en dijkverzwaring Dijkshoornsekade		670.000		
Reconstructie verharding deel Westlander, Schouw, Aak en Praam		970.000		
Reconstructie Maassluiseweg/Oude Veiling 2021		400.000		
Aanleg voetpad van 's-Herenstraat naar Annie M.G. Schmidtplaats		36.000		
Aanleg parkeerterrein Woudselaan		280.000		
			350.000	
Vervangen brug DH019 Woudselaan	296.900			
Vervangen brug Trekkade/Kerkweg M004	310.100			
Vervangen Sionsbrug DH021	30.000	352.700		
Renoveren Hodenpijlbrug S0028	182.300			
Vervangen Schout-Jansheulbrug (S027)	50.000	510.000		
Vervangen ophaalbrug Gaagweg S024	160.000			
Vervangen brug Hoornseweg DH 003	30.000	300.000	1.521.800	
Vervangen brug S019 Zouteveenseweg			277.100	
Vervangen brug S020 Zouteveenseweg			202.300	
Vervangen brug S021 Zouteveenseweg			267.700	
Vervangen brug DH019 Woudseweg t.h.v. Lookwatering				241.740
Vervangen brug DH010 Noordelijke brug Looksingel				93.024
Vervangen brug DH009 Zuidelijke brug Looksingel				103.224
Kadeverbeteringsproject	117.000			
Vervangen beschoeiing damwand Rotterdamseweg	40.000			

Vervangen beschoeiingen/damwanden 2019	90.000			
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2020	200.000			
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2021	62.031			
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2022	350.000			
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2023		350.000		
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2024			350.000	
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2025				350.000
Vervanging duiker Baanderheer (M030)			160.000	
Vervangen lichtmasten 2021	114.667			
Vervangen lichtmasten armaturen 2021	57.333			
Vervangen lichtmasten 2022	116.900			
Vervangen lichtmasten armaturen 2022	58.450			
Vervangen lichtmasten 2023		119.000		
Vervangen lichtmasten armaturen 2023		59.500		
Vervangen lichtmasten 2024			121.333	
Vervangen lichtmasten armaturen 2024			60.667	
Vervangen lichtmasten 2025				123.667
Vervangen lichtmasten armaturen 2025				61.833
Totaal:	5.945.785	4.398.200	3.310.900	973.488

Algemeen

Bij de begroting 2022 is uitgegaan van de werkelijke woningaantallen in 2021 met de bijgestelde prognose voor de jaren daarna.

Wat gaan we daarvoor doen?

Groen

Concrete doelen/acties voor 2022

- Ondersteunen van bewonersinitiatieven voor vergroening van de wijken
- Klimaatadaptieve inrichting met meer groen
- Uitvoeren van ecologisch plus groenbeheer met eigen groendienst
- Uitbreiden ecologisch bermbeheer
- Realiseren van het groenplan voor de door Delfland gereconstrueerde kades langs de Dorpsstraat en de Vlaardingsekade in het dorp Schipluiden

Instrumenten

Groenbeleidsplan Midden-Delfland

Begraafplaatsen

Concrete doelen/acties voor 2022

Actualiseren beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen

Instrumenten

Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen 2009

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Openbaar groen	1.239.196	1.036.954	1.146.983	1.189.226	1.192.490	1.202.650
Begraafplaatsen	166.849	184.591	207.432	213.821	212.297	213.151
Baten:						
Openbaar groen	293.449	21.636	21.749	21.864	21.981	22.100
Begraafplaatsen	101.861	135.784	141.892	144.304	146.758	149.253

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Openbaar groen (€ 110.029)

De toename komt voornamelijk door een verschuiving in 2021 (€ 90.000) binnen programma 3, van groen naar wegen.

Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 15.520). Lagere raming planmatig onderhoud (€ -6.950) en een toename van kapitaallasten (€ 13.150).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025				
Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Herinrichting openbaar groen 2017	25.000			
Herinrichting openbaar groen 2020	25.000			
Herinrichting openbaar groen 2022	50.000			
Aanleg groenvoorziening binnenterrein Centrum Maasland	30.000			
Herinrichting openbaar groen 2023		50.000		
Herinrichting openbaar groen 2024			50.000	
Herinrichting openbaar groen 2025				50.000
Totaal:	130.000	50.000	50.000	50.000

Wat gaan we daarvoor doen?

Speelplaatsen

Concrete doelen/acties voor 2022

- Meer aandacht voor natuurlijk spelen en spelen in het groen bij herinrichting van speelplaatsen
- Vergroenen van verharde (grijze) speelplaatsen
- Bij speelplaatsen die weinig gebruikt worden niet opnieuw speeltoestellen plaatsen, maar wel de speelruimte behouden en speelaanleidingen toevoegen

Instrumenten

Nota spelen

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Speelvoorzieningen	170.653	185.417	218.120	227.460	221.693	226.705

Baten:						
Speelvoorzieningen	0	0	0	0	0	0

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Speelvoorzieningen (€ 32.703)

De toename komt met name door een verschuiving van werkgeverslasten (€ 31.761) en de opname van kosten tractie ((vragenwagens/overige) € 8.977). Hiernaast zijn de kapitaallasten afgenomen (€ -8.622).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025				
Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Speelvoorzieningen 2021	70.000			
Speelvoorzieningen 2022	95.000			
Speelvoorzieningen 2023		110.000		
Speelvoorzieningen 2024			110.000	
Speelvoorzieningen 2025				130.000
Totaal:	165.000	110.000	110.000	130.000

Beleidsveld verkeer

Beleidsdoel

Het hoofddoel van het verkeersbeleid blijft het terugdringen van de overlast van het gemotoriseerde verkeer in de dorpen. Dit doen we via drie routes:

- het actief ontmoedigen van het gebruik van de wegen in Midden-Delfland voor doorgaand verkeer;
- het verbeteren van de alternatieve vervoersmogelijkheden, zoals openbaar vervoer, fiets en wandelen;
- verduurzamen van het wagenpark door het aanleggen en faciliteren van oplaadpunten voor elektrische voertuigen.

Verder blijft het verkeersbeleid van de gemeente erop gericht om:

- de veiligheid voor alle verkeersdeelnemers te verbeteren, met een extra prioriteit voor schoolroutes;
- de recreatiemogelijkheden in Midden-Delfland te vergroten door het verbeteren van fiets- en wandelverbindingen.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

De afwikkeling van het verkeer op een zodanige wijze organiseren dat voor de inwoners beperkte overlast wordt veroorzaakt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Het stimuleren van alternatieve vervoersmethoden vloeit voort uit de uitgangspunten van Cittaslow. Binnen de dorpen wordt rekening gehouden met veilige routes voor fietsers en voetgangers. Fietsroutes zijn beschikbaar voor recreatie en woon-werkverkeer. Binnen de MRDH is een actieve inzet om voor fietsverkeer metropolitane fietsroutes te creëren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Concrete doelen/acties voor 2022

- In stand houden openbaar vervoer in Midden-Delfland
- Belang van onze gemeente inbrengen in provinciale en rijks infrastructurele projecten
- Verbeteren van de parkeersituatie en verkeercirculatie in het centrum van Den Hoorn
- Terugdringen van doorgaand verkeer door de dorpen
- Opstellen beheerplan bebording
- Mobiliseren van bedrijven tot duurzame mobiliteit
- Actualiseren wegenlegger
- Opstellen visie verkeersveiligheid

Instrumenten

- Verkeersplan Den Hoorn 2016
- Nota parkeernormen 2020
- Routestructuurplan (Recreatieschap Midden-Delfland)
- Structuurschets Harnaspolder e.o. 2002
- Visie laadinfrastructuur (nieuw)
- Bestuurlijke overeenkomst IODS
- Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid MRDH 2016-2025
- Regionaal Investeringsprogramma
- Regionale aanbesteding laadinfrastructuur
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid
- Nationale Fietsagenda
- Klimaatplan 2021 – 2030
- Nationale Agenda Laadinfrastructuur

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Verkeer	194.390	383.722	287.710	311.926	311.128	313.401
Parkeren	4.280	35.567	6.956	7.075	7.196	7.319
Baten:						
Verkeer	20.120	65.666	37.238	37.871	38.515	39.170
Parkeren	4.919	10.685	10.771	10.859	10.948	11.039

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Verkeer (€ -96.012)

De afname van de lasten op dit taakveld wordt voornamelijk veroorzaakt door enkele doorgeschoven budgetten van 2020 naar 2021. Dit resulteert in een totaal verschil voor 'inspecteren borden' en 'uitvoering verkeersmaatregelen' van € -121.654.

Het restant is het gevolg van een verschuiving werkgeverslasten (€ 39.484) en lagere kapitaallasten (€ -17.374).

Parkeren (€ -28.611)

De afname van de lasten op dit taakveld wordt met name veroorzaakt door de hogere raming in 2021 op dit taakveld in verband met de vrachtwagenparkeerplaats (€ -29.465).

Baten

Verkeer (€ -28.428)

De afname van de baten op dit taakveld wordt met name veroorzaakt door een in 2021 incidenteel ontvangen bedrag voor geplaatste laadpalen (€ -28.800).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025

Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Bouw nieuwe zoutloods	125.000			
Verkeersmaatregelen Zouteveenseweg	40.000			
Onderzoek afwaardering Hoornseweg	35.000			
Onderzoek doseerinstallaties	25.000			
Totaal:	225.000	0	0	0

Beleidsveld milieu

Beleidsdoel

Het versterken en behouden van een duurzame, veilige, gezonde en aangename leefomgeving voor inwoners en bezoekers gebaseerd op de uitvoering van de Wet milieubeheer, de waarden van Cittaslow en de *Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties (Global Goals)*.

Wat willen we bereiken?

Het realiseren en in stand houden van een veilige, gezonde en aangename leefomgeving en bijdragen aan een duurzaam Midden-Delfland, vanuit een duurzame ontwikkeling. Een duurzame ontwikkeling van de fysieke leefomgeving is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor de toekomstige generaties in gevaar te brengen ook in hun behoeften te voorzien (*VN-commissie Brundtland, 1987*).

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Duurzaamheid is één van de basisprincipes van Cittaslow. Hierbij gaat het om de regelgeving op deze terreinen en zorgen voor bewustwording, zodat inwoners en bedrijven meer maatregelen treffen dan wettelijk moet. Hierdoor zijn inwoners en bezoekers zich meer bewust dat zij zich bevinden in een groen landschap van hoge kwaliteit.

Maatregelen om minder energie te gebruiken en meer duurzame energiebronnen te gebruiken sluiten nauw aan bij Cittaslow. Uitvoering van het Duurzaamheidsprogramma fysiek Domein Midden-Delfland 2020-2023 zorgt dat de gemeenschap van Midden-Delfland nog duurzamer wordt. Bijvoorbeeld de onderdelen die betrekking hebben op klimaatadaptatie en klimaatmitigatie. Voor klimaatadaptatie (aanpassen aan klimaatverandering) wordt vanuit het nationale Deltaprogramma gewerkt aan een klimaatbestendig Midden-Delfland, denk aan maatregelen met betrekking tot droogte, hitte en wateroverlast voor de diverse gebieden in Midden-Delfland. Daarnaast staan in het duurzaamheidsprogramma ook maatregelen met betrekking tot klimaatmitigatie (verminderen emissies broeikasgassen). De vastgestelde Energievisie vormt hiervoor een kader voor maatregelen. Met deze maatregelen ondersteunen en stimuleren wij het verminderen van energiegebruik bij inwoners en de verdere energietransitie van fossiele brandstoffen naar duurzaam opgewekte energie. Andere onderdelen komen terug bij de desbetreffende beleidsterreinen, zoals het beheer van de openbare ruimte en Duurzaam Boer Blijven. Doelstelling daarbij is dat Midden-Delfland in 2040 CO₂ neutraal is.

Afvalbeleid is een ander onderdeel dat binnen dit beleidsveld en Cittaslow belangrijk is. Cittaslow roept op tot voorkomen van verspilling, preventie op het ontstaan van afval en bij het ontstaan van afval zoveel mogelijk gescheiden verwerken. In 2012 was de emissie CO₂ per inwoner met 0,23 ton lager dan het landelijk gemiddelde van 0,25 ton.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

De Wet milieubeheer wordt voor een groot deel geïntegreerd in de Omgevingswet. De gemeentelijke verplichtingen (en daarmee onze doelen) zijn uitgewerkt in operationele plannen en

kaarten die gebaseerd op de regelgeving van de Wet milieubeheer. Op basis van die plannen en kaarten zijn per beleidsveld operationele doelen vastgesteld en kosten inzichtelijk gemaakt. De bestaande plannen en kaarten hebben betrekking op de volgende milieu gerelateerde thema's:

- Riolering
- Afval en circulaire economie
- Handhaving, toezicht en vergunningverlening
- Bodem (Bodemfunctiekaart/Bodemkwaliteitskaart)
- Water
- Geluid (Geluidsactieplan/Geluidskaart) en stiltebeleid
- Luchtkwaliteit
- Externe Veiligheid
- Klimaat, energie en warmte
- Groen en natuur

Concrete doelen/acties voor 2022

Handhaving en vergunningverlening

Met bestemmingplannen stelt de gemeenteraad vast waar welk type bedrijfsactiviteit plaats mag vinden. Vervolgens worden de individuele benodigde bedrijfsactiviteiten getoetst aan het bestemmingsplan. De bedrijfsactiviteiten worden door de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) getoetst aan en gecontroleerd op de voorschriften van de Wet milieubeheer, de Omgevingswet met de daarbij behorende Algemene Maatregelen van Bestuur en andere milieuregelgeving. De ODH doet dit op basis van een jaarlijks door het college vast te stellen uitvoeringsplan, waarin de wettelijke verplichtingen concreet in activiteiten zijn uitgewerkt. De jaarlijkse bijdrage aan de ODH wordt bepaald op grond van voorcalculatie. Daarbij wordt gebruik gemaakt van historische data aangevuld met te verwachten wijzigingen. Daadwerkelijke afrekening van de kosten van de ODH vindt plaats op basis van werkelijke gepleegde inzet (output financiering).

Bodem

Met het vaststellen van de bodemfunctiekaart is gekozen voor het stand-still-beginsel. Dit houdt in dat de bodem in Midden-Delfland niet vuiler mag worden. De bodemfunctiekaart maakt de gewenste bodemkwaliteit inzichtelijk. Voor de Harnaschpolder is een aparte bodemkwaliteitskaart vastgesteld.

Uitgangspunt van het Rijk is dat per 2022 de huidige bodemtaken van de provincie worden overgedragen aan gemeenten. De ODH moet dan formeel belast worden met deze taken. Op nationaal niveau vindt nog een discussie plaats over de vergoeding van deze voor gemeenten nieuwe taak. In de (meerjaren)begroting is hiervoor nog geen raming opgenomen daar kosten en vergoeding beide nog onbekend zijn.

Geluid

Uitgangspunten:

- voldoen aan de wettelijke verplichtingen voor omgevingslawaai en geluid belaste bedrijven
- ondersteunen van het provinciale beleid voor stiltegebieden en hier rekening mee houden in de vergunningverlening
- geen nieuwe overlast gevende activiteiten zoals helikoptervluchten en wegverkeerslawaai

Europese richtlijn omgevingslawaai (Actieplan Geluid)

Het Actieplan Geluid is een wettelijke verplichting van de Europese commissie. Het gemeentelijk actieplan bestaat uit een geluidskaart en een actieplan voor de aanpak van de knelpunten. Het is een verplichting die iedere vijf jaar terugkeert. Het huidige actieplan is vastgesteld in 2018. Nieuwe situaties toetsen wij aan de Wet geluidhinder en worden in de vorm van voorwaarden/maatregelen volgens de wettelijke voorschriften opgenomen in de omgevingsvergunning.

Luchtkwaliteit

Uitgangspunten:

In het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) monitoren wij jaarlijks of de luchtkwaliteit voldoet aan de wettelijke norm. Bij nieuwe planontwikkelingen nemen wij het aspect luchtkwaliteit mee. Wij ondersteunen regionale plannen die de luchtkwaliteit verbeteren.

Het NSL is verlengd tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Zowel onder het verlengde NSL als onder de Omgevingswet wordt de luchtkwaliteit langs wegen gemonitord.

Externe Veiligheid

Uitgangspunten:

- Binnen de mogelijkheden, situaties voorkomen die kunnen leiden tot een verhoogd extern veiligheidsrisico.

- Risicovolle bedrijven en activiteiten weren uit woonomgeving en waar nodig verplaatsten.
- Voorbereid blijven op risico's.
- Structurele borging van externe veiligheid in beleid ruimtelijke ordening en milieu.
- Externe veiligheid als een van de thema's opnemen in de Omgevingsplannen.
- Vergroting van de bestuurlijke bewustwording voor de externe veiligheidsaspecten en -verantwoordelijkheden.
- Behoud en beheer van kennis, data, netwerk en samenwerking.

Klimaatbeleid

Klimaatadaptatie

Doelstelling daarbij is klimaatbestendigheid in 2050, door maatregelen die de gevolgen van wateroverlast (door extreme neerslag) en droogte (met kans op versnelde bodemdaling en funderingsschade) zoveel mogelijk beperken en hittestress tegengaan. Klimaatadaptatie (aanpassen aan klimaatverandering) en klimaatmitigatie (voorkomen klimaatverandering, bv RES) is opgenomen in het Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023. De fysieke maatregelen zijn locatie gebonden en verschillen hierbij voor de ruimtelijke gebieden landschap, glastuinbouw, bedrijfsterreinen en dorpen. De vele beleidsvelden die het raakt vragen aandacht, voldoende ambtelijke capaciteit en coördinatie voor implementatie.

Klimaatmitigatie

Maatregelen die het ontstaan van klimaatverandering beperken of voorkomen vallen binnen de nationale strategie van klimaatmitigatie. Voor het gemeentelijk beleid zijn dit in hoofdzaak energie en warmte.

In de RES, in 2021 opgeleverd, zijn nationale afspraken uit het Klimaatakkoord concreter gemaakt voor de regio in lijn met de eisen van de Handreiking van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie. Binnen de MRDH is gekozen voor een haalbare aanpak, die past bij het landschap, de inwoners, de bedrijven en de intrinsieke regionale kwaliteiten.

In de in 2021 vastgestelde Transitievisie Warmte (TVW) is inzicht gecreëerd ten aanzien van de route naar een aardgasvrije gemeente. Bij het overbrengen en creëren van draagvlak voor de duurzame ambities en verplichtingen naar de inwoners, vervult het energieloket een belangrijke rol. Om de inhoudelijke functie van het energieloket te versterken werken we samen met een aantal regiogemeenten. Via JUVA is er een bijdrage aan Warmte Netwerk Westland om gasverbruik van tuinders te verminderen alsmede de bijdrage van Bedrijvenpark Harnaschpolder door zonnepanelen op daken met opwekking energie gelijk aan het verbruik van 6.000 huishoudens. Kader bij de uitwerking van de RES, de TVW en het energieloket is het Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023.

Water:

- In het kader van het afsprakenkader Emissieloze kas 2027 wordt samen met andere glastuinbouwgemeenten, waterschappen en de glastuinbouwsector gewerkt aan het voorkomen van emissies van bestrijdingsmiddelen en meststoffen vanuit de glastuinbouw naar het oppervlaktewater.
- Onder leiding van het Hoogheemraadschap van Delfland wordt samen met andere gemeenten gewerkt aan de maatregelen ten behoeve van de (chemische en ecologische) doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water in 2027. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de resultaatverplichte oppervlaktewaterlichamen (grote wateren zoals vaarten en kanalen) en inspanningsverplichte overige, kleinere wateren. Concreet moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de maatregelen die voortkomen uit het Afsprakenkader Emissieloze Kas en Kringloopboeren.

Groen/natuur

Ons natuurbeleid is verwoord in programma 1. Het groenbeleid is onderdeel van dit programma en verwoord bij het beleidsveld 'groen'. Daarnaast voeren we de volgende zaken uit:

- Waar mogelijk ecologisch beheer van wegkanten en oevers vanuit het gemeentelijk beheer en in samenwerking met de Coöperatie Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland u.a.
- Toetsen van omgevingsvergunningen aan de Wet natuurbescherming (per 1 juli 2022 Omgevingswet).

Overige concrete acties

- interne en externe communicatie over het milieu;
- waar mogelijk subsidie aanvragen ter ondersteuning van projecten;
- participatie in regionale projecten, zoals beperken emissie van meststoffen en bestrijdingsmiddelen naar het oppervlaktewater door de glastuinbouwsector te verminderen;

- actieve participatie bij het realiseren van nieuwe geothermielocaties in Midden Delfland;
- actieve deelname aan WarmtelinQ (voorheen Leiding door het Midden).

Instrumenten

- Wet Milieubeheer/ Omgevingswet (inwerkingtreding 1 juli 2022)
- Regionaal bodembeleid Zuid-Holland (tot taakoverheveling naar gemeente)
- Bodemkwaliteitskaart bedrijfsterrein Harnaschpolder
- Stiltebeleid Provincie Zuid-Holland
- Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023
- Regionale Energiestrategie MRDH
- Energieloket (in ontwikkeling met andere gemeenten)
- Plan van Aanpak Transitievisie Warmte
- Geurverordening Midden-Delfland 2009/geurhinderbeleid
- Gebiedsvisie *Midden-Delfland*®2025 en visie Behoud door Ontwikkeling (Vitale Dorpen in Midden-Delfland 2025)
- LOP Midden-Delfland®2025
- Bestemmingsplan Buitengebied Gras
- Lidmaatschap Cittaslow, inclusief Global Goals en kennisuitwisseling binnen landelijk netwerk
- Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
- Coöperatie Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland u.a.
- Omgevingsplan
- Regelgeving Bruidsschat omgevingswet

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van afvalinzameling.

Het doel van de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialisatievorming op inhoud en wordt een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio. Deelname aan deze gemeenschappelijke regeling is opgelegd vanuit de Wet milieubeheer.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Afvalinzameling en -verwerking	2.454.184	2.411.655	2.466.148	2.451.792	2.449.579	2.498.458
Riolering	1.563.745	1.708.298	1.452.059	1.467.010	1.436.267	1.510.371
Milieubeheer	1.054.403	1.042.221	859.810	867.266	878.646	890.296
Baten:						
Afvalinzameling en -verwerking	2.978.915	2.952.927	2.920.224	2.940.393	2.962.265	3.035.232
Riolering	1.878.431	1.882.216	1.744.102	1.756.704	1.770.353	1.815.832
Milieubeheer	0	0	0	0	0	0

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Afvalinzameling en verwerking (€ 54.493)

De nieuwe dienstverleningsovereenkomst van Avalex biedt de ruimte om de kosten inzameling bij deze begroting te verlagen (€ -186.000) Vanwege zijbelading is een compensatie aan de verenigingen opgenomen (€ 75.000) Hiernaast is er een afname van de lasten als gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ -62.064). De toename van de voorziening afvalstoffenheffing drukt zicht ten opzichte van 2021 (toen nadelig) uit in een positief saldo (€ 228.000) Het restant zit in de toename van de kapitaallasten (€ 5.683)

Riolering (€ -256.239)

De afname op dit taakveld zit voornamelijk in twee posten. Eén de afname van adviezen derden (€ -69.023) en ten tweede is de onttrekking aan de voorziening rioolheffing als negatieve last opgenomen (€ -237.259) Hiernaast zijn de kapitaallasten (€ 27.220) toegenomen en hetzelfde geldt voor de werkgeverslasten als het gevolg van een verschuiving. (€ 8.798)

Milieubeheer (€ -182.411)

De afname wordt met name veroorzaakt vanwege doorgeschoven budgetten uit 2020 naar 2021 voor 'transitievissie warmte en energieloket' (€ -237.758) Hiernaast is er een toename van de lasten als gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 36.581) en een hogere raming voor overige milieutaken. (€ 13.000) Het restant zit in meerdere taken (€ 12.059)

Baten

Afvalinzameling en verwerking (€ -32.703)

In de dienstverleningsovereenkomst met Avalex wordt in 2022 het positieve effect van de invoering van zijbelading zichtbaar. De baat die deze aanpassing oplevert biedt ons de mogelijkheid om de afvalstoffenheffing voor bewoners vanaf 2022 met vier procent te verlagen. (€ -107.616) Dit van de primair hogere raming (€ 56.413) voor afvalstoffenheffing. Hiernaast is een hogere raming voor opbrengst uit papierinzameling opgenomen. (€ 18.500)

Riolering (€ -138.114)

Op basis van het geactualiseerde kostendekkingsplan, waarbij rekening is gehouden met extra budgetten voor klimaat adaptieve maatregelen, doet de mogelijkheid zich voor om het tarief met acht procent te verlagen. (€ -138.151)

Overzicht investeringen begroting 2022-2025				
Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2022	149.000			
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2023		149.000		
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2024			149.000	
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2025				149.000
Vervangen vrijvervalriolering 2022	230.000			
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2022	90.000			
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2023		90.000		
Vervangen vrijvervalriolering 2023		230.000		
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2024			290.000	
Vervangen vrijvervalriolering 2024			230.000	
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2025				142.000
Vervangen vrijvervalriolering 2025				230.000
Totaal:	469.000	469.000	669.000	521.000

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	573.654	631.109	1.774.844	29.584	29.955	30.332
Totaal baten	842.104	633.910	2.099.377	128.765	102.099	65.987

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Lasten € 1.143.735

In de reserve onderhoud kapitaalgoederen wordt in 2022 de volgende incidentele storting gedaan:

-Storting vanuit dekkingsreserve voor kwaliteitsimpuls openbare werken € 1.745.625

In de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt in 2021 de volgende incidentele storting gedaan:

-Onderhoud begraven en dierenparkje € -42.900

In de dekkingsreserve wordt in 2021 de volgende incidentele storting gedaan:

-Reconstructie Woudseweg € 650.000

Baten € 1.465.467

Uit de Algemene reserve worden in 2021 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Doorschuif budget verkeer en vervoer € 202.000

-Doorschuif budget milieubeheer € 237.758

-Doorschuif budget wegen € 150.000

Uit de Algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Compensatieregeling verenigingen € 75.000

Uit de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen worden in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-onderhoudsbudget lijkbezorging € 350

-onderhoudsbudget dierenparkje € 1.750

Uit de dekkingsreserve gemeentehuis wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Storting naar reserve onderhoud kapitaalgoederen voor kwaliteitsimpuls openbare werken € 1.745.625

Uit de reserve onderhoud kapitaalgoederen wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Kwaliteitsimpuls openbare werken € 200.000

Programma 4 : Onderwijs

Beleidsveld onderwijs:

Beleidsdoel

Passend onderwijs voor alle jongeren. Dat streven wij na in Midden-Delfland. Zo dichtbij mogelijk, maar indien nodig in de regio. Zo ondersteunen wij de optimale ontwikkeling van jongeren.

De gemeente zet zich ervoor in dat zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie behalen. En de gemeente spant zich in om kinderen met een onderwijsachterstand of een risico daarop extra (taal)ondersteuning te bieden, zodat zij het onderwijs kunnen volgen dat het beste aansluit op hun ontwikkelingsmogelijkheden.

De gemeente zorgt voor goede huisvesting voor de basisscholen, afgestemd op de behoefte van de inwoners van de dorpen in Midden-Delfland.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

We willen optimale deelname aan de maatschappij en de arbeidsmarkt bereiken. En daarnaast onderwijshuisvesting, afgestemd op de behoefte van de inwoners van Midden-Delfland.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De mogelijkheid om onderwijs te volgen en daarmee kansen op de arbeidsmarkt te vergroten is een toetsingscriterium van Cittaslow. De percentages kinderen met een (onderwijs)achterstand en jeugdwerkloosheid zijn in Midden-Delfland lager dan het landelijke en regionale gemiddelde. Niet het bepalen van de keuzes van mensen, maar mensen bewust maken van de gevolgen van hun eigen keuzes is onderdeel van de filosofie van Cittaslow.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

De gemeente, kinderopvang en scholen zorgen voor voor- en vroegschoolse educatie. De gemeente en de scholen zorgen voor extra ondersteuning voor kinderen van statushouders. Alle jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, krijgen een oproep voor een gesprek. Dit gesprek moet leiden tot een passend traject naar scholing of werk.

Concrete doelen/acties voor 2022

- Uitvoering geven aan de twee nieuwe ondersteuningsplannen Passend Onderwijs, namelijk van SWV VO Delflanden/ PPO Delflanden en het SPOW.
- Uitvoeren van de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) met als belangrijk uitgangspunt Onderwijshuisvesting in 2022.
- Wij maken bestuurlijke afspraken met onze buurgemeenten Rijswijk en Delft, teneinde het meer dan evenredige aantal kinderen uit buurgemeenten dat gebruik maakt van de scholen in het dorp Den Hoorn, beheersbaar te maken.
- Wij maken in 2021/2022 afspraken met schoolbesturen van de basisscholen in Schipluiden ten aanzien van het herbesteden van boventallig geworden onderwijslokalen.
- Uitvoering van de nieuwe regionale RMC Beleidsagenda 2021-2024.

Instrumenten

- Integraal Huisvestingsplan
- Huisvestingsverordening onderwijs
- Leerlingenprognose
- Verordening leerlingenvervoer
- Jaarlijks huisvestingsprogramma (B&W)
- Leerplichtverslag
- Overeenkomst LEA
- Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie
- Wet passend onderwijs
- Wet Educatie en Beroepsonderwijs

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Huisvesting basisonderwijs	1.000.331	1.148.648	1.172.195	1.021.499	900.576	900.851
Gemeenschappelijke baten en lasten onderwijs	654.917	724.588	774.016	781.808	789.077	796.969
Baten:						
Huisvesting basisonderwijs	190.845	186.010	186.202	186.397	186.595	186.797
Gemeenschappelijke baten en lasten onderwijs	128.841	152.203	244.572	144.305	144.035	144.089

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Gemeenschappelijke baten en lasten onderwijs (€ 49.428)

Deze hogere raming heeft te maken met het verschuiven van werkgeverslasten tussen taakvelden.

Baten

Gemeenschappelijke baten en lasten (€ 92.369)

Voornaamste oorzaak voor deze hogere raming is de toegezegd Rijksbijdrage NPO voor 2022. Het gaat hier om budget dat ingezet moet worden voor aanvullende interventies of extra beschikbaarheid van zorg op school naast de reguliere verantwoordelijkheden en inzet van de gemeenten voor de jeugd (vanuit de Jeugdwet) die uit gezamenlijk overleg tussen u en schoolbesturen en op basis van analyse van de vertragingen nodig worden geacht.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	72.500	-99.500	0	0	0	0
Totaal baten	257.984	330.484	257.984	257.984	252.374	252.374

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Lasten € 99.500

In de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt in 2021 de volgende incidentele storting gedaan:

-Onderhoud musea en monumenten € -99.500

Baten € - 72.500

Uit de Algemene reserve wordt in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Doorschuif budget huisvesting basisonderwijs en onderwijsbeleid en leerlingzaken € 72.500

Programma 5 : Sociaal Domein en Welzijn

Beleidsveld Sociaal Domein

- a. Wmo
- b. Jeugdwet
- c. Participatiewet

Voor de uitvoering van de Participatiewet verwijzen wij naar programma 6.

Beleidsdoel

Met dit programma trachten we iedere inwoner–zelfstandig- te laten participeren in de maatschappij. Hierbij gebruik makend van hun kracht en eigen netwerk. Voor dit programma staat de komende jaren de realisatie van de Transformatie centraal, evenals de beheersing van de jeugdhulp kosten en de invoering van resultaatgericht werken.

Wat willen we bereiken?

- Iedereen neemt deel aan de samenleving.
- Jeugdigen groeien gezond en veilig op met voldoende mogelijkheden tot ontplooiing.
- Inwoners kunnen zo lang als mogelijk zelfstandig thuis wonen.
- Ondersteuning van de zelfredzaamheid en participatie van onze inwoners.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Midden-Delflanders zijn gewend om binnen hun eigen omgeving naar oplossingen te zoeken. Zij maken daarbij veelal gebruik van de algemene maatschappelijke voorzieningen die aanwezig zijn. Deze houding is de identiteit van de inwoners en past goed in de beleidsdoelen binnen het sociaal domein. We willen dat inwoners vanuit hun eigen kracht handelen. Wanneer inwoners daar ondersteuning bij kunnen gebruiken, organiseren wij met één plan maatwerk dichtbij de (sociale) omgeving van de inwoners. De inwoner houdt daarbij zelf de regie in handen en zet in op zijn aanwezige kwaliteiten. Op deze manier maken wij gebruik van de ondernemende identiteit van de inwoners.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Waar mogelijk de zorg dichterbij de inwoners organiseren. In partnerschap en co-creatie hierbij een schakel vormen tussen burgers en zorgaanbieders. Hierbij inzetten op preventie en kwalitatief goede zorg wanneer dat nodig is.

Concrete doelen/acties voor 2022

Wmo:

Voortzetten van de ingezette transformatie binnen de Wmo. Hiertoe wordt in 2022 ingezet op: 1) verdere implementatie van het resultaatgericht stelsel, 2) stimuleren van innovaties in zorg en ondersteuning, en 3) verschuiving naar preventie en het versterken van de eigen kracht. We doen dit samen met de H4 gemeenten.

- Aanbesteding Wmo-diensten voor 2023.
- Doorontwikkeling en decentralisatie van de beleidstaken Beschermd Wonen en Maatschappelijke opvang.
- Versterking eigen kracht door Powerful Ageing (lokaal).
- Regionale aanpak en implementatie van Housing First voor thuis- en dakloosheid
- Toezicht WMO GGD: voorbereiden DVO voor 2023

Jeugd:

Uitvoering geven aan de ambities zoals opgenomen in het beleidskader Jeugd, vastgesteld in mei 2020

- Doorontwikkeling van het richtinggevend kader en de maximale bestedingsruimte.
- Regionaal uitvoering geven aan het jaarplan 2022. Versterken van de verbinding onderwijs-jeugdhulp
- Doorontwikkeling van de lokale informatievoorziening.

- Implementatie inkoop jeugdhulp 2021-2024

Instrumenten

- Algemene Subsidieverordening (ASV)
- Calamiteitenprotocol Sociaal Domein Midden-Delfland
- Besluit doorontwikkeling van het Maatschappelijk Team
- Beleidsnota Privacy in het sociaal domein
- Verordening en beleidsregels Wmo-Jeugd
- Beleidskader Jeugd 2020-2023
- Beleidskader VVE Midden-Delfland Subsidieregeling Kwaliteit Peuteropvang en Voor- en Vroegschoolse Educatie 2021
- Inkoopstrategie regio Haaglanden 2020-2024
- Inkoopvisie en inkoopstrategie H4 2023 en verder
- Cliëntervaringsonderzoek Wmo en jeugd

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

GR GGD en VT Haaglanden.

De GGD bewaakt en monitort de publieke gezondheid in de regio Haaglanden. Zij bevordert de gezondheid en beschermt tegen natuurlijke en/of opzettelijke bedreigingen van de volksgezondheid door toezicht of actief ingrijpen. Veilig Thuis Haaglanden draagt bij aan het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden sluit onder meer de contracten met de aanbieders van jeugdhulp die medeverantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het door de raad vastgestelde inkoopplan Jeugd. Door de inzet van het servicebureau wordt de administratieve last van partners en gemeenten beperkt. Gezamenlijk inkopen ondersteunt de kwaliteit en het behoud van de zorginfrastructuur.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Maatschappelijk team	632.275	665.210	616.034	621.838	627.741	633.745
Vreemdelingen	32.543	46.265	38.906	39.160	39.418	39.680
Wmo	3.104.482	3.500.801	3.450.101	3.496.462	3.539.543	3.583.356
Jeugd	4.321.161	4.363.548	5.021.120	4.919.924	4.651.552	4.553.208
Wmo en Jeugd	1.079.166	941.120	907.427	899.635	932.535	943.897
Overig sociaal-cultureel werk						
Kinderopvang	163.697	185.555	160.438	159.836	161.013	162.210
Openbare gezondheidszorg	236.988	346.618	361.503	365.566	369.641	373.779
Jeugdgezondheidszorg	574.800	569.921	616.751	600.794	611.007	621.394
Baten:						
Maatschappelijk team						
Vreemdelingen	6.023					
Wmo	128.332	106.928	98.097	98.280	98.466	98.655
Jeugd	82.122					
Wmo en Jeugd	109.696	62.945				
Overig sociaal-cultureel werk						
Kinderopvang	4.852					
Openbare gezondheidszorg	15.200	15.200	15.200	15.200	15.200	15.200
Jeugdgezondheidszorg	11.559					

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Maatschappelijke team (€ -49.176)

Deze aframing wordt verklaard door een verschuiving van de werkgeverslasten.

Wmo (€ -50.700)

Deze aframing wordt verklaard door een verschuiving van de werkgeverslasten. In 2020 is gestart met het aanpassen van de begrotingsposten om inzicht voor de afdeling te vergroten. Onderdeel daarvan is het verschuiven van budgetten en ook werkgeverslasten.

Jeugd (€ 657.572)

Het verschil ten opzichte van 2021 wordt voornamelijk verklaard door de bijraming voor de kosten jeugdzorg, waarvoor het Rijk extra middelen beschikbaar heeft gesteld (incidenteel: de besluitvorming over structureel adequate rijksfinanciering is aan het nieuwe kabinet). Bij eerdere begrotingsvaststellingen is in de meerjarenramingen rekening gehouden met een geleidelijke terugloop van kosten (voor zorg en formatie), die ondanks ingezette maatregelen niet realistisch is gebleken. In deze begroting is de structurele doorwerking verwerkt van de overschrijdingen uit 2019 en latere jaren.

Wmo en jeugd (€ -33.693)

Voornaamste reden voor deze verlaging is de post die vorig jaar in het leven is geroepen voor het bekostigen van indexering bij lokale structureel gesubsidieerde partijen (organisatie die worden bekostigd vanuit het gemeentefonds, en waarvoor dus geen specifieke indexering plaatsvindt via rijksbijdragen). In de praktijk wordt de post uitsluitend gebruikt voor de indexering bij de bibliotheek en de stichting SWMD. Voor de periode tot en met 2025 kan worden volstaan met een lagere stelpost van 50.000. Hier kan dus een aframing plaatsvinden van 20.000. Daarnaast zijn er kleinere aframingen voor een bedrag van € 13.693.

Kinderopvang (€ -25.117)

Deze aframing bestaat voornamelijk uit twee onderdelen. In 2021 is incidenteel extra budget ontvangen van het rijk om extra kosten voor noodopvang gedurende de lockdown, voor mensen met een cruciaal beroep te betalen (€ 12.500). Daarnaast heeft er een verschuiving van werkgeverslasten plaatsgevonden (€ 16.149).

Jeugdgezondheidszorg (€ 46.830)

Deze bijraming voor het bedrag voor JGZ-ZHW is gebaseerd op de eerste aanvraag vanuit JGZ-ZHW. De stijging ten opzichte van de begroting wordt deels veroorzaakt door een stijging van de kosten van het rijksvaccinatieprogramma. Hiervoor ontvangt de gemeente compensatie vanuit het Rijk (€ 10.000).

Baten

Wmo en jeugd (€ -62.945)

Voorheen werd een bedrag van de regio ontvangen voor 2 gedetacheerde medewerkers. Momenteel is er nog 1 medewerker gedetacheerd en wordt de vergoeding vanuit de regio verrekend met gemaakte regionale kosten.

Beleidsveld Welzijn

Beleidsdoel

De bedoeling is dat iedere inwoner de kans krijgt zichzelf optimaal te ontwikkelen en te ontplooiën, zodat hij volwaardig aan de maatschappij kan deelnemen. Het behoud van ons erfgoed draagt bij aan het behoud van de eigen identiteit en de beleving van de dorpen en het buitengebied en daarmee ook aan het welzijn van de inwoners.

Het culturele- en verenigingsleven in Midden-Delfland draagt in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid in de dorpen in onze gemeente. De gemeente ondersteunt organisaties zodat zij in staat zijn hun activiteiten zo goed mogelijk uit te voeren.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Om iedere inwoner mee te kunnen laten doen in de maatschappij is het belangrijk als gemeente te beschikken over goede basisvoorzieningen, een vitaal verenigingsleven. Daarnaast is het belangrijk dat er aandacht is voor sport en cultuur. Het lokaal welzijnswerk is hierin een belangrijke partner. Als onderdeel van het cultuurbeleid is ook het erfgoedbeleid.

Op het gebied van erfgoed willen we de cultuurhistorische kwaliteiten van het landschap en de dorpen en buurtschappen behouden, versterken en beleefbaar maken. Dit is onderdeel van diverse beleidsvelden in het fysieke domein. Behoud, bescherming en de verbetering van de kwaliteit van Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, archeologische vindplaatsen, cultuurhistorische elementen in het landschap, het trekvaartverleden en het oeroude veenweidelandschap zelf behoren tot het gemeentelijk erfgoed en dragen bij aan de gemeentelijke identiteit. Deze elementen zijn onderdeel van de Omgevingsvisie 1.0 en worden integraal betrokken bij het landschappelijk en ruimtelijk beleid uit de programma's 1 en 7.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Cittaslow vraagt specifiek aandacht voor toegang tot maatschappelijke voorzieningen en het behoud van culturele, lokale evenementen (het immateriële erfgoed).

De identiteit van het landschap van Midden-Delfland en de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden wordt medebepaald door cultuurhistorie en sterke maatschappelijke verbinding. Erfgoed, en beleefbaarheid zijn belangrijke waarden van Cittaslow om vanuit de eigen identiteit te werken aan ruimtelijke kwaliteit binnen de lokale gemeenschappen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

- Taalvaardigheid verbeteren, waardoor een beter functioneren in het maatschappelijk leven en kansen op de arbeidsmarkt verbeteren.
- Adequate huisvesting voor het verenigingsleven in de dorpen van Midden-Delfland.
- Verenigingen ondersteunen door o.a. bekendheid te geven aan de vele mogelijkheden voor sport en cultuur en hen te informeren over belangrijke ontwikkelingen.
- Erfgoed (rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, cultuurhistorie en het landschap) behouden en beleefbaar maken en de kwaliteiten waar mogelijk versterken.
- Stimuleren en faciliteren van vrijwilligerswerk en sociale verbinding
- Bevorderen van sport/bewegen voor jong en oud

Concrete doelen/acties voor 2022

- Onderzoek herontwikkeling Hoornbloem waaronder alternatieven voor huidige gebruikers Hoornbloem
- Uitvoering geven aan het lokaal sportakkoord.
- Het uitvoeren en door ontwikkelen van het Cultuureducatie met Kwaliteit. Het Cultuurmenu verstevigen waarmee de gemeente gestart is in 2020.
- Waarborgen voldoende plekken VVE 2022 conform beleidskader.
- Uitvoering preventieakkoord
- Vervolg uitvoering van projecten die kwaliteit en beleving van het trekvaartverleden versterken en waarvoor de provincie in 2020 een subsidie heeft toegekend.
- Het actualiseren van de beleidsregels voor subsidie voor het onderhoud van gemeentelijke monumenten.
- Het opstellen van een kerkenvisie over de toekomst van de monumentale kerkgebouwen in onze gemeente als input voor de omgevingsvisie 2.0, waarvoor wij subsidie ontvangen van de rijksoverheid.

Instrumenten

- Maatschappelijke verenigingen en organisaties
- Lokaal Sportakkoord
- Subsidieverordening (raad), subsidieregelingen (college)
- Uitvoeringsprogramma's/samenwerkingsovereenkomsten rond subsidiëring
- Regionale agenda Samenleving –programma Haaglanden
- Cultuurvisie
- Coöperatie coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland

- Erfgoedverordening
- Handboek Erfgoed
- Open monumentendag en Kindermonumentendag
- Notitie Delflandse Trekvaarten
- Gemeentelijke Kerkenvisie
- De visie over het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke wettelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen. Dit is een zogenaamde 'lichte' gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Delft en Midden-Delfland op basis waarvan de stadsarcheoloog Delft tegen vergoeding de wettelijke taken van een archeoloog in Midden-Delfland mag verrichten.

Als gevolg van het besluit tot liquidatie is het gemeentelijk beleidsdoel tot deelname aan Recreatieschap Midden-Delfland vervallen. Gemeentelijke doelstelling bij de liquidatie is gericht op behoud en versterken van de groene gebieden in Midden-Delfland.

Bij de liquidatie van de gemeenschappelijke regeling is afgesproken dat de deelnemers hun financiële bijdragen beschikbaar houden voor de rechtsopvolger van de gemeenschappelijke regeling zijn de Coöperatie coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland U.A. Primaire doelstelling van deelname aan de coöperatieve vereniging is het creëren van een efficiënte en beleidsarme organisatie voor het beheer van gronden die bij de opheffing van het Recreatieschap Midden-Delfland in beheer of erfpacht aan de deelnemende gemeenten zijn overgedragen.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Openbaar bibliotheekwerk	431.453	379.030	397.489	404.016	410.655	417.406
Sport	861.128	872.301	855.798	856.782	863.877	860.005
Oudheidkunde/monumenten	102.912	213.894	185.909	192.656	184.503	180.504
Kunst	106.805	123.862	92.086	92.484	93.365	94.260
Volksfeesten	18.197	26.659	19.985	20.684	21.017	21.406
Baten:						
Openbare bibliotheekwerk						
Sport	272.472	237.894	230.103	222.323	224.581	226.879
Oudheidkunde/monumenten	2.056	2.405	1.334	1.357	1.380	1.403
Kunst	15.570	8.130	8.268	8.409	8.552	8.697
Volksfeesten	2.750	0	0	0	0	0

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Oudheidkunde en monumenten (€ -27.985)

De afname vanwege een lagere raming bouwkundig onderhoud voor monumenten (€ -76.715) Er is een hogere raming voor archeologisch onderzoek opgenomen (€ 13.831) Hiernaast een toename als gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 37.102).

Kunst (€ -31.776)

Deze verlaging wordt veroorzaakt doordat in 2020 incidenteel budget voor kunst en cultuur in de 4^e PBW van 2020 is doorgeschoven naar 2021 (€ -18.988). In 2022 is dit niet meer van toepassing. Tevens is in 2022 een lagere raming voor inkomensoverdrachten (subsidies) opgenomen (€ -18.329). Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 5.541).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025

Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Onderhoud Schilpen	25.000			
Onderhoud Tavenu			25.000	
Onderhoud Kerktoren				43.000
Totaal:	25.000	0	25.000	43.000

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	224.466	6.638	4.895	3.843	2.775	1.691
Totaal baten	252.319	251.946	213.905	204.347	206.133	140.345

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Baten € -38.041

Uit de Algemene reserve worden in 2021 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Doorschuif budget sportaccommodaties	€	12.382
-Doorschuif budget samenkracht en burgerparticipatie	€	7.610
-Doorschuif budget maatwerkdienstverlening 18-	€	8.861
-Doorschuif budget openbare gezondheidszorg	€	39.000
-Doorschuif budget jeugd	€	41.988

Uit de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen worden in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Onderhoudsbudget Notenschip	€	4.550
-Onderhoudsbudget Oudheid en monumenten	€	7.350
-Onderhoudsbudget Musea	€	4.900

Uit de reserve Sociaal Domein wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Complete dekking via sociaal domein	€	55.000
--------------------------------------	---	--------

Programma 6 : Economische en sociale zaken

Beleidsdoel

Versterking en behoud van de gemeentelijke economische infrastructuur op basis van een actieve bijdrage aan het regionaal economisch vestigingsklimaat en lokaal maatwerk.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Behoud van de vitaliteit van Midden-Delfland in de dorpen en voor het Bijzonder Provinciaal Landschap.

Economisch beleid kan alleen effectief zijn met een sterke regionale samenwerking. Structuren voor overleg zijn georganiseerd door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, de Greenport West-Holland en de provincie Zuid-Holland. Partijen als LTO, VNO-NCW, MKB, kennisinstellingen, onderwijs en bedrijven zijn bij die overleggen betrokken. De rol van de gemeente Midden-Delfland in regionaal verband is in hoofdlijnen gericht op het versterken van het economisch vestigingsklimaat vanuit het groene en duurzame karakter. Tevens is er door het glastuinbouwgebied en de Harnaschpolder sprake van een regionale economische inbreng.

Het versterken van de economie en het economisch vestigingsklimaat en de transformatie naar een nieuwe economie zijn steeds meer een overheidstaak, waarbij van onze gemeente een sterkere regionale inzet gevraagd wordt. Lokaal is ons beleid specifiek gericht op maatwerk bij ondernemersvragen. Gezamenlijk uitgangspunt is een ontwikkeling die gebaseerd is op een evenwicht tussen economische, ecologische en sociale aspecten, die passen binnen de Sustainable Development Goals en aansluit op de waarden van Cittaslow.

Het gemeentelijk en regionale beleid wordt beïnvloed door de internationale transformatie naar een circulaire en digitale economie en de economische impact van COVID-19 maatregelen. Aanvullend maatschappelijk doel is om de komende periode vanuit de regionale samenwerking bij te dragen aan regionale en plaatselijke herstelmaatregelen die genomen worden om sectoren en bedrijven te ondersteunen bij de crisismaatregelen die voor de beperking van het COVID-19 virus getroffen zijn.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De filosofie van Cittaslow gaat net als de *Sustainable Development Goals (Global Goals)* van de Verenigde Naties uit van een ontwikkeling waarbij een verantwoord evenwicht wordt gecreëerd tussen economische, sociale en ecologische waarden. Dit evenwicht kan bereikt worden in een toekomstgerichte economische ontwikkeling. Het gemeentelijk lidmaatschap van Cittaslow biedt lokale ondernemers een instrument om zich te onderscheiden op duurzaamheid vanuit een innovatieve en maatschappelijke verantwoorde ontwikkeling. Bedrijven en organisaties die werken volgens deze principes en daarmee bijdragen aan de doelstellingen van Cittaslow en de *Sustainable Development Goals* kunnen zich als 'Supporter Cittaslow Midden-Delfland' aanmelden en vanuit de gemeente het daarbij behorende certificaat ontvangen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Versterken van de regionale samenwerking en ondersteunen van de transformatie naar een circulaire en digitale economie op basis van een optimaal evenwicht tussen economische, ecologische en sociale belangen vanuit de visies Midden-Delfland@2025 en Behoud door ontwikkeling.

Zoveel mogelijk behoud en scheppen van banen in Midden Delfland

Kengetallen

Banen (fulltimers, parttimers en uitzendkrachten):

2017	7.040 (recreatie en toerisme 300)
2018	7.230 (recreatie en toerisme 300)
2019	7.480 (recreatie en toerisme 340)
2020	7.700 (recreatie en toerisme 417)

Vestigingen:

2017	1.580 (recreatie en toerisme 100)
2018	1.590 (recreatie en toerisme 100)
2019	1.650 (recreatie en toerisme 110)
2020	1.750 (recreatie en toerisme 100)

Verdeling sectoren Midden-Delfland 2020: landbouw 190, industrie 300, handel 210, zakelijke dienstverlening 630, collectieve dienstverlening 330 en overige dienstverlening 90)

Bron: LISA/CBS

In 2020 waren in Midden-Delfland ongeveer 2.442 ondernemers gevestigd, waarvan 85% als ZZP'er. Deze categorie ondernemers is statistisch verdeeld over banen en vestigingen.

Bron: KvK

Vrije tijdseconomie:

- camping	4
- B&B/ vakantiehuis	13
- horeca	25
- vergader-/feestlocaties	22

Bron: gemeentelijke toeristische inventarisatie 2020

Concrete doelen/acties voor 2022

Uitvoering van het economisch beleid vindt plaats vanuit de hieronder benoemde lokale en regionale actiepunten. Innovatie vanuit de transformatie naar een circulaire en digitale economie zijn onderdeel van deze actiepunten. Daarnaast hebben die punten onderling een relatie en betrekking op andere beleidsvelden van deze begroting. Bij de toelichting op deze actiepunten zijn deze relaties op hoofdlijnen benoemd.

Actiepunten:

1. Innovatieprogramma's
2. Fieldlabs en campusontwikkeling
3. Werklocaties en Bedrijvenschap Harnaschpolder
4. Digitalisering
5. Midden-Delfland®2025
6. Gebieds- en productmarketing
7. Human Capital Agenda (HCA)
8. Greenport West-Holland (GPWH)
9. Centrumontwikkeling
10. Ondernemerscontacten

Ad 1 Innovatieprogramma's

Op dit moment zijn drie programma's onder coördinatie van InnovationQuarter in uitvoering. Dit zijn:

- Slimme Maakindustrie (SMITZH);
- Energie&Klimaat;
- ZorgTech

Ad 2 Fieldlabs en campusontwikkeling

Doelstellingen richten zich op versterken van de regionale economie, oplossen van maatschappelijke opgaven en ondersteunen aansluiten onderwijs-arbeidsmarkt. Een voorbeeld hiervan is het internationale hippisch kennis- en innovatiecentrum Equestrum in Den Hoorn, welke in 2022 verder doorontwikkeld zal worden.

Ad 3 Werklocaties en Bedrijvenschap Harnaschpolder

Werklocaties zijn bedrijfsterreinen, kantoren en detailhandel. Harnaschpolder is voor Midden-Delfland de belangrijkste locatie in dit kader. In regionaal verband wordt beleid afgestemd t.b.v. intensiever gebruik door bijvoorbeeld verdichting en transformatie en gelet op uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen. Bij de afstemming en samenwerking met lokale ondernemers gelden voor het ruimtelijk beleid de regionale beleidskaders. Lokaal is het belang gelegen in het behoud van het voorzieningenniveau vanuit de lokale georiënteerde bedrijfsterreinen en centrumontwikkelingen.

Ad 4 Digitalisering

Belang van Midden-Delfland is gericht op realisatie vanuit de samenwerking binnen het regionale kennisnetwerk 'digitale connectiviteit'. De veranderende nieuwe economie is mede gebaseerd op digitalisering, terwijl dit tevens kansen biedt voor maatschappelijke opgaven. Vanuit de COVID-19 crisis is zichtbaar dat digitalisering extra mogelijkheden biedt voor economisch herstel. Afstemming in de realisatie van een digitale infrastructuur bij de uitrol van 5G is noodzakelijk. Realisatie is wenselijk voor stedelijk gebied en buitengebieden, zodat iedere ondernemer hier gebruik van kan maken, innovatie ondersteund wordt en ook mobiliteitsoplossingen regiobreed benut kunnen worden.

Ad 5 Midden-Delfland®2025

Vanuit de transformatie naar een circulaire economie zijn de Kringlooplandbouw en het kennisnetwerk MIND van belang. In regionaal perspectief is het behoud en versterking van het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland een belangrijke pijler voor het economisch vestigingsklimaat (zie ook programma 1).

Een economische pijler voor het landschap is de melkveehouderij. Midden-Delfland is vanuit IODS de bestuurlijk trekker van het kwaliteitsproject 'nieuwe landbouw'. Aanvullende economische pijler is de vrije tijdseconomie. Vanuit de MRDH wordt in 2021 gewerkt aan een inhoudelijke projectuitwerking hiervan, waarbij de focus ligt op de stedeling. Dit sluit volledig aan op de opgave voor Midden-Delfland om de stad-landrelatie te versterken.

Ad 6 Gebieds- en productmarketing

Voor Midden-Delfland is gebieds- en productmarketing vanuit meerdere thema's van toegevoegde waarde, zoals stad-landrelatie en de directe relatie met het MRDH-programma Vrije Tijdseconomie. Voor een verdere uitbouw van korte ketens vanuit de voedselproductie binnen het landschap is productmarketing van belang. Stichting PUUUR draagt bij aan deze opgave. Doelstelling is om Stichting PUUUR een permanente rol in te geven. Besluitvorming over structurele financiering staat in 2022 op de rol.

Ad 7 Human Capital Akkoord

Het HCA is afgesloten om de (inter)nationale concurrentiepositie van Zuid-Holland te verbeteren door een arbeidsmarkt die talenten optimaal benut. Het is een samenwerkingsverband tussen bedrijven, onderwijs en overheid. Doelstellingen zijn om koploper te worden in een levenslang ontwikkelen, het realiseren van meest veerkrachtige arbeidsmarkt, activeren van onbenut arbeidspotentieel en aantrekken en behouden van (inter)nationaal talent.

Ad 8 Greenport West-Holland

Grootste economische sector in Midden-Delfland is de Greenport. Samenwerking binnen de GPWH is voor Midden-Delfland en de sector noodzakelijk om te zorgen dat de Greenport ondersteund wordt in de transformatie naar een nieuwe circulaire economie.

Ad 9 Centrumontwikkeling

Om de vitaliteit in de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden te behouden en te versterken vindt in alle dorpen een centrumontwikkeling plaats. In andere programma's van deze begroting is daarop meer inhoudelijk ingegaan. Deze ontwikkelingen hebben alle ook een stevige economische component.

Ad 10 Ondernemerscontacten

Voor de vitaliteit en leefbaarheid in de dorpen zijn ondernemers onmisbaar. Zij zorgen voor economisch draagvlak en ontplooiën initiatieven die realisatie van de overheidsdoelen mogelijk maken. Daarnaast zorgen zij voor ondersteuning van vrijwilligers van maatschappelijke organisaties en verenigingen. Maatwerk in onze dienstverlening is de basis, waarbij de bedrijfscontactfunctionaris voor hen het aanspreekpunt is.

Instrumenten

- Midden-Delfland® 2025;
- Visie behoud door ontwikkeling (vitale dorpen) 2025;
- Meerjarenprogramma IODS Groen Ondernemen, een nieuwe landbouw 2021-2024 (Duurzaam Boer Blijven (kringlooplandbouw) en Grondinstrument);
- Gebiedsmarketing PUUUR Midden-Delfland
- Tweejaarlijkse Ondernemersmanifestatie, inclusief het uitreiken van de Ondernemer Award Cittaslow Midden-Delfland;
- Werkbezoeken portefeuillehouders

- Gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid met gebruikmaking mogelijkheid duurzaam en lokaal aan te besteden;
- Bestemmingsplannen, onder andere Buitengebied gras en glas;
- Standplaatsenbeleid;
- Gemeenschappelijke Regeling Metropoolregio Rotterdam Den Haag
- Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder;
- Stichting Businesspark Haaglanden;
- Stichting Greenport West-Holland, met als belangrijkste instrumenten:
- Aandeelhouderschap JUVA;
- Aandeelhouderschap Waterbedrijf Evides

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Juva N.V. houdt zich bezig met het transporteren van energie en daaraan gerelateerde producten en diensten binnen met name de regio's Midden-Delfland en Westland.

Doel van de samenwerking binnen Stichting Businesspark Haaglanden is de ontwikkeling en uitgifte van nieuwe bedrijfsterreinen. De samenwerking tussen de ambtelijke accountmanagers van gemeenten en bedrijven is binnen het businesspark georganiseerd. Samen hebben zij meer kennis, meer mogelijkheden en een groter netwerk.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Handel, Ambacht en Industrie	251.216	540.966	572.829	417.872	524.083	509.381
Baten:						
Handel, Ambacht en Industrie	340.308	263.928	260.525	264.775	268.300	273.501

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Handel, Ambacht en Industrie (€ 31.863)

Deze bijraming is voornamelijk het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 41.063). Het restant zit in een afname van het budget voormalig gemeentehuis Maastrand (€ -5.364) en enkele kleine ramingen (€ -3.312)

Beleidsveld participatiewet en minimabeleid

Beleidsdoel

Iedereen doet mee in Midden-Delfland. De inwoner die in staat is om betaalde arbeid te verrichten, stimuleren en ondersteunen wij zo snel mogelijk richting de reguliere arbeidsmarkt. De inwoner die (nog) niet in staat is om te werken, participeert naar vermogen in de samenleving. Wij ondersteunen de inwoner die tijdelijk niet in staat is om zelfstandig in het inkomen te voorzien, en voorkomen en/of het bestrijden armoede onder onze inwoners. Belangrijke ambitie is het aantal mensen dat afhankelijk is van een gemeentelijke uitkering terug te dringen. Hiertoe voeren wij een actief en effectief re-integratiebeleid in combinatie met het handhaven van de wet- en regelgeving.

Wat willen we bereiken?

- Iedereen in Midden-Delfland werkt, werkt aan of werkt mee! Zoveel mogelijk inwoners van Midden-Delfland werken om te voorzien in hun eigen onderhoud. De inwoner die (nog) niet in staat is om te werken, werkt aan het vergroten van zijn/haar mogelijkheden of participeert naar vermogen in de maatschappij.
- Zo min mogelijk inwoners van Midden-Delfland leven in armoede.
- De stijgende lijn van het uitkeringsbestand doorbreken.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Bestrijding van de sociale armoede is een belangrijk uitgangspunt van de filosofie van Cittaslow. Een eigen inkomen en maatschappelijke participatie dragen bij aan het vergroten van de kwaliteit van leven en de sociale cohesie. Het percentage uitkeringen en kinderen die leven in een 'uitkeringsgezin' is in Midden-Delfland lager dan het landelijke en regionaal gemiddelde, tegelijkertijd is sprake van een hoger besteedbaar inkomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Ons motto is: Iedereen in Midden-Delfland werkt, werkt aan of werkt mee! Door extra inzet op bemiddeling naar werk, het ondersteunen bij re-integratie en het streng handhaven van wet- en regelgeving streven we naar daling van het bijstandsbestand.

Onze inzet blijft er ook in 2022 op gericht de uitstroom naar (vervangend) werk zo groot mogelijk te houden. Meer mensen aan het werk en minder in de uitkering en het voorkomen van armoede en schulden.

Voor 2022 verwachten wij echter dat de bijstandsuitgaven en de uitgaven op schuldhulpverlening en re-integratie gaan toenemen door de – naar verwachting – stijgende werkloosheid als gevolg van de Corona-crisis. Hierbij is het nog onzeker of en in welke mate het Rijk hiervoor een financiële compensatie biedt.

Daarnaast streven we ernaar, door de uitvoering van de nieuwe inburgeringswet, de asielzoekers en gezinsmigranten die zich in onze gemeente vestigen zo snel en goed mogelijk voor te bereiden op een leven hier. Op deze manier participeren zij zo snel mogelijk in onze samenleving, inclusief een betaalde baan.

Concrete doelen/acties voor 2022

- Inzet op re-integratie en participatie wordt onverminderd doorgezet, rekening houdend met de toegenomen doelgroep. Naast toeleiding naar werk wordt in 2022 ook ingezet op sociale activering en extra taal- en fietslessen.
- Voortzetting van uitvoering van integraal armoedebeleid en schuldhulpverleningsbeleid o.a. door een actieve inzet op vroeg signalering (daarmee invulling geven aan nieuwe wettelijke taak).
- Start uitvoering nieuwe Wet Inburgering waarbij daar waar mogelijk integraal wordt gewerkt.

Instrumenten

- Uitgangspuntennota Participatiewet
- Uitvoeringsprogramma Werk en Inkomen 2017-2019
- Actieplan versterken van de uitstroom naar werk;
- Beleidsplan armoedebestrijding en schuldhulpverlening;
- Handhavingsplan Sociale Zaken;
- Re-integratieverordening en beleidsregels re-integratie;
- Verordening tegenprestatie;
- Handhavingsverordening;
- Verordening cliëntenparticipatie;
- Verordening individuele inkomenstoeslag;
- Verordening individuele studietoelage;
- Maatregelverordening;
- Beleidsregels beschut werk;
- Beleidsregels bestuurlijke boete
- Beleidsregels terugvordering en verhaal
- Beleidsregels vrijlating inkomsten en giften
- Beleidsregels bijzondere bijstand
- Beleidsregels Collectieve Aanvullende Verzekering (1 januari 2018);
- Beleidsregels krediethypotheek en -pand
- Beleidsregels schuldhulpverlening
- Beleidsregels bijstandsverlening zelfstandigen;
- Beleidsregels tegemoetkoming kosten kinderopvang SMI (sinds 1 maart 2021);
- Beleidsregelwoonsituatie en commerciële verhuur;
- Regionale toolbox
- Jeugdsportfonds/ Jeugdcultuurfonds

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Bijstand	4.205.849	3.745.822	2.748.004	2.739.309	2.736.548	2.749.367
Sociale werkvoorziening	189.113	270.172	245.170	245.281	245.394	245.509
Minimabeleid	519.633	585.454	667.602	671.984	676.500	591.093
Participatiefonds	458.141	441.047	343.670	343.683	343.695	343.707
Baten:						
Bijstand	4.358.763	3.231.338	2.111.672	2.413.445	2.415.248	2.417.082
Sociale werkvoorziening			-	-	-	-
Minimabeleid	38.041	76.000	76.000	76.000	76.000	76.000
Participatiefonds	8.067	-	-	-	-	-

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Bijstand (€ -997.818)

De belangrijkste reden voor deze verlaging is dat in 2021 nog diverse Rijksregelingen om de gevolgen van de coronacrisis voor personen en bedrijven te compenseren (TOZO en TONK) bestaan en in 2022 niet meer.

Sociale werkvoorziening (€ -25.002)

In de jaarrekening 2020 is incidenteel een bedrag van € 25.111 doorgeschoven naar 2021 om de gestegen kosten voor beschut werk en het verminderen van de Rijksbijdrage en de toegenomen begeleidingskosten op te vangen.

Minimabeleid (€ 82.148)

De belangrijkste reden voor deze verhoging is dat de uitvoeringscapaciteit niet meer in verhouding staat tot de toegenomen verplichte taken (vroegsignalering, toeslagengeduceerden) en toegenomen maatschappelijke vraag. Mede voortvloeiend uit corona effecten op financiële posities gezinnen en ondernemers. Er is voor de jaren 2022, 2023 en 2024 een bedrag van € 90.000 bijgeraamd voor extra uitvoeringscapaciteit. Een deel van deze bijraming wordt gedekt uit het budget voor uitvoeringskosten bijstandsregelingen, deze post biedt daarvoor voldoende ruimte (€ 35.000 per jaar). Het restant van de bijraming (€ 55.000 per jaar) wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve Sociaal domein.

Participatiefonds (€ -97.377)

Het budget voor participatiekosten is in 2022 lager dan in 2021 omdat er bij de jaarrekening van 2020 incidenteel een bedrag van € 43.929 is doorgeschoven naar 2021. De reden hiervoor was de extra inzet die op re-integratie benodigd zou zijn, nu de gemeente ook verantwoordelijk is voor de gebruikers die sinds de start van de coronacrisis ingestroomd zijn in de TOZO. Daarnaast is in de 1^e PBW van 2021 een extra impuls van het Rijk verkregen voor deze inzet (€ 13.863). Verder was in de begroting 2021-2024 al een verlaging van het re-integratiebudget voorzien voor de jaren 2022 en verder van € 50.000.

Baten

Bijstand (€ -1.119.666)

De belangrijkste reden voor deze verlaging is dat in 2021 nog diverse Rijksregelingen om de gevolgen van de coronacrisis voor personen en bedrijven te compenseren (TOZO en TONK) bestaan en in 2022 niet meer.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	67.563	-162.400	0	345.000	345.000	0
Totaal baten	47.925	630.961	65.660	185.290	169.096	165.000

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Lasten € 162.400

In de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt in 2021 de volgende incidentele storting gedaan:

-Onderhoudsbudget overige, brandweer en Burg van Gentsingel	€	-162.400
---	---	----------

Baten € -565.301

Uit de Algemene reserve worden in 2021 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Doorschuif budget inkomensregelingen	€	199.000
-Doorschuif budget begeleide participatie	€	25.111
-Doorschuif budget arbeidsparticipatie	€	43.929
-Doorschuif budget maatwerkdienstverlening 18+	€	8.029
-Doorschuif budget handel, ambacht, industrie en participatiefonds	€	67.563

Uit de reserve Sociaal domein werd in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Vrijval Sociaal domein	€	262.329
-------------------------	---	---------

Programma 7 : Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting

Beleidsveld ruimtelijke ordening

Beleidsdoel

In de ruimtelijke ordening spelen diverse belangen en ontwikkelingen. Deze hebben invloed op de bestaande en toekomstige leefomgeving van de inwoners van onze gemeente. Wij willen mede door participatie van onze inwoners ruimtelijke projecten tot ontwikkeling brengen. Op deze wijze streven wij een groter maatschappelijk draagvlak na voor de ontwikkelingen van woningbouwlocaties en bedrijfsterreinen. Daarnaast biedt het ruimtelijk beleid, dat is vastgelegd in de omgevingsvisie 1.0 handvatten voor het bestuur om tot goede belangenafwegingen te komen.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect.

Het ruimtelijk ordeningsbeleid is ondersteunend aan de missie van de gemeente en de Gebiedsvisie Midden-Delfland®2025 en Vitale dorpen in 2025. Met beleid en regelgeving ondersteunen we een proces waarbij ruimte zodanig wordt bestemd dat gebruikers ervan zich maximaal kunnen ontplooiën. Daarnaast hebben we respect voor de medegebruiker en nemen we eenieder verantwoordelijkheid voor de wet in acht (ruimte maken en ruimte delen). Ook willen we komen tot een harmonieuze, evenwichtige, duurzame en leefbare samenleving. De componenten wonen, werken, verzorgen, recreëren, verkeer, natuur en milieu moeten ieder voor zich en in gezamenlijkheid de juiste aandacht krijgen.

Wonen

Voor het in stand houden van de voorzieningen en daarmee de leefbaarheid in de dorpen in Midden-Delfland is wonen van groot belang. Daarom hebben wij ook de stevige ambitie om 700 woningen toe te voegen in ons collegewerkprogramma opgenomen. Uitgaande van onze andere kerntaken zoals het in stand houden van het landschap zijn de mogelijkheden voor nieuwe woningbouwlocaties beperkt. Ook de dorpse uitstraling willen we behouden. Toch zijn er in de voorgaande jaren al ongeveer 200 woningen toegevoegd. Voor bijna nog eens 200 woningen zijn belangrijke stappen doorlopen in de planvorming zoals het vaststellen van bestemmingsplannen en grondverwervingen. Denkt u hierbij aan De Kreek, Maaslandse Dam, Hof van Keenenburg, Keenburg V fase 2, Equestrum en de voormalige locatie de Magneet. Daarnaast zijn wij ook nog eens aan het werk aan de planvorming van nogmaals 250 woningen in de komende jaren. Hierbij doelen wij op: Centrumplan Maasland, Maaslandse Zoom, De Kreek fase 4 (nu stathouderslocatie), Scharnier/Woudselaan en Zuidrand Schipluiden. Bij deze plannen twijfelen wij er niet aan dat deze gerealiseerd worden.

Daar houden wij niet op. Ook in 2022 werken wij nog aan aanvullende woningbouwprojecten waarvoor wij gesprekken hebben opgestart en meestal nog een initiërende fase zitten. Het onderzoek naar de Hoornbloem hebben wij al met u gedeeld. Bij de aanvullende potentiële projecten zijn we afhankelijk van grondeigenaren, ondernemers en andere initiatiefnemers. Wij blijven in de relatie met deze partijen investeren.

Omgevingswet

Op 1 juli 2022 treedt de Omgevingswet in werking. Dit is een transformatie die beleidsmatig en procedureel vergelijkbaar is met de transities in het sociaal domein. Deze wet bundelt 26 verschillende wetten in één wet en richt zich op het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving. De hoofddoelen van deze wet sluiten aan op onze uitgangspunten voor het landschap, dorpen en buurtschappen:

1. Bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
2. Doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving voor de vervulling van maatschappelijke behoeften.

Op korte termijn is de implementatie gericht op de verplichte en noodzakelijke onderdelen die verbonden zijn aan deze stelselwijziging. Hiertoe is de Omgevingsvisie 1.0 vastgesteld in 2021 en het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet) ingevoerd om per 1 juli 2022 te kunnen voldoen aan de verplichting digitaal meldingen en vergunningen te kunnen ontvangen en aanpassing werkprocessen om aan de nieuwe wettelijke procedures te voldoen.

Tevens wordt gewerkt aan de voorbereiding van het Omgevingsplan. Dit plan moet uiterlijk in 2029 vastgesteld worden. In het Omgevingsplan moet alle gemeentelijke regelgeving voor de fysieke leefomgeving worden ingebracht, zoals de bestemmingsplannen en plaatselijke verordeningen. Voor het Omgevingsplan en overige onderdelen van de Omgevingswet richten wij ons op vijf onderscheidende deelgebieden, te weten het Bijzonder Provinciaal Landschap, de glastuinbouwgebieden en de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Cittaslow richt zich op behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de (fysieke) leefomgeving. De Omgevingsvisie 1.0 is hierbij een belangrijk instrument. De visies Midden-Delfland®2025 en Behoud door ontwikkeling kennen eveneens een belangrijke ruimtelijke component. Deze bestaat uit bescherming via het bestemmingsplan, herontwikkeling via een grondexploitatie en aanpak van vervallen of leegstaande locaties.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Midden-Delfland werkt vanuit een ruimtelijke en landschappelijke samenhang tussen het Bijzonder Provinciaal Landschap en de daarin gelegen dorpen toe naar een Omgevingsvisie waarin kwaliteit van leven voor inwoners, ondernemers en bezoekers centraal staat vanuit een integrale afweging van de maatschappelijke belangen zoals die worden uitgewerkt in de Nationale Omgevingsvisie en Provinciale Omgevingsvisie.

Concrete doelen/acties voor 2022

Vorbereiding invoering Omgevingswet:

- Verlenging inhuur voor de externe projectleider voor 24 uur per week met als belangrijkste opdracht er zorg voor te dragen dat de gemeente per 1 juli 2022 binnen het DSO digitaal vergunningen en meldingen kan ontvangen;
- Aanpassen werkprocessen binnen ruimtelijke ordening bouwtoezicht en milieu om vanaf 1 juli 2022 te gaan werken vanuit nieuwe wettelijke structuur en transformatie naar nieuwe filosofie Omgevingswet, zoals korte procedures (soms van 26 naar 8 weken), meer maatwerk en participatie;
- Aanschaf en implementatie benodigde software DSO;
- Aanpassen interne werkprocessen binnen het DSO en zorgen voor intern en extern digitaal koppelen aan nationale basisregistraties en gemeentelijke informatiesystemen;
- Opstellen en starten plan van aanpak om te komen tot een Omgevingsplan;
- Op basis van implementatieplan Omgevingswet de structurele uitvoeringskosten vaststellen, waarbij ook inzicht dient te komen over aanpassingen in leges, kostenverhaal plannen derden, Wkb (zie hieronder), samenhangende objectregistratie (zie hierna) ten aanzien van software, werken vanuit 3D en noodzakelijkheid aanschaf GIS-viewer.

Gekoppeld aan de invoering Omgevingswet aanpassen werkprocessen bouw- en woningtoezicht aan de invoering van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb). Kern van deze wet is dat de ondernemer of aanvrager een onafhankelijke kwaliteitsborger aanwijst. Deze instelling toetst aan de wettelijke bouwkundige eisen en houdt toezicht op de bouw. De gemeente mag alleen toetsen aan de overige bouwkundige en ruimtelijke thema's, zoals omgevingsplan, welstand e.d. Tevens beoordeelt de gemeente het borgingsplan en de risicoanalyse. Daarna heeft de gemeente feitelijk alleen nog de rol van handhaver. Verwachting is dat de workload gelijk blijft, maar inhoudelijk meer doorschuift naar de bouwfase en conflictbemiddeling tussen de diverse partijen. Meer bouwprojecten worden vergunningvrij en zijn daarmee vrijgesteld van leges. Voor vergunningplichtige projecten dient het legesbedrag verlaagd te worden, daar minder toezicht en toetsing door de gemeente aan het Bouwbesluit plaatsvindt. De extra en gewijzigde werkzaamheden voor begeleiding, controle en handhavend optreden vallen buiten de verrekening met leges.

Gekoppeld aan invoering Omgevingswet voorbereiden op samenvoeging van de geogerelateerde basisregistraties (WOZ, BOR, BGT en BAG) tot een samenhangende objectregistratie op 1 januari 2025.

In 2022 vervolgen we het besluitvormingsproces en ruimtelijke begeleiding proces voor de opgave van 700 woningen. Tevens vervolgen we de processen voor de centrumontwikkelingen in Den Hoorn, Maasland en Schipluiden. De processen zijn gericht op een integrale ontwikkeling van:

- woningbouwplannen gericht op diverse doelgroepen (zie ook programma 7, beleidsveld Volkshuisvesting);
- faciliteren van nieuwe en bestaande ondernemingen die passen in de dorpscentra en daarmee een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en vitaliteit in de dorpen;
- aandacht in de planontwikkeling voor een optimale verkeersafwikkeling en daarbij anticiperen op vraagstukken over toekomstige mobiliteit en mogelijke mobiliteitsbehoeften;
- verbeteren van de langzaamverkeersverbindingen voor voetgangers en fietsers in de dorpen;
- inrichting van woonwijken en dorpscentra met aandacht voor klimaatadaptatie, -mitigatie en energietransitie.

Instrumenten

- Omgevingsvisie 1.0
- Midden-Delfland®2025
- Landschapsontwikkelingsperspectief
- Structuurvisie Midden-Delfland 2025 (5 juli 2011)
- Omgevingsbeleidsplan Midden-Delfland (2017)
- Bouwverordening Midden-Delfland 2007
- Welstandsnota Midden-Delfland 2018
- Verordening op de commissie Welstand en Erfgoed Midden-Delfland 2011
- Handleiding Beeldkwaliteit Buitengebied 2016/Beeldkwaliteitsplannen
- Handboek Erfgoed Midden-Delfland
- Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht gemeente Midden-Delfland
- Grondbeleid inclusief grondexploitaties
- Aanwijzing Bijzonder Provinciaal Landschap (inclusief visie en uitvoeringsprogramma Gebiedstafel BPL)
- Grondinstrument (onderdeel Duurzaam Boer Blijven)
- Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
- Stichting Groenfonds Midden-Delfland
- Gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Het doel van de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialismevorming op inhoud en wordt een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio. Deelname aan deze gemeenschappelijke regeling is opgelegd vanuit de Wet milieubeheer.

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke wettelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen. Dit is een zogenaamde 'lichte' gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Delft en Midden-Delfland op basis waarvan de stadsarcheoloog Delft tegen vergoeding de wettelijke taken van een archeoloog in Midden-Delfland mag verrichten.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Ruimtelijke ordening	622.592	1.317.871	1.520.564	1.433.039	1.053.759	1.055.192
Baten:						
Ruimtelijke ordening	65.800	72.616	474.310	458.058	153.546	153.585

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Ruimtelijke ordening (€ 202.693)

De toename van de lasten op dit taakveld heeft meerdere oorzaken:

Ruimtelijke ordening

In 2021 is een éénmalig budget 'kosten/inhuur Omgevingswet' opgenomen (€ -538.540) Hiernaast een bijraming als het gevolg van een verschuiving van opgenomen BGT kosten voor metingen en signaleringen (€ 27.359) Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 157.281).

Bouwplannen (niet zijnde grexen) particulier initiatief

Er is sprake van een toename van het begeleiden van bouwinitiatieven door particuliere partijen. De gemeente heeft hierbij geen grondpositie en er is dus geen sprake van grondexploitaties. Financieel uitgangspunt hierbij is dat wij kostenverhaal toepassen: de kosten die we maken brengen wij in rekening bij de initiatiefnemer/ontwikkelaar partij. Om kostenverhaal inzichtelijk te maken ramen we in deze begroting zowel de te verwachte kosten als ook de te verwachte opbrengsten (zie ook baten). De toename betreft vooral aanvullende inhuur (medewerkers Ruimtelijke Ordening en Projectleiding) om deze bouwplaninitiatieven te kunnen behandelen (€ 403.200) Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 60.610).

Bouwplannen (niet grexen) initiatief gemeente

De inzet op gemeentelijke initiatieven (die geen grondexploitaties zijn of worden) staat in eerste instantie geen kostenverhaal tegenover. Hiervoor vragen wij de raad om uitvoeringsbudgetten (zoals Hoornbloem en Centrum Schipluiden). Een toename als gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 89.179).

Baten

Ruimtelijke ordening (€ 401.694)

In de begroting gaan wij ervan uit dat wij kosten voor onze inzet op particuliere initiatieven (bouwplannen niet zijnde grexen, particulier initiatief) kostenverhaal toepassen. Vanwege toename van de lasten, wordt tevens een stijging van de baten verwacht. (€ 401.657). Wij gaan er in de begroting van uit dat wij 80% van de te maken kosten daadwerkelijk kunnen verhalen.

Beleidsveld volkshuisvesting

Beleidsdoel

Wij streven naar een evenwichtige woningvoorraad, waarbij het accent per dorp verschilt. Dit beleidsveld heeft een sterke relatie met het sociaal domein (onder andere Wet maatschappelijke ondersteuning, statushouders, voorrangsverklaringen, langer zelfstandig wonen, sociale cohesie en veilige woonomgeving), Locatieontwikkeling en Ruimtelijke ordening (randvoorwaarden en planning nieuwe woningbouwlocaties).

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Een gedifferentieerde woningvoorraad en drie vitale dorpen, waarmee we een aantrekkelijke gezinsgemeente vormen. Een belangrijk gewenst maatschappelijk effect daarbij is voldoende aanbod van betaalbare woningen in de drie dorpen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De kwaliteit van leven en wonen liggen in elkaars verlengde. Vanuit Cittaslow gaat het bij dit beleidsveld om een kwalitatieve inrichting van de woon- en leefomgeving. Het lokaal beleid is gericht op de persoonlijke omstandigheden van inwoners en verschillende doelgroepen in de gemeente. Bij de planvorming voor woningbouw zijn duurzaamheid, veiligheid en de bijdrage aan de vitaliteit van de dorpen belangrijke beleidsonderdelen. Het bouw- en woningtoezicht is gericht op het voorkomen van verpaupering van de leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken
Met het woonbeleid beogen we het behoud van vitale dorpen door meer diversiteit te brengen in het woningaanbod en doorstroming te bevorderen.

Concrete doelen/acties voor 2022

De komende tijd blijven de doelstellingen uit de Woonagenda en de beleidskaders van de gemeenteraad actueel en leidend. In 2022 richten we ons op de uitvoering daarvan. Wij blijven in 2022 intensief samenwerken met Wonen Midden-Delfland. Jaarlijks maken we prestatieafspraken met Wonen Midden-Delfland en de beide huurdersverenigingen. Wij zetten de regionale samenwerking met de gemeenten binnen de woningmarktregio Haaglanden (bestuurlijke tafel wonen) voort.

In alle drie de dorpen worden woningen aan de voorraad toegevoegd. In Den Hoorn worden woningen opgeleverd aan de Woudselaan. Voor centrum Den Hoorn, De Kreek fase IV en Equestrum worden de woningbouwplannen (verder) voorbereid. In Schipluiden zijn er plannen voor het toevoegen van woningen in het centrum, Keenenburg V en de Zuidrand. De planvoorbereiding en formele processen zijn opgestart. In Maasland komen er woningen bij op de Maaslandse Dam en in de Commandeurspolder. Ook werken we in 2022 aan de woningbouwplannen voor de projecten De Houve, Maaslandse Zoom en centrum Maasland.

Instrumenten

- Woonvisie Midden-Delfland 2010-2025
- Woonagenda
- Motie 'Herijking beleid woningmarkt starters' d.d. 12 november 2019
- Motie 'Regionale afspraken woningbouw' d.d. 26 mei 2020
- Resultaten woonwensenonderzoek jongeren
- Visie Behoud door ontwikkeling (Vitale Dorpen 2025)
- Huisvestingsverordening Midden-Delfland 2019
- Gemeentelijk bod voor regionale nieuwe woningmarkt afspraken
- Prestatieafspraken met Wonen Midden-Delfland
- Wet maatschappelijke ondersteuning en de voorzieningen die daarop gebaseerd zijn (wonen, zorg en welzijn)
- Bestuurlijke Tafel Wonen (de ambtelijke en bestuurlijke samenwerking in de woningmarktregio Haaglanden)

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Bouw- en woningtoezicht	779.883	1.058.731	1.225.525	1.228.620	909.088	912.337
Baten:						
Bouw- en woningtoezicht	811.345	924.956	1.037.748	999.803	208.504	177.101

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Bouw- en woningtoezicht (€ 166.793)

Wij verwachten in 2022 en 2023 een piek in de aanvraag van omgevingsvergunningen. Naast onze reguliere particuliere aanvragen verwachten wij veel aanvragen vanuit het bedrijventerrein HarnaschPolder en onze eigen gemeentelijke bouwprojecten. Om deze te kunnen behandelen hebben wij extra capaciteit nodig bij bouw- en woningtoezicht. De toename van kosten is gerelateerd aan de toename van baten vanuit bouwleges (€ 251.488). Hiernaast is in 2020 middels de rechtmatigheidsbrief een budget ter behandeling voor de omgevingsvergunning CM Staal doorgeschoven naar 2021. (€ -100.000) Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 7.602).

Baten

Bouw- en woningtoezicht (€ 112.792)

De toename op dit taakveld wordt voornamelijk veroorzaakt door een toename van de incidentele bouwleges (€ 115.172).

Beleidsveld grondzaken

Beleidsdoel

De gemeente wil een regierol vervullen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het grondbeleid is ondersteunend aan de beleidsvelden Midden-Delfland® 2025 en Vitale Dorpen in 2025.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Het beschikbaar hebben van gronden, tegen (maatschappelijk) acceptabele kosten, voor de doeleinden van andere programma's.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Het beleidsveld grondzaken heeft een indirecte relatie met Cittaslow. De grondexploitatie is gericht op het realiseren van voorafgaand geformuleerde doelstellingen vanuit andere beleidsvelden. Daarbij zijn de waarden van Cittaslow uitgangspunt, zoals het betrekken van inwoners, een hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte, sociale woningbouw en duurzaam bouwen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Het volgens planning beschikbaar hebben van gronden voor de doeleinden van andere programma's, zoals onderwijs en welzijn. De planningen zijn onderdeel van de door het college van B&W vastgestelde projectplannen.

In 2016 heeft de raad de woonagenda en de hieruit voortkomende woningbouwprogrammering 2016-2020 vastgesteld. Bij de uitvoering van woningbouwprojecten wordt zo goed mogelijk bij de woonagenda aangesloten.

Concrete doelen/acties voor 2022

In de woningbouwplanning is opgenomen dat in 2022 de start van de bouw begint van 159 woningen. Hiervan vallen 39 woningen binnen de sociale sector.

Instrumenten

- Nota Grondbeleid en jaarlijkse herziening grondexploitaties. Onder deze laatste vallen ook de bijbehorende risicoanalyse en het meerjarenprogramma grondexploitaties (ontwikkeling reserve grondexploitaties).
- Deelname aan de gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder.

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan Bedrijvenschap Harnaschpolder wordt onder meer beoogd de werkgelegenheid en de lokale en regionale economie een impuls te geven, een kwalitatieve invulling te geven aan het bedrijventerrein en zorg te dragen voor de beleidsmatige afstemming met de woningbouw in de Harnaschpolder. Verder is de gemeente Midden-Delfland een volwaardig partner bij de ontwikkeling, waarmee een sterke externe oriëntatie vanuit de gemeente Midden-Delfland is gewaarborgd.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Grondexploitatie	5.257.349	5.943.628	3.677.183	1.888.758	2.718.522	1.822.908
Baten:						
Grondexploitatie	5.794.449	6.963.140	4.806.031	2.836.210	3.701.362	2.837.344

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

De lasten binnen het taakveld grondexploitatie zijn gebaseerd op de prognose van de werkzaamheden (in- en extern) ten aanzien van de grondexploitatie voor de komende jaren. Deze lasten worden budgettair neutraal verwerkt in de begroting. Het saldo tussen de lasten en baten (€ 1.128.848) betreft de (netto) opbrengst uit erfpacht.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	1.522.727	104.520	18.675	18.955	19.240	19.528
Totaal baten	1.487.422	1.338.540	80.100	0	0	0

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Lasten € -85.845

In de reserve beheer openbare ruimte wordt in 2021 de volgende incidentele storting gedaan:

-Storting in beheer openbare ruimte € 75.000

Baten € -1.258.440

Uit de Algemene reserve worden in 2021 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Inzet inhuur omgevingswet € 498.540

-Doorschuifbudget wonen en bouwen € 100.000

-Doorschuifbudget ruimtelijke ordening en bouw- en woningtoezicht € 90.000

Uit de reserve afwikkeling complexen wordt in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Storting naar dekkingsreserve Woudseweg € 650.000

Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen is geen (beleids)programma en heeft daardoor een aparte plaats. De financiële middelen in al hun verschijningsvormen zijn dienstbaar aan het beleid. Tegelijkertijd zijn de financiële middelen de randvoorwaarden voor het te voeren beleid. Daarbij wordt een evenwicht gezocht tussen ambities en mogelijkheden. De voorschriften en regelgeving met betrekking tot het financiële beleid nemen ieder jaar toe. Hierdoor wordt de financiële ruimte beperkt maar tegelijkertijd wordt voorkomen dat onverantwoorde toepassingen worden gekozen.

In algemene termen kan gesteld worden dat het financiële beleid erop gericht is op korte en lange termijn te voorzien in voldoende financiële middelen om mogelijkheden en ambities met elkaar in evenwicht te houden. Omdat de voorgeschreven meerjarencijfers niet verder gaan dan het begrotingsjaar en de drie daaropvolgende jaren is een financieel perspectief opgesteld voor de langere termijn (zie Financieel meerjarenperspectief). Op deze manier wordt bereikt dat het korte termijnbeleid past in en bijdraagt aan de noodzakelijke aanpassingen op langere termijn.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen. Onder de tabel worden de onderdelen toegelicht.

Tabel Algemene dekkingsmiddelen (in €)	2022	2021
OZB	5.760.800	5.445.076
Algemene uitkering	22.748.518	20.736.158
Dividenden	1.968.500	2.109.701
Rente uitzettingen > 1 jaar	735.640	735.640
Opbrengsten grondverkoop	15.000	15.000
Vennootschapsbelasting	0	0
Onvoorzien	6.000	6.000
Overige eigen middelen	0	0
Subtotaal	31.213.458	29.047.575
Saldo financieringsfunctie	-921.759	-953.670
Totaal algemene dekkingsmiddelen	30.312.699	28.093.905

De gemeentelijke heffingen, ook wel lokale heffingen genoemd, vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. De lokale heffing die bij de algemene dekkingsmiddelen hoort, is de OZB. Daarnaast zijn er nog heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen worden gerekend. Deze zijn opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Onroerendzaakbelasting

De raad heeft in juni 2015 besloten om voor de jaren 2016 tot en met 2020 OZB te heffen tegen een vast tarief. De opbrengst voor 2017 tot en met 2021 is begroot op basis van het tarief voor 2016 en de verwachte marktontwikkeling voor woningen en niet-woningen. Hiermee was de opbrengst van de OZB afhankelijk van de ontwikkeling van de verkoopprijzen van de onroerende zaken in Midden-Delfland. Door de (forse) waardestijging betekende dit een meer dan gemiddelde toename van de OZB-opbrengsten. Dit kwam volledig voor rekening van de belastingbetaler, waardoor de lokale lastendruk relatief gezien meer toegenomen is.

In haar vergadering van juni 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de heroverweging van dit besluit. Dit betekent dat vanaf 2022 de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met het inflatiepercentage. Voor 2022 is dit 3%. Zo ontstaat naast een evenwichtige ontwikkeling van de opbrengst, ook een evenwichtige lokale lastendruk.

De WOZ-waarde wordt bepaald aan de hand van gerealiseerde verkoopcijfers. De waardeontwikkeling wordt pas in de loop van een jaar duidelijk. Gebruik van landelijke cijfers is niet gewenst, omdat deze afwijken van de situatie in Midden-Delfland. Voorlopig wordt voor de woningen voor 2022 de verwachte marktontwikkeling van 6% aangehouden. Alhoewel er nog steeds sprake is van stijgende prijzen op de woningmarkt, is onduidelijk hoe en of deze ontwikkeling zich voort zal zetten.

In de volgende tabel staan de OZB-tarieven.

OZB – tarieven	2022	2023	2024	2025
Tarief eigenaren woningen	0,1171%	0,1206%	0,1242%	0,1280%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2335%	0,2405%	0,2477%	0,2552%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1676%	0,1726%	0,1778%	0,1831%

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De algemene uitkering wordt over de gemeenten verdeeld met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen, maar ook verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van de onroerende zaken. Gemeenten die binnen de grenzen hooggewaardeerd onroerend goed hebben, ontvangen een lagere algemene uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevol onroerend goed.

Van de waarde van de woningen wordt 80% meegerekend. Van de waarde van niet-woningen 70%. Op de uitkomsten daarvan wordt het zogenaamde rekentarief toegepast. Dit rekentarief is afgeleid van het landelijke gemiddelde OZB-tarief.

Het resulterende bedrag wordt als 'eigen inkomstenmaatstaf' afgetrokken van de algemene uitkering van de betreffende gemeente. Een hogere totale WOZ-waarde leidt hiermee dus ook tot een hogere korting op de algemene uitkering. Het OZB-tarief dat de gemeente hanteert, heeft overigens geen effect op deze aftrekpost.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2021.

De berekeningen van de algemene uitkering voor de begroting 2022-2025 zijn met behulp van de meicirculaire 2021 gemaakt. In onderstaande tabel ziet u het verschil met de ramingen zoals gemaakt voor de begroting 2021-2024.

Raming algemene uitkering	2022	2023	2024	2025
Begroting 2022 – 2025	22.748.518	22.595.136	22.938.913	23.388.533
Begroting 2021 – 2024	21.515.745	21.699.207	22.439.040	-
Vershil	1.232.773	895.929	499.873	N.v.t. *

(*) 2025 was nog niet begroot. Daar kan geen verschil voor worden berekend.

Dividenden

De gemeente ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit bij de Bank Nederlandse Gemeenten, Waterbedrijf Evides en Westland Infra.

	2022	2021
Bank Nederlandse Gemeenten	62.500	112.500
Juva N.V.	1.768.000	1.768.000
Waterbedrijf Evides	138.000	229.201
Totaal	1.968.500	2.109.701

Rente uitzettingen langer dan 1 jaar

Het betreft hier de rente die verkregen wordt van het langdurig uitgezette deel van de Nutsreserve (€ 735.940). Daarnaast wordt rendement gemaakt door de uitgifte van grond in erfpacht, welk (deels) wordt gefinancierd uit eigen overtollige financiële middelen.

Saldo financieringsfunctie

De gemeente heeft ter financiering van haar activiteiten in totaal € 68.757.110 aan langlopende geldleningen aangetrokken (saldo 1-1-2022). Het saldo van de totale werkelijk betaalde rentelasten is hoger dan het saldo van de verdeelde rentelasten over de boekwaarde van de investeringen op basis van een rente omslagpercentage van 0%. Dit levert een last van € 876.066 (werkelijke rente) op in de begroting van 2022. Daar komt een toevoeging van rentes aan de reserves bij van € 45.693. Per saldo komt de financieringsfunctie uit op een nadelig resultaat van € 921.759.

Onvoorzien

De raming van de post onvoorzien is bedoeld voor de dekking van niet voorzienbare uitgaven. Bij gemeenten die een sluitende begroting hebben, is de post onvoorzien meestal het positieve begrotingssaldo dat door de raad als dekkingsmiddel kan worden ingezet. In Midden-Delfland is dat zoals bekend niet het geval. In onze begroting is een bedrag voor onvoorziene uitgaven opgenomen van € 6.000 voor 2022.

Heffing vennootschapsbelasting

Om een gelijk speelveld te krijgen tussen particuliere ondernemingen en overheidsbedrijven is in mei 2015 het wetsvoorstel Vpb-plicht overheidsbedrijven aangenomen. Vanaf 1 januari 2016 is de gemeente vennootschapsplichtig. Dit betekent dat voor elke activiteit van de gemeente beoordeeld wordt of er aan de ondernemingscriteria volgens deze wet wordt voldaan. Als dit het geval is, wordt de gemeente per activiteit door de belastingdienst aangeslagen voor 25% van het saldo batig (uitgaven minus inkomsten). Tot nu toe voldoet de gemeente Midden-Delfland niet aan de ondernemerscriteria voor de Vpb-plicht. Er zijn echter nog ontwikkelingen in de regelgeving die een onzekere factor vormen. Mocht de gemeente hierdoor aan de ondernemerscriteria gaan voldoen zal het nadeel gering zijn.

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Het dienen van het maatschappelijk belang bindt de bank met de gemeente. Daarom houdt de gemeente een beperkt aantal aandelen in de bank.

Met de deelname aan Juva N.V. is een ongestoorde levering van gas en elektriciteit aan burgers en bedrijven binnen de gemeente gegarandeerd.

Het doel van Evides is het altijd kunnen leveren van schoon en hoogwaardig drinkwater en het continu beschikbaar hebben van industriewater dat aan strenge normen voldoet.

Voor de bovenstaande partijen geldt dat er naast het maatschappelijk belang eveneens sprake is van een financieel belang voor de gemeente. De jaarlijkse winstuitkeringen (dividend) vormt een relevante inkomstenpost.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten :						
Treasury	974.286	953.670	924.152	914.174	905.504	898.202
Algemene uitkering	0	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten	0	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
OZB woningen	362.280	473.166	385.994	388.762	390.269	392.801
OZB niet woningen	0	0	0	0	0	0
Baten :						
Treasury	3.671.393	3.729.960	3.633.484	3.609.004	3.610.472	3.649.886
Algemene uitkering	20.787.643	21.516.065	22.748.518	22.595.136	22.938.913	23.388.533
Algemene baten en lasten	0	0	0	0	0	0
OZB woningen	3.379.619	3.584.430	3.785.961	3.928.627	4.061.235	4.278.943
OZB niet woningen	1.730.349	1.860.646	1.974.839	2.032.203	2.091.332	2.153.647

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Treasury (€ -29.152)

De oorzaak van deze aframing is de daling van de te betalen rente voor langlopende leningen.

OZB woningen (€ -87.173)

De taxatiekosten zijn in 2021 incidenteel hoger door onder ander een toename aan het aantal bezwaarschriften.

Baten

Treasury (€ -96.476)

De dividenduitkering van de BNG en van Evides zijn in 2022 lager door de Coronacrisis en de daarbij komende voorschriften voor het uitkeren van dividend door banken.

Algemene uitkering (€ 1.232.453)

De berekeningen van de algemene uitkering voor de begroting 2022-2025 zijn met behulp van de meicirculaire 2021 gemaakt (€ 396.474). Voor 2022 is sprake van extra incidenteel extra rijksbudget ter compensatie van hogere kosten voor de jeugdzorg (€ 836.026). Daarnaast wordt meerjarig ook extra budget voor de hogere jeugdkosten verwacht. Voorzichtigheidshalve mag daarvan 75% als inkomst al meegenomen worden in de jaren 2023, 2024 en 2025 (respectievelijk € 518.636, € 486.786 en € 448.756).

OZB woningen (€ 201.531) en OZB niet-woningen (€ 114.193)

De OZB-opbrengst voor 2017 tot en met 2021 is begroot op basis van het tarief voor 2016 en de verwachte marktontwikkeling voor woningen en niet-woningen. In haar vergadering van juni 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de heroverweging van dit besluit. Dit betekent dat vanaf 2022 de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3% per jaar, zoals reeds in de Begroting 2021-2024 in de ramingen is opgenomen. Daarnaast wordt de hogere opbrengst veroorzaakt door areaaluitbreiding.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	89.346	6.367	147	149	151	154
Totaal baten	1.782.357	912.144	949.769	1.200.199	984.475	519.097

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Baten € 37.625

Uit de Algemene reserve worden in 2021 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Septembercirculaire	€	-268.259
-Saldo begroting 2021	€	762.475
-Saldo PBGW-2	€	198.713
-Doorschuifbudget OZB woningen	€	88.900
-Herinrichting parkeerplaats	€	28.715
-Herontwikkeling Hoornbloem	€	101.600

Uit de Algemene reserve worden in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Onttrekking AR sluitende begroting 2021-2024	€	603.428
-Terugdraai onttrekking begrotingstekort 2022	€	-162.511
-Septembercirculaire 2020	€	-42.638
-Toegevoegde rente	€	2.393

Uit de reserve ontwikkeling Harnaspolder wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Aandeel gemeentelijke bestuurskosten	€	71.473
---------------------------------------	---	--------

Uit de dekkingsreserve gemeentehuis wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Dekking kapitaallasten	€	477.624
-------------------------	---	---------

Overzicht van de kosten Overhead

In het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) worden baten en lasten van de overhead niet meer onder de afzonderlijke programma's geregistreerd, maar centraal onder een afzonderlijk taakveld. Hiermee vervalt de noodzaak van een complexe en veelal ondoorzichtige kostentoe rekening aan alle gemeentelijke taken en activiteiten.

Hiermee wint de begroting en verantwoording aan transparantie. De gemeenteraad kan beter sturen op de bedrijfsvoering. Bovendien kan door het hanteren van een eenduidige systematiek een betere vergelijking worden gemaakt met andere gemeenten.

Om te voorkomen dat er verschillen gaan optreden in de wijze van toerekening van overhead is een algemene definitie van overhead voorgeschreven:

Alle bedrijfskosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Uitgangspunt van deze definitie is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten.

Volgens deze nieuwe methodiek wordt in de begroting en verantwoording niet meer gerekend met de integrale kostprijs. In een aantal gevallen speelt het hanteren van een integrale kostprijs nog wel een rol. Dit om te voorkomen dat dit voor deze gevallen leidt tot een tekort in de begroting. Als voorbeelden kunnen worden genoemd: de grondexploitaties, investering en andere (subsidie)trajecten, die gepaard gaan met activering en afschrijving, waar vaak specifieke dekkingsposten voor bestaan. Voor deze gevallen is het toerekenen van overhead en (eventueel) rente wel toegestaan.

Ten aanzien van taken/activiteiten en daarmee samenhangende diensten waarvoor kostendekkende tarieven berekend mogen worden (bijvoorbeeld afval en riolering), geldt dat het niet meenemen van overhead betekent dat voor die producten een positief resultaat kan ontstaan. Dit komt doordat gemeenten overhead wel mogen meenemen in de berekening van de tarieven. Om die reden is in het gewijzigde BBV de verplichting opgenomen om in de paragraaf lokale heffingen toe te lichten hoe de algemene overhead zich verhoudt tot taken/activiteiten/heffingen volgens een nader omschreven systematiek.

Hieronder volgt in lijn met het format van onze begroting het overzicht van de overhead:

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling archiefbeheer Midden-Delfland wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke verplichtingen als bedoeld in de Archiefwet 1995.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten:						
Overhead ambtelijke organisatie	5.535.687	6.154.303	5.552.940	5.374.769	5.510.124	5.628.351
Overhead voorlichting en informatievoorziening	1.881.094	2.442.988	2.090.621	2.157.585	2.121.299	2.186.941
Overhead buitendienst	-4.093	273.991	135.870	132.981	150.705	140.311
Overhead bestuurs- ondersteuning	775.608	705.547	822.233	798.033	798.847	799.674

Beschikbare middelen	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Baten:						
Overhead ambtelijke organisatie	270.490	241.322	294.121	297.819	301.580	305.403
Overhead voorlichting en informatievoorziening	4.575	0	0	0	0	0
Overhead buitendienst	4.545	4.500	0	0	0	0
Overhead bestuurs- ondersteuning	0	0	2.250	2.250	2.250	2.250

Wijziging budget 2022 ten opzichte van 2021

Lasten

Overhead ambtelijke organisatie (€ -601.363)

De lagere lasten in 2022 ten opzichte van 2021 op dit taakveld kent meerdere oorzaken. De voornaamste betreft de salariskosten. Conform de afspraken in het plan GRIP kijken we kritisch naar salariskosten. Ook kijken we scherper naar de wijze van administreren en verdeling. De salariskosten zijn meer verdeeld naar de taakvelden (€ 407.000). Daardoor is sprake van een forse vermindering op overhead.

Daarnaast zijn de onderhoudskosten voor het gemeentehuis door de nieuwe aanbesteding fors lager uitgevallen (€ 120.000) en wordt de externe begeleiding bij het onderhoud van het gemeentehuis omgezet naar eigen personeel (€ 30.000). Ook deze kosten maken onderdeel uit van overhead.

Verder is in 2022 het budget voor trainees gehalveerd (€ 50.000). We laten het traineeprogramma later in 2022 starten, hiermee besparen we kosten in 2022. Dit was een maatregelen om te komen tot kostenreductie in 2022.

Overhead voorlichting en informatievoorziening (€ -352.368)

De verdeling van de werkgeverslasten is aangepast op basis van de werkelijke urenverdeling uit 2020. Gevolg hiervan is dat er minder kosten toegeschreven worden aan dit taakveld.

Overhead buitendienst (€ -138.121)

De verdeling van de werkgeverslasten is aangepast op basis van de werkelijke urenverdeling uit 2020. Gevolg hiervan is dat er minder kosten toegeschreven worden aan dit taakveld.

Overhead bestuursondersteuning (€ 116.686)

De verdeling van de werkgeverslasten is aangepast op basis van de werkelijke urenverdeling uit 2020. Gevolg hiervan is dat er meer kosten toegeschreven worden aan dit taakveld.

Baten

Overhead ambtelijke organisatie (€ 52.799)

Gestreefd wordt naar een meeropbrengst van de verhuur van het gemeentehuis van € 50.000 vanaf 2022.

Overzicht investeringen begroting 2022-2025

Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Shovel	65.000			
Vervangen VW Crafter (snipper) 5-VBZ-67	47.700			
Vervangen VW Crafter 4-VBN-69	42.700			
Vervangen riooldoorspuitwagen	33.500			
Vervanging Pick-up Renault Master 2-VNX-01	32.400			
Vervangen VW Crafter Pick-up V-590-DH			54.000	
Vervanging elektro en werktuigbouwkundige installaties gemeentehuis 2022	25.000			
Vervanging elektro en werktuigbouwkundige installaties gemeentehuis 2023		31.515		
Vervanging elektro en werktuigbouwkundige installaties gemeentehuis 2024			25.000	
Deelvervanging vloeren van TL naar LED gemeentewerf	30.000			
Schilderwerk gemeentehuis				140.000
Koppeling Corsa - GWS4all (Centric & BCT)	15.000			
Koppeling Corsa - key2burgerz. (Centr & BCT)	15.000			
Informatiebeleidsplan 2022	20.000			
Basisregistratie Grootschalige Topografie	15.000			
Aanschafkosten CMS	20.000			
Upgrade Oracle 2021	20.000			
Basisregistraties BAG, BGT, WOZ en BRT	10.000	10.000	10.000	50.000
Implementatie DigiNetwerk	20.000			
Cloudmigratie EnableU	50.000			
Vervanging Centric applicaties naar SaaS	90.000	30.000	30.000	
Aanschaf software P&C cyclus	45.000			
Oracle migratie 2024			50.000	
Vervanging hardware MTC's en randapparatuur				300.000
Vervanging mobiele telefoons				80.000
Upgrade office 365 2025				20.000
Totaal:	596.300	71.515	169.000	590.000

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal lasten	47.650	526.600	0	0	0	0
Totaal baten	261.752	1.537.747	124.730	41.829	81.333	0

Wijzigingen reserves 2022 ten opzichte van 2021

Lasten € - 526.600

In de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen worden in 2021 de volgende incidentele stortingen gedaan:

-Nieuw te creëren reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen	€	650.000
-Onderhoudsbudget gebouw gemeentehuis en werf	€	-73.400

In de Algemene reserve wordt in 2021 de volgende incidentele storting gedaan:

-Correctie op 4e PBGW 2020	€	-50.000
----------------------------	---	---------

Baten € - 1.413.017

Uit de Algemene reserve worden in 2021 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Friciekosten OO-traject	€	60.000
-Doorschuifbudgetten overhead	€	15.000
-Doorschuifbudgetten Ambtelijke organisatie	€	97.650
-Optimalisering bedrijfsvoering	€	156.000
-Nieuw te creëren reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen	€	650.000

Uit de reserve ontwikkeling Harnaschpolder wordt in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Aandeel gemeentelijke bestuurskosten	€	81.473
---------------------------------------	---	--------

Uit de dekkingsreserve gemeentehuis wordt in 2021 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Dekking kapitaallasten	€	477.624
-------------------------	---	---------

3. Paragrafen

3. 1. Lokale heffingen

De gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. Van deze lokale heffingen hoort de onroerendezaakbelastingen (OZB) bij de algemene dekkingsmiddelen.

Daarnaast zijn er heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen behoren. Afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn hiervan de voornaamste twee.

Nota lokale heffingen

De raad stelde op grond van de 'Financiële verordening gemeente Midden-Delfland' op 26 april 2016 de nota Lokale heffingen Midden-Delfland 2016 vast.

Deze nota beschrijft de samenstelling van de gemeentelijke belastingen en heffingen. Ook andere zaken die nauw samenhangen met de heffing en inning van deze belastingen en heffingen staan in de nota.

In deze paragraaf beschrijven wij de actuele stand van zaken.

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De grondslag van de OZB is de waarde van de onroerende zaken in de gemeente. De OZB bestaat uit een eigenarenbelasting voor woningen en niet-woningen en een gebruikersbelasting voor niet-woningen. Voor de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) worden de onroerende zaken jaarlijks getaxeerd. Voor het belastingjaar 2022 geldt de waarde van peildatum 1 januari 2021.

De Waarderingskamer controleert en beoordeelt gemeenten op de uitvoering van de Wet WOZ. In 2018 heeft de Waarderingskamer haar algemeen oordeel voor Midden-Delfland gewijzigd in 5 sterren. Gemeenten die meerdere jaren stabiel oordeel 'goed' hebben (4 sterren), krijgen een extra ster. In juni 2021 heeft de Waarderingskamer laten weten het algemeen oordeel blijft staan op 5 sterren. Wederom een fijne waardering voor de inzet, betrokkenheid en enthousiasme van de medewerkers van het team Belastingen.

De Waarderingskamer heeft besloten om per 1 januari 2022 alle gemeenten en uitvoeringsorganisaties de woningen verplicht te laten taxeren op basis van de gebruikersoppervlakte in plaats van op inhoud. De belangrijkste reden hiervoor is dat dit beter aansluit bij de markt. In de verkoopadvertenties wordt bijv. melding gemaakt van de gebruiksoppervlakte van woningen. Daarnaast wordt de gebruikersoppervlakte ook gebruikt in de basisregistraties.

Ook Midden-Delfland gaat over van kubieke meters naar vierkante meters in de WOZ-administratie. Hierbij wordt uitgegaan van de criteria die de Waarderingskamer hanteert. Een projectgroep is bezig met de werkzaamheden hiervoor.

In 2020 is een benchmark woonlasten ingevoerd. Naast de OZB worden hierin ook de riool- en afvalstoffenheffing vergeleken. Door vergelijking van de gemeentelijke woonlasten en de tariefontwikkeling met landelijke en provinciale gemiddelden, moeten de onderlinge verschillen tussen gemeenten inzichtelijker worden. Ook is het de bedoeling dat de benchmark het lokale debat over de keuzes voor ontwikkelingen, zoals de stijging van de lasten, bevordert.

De raad heeft in juni 2015 besloten om voor de jaren 2016 tot en met 2020 OZB te heffen tegen een vast tarief. De opbrengst voor 2017 tot en met 2021 is begroot op basis van het tarief voor 2016 en de verwachte marktontwikkeling voor woningen en niet-woningen. Hiermee was de opbrengst van de OZB afhankelijk van de ontwikkeling van de verkoopprijzen van de onroerende zaken in Midden-Delfland. Door de (forse) waardestijging betekende dit een meer dan gemiddelde toename van de OZB-opbrengsten. Dit kwam volledig voor rekening van de belastingbetaler, waardoor de lokale lastendruk relatief gezien meer toegenomen is.

In haar vergadering van juni 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de heroverweging van dit besluit. Dit betekent dat vanaf 2022 de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3% per jaar, zoals reeds in de Begroting 2021-2024 in de ramingen is opgenomen. Zo ontstaat naast een evenwichtige ontwikkeling van de opbrengst, ook een evenwichtige lokale lastendruk.

De WOZ-waarde wordt bepaald aan de hand van gerealiseerde verkoopcijfers. De waardeontwikkeling wordt pas in de loop van een jaar duidelijk. Gebruik van landelijke cijfers is

niet gewenst, omdat deze afwijken van de situatie in Midden-Delfland. Voorlopig wordt voor de woningen voor 2022 de verwachte marktontwikkeling van 6% aangehouden. Alhoewel er nog steeds sprake is van stijgende prijzen op de woningmarkt is onduidelijk hoe en of deze ontwikkeling zich voort zal zetten.

In de volgende tabel staan de OZB-tarieven.

OZB – tarieven*	2022	2023	2024	2025
Tarief eigenaren woningen	0,1171%	0,1206%	0,1242%	0,1280%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2335%	0,2405%	0,2477%	0,2552%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1676%	0,1726%	0,1778%	0,1831%

* Jaarlijks worden de tarieven vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de waardeontwikkeling van het vastgoed en uitgaande van een opbrengststijging van 3% per jaar. De tariefstijging in deze tabel is 3% per jaar (bij een fictieve waardeontwikkeling van 0%). Wanneer de waardeontwikkeling > 0% per jaar is, worden de tarieven naar beneden bijgesteld en vice versa.

Hierna wordt de lastendruk weergegeven op basis van het huidige beleid en op basis van onze voorstellen.

Lastendruk bij huidig beleid			
Uitgangspunten:			
* eigen woning WOZ-waarde € 359.000 (2021), € 380.000 (2022)			
* meerpersoonshuishouden			
Belasting	Stijging	2021	2022
OZB eigenaar	3%	€ 432,00	€ 444,00
afvalstoffenheffing	-4%	€ 373,20	€ 358,20
rioolheffing	-8%	€ 227,64	€ 209,40
Totaal		€ 1.032,84	€ 1.011,60
Een huishouden zonder eigen woning betaalt geen OZB-eigenaar, de totale lastendruk voor huurders is dus lager.			

Afvalstoffenheffing

Uitgangspunt van de afvalstoffenheffing is de kosten van de afvalinzameling en -verwerking voor 100% te dekken door de opbrengst van de afvalstoffenheffing. Door nieuwe ontwikkelingen (invoering zijbelading, andere wijze ophalen oud papier) is het mogelijk om het tarief voor de afvalstoffenheffing te laten dalen met circa 4% ten opzichte van 2021. Daarnaast is het mogelijk dat mede als gevolg van een geactualiseerde kostenraming van Avalex de voorziening Afvalstoffenheffing de komende jaren weer aangevuld kan worden. Hiermee wordt een dreigend tekort op deze voorziening verminderd. Voor de jaren 2023 t/m 2025 wordt op basis van ongewijzigd beleid uitgegaan van gelijkblijvende tarieven. Bij elke nieuwe begroting wordt dit getoetst aan het uitgangspunt van 100% kostendekking.

Vanaf 2021 is een uitsplitsing van de inkomsten uit afvalinzameling opgenomen in de 'Begroting in één oogopslag'. Het gaat hierbij om de inzameling glas, papier/karton en PMD.

Het totaaloverzicht van de inkomsten afvalinzameling begroot voor 2022 is als volgt:

*Uitsplitsing inkomsten uit afvalinzameling:

 Afvalstoffenheffing	€ 2.692.000
 Afvalinzameling	€ 228.500
 Inzameling glas	€ 19.000
 Inzameling karton	€ 21.500
 Inzameling PMD	€ 188.000

In de volgende tabel staan de tarieven voor 2022 tot en met 2025.

Afvalstoffenheffing	2022	2023	2024	2025
Tarief meerpersoonshuishouden	€ 358,20	€ 358,20	€ 358,20	€ 358,20
Tarief eenpersoonshuishouden	€ 270,00	€ 270,00	€ 270,00	€ 270,00

Kostendekking en egalisatievoorziening afvalstoffenheffing

Verloop egalisatievoorziening afvalstoffenheffing	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	€ 1.101	€ 168.961	€ 346.332	€ 547.234
Onttrekking/storting	€ 167.860	€ 177.371	€ 200.902	€ 273.313
Toegevoegde rente	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Stand per 31 december	€ 168.961	€ 346.332	€ 547.234	€ 820.547

Rioolheffing

De opbrengsten van deze heffing dekken de lasten van het rioolstelsel. De kosten van de uitvoering van het gemeentelijke rioleringsplan en het daarmee samenhangende investeringsschema zijn verwerkt in programma 3 Beheer, Verkeer en Milieu. Voor een goede inschatting van de kosten is een kostendekkingsplan (KDP) gemaakt. Dit KDP is onlangs geactualiseerd. Het tarief voor de rioolheffing voor 2022 daalt met 8% ten opzichte van 2021. Voor 2023 en volgende jaren wordt voorlopig hetzelfde tarief aangehouden. Bij elke nieuwe begroting wordt dit getoetst aan het uitgangspunt van 100% kostendekking.

In de volgende tabel staan de tarieven voor 2022 tot en met 2025.

Rioolheffing	2022	2023	2024	2025
Tarief	209,40	209,40	209,40	209,40

Kostendekking en egalisatievoorziening rioolheffing

De totale kosten voor riolering, inclusief BTW, worden geraamd op € 1.806.997. De totale opbrengst uit rioolheffing en overige baten riolering bedragen € 1.744.102. Het dekkingspercentage voor de rioolheffing is meer dan 100. Het bedrag boven de 100% voegen wij toe aan de egalisatievoorziening.

Deze wordt ook ingezet voor toekomstige investeringen. De volgende tabel verduidelijkt het verloop van de egalisatievoorziening.

Verloop egalisatievoorziening rioolheffing	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	€ 7.408.340	€ 7.333.252	€ 7.265.789	€ 7.102.884
Onttrekking/storting	€ -75.088	€ -101.028	€ -162.905	€ -133.118
Toegevoegde rente	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Stand per 31 december	€ 7.333.252	€ 7.232.224	€ 7.102.884	€ 6.969.766

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente voert een actief kwijtscheldingsbeleid. Op het aanslagbiljet staat informatie over de kwijtscheldingsmogelijkheid en de procedure voor het verkrijgen van kwijtschelding. Beoordeling van een verzoek gebeurt op basis van het vermogen en het netto besteedbare inkomen van de volledige huishouding.

Bij een eerste verzoek om kwijtschelding worden relevante gegevens automatisch getoetst bij de Belastingdienst, het Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen (UWV) en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW). Blijkt uit deze toetsing dat belastingplichtige in aanmerking komt voor kwijtschelding, dan krijgt hij dat meteen. Aanvullende gegevens van de belastingplichtige zijn dan niet nodig.

Voor belastingplichtigen die daar toestemming voor geven, worden ook in de komende jaren de relevante gegevens automatisch getoetst. Het invullen van een kwijtscheldingsformulier is dan niet nodig.

Kwijtschelding kan tot 100% worden toegekend voor de afvalstoffen- en de rioolheffing.

In de begroting 2021-2024 is rekening gehouden met kwijtschelding tot de volgende bedragen.

Verloop kwijtscheldingsbeleid	2022	2023	2024	2025
Afvalstoffenheffing	62.820	62.820	62.820	62.820
Rioolheffing	41.880	41.880	41.880	41.880
Totale kwijtschelding	104.700	104.700	104.700	104.700

De meerjarige kosten blijven gelijk vanwege de gelijkblijvende tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Opbrengst leges en belastingen

De komende jaren verwachten wij opbrengsten voor leges en belastingen. Deze opbrengsten zijn in de meerjarenbegroting verwerkt.

Overzicht geraamde inkomsten	2022	2023	2024	2025
Leges inzake vergunningen/ ontheffingen	13412	13.640	13.872	14.108
Burgerlijke stand	30.853	31.377	31.910	32.452
Rijbewijzen en reisdocumenten	151.849	126.960	294.954	308.068
Leges gehandicaptenparkeerkaarten BRP	6.313	6.420	6.529	6.640
Overige leges burgerzaken	4.224	4.296	4.369	4.443
Leges vergunningen ligplaatsen	29.007	29.460	29.907	30.361
Bijzondere transporten	5.000	5.000	5.000	5.000
Verhaal kosten welstandstoezicht	2586	2630	2675	2720
Volkshuisvesting	26.231	29.641	27.130	27.591
Monumenten	106	108	110	112
Afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Bouwleges	2.691.724	2.711.893	2.733.765	2.806.732
Rioolheffing	1.308.637	667.233	178.395	146.480
Algemene plaatselijke verordening	1.721.896	1.734.460	1.748.071	1.793.511
OZB	12.310	12.519	12.732	12.948
Begrafenisrechten	5.760.800	5.960.830	6.152.567	6.432.590
Totaal	63.080	64.152	65.243	66.352
	11.814.616	11.386.979	11.293.357	11.676.000

Nieuwe begrotingsvoorschriften en kostenonderbouwing heffingen

Met ingang van 1 januari 2017 zijn de begrotingsvoorschriften in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) aangepast. Deze wijziging heeft ook invloed op de berekening van de kostenonderbouwing van gemeentelijke heffingen. Door deze aanpassing is de methode waarmee overhead kan worden toegerekend gewijzigd. Dit zorgt voor hogere toe te rekenen bedragen aan overhead bij de diverse heffingen.

De overhead is bepaald als percentage van de toe te rekenen werkgeverslasten op een taakveld. Dit percentage bedraagt 91%. Dit betekent dat wanneer een bedrag aan werkgeverslasten als directe kosten aan de heffing wordt toegerekend, 91% van de werkgeverslasten van dit taakveld als overhead wordt toegerekend.

Bij de rioolheffing is op een andere wijze de overhead toegerekend. Hier is de overhead als percentage van alle lasten op alle taakvelden (exclusief overhead) gebruikt. Dit heeft als reden dat de rioolheffing vooral kapitaalintensief is. Bij een toerekening op basis van de werkgeverslasten zou er relatief weinig overhead toegerekend worden.

Beleidsuitgangspunten

Gemeentelijke heffingen

De gemeentelijke heffingen die Midden-Delfland kent zijn de onroerendezaakbelasting (OZB), afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de begrafenisrechten en de leges. Bij deze heffingen, behalve de OZB, mogen de geraamde opbrengsten de geraamde lasten niet overstijgen.

In deze aanvulling vindt u de kostendekkendheidspercentages van de verschillende heffingen.

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	2.464.526
Inkomsten taakveld excl. Heffingen	€	-228.500
Netto kosten taakveld	€	2.236.025
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	52.544
BTW	€	463.374
Totale kosten	€	2.751.944
Opbrengst heffingen	€	2.691.724
Dekkingspercentage		97,81%

Bij de kosten voor dit taakveld zijn de kosten (gedeeltelijk) meegenomen van:

- Straatvegen, dit houdt de openbare ruimte vrij van veeg- en zwerfafval.
- Kwijschelding van de afvalstoffenheffing.
- Kosten van toezicht en handhaving van de aanbiedingsregels.
- Kosten van het taakveld afval.

Kostendekkendheid rioolheffing

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	1.407.933
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-85.101
Netto kosten taakveld	€	1.322.832
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	289.045
BTW	€	179.568
Totale kosten	€	1.791.445
Opbrengst heffingen	€	1.721.896
Dekkingspercentage		96,12%

Bij de kosten voor dit taakveld zijn de kosten (gedeeltelijk) meegenomen van:

- Aanleg en onderhoud van openbaar water, vijvers en kleine watergangen.
- De kosten van het schoonhouden en onderhouden van taluds. Een deel van deze kosten is toe te rekenen aan de gemeentelijke watertaken.
- Straatvegen, het bladafval zorgt voor verstoppingen van kolken. Straatvegen voorkomt dit.
- Kwijschelding van de rioolheffing.
- Kosten van het taakveld riolering.

Kostendekkendheid legesverordening

De tarieventabel bij de legesverordening bestaat uit drie titels. De eerste titel bevat de algemene dienstverlening, zoals bijvoorbeeld het verstrekken van een paspoort. De tweede titel bevat de dienstverlening die samenhangt met de omgevingsvergunning en de derde titel de dienstverlening die valt onder de Europese dienstenrichtlijn.

Hieronder vindt u eerst de kostendekking van de gehele legesverordening. Daarna volgt een overzicht per titel.

Totaal:

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	788.069
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-7.849
Netto kosten taakveld	€	780.220
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	501.577
BTW	€	37.710
Totale kosten	€	1.319.507
Opbrengst heffingen	€	1.285.626
Dekkingspercentage		97,43%

Titel 1 Algemene dienstverlening

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	149.634
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-1.590
Netto kosten taakveld	€	148.044
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	41.485
BTW	€	20.106
Totale kosten	€	209.635
Opbrengst heffingen	€	234.241
Dekkingspercentage		111,7%

Titel 2 Dienstverlening omgevingsvergunning

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	566.213
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	0
Netto kosten taakveld	€	566.213
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	400.953
BTW	€	16.050
Totale kosten	€	983.216
Opbrengst heffingen	€	1.036.202
Dekkingspercentage		105,39%

Titel 3 Dienstverlening Europese dienstenrichtlijn

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	72.222
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-6.259
Netto kosten taakveld	€	65.963
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	59.139
BTW	€	1.554
Totale kosten	€	126.656
Opbrengst heffingen	€	15.183
Dekkingspercentage		11,99%

Er is sprake van kruissubsidiëring tussen de verschillende titels doordat er sprake is van verschillende dekkingspercentages. Dit is echter geen bewuste beleidskeuze. Het uitgangspunt is een titel maximaal 100% kostendekkend te maken. Er is dus geen sprake van bewust meer dan 100% opbrengst op een titel genereren om met deze opbrengst de lasten op een andere titel te dekken.

Bij de leges omgevingsvergunning (titel 2) is er wel sprake van kruissubsidiëring tussen de onderdelen. Door de manier waarop de tarieven zijn opgebouwd kost een bouwvergunning voor bijvoorbeeld een dakkapel meer dan deze aan leges opbrengt. Bij grotere bouwprojecten is dit andersom. Dit is een bewuste keuze. Hierdoor blijven vergunningen voor kleine verbouwingen van de burger betaalbaar.

Bij het bepalen van de toe te rekenen kosten en overhead is gebruik gemaakt van de handreiking van de VNG. Omdat dit om nieuwe regelgeving gaat en er nog ontwikkelingen zijn in de uitleg hiervan kunnen er de komende tijd nog wijzigingen optreden. Het kan daarom voorkomen dat de toe te rekenen overhead dit jaar afwijkt van de in komende jaren toe te rekenen overhead.

Kostendekkendheid begrafenisrechten

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	170.473
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	0
Netto kosten taakveld	€	170.473
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	84.289
BTW	€	0
Totale kosten	€	254.762
Opbrengst heffingen	€	141.892
Dekkingspercentage		55,70%

Bij deze heffing zijn alleen de kosten van het taakveld lijkbezorging toegerekend. De compensabele btw is bij deze heffing al verwerkt in de lasten van het taakveld. Dit heeft als oorzaak dat niet alle btw van deze post compensabel is.

Kostendekkendheid bruggelden

Omschrijving		2022
Kosten taakveld	€	26.892
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	0
Netto kosten taakveld	€	26.892
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	0
BTW	€	5.647
Totale kosten	€	32.539
Opbrengst heffingen	€	5.000
Dekkingspercentage		15,37%

3. 2. Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft een overzicht van derde rechtspersonen waarmee de gemeente bestuurlijke en/of financiële banden heeft. Deze rechtspersonen worden de verbonden partijen genoemd. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Financieel belang wil zeggen dat de gemeentemiddelen ter beschikking heeft gesteld. De gemeente kan deze middelen kwijtraken als de verbonden partij failliet gaat of als financiële problemen van de verbonden partij op de gemeente worden verhaald.

Deze paragraaf is om de volgende twee redenen van belang voor de raad:

- De verbonden partijen voeren vaak beleid uit dat de gemeente in beginsel zelf kan doen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's. De raad heeft een kaderstellende en controlerende taak over die programma's.
- Het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen, en de daaruit volgende budgettaire gevolgen.

Overzicht verbonden partijen

1. Gemeenschappelijke regelingen
  - Stadsgewest Haaglanden
  - Bedrijfschap Harnaschpolder
  - Metropoolregio Rotterdam – Den Haag
  - Veiligheidsregio Haaglanden
  - GGD en VT Haaglanden
  - Regionaal Servicebureau H-10
  - Gemeenschappelijke regeling Archiefbeheer Midden-Delfland
  - Gemeenschappelijke regeling Archeologie Midden-Delfland
  - Omgevingsdienst Haaglanden
  - Regionaal reinigingsbedrijf Avalex
2. Vennootschappen en coöperaties
  - A. Besloten vennootschappen
    - B.V. Evides
  - B. Naamloze vennootschappen
    - NV Bank Nederlandse Gemeenten
    - NV Juva
  - C. Coöperatieve vereniging
    - Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland U.A.
3. Stichtingen en verenigingen
  - A. Stichtingen
    - Stichting Groenfonds
    - Stichting Businesspark Haaglanden
    - Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland
    - Stichting PUUUR Midden-Delfland

1. Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Stadsgewest Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam
Activiteiten	In 2014 is het proces tot liquidatie van het Stadsgewest Haaglanden gestart. Relevante besluitvorming over liquidatie van Haaglanden en oprichting van de Metropoolregio heeft plaatsgevonden in de raadsvergadering van 23 september 2014. Definitieve liquidatie zal in de 2 ^e helft 2021 worden afgerond.
Financieel belang gemeente	In de gemeentebegroting zijn voor het Stadsgewest Haaglanden in liquidatie geen uitgaven of inkomsten geraamd.
Vermogenspositie	Prognose van het liquidatiesaldo is circa 1.2 miljoen.
Bestuurlijk belang gemeente	Het Stadsgewest Haaglanden in liquidatie vervult geen functie meer. Belang gemeente beperkt zich nog tot een zorgvuldige liquidatie. Het proces van liquidatie is vertraagd als gevolg van een verschil van inzicht

	over de afrekening van niet verrekenbare btw. Deze btw-claim is door de verhuurder van het voormalig kantoor van het Stadsgewest Haaglanden ingediend. De liquidatieorganisatie maakt hierbij gebruik van externe juridische en fiscale deskundigheid. Doordat minnelijk overleg niet tot overeenstemming heeft geleid is vanuit de liquidatieorganisatie besloten een rechtelijke uitspraak te vragen. Verwachting is dat hierop in 2021 een uitspraak volgt.
Eventuele risico's	Voor de btw-claim is voor het gehele bedrag een voorziening opgesteld. Uit extern juridisch advies blijkt dat de claim te hoog is ingediend en na afronding van de gerechtelijke procedure lager uitvalt. De verplichtingen die voortvloeien uit de liquidatie ten aanzien van personeel en afrekening subsidies zijn volledig afgerond per 31 december 2017. Uitgangspunt is dat de afwikkeling van de liquidatie binnen de begroting en reserve(s) van de gemeenschappelijke regeling eind 2019 wordt opgevangen. Deze datum is afhankelijk van de voortgang van de juridische procedure.

Naam		Bedrijvenschap Harnaschpolder	
Vestigingsplaats	Schipluiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (GR)		
Financieel belang gemeente	De gemeenten Midden-Delfland en Den Haag participeren beiden risicodragend. Een tekort wordt verdeeld in de verhouding 15% (Midden-Delfland) en 85% (Den Haag). De laatst vastgestelde grondexploitatieberekening is van prijspeil 01-07-2020. Het tekort wordt door het Bedrijvenschap op prijspeildatum 1-1-2021 geschat op € 9,38 miljoen. Het aandeel voor gemeente Midden-Delfland bedraagt daarbij € 1,41 miljoen. Dit tekort hebben wij afgedekt in de 'Voorziening bijdrage tekort Bedrijvenschap'. Daarnaast draagt de gemeente zorg voor het afdekken van haar aandeel van 15% van de risico's en kansen.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen vermogen	€ - 8.770.000	€ - 11.630.000
	Vreemd vermogen	€ 55.527.000	€ 71.583.000
Bestuurlijk belang gemeente	Lid van het Algemeen Bestuur zijn de portefeuillehouders: F.J.M. ten Have, S. Smit en W. Renzen; De heer ten Have is ook lid van het Dagelijks bestuur. Het voorzitterschap rouleert jaarlijks tussen beide gemeenten. De portefeuillehouder van de gemeente Midden-Delfland is in 2021 voorzitter van het DB en AB.		
Eventuele risico's	In de grondexploitatieberekening van het Bedrijvenschap zijn de positieve en negatieve risico's beschreven. De positieve risico's hebben een netto omvang van € 0,95 miljoen en de negatieve risico's bedragen netto € 4,60 miljoen.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Met de deelname wordt onder meer beoogd de werkgelegenheid en de lokale en regionale economie een impuls te geven, een kwalitatieve invulling te geven aan het bedrijventerrein en zorg te dragen voor de beleidsmatige afstemming met de woningbouw in de Harnaschpolder. Verder is de gemeente Midden-Delfland een volwaardig partner bij de ontwikkeling, waarmee een sterke externe oriëntatie vanuit de gemeente Midden-Delfland is gewaarborgd. Binnen de bestuurlijke en ambtelijke organisatie is sprake van een functiescheiding om te zorgen dat de algemene publieke taken vergunningverlener-toezichthouder onafhankelijk en objectief worden uitgevoerd ten opzichte van de rollen deelnemer en eigenaar van de gemeenschappelijke regeling.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Via de deelname aan het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur geven wij invulling aan de bovengenoemde uitgangspunten. Daarnaast stelt de gemeentelijke organisatie capaciteit beschikbaar om de genoemde doelstellingen te bereiken (via detachering).</p>		

Naam		Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (GR)		
Activiteiten	<p>Deelnemende gemeenten bij de MRDH zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer. De provincie Zuid-Holland heeft in de regeling de positie van agendalid.</p> <p>Centrale doelstelling van de MRDH is het versterken van de regionale economie. De MRDH werkt met de 23 gemeenten, de provincie Zuid-Holland, diverse samenwerkingsverbanden, kennisinstellingen en bedrijfsleven aan het versterken van het economisch vestigingsklimaat.</p> <p>Tweede belangrijke opdracht voor de MRDH zijn de taken op het terrein van verkeer en vervoer, benoemd als Vervoersautoriteit (VA). Centrale doelstelling van de VA is het verbeteren van de bereikbaarheid. Om dit te bereiken verricht de VA taken op het terrein van het openbaar vervoer en verbetering van interne en externe verkeerskundige verbindingen gericht op het versterken van de agglomeratiekracht.</p>		
Financieel belang gemeente	<p><i>Totale omvang begroting</i> De totale omvang van de begroting in 2022 is € 585.709.714 miljoen. De omvang van het programma exploitatie verkeer en openbaar vervoer is € 423.825.787 miljoen en het programma infrastructuur verkeer en openbaar vervoer is € 149.802.848 miljoen. Het programma economisch vestigingsklimaat is begroot op € 5.385.715 miljoen.</p> <p><i>Inkomsten MRDH</i> De MRDH heeft twee permanente inkomstenbronnen. Voor de taken Economisch vestigingsklimaat is dat de inwonersbijdrage. Voor de taken op het terrein van verkeer en openbaar vervoer ontvangt het rechtstreeks vanuit het Rijk budget, genaamd BDU (brede doeluitkering) verkeer en vervoer.</p> <p><i>Versterken economisch vestigingsklimaat</i> Dit programma wordt volledig gefinancierd vanuit de gemeentelijke bijdragen. Het aandeel van Midden-Delfland is ongeveer 1%. De inwonersbijdrage 2021 is € 2,76. Deze bijdrage is bestemd voor de gezamenlijke activiteiten gericht op het versterken van het regionaal economisch vestigingsklimaat. Van de inwonersbijdrage is maximaal € 1,14 bestemd voor de apparaatslasten. Het restant van deze bijdrage is bestemd voor concrete maatregelen en subsidies die bijdragen aan het versterken van de regionale economische ontwikkeling en innovatie.</p>		
Vermogenspositie		<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen vermogen	€ 30.206.327	€ 22.023.344
	Vreemd vermogen	€ 1.472.506.678	€ 1.555.686.899
Bestuurlijk belang gemeente	<p><i>Gemeentelijke vertegenwoordiging</i> De burgemeester is lid van het Algemeen Bestuur. Wethouder Ten Have is op basis van zijn portefeuille in het college qualitate qua lid van de Bestuurscommissie Vervoersautoriteit en de Bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat. De raadsleden mevrouw E.C. Snethlage-Barnard en de heer A.J. Gebben zijn benoemd in de Adviescommissie economisch vestigingsklimaat. Mevrouw D. Langeveld en de heer T.A. Buitelaar zijn benoemd in de adviescommissie Vervoersautoriteit. Afspraak is dat zij elkaar onderling kunnen vervangen, waardoor bij iedere</p>		

adviescommissie minimaal één lid uit Midden-Delfland is vertegenwoordigd.
 Het raadslid de heer R.H.P. Ringeling is benoemd in de Rekeningencommissie.
 Op basis van de uitkomst van de tussentijdse evaluatie is in Midden-Delfland de Bestuurlijke Regiegroep MRDH ingesteld. Dit is een inhoudelijk afstemmingsoverleg tussen de raadsleden uit de adviescommissie, de collegeleden en ambtelijk adviseurs. Deze regiegroep vergadert één week voorafgaand aan de vergaderingen van de adviescommissies.

Inhoudelijk belang

De formele taken van de gemeenschappelijke regeling MRDH zijn verlengd lokaal bestuur. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de economische potentie binnen de regio groter is dan de feitelijke situatie. Doelstelling van de huidige samenwerking is om vanuit het faciliteren van de versterking van het economische vestigingsklimaat, met ondersteuning van een verbeterde bereikbaarheid, de regionale economie hoger dan gemiddeld te laten groeien. Dit moet een duurzame en innovatieve ontwikkeling zijn gericht op het versnellen van een digitale en circulaire economie. Hierbij is ook directe aandacht voor de sociale component, door onder andere aan te sluiten op de Human Capital Agenda en een regionale business driven campusontwikkeling voor MBO en HBO. In 2021 is daarnaast extra aandacht om deze doelstellingen te ondersteunen. Dit is gekoppeld aan maatregelen die het herstel van de economie moeten versnellen, welk herstel nodig is na de krimp in 2020 als gevolg van de COVID-19 crisis.

De lokale economie en inwoners profiteren van een regionale economische groei. In het bijzonder geldt dit voor de Greenport. Uitwerking van deze doelstelling voor de periode 2019-2022 is vastgelegd in de Strategische Agenda MRDH (vastgesteld Algemeen Bestuur op 12 juli 2019).

Het verbeteren van de bereikbaarheid is erop gericht dat inwoners beter gebruik kunnen maken van regionale voorzieningen. Extra aandachtspunt is om de financiering van het openbaar vervoer en voor Midden-Delfland beschikbaar blijven van een publieke vervoersvoorziening. Deze voorziening is van direct belang voor inwoners van Midden-Delfland en vice versa kunnen de omliggende stedelingen beter gebruik maken van de recreatieve faciliteiten van het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland.

Naast de formele taken is de gemeentelijke inzet erop gericht om de MRDH meer te benutten als een netwerkorganisatie. De grootschalige maatschappelijke opgaven zoals de verstedelijking, bereikbaarheid en klimaatadaptatie vragen een integrale regionale benadering waar taken op het gebied van ruimte, wonen en landschap onderdeel van moeten zijn. De MRDH kan als netwerkverband van 23 gemeenten op deze onderdelen zorgen voor onderlinge afstemming en overleg met provincie en Rijk. Op termijn kunnen de huidige taken van de Landschapstafel Hof van Delfland overgaan naar een informele vorm van netwerksamenwerking binnen de MRDH.

Eventuele risico's

Binnen het programma Economisch Vestigingsklimaat zijn geen financiële risico's bekend. Financiële bijdragen voor fieldlabs, innovatieprogramma's en campusontwikkeling worden toegekend aan de gemeente op basis van de beschikbare financiële middelen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de gereedmelding en financiële afwikkeling van de subsidies waar zij penvoerder voor zijn. Binnen de programma's 'Exploitatie verkeer en openbaar vervoer' en 'Infrastructuur en openbaar vervoer' is het risico dat vanuit het Rijk onvoldoende middelen voor de BDU worden toegekend. Hierdoor is de regio onvoldoende in staat om te investeren in de kwaliteit en kwantiteit van het openbaar vervoer en infrastructurele maatregelen aan het wegennet. Hierdoor kan niet aan de doelstellingen van de

bereikbaarheid worden voldaan en remt dit de economische ontwikkeling en beïnvloedt dit op een negatieve wijze het economisch vestigingsklimaat.

De maatregelen die in 2020 getroffen zijn om de verspreiding van het COVID-19 virus te beperken hebben een directe weerslag op de taken van de MRDH. Een financieel risico is dat het Rijk onvoldoende compensatie biedt voor de kosten van de vervoerders. Inhoudelijk risico hierbij is dat het aanbod openbaar vervoer verschaalt of andere bezuinigingen op het budget voor exploitatie van het openbaar vervoer of het budget voor infrastructuur van wegen en verkeersmaatregelen.

Op het terrein van het economisch vestigingsklimaat is het risico dat onvoldoende economisch herstel ontstaat. Dit heeft consequenties voor verschillende economische sectoren, vitaliteit in de dorpen en voor het landschap en het welzijn van inwoners in zijn algemeenheid en kwetsbare doelgroepen in het bijzonder.

Naam		Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam		
Activiteiten	<p>In de gemeenschappelijke regeling is ten aanzien van de doelstelling het volgende opgenomen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de gemeenten op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening. 2. Aan het Algemeen Bestuur zijn de taken overgedragen genoemd in artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's. Dit zijn: <ul style="list-style-type: none"> - het inventariseren van risico's van branden, rampen en crises; - het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; - het adviseren van het college van burgemeester en wethouders over de taak, bedoeld in artikel 3, eerste lid (brandweezorg); - het voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing; - het instellen en in stand houden van een brandweer; - het instellen en in stand houden van een GHOR; - het voorzien in de meldkamerfunctie; - het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel; - het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties die betrokken zijn bij enkele genoemde taken. 		
Financieel belang gemeente	De Veiligheidsregio stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. Op basis van de verdeelsleutel en (regionaal) inwoners aantal wordt onze bijdrage in 2022 € 1.137.000.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen Vermogen	€ 8.193.000	€ 8.777.000
	Vreemd Vermogen	€ 118.671.000	€ 110.871.000
Bestuurlijk belang gemeente	De burgemeester is lid van het Algemeen Bestuur. De burgemeester van Midden-Delfland is door het Algemeen Bestuur benoemd tot lid van het Dagelijks Bestuur.		
Eventuele risico's	De ratio van het weerstandsvermogen is voldoende.		

Naam		Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Haaglanden (GGD) en Veilig thuis	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	De Gemeenschappelijke regeling GGD en VT Haaglanden is sinds 1/1 2018 van kracht. De GGD en VT zijn als organisatie ondergebracht bij de gemeente Den Haag. Het Algemeen Bestuur van de GR GGD en VT		

	Haaglanden stelt voor negen gemeenten in Haaglanden het takenpakket vast. Dit takenpakket bevat zowel wettelijke als regionale taken.
Financieel belang gemeente	De GR GGD en VT Haaglanden stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. De gemeenten dragen deels bij op basis van een bedrag per inwoner en deels op basis van historisch gebruik. Sommige specifieke taken, zoals toezicht kinderopvang (tokin), worden op basis van p*q afgerekend. Daarnaast kunnen er lokale taken apart door de gemeente worden ingekocht bij de GGD.
Vermogenspositie	Niet van toepassing, het betreft een dienstverleningsmodel.
Bestuurlijk belang gemeente	De wethouder Jeugdzorg, WMO en Volksgezondheid is lid van het Algemeen Bestuur. Het Algemeen Bestuur monitort de efficiency en effectieve uitvoering van de taken.
Eventuele risico's	Er zijn geen risico's op de bedrijfsvoering, om dat er sprake is van een dienstverleningsmodel. De jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling is gelijk aan de begroting of reeds ingediende begrotingswijziging. Dit tenzij er acuut sprake is geweest van extra taken (zoals grootschalige vaccinaties ter afweiding van een infectieziekte-epidemie) of dat er meer of minder is afgenomen van producten die per prestatie worden afgerekend (zoals bij toezicht kinderopvang of lijkschouwing). Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling toetst jaarlijks de geleverde prestaties in relatie tot het afgesproken volume en kwaliteitsniveau.
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname aan de GR bereiken?</u></p> <p>Efficiënter en effectiever regelen van de taken uit de WPG en veiligheid bij huiselijk geweld.</p> <p>De GGD voert taken uit die vermeld staan in de Wet publieke gezondheid (met uitzondering van jeugdgezondheidszorg zoals bedoeld in artikel 5, tweede lid onder a tot en met d), alsmede de taken die bij of krachtens andere wetten aan de GGD worden opgedragen en overige taken waarvan het algemeen bestuur heeft besloten dat zij tot het takenpakket behoren. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de (publieke) gezondheid van de bevolking. In 2022 zal er daarnaast, op basis van de nieuwe landelijke gezondheidsnota en het nationaal preventie akkoord een lokale visie geschreven worden en uitvoering worden gegeven aan het lokaal preventieakkoord.</p> <p>Veilig Thuis, bij wet het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, voert de volgende taken uit: opstellen veiligheidsplan naar aanleiding van meldingen, geven van advies aan burgers en professionals, coördineren van tijdelijk huisverboden, geven van voorlichting aan ketenpartners, uitvoeren radarfunctie en monitoring. Daarnaast kent de regio een regionale visie huiselijk geweld 2019-2022. Hieraan zit ook een uitvoeringsprogramma gekoppeld.</p> <p>In 2022 zal de huidige gemeenschappelijke regeling geëvalueerd worden.</p>

Naam		Servicebureau H – 10	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling in de rechtsvorm van een bedrijfsvoeringorganisatie met één verantwoordelijk bestuur.		
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt bij in de regionale taken op basis van een bedrag per inwoner. Het belang in de verbonden partij van Midden-Delfland is 1,69%. De gemeentelijke bijdrage is € 53.435.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen vermogen	€ 43.687	€ -38.000
	Vreemd vermogen	€ 958.756	€ 1.912.000
Bestuurlijk belang gemeente	In 2015 is de gemeenschappelijke regeling omgezet van een GR openbaar		

	lichaam naar een GR bedrijfsvoering organisatie met een ongeleed bestuur. Het bestuur bestaat uit drie leden. Midden-Delfland, Delft, Rijswijk en Westland zijn vertegenwoordigd met één lid. Besluitvorming vindt plaats met een gewogen stemverhouding, gebaseerd op inwonertal per gemeente. Overige deelnemers zijn Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Eventuele risico's	Omdat het Servicebureau zelf niet beschikt over een weerstandsvermogen dient rekening gehouden te worden met het gemeentelijk aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit. Dit bedrag wordt geschat op circa € 8.007 (1,69%) van de geraamde benodigde weerstandscapaciteit, € 473.781).
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname aan de GR bereiken?</u> Het Inkoopbureau behartigd de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken binnen het Sociaal domein, zoals gezamenlijke inkoop en contractering van de Jeugdzorg.

Naam	Gemeenschappelijke regeling archiefbeheer Midden-Delfland
Vestigingsplaats	Delft
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Financieel belang gemeente	Voor het beheer en het beschikbaar stellen van de overgebrachte archieven draagt de gemeente per m ¹ bij aan de gemeente Delft. De te verwachten kosten voor 2022 bedragen € 34.000. Deze regeling moet in de nabije toekomst worden herzien in verband met de overdracht van digitale archiefbescheiden naar het e-depot. Het is nog onduidelijk wat dit voor de kosten betekent.
Vermogenspositie	De vermogenspositie is in dit geval moeilijk te bepalen. Het zijn werkzaamheden die door gemeente Delft worden uitgevoerd. Er is niet een aparte entiteit voor gecreëerd.
Bestuurlijk belang gemeente	Vóór 1 mei van elk jaar informeert het gemeentebestuur van Delft het gemeentebestuur van Midden-Delfland over de uitvoering van de regeling.
Eventuele risico's	Op dit moment zijn er geen risico's bekend.
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke verplichtingen als bedoeld in de Archiefwet 1995. <u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Door gebruik te maken van de archiefbewaarplaats van de gemeente Delft, wordt voldaan aan de doelstelling van de deelname aan de gemeenschappelijke regeling. De archivaris van Delft is ook aangewezen als archivaris van de gemeente Midden-Delfland. Er zijn verder geen beleidsvoornemens op dit gebied. De verwachting is dat in de nabije toekomst deze gemeenschappelijke regeling wordt herzien.

Naam	Gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland
Vestigingsplaats	Delft
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt jaarlijks een vast bedrag bij in de kosten van de archeoloog van de gemeente Delft. Dit bedrag wordt jaarlijks proportioneel verhoogd aan de hand van de toepasselijke salarisverhoging voor gemeentebestuurders. De bijdrage voor 2022 bedraagt ongeveer € 31.500. Daarnaast wordt in voorkomende gevallen bijgedragen in de projectkosten voor opgravingen.
Vermogenspositie	De vermogenspositie is in dit geval moeilijk te bepalen. Het zijn werkzaamheden die door gemeente Delft worden uitgevoerd. Er is niet een aparte entiteit voor gecreëerd.
Bestuurlijk belang gemeente	Jaarlijks informeert het gemeentebestuur van Delft het gemeentebestuur van Midden-Delfland over de uitvoering van de regeling.
Eventuele risico's	Op dit moment zijn er geen risico's bekend.
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u>

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke wettelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen.

Wat zijn de beleidsvoornemens?

Door de benoeming van de archeoloog van Delft tot archeoloog van de gemeente Midden-Delfland en het creëren van een depot voor de vondsten uit opgravingen, is invulling gegeven aan de doelstelling van de deelname aan de gemeenschappelijke regeling met Delft. Op basis van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg doet de gemeente een beroep op de capaciteit van de archeologische dienst van Delft voor met name bouwplannen gesitueerd in het buitengebied, waarvoor archeologisch onderzoek nodig is.

Naam		Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	De ODH voert als omgevingsdienst voor de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer een overeengekomen wettelijk en aanvullend takenpakket uit. Controle van de landelijke regelgeving en lokaal beleid is belegd bij de ODH. De doelstelling van de ODH is om bij de uitvoering van de genoemde taken te voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria, te zorgen voor specialismenvorming op inhoud en een bijdrage te leveren aan een constante en eenduidige uitvoering van VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) in de regio. Raming van de gemeentelijke bijdrage vindt plaats op de verwachte inzet. Afrekening gebeurt op daadwerkelijk gepleegde inzet en gemaakte kosten. De ODH bouwt geen extra reserves op. Jaarlijks vindt met alle deelnemers een afrekening plaats, waardoor de structurele baten en lasten met elkaar in evenwicht zijn.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen Vermogen	€ 1.071.385	€ 1.071.385
	Vreemd Vermogen	€ 18.667.793	€ 17.357.762
Bestuurlijk belang gemeente	Midden-Delfland levert een lid voor het algemeen bestuur.		
Eventuele risico's	De ODH streeft ernaar om de impact van risico's te minimaliseren. Dit betekent dat een weerstandscapaciteit beoogd wordt die tenminste het predicaat 'voldoende' krijgt. Dat komt neer op een gewenst ratio voor de weerstandscapaciteit tussen de 1,0 en 1,4. In de begroting 2021 ODH is het weerstandsvermogen € 1.071.400; ratio is 1,05. Aandachtspunten voor de risicobeheersing zijn een stijging van de personeelskosten als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt en de generieke cao-stijging. Daarnaast is de invoering van de Omgevingswet in 2022 een potentieel risico door de overheveling van provinciale taken op het terrein van bodem en invoering van nieuwe gemeentelijke taken (inhoudelijk programma 7). Onbekend is of het Rijk bij deze wetswijziging zorgdraagt voor een budgettair neutrale invoering van de controle- en overige uitvoeringstaken door de ODH.		
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> We willen bereiken dat de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) op een efficiënte en kwalitatieve wijze milieutaken uitvoert voor de gemeente Midden-Delfland. De ODH is opgezet als een regionale uitvoeringsdienst voor de uitvoering van de vergunningverlening en handhavingstaken gerelateerd aan diverse milieuwetten, het Omgevingsplan (deels) en de groenblauwe wetgeving. De doelstelling van de ODH is om bij de uitvoering van de genoemde taken te voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria, te		

zorgen voor specialismenvorming op inhoud en een bijdrage leveren aan een constante en eenduidige taakuitvoering.

De laatste jaren worden nieuwe taken vanuit het Rijk toegevoegd aan de basistaken van de ODH. Een voorbeeld daarvan is het toezicht op de Europese Energie Efficiency richtlijn (EED) en de informatieplicht energiebesparing. Niet voor al deze taken kan ruimte gevonden worden binnen de bestaande capaciteit van de ODH. In 2022 zal met de invoering van de Omgevingswet een deel van de provinciale bodemtaken overgaan naar de gemeente. Deze taken zullen deels door de ODH worden uitgevoerd. Door toevoeging van nieuwe en uitbreiding van bestaande wettelijke taken is sprake van een stijging van de gemeentelijke bijdrage.

Naam		Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	Per aansluiting wordt een bijdrage gerekend voor het geheel van afvalinzameling en –verwerking op basis van een DVO.		
Vermogenspositie		31-12-2020	31-12-2019
	Eigen Vermogen	€ 4.565.000	€ 4.565.000
	Vreemd Vermogen	€ 41.574.000	€ 43.363.000
Bestuurlijk belang gemeente	Vanuit het college is Midden-Delfland vertegenwoordigd in het bestuur van Avalex en in het opdrachtgeversoverleg.		
Eventuele risico's	In de begroting van Avalex zijn de verwerkingskosten van het afval meegenomen. Als de te verwachten hoeveelheden afval (GFT, Restafval en Grofvuil) in de begroting sterk afwijken van de werkelijke hoeveelheden aangeleverd afval dan kan dit een risico meebrengen. Dit geldt voor afwijkingen die hoger zijn dan begroot.		
Overige informatie	Wij willen met de samenwerking een efficiënte en doelmatige invulling geven aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van afval- en grondstoffen inzameling. Wij maken met Avalex toetsbare afspraken over de omvang en kwaliteit van te leveren producten en diensten. De afspraken worden vastgelegd in een Dienst Verleningsovereenkomst.		

2A. Besloten vennootschappen

Naam		B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE)	
Vestigingsplaats	Rotterdam		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Financieel belang gemeente	Evides is een NV die voor 50% eigendom is van PZEM en voor 50% eigendom van B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides (17 gemeenten in Zuid-Holland, waaronder Midden-Delfland). De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 23.980 aandelen (1,3% van het totaal). Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend.		
Vermogenspositie		31-12-2020	31-12-2019
	Eigen Vermogen	€ 535,2 miljoen	€ 518,5 miljoen
	Vreemd Vermogen	€ 713,0 miljoen	€ 685,2 miljoen
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Economie en Financiën. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal.		
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 1 miljoen op de balans staan.		
Overige informatie	De Drinkwaterwet versterkt de publieke verankering van drinkwaterbedrijven, stelt eisen aan het opereren van deze bedrijven en voorziet in een vorm van financiële regulering van de drinkwateractiviteiten.		
	<p><u>Wat willen we met deelname bereiken?</u> Wij verwachten dat er altijd schoon en hoogwaardig drinkwater geleverd wordt en dat er continu industriewater beschikbaar is dat aan strenge</p>		

normen voldoet. Daarnaast verwachten wij een rendement op onze investering te ontvangen door goede bedrijfsvoering.

2B. Naamloze vennootschappen

Naam	N.V. Bank Nederlandsche Gemeenten (BNG)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Financieel belang gemeente	Eigenaar van de bank zijn gemeenten, Provincies en de Staat. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 48.594 aandelen (0,087% van het totaal) de nominale waarde bedraagt € 2,50. Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend. Dividend in 2020 bedraagt € 1,05 per aandeel (in 2019 € 1,27).		
Vermogenspositie		31-12-2020	31-12-2019
	Eigen Vermogen	€ 5.097 miljoen	€ 4.887 miljoen
	Vreemd Vermogen	€ 155.227 miljoen	€ 144.758 miljoen
	Achtergestelde schulden	€ 35 miljoen	€ 33 miljoen
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Economie en Financiën.		
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 120.674 op de balans staan. De BNG Bank hoort tot de meest kredietwaardige banken ter wereld. Over 2020 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van € 221 miljoen.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met deelname bereiken?</u> Deze deelneming is een duurzame belegging. BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.</p>		

Naam	Juva N.V.		
Vestigingsplaats	Poeldijk		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Financieel belang gemeente	NV Holding Westland Infra (Juva N.V.) is gezamenlijk eigendom van de gemeenten Midden-Delfland en Westland. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 272 aandelen (13,6% van het totaal). Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend.		
Vermogenspositie		31-12-2020	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 138.105.000	€ 135.144.000
	Vreemd vermogen	€ 124.167.000	€ 114.534.000
	Deze vermogensposities zijn op basis van de geconsolideerde balans.		
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de wethouder W. Renzen. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal. Wethouder F. ten Have is benoemd als commissaris van de N.V. De commissaris houdt toezicht op de directie en het beleid.		
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 123.428 op de balans staan.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met deelname bereiken?</u> Met de deelname in Juva N.V. is een ongestoorde levering van gas en elektriciteit aan burgers en bedrijven binnen de gemeente gegarandeerd.</p> <p>Juva N.V. opereert volgens de vastgestelde Netbeheer+ strategie. Netbeheer+ houdt in dat de kerncompetenties die in de organisatie aanwezig zijn om de wettelijke, gereguleerde taken van de netbeheerder op een goede wijze uit te voeren, ook worden ingezet voor activiteiten in de vrije markt. Dit zijn de zogenoemde 'nevenactiviteiten'. De nevenactiviteiten zijn een integraal onderdeel van het netwerkbedrijf. De nevenactiviteiten zorgen voor extra inkomsten en ook voor extra dekking van kosten die de netbeheerder voor het uitvoeren van zijn wettelijke taken moet maken. De nevenactiviteiten zorgen voor een klantgerichte- en dynamische omgeving en voor prikkels tot productontwikkeling en innovatie. Dit beleid wordt door de aandeelhouders onderschreven.</p>		

2C. Coöperatieve verenigingen

Naam	Coöperatief Beheer groengebieden Midden-Delfland U.A. (CBG)											
Vestigingsplaats	Schipluiden											
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging U.A.											
Financieel belang gemeente	<p>Het exacte financiële belang is niet in deze begroting aan te geven. Afspraak tussen gemeenten en provincie is dat de bijdragen die voor het Recreatieschap Midden-Delfland beschikbaar waren tot 2025 beschikbaar blijven voor de coöperatieve vereniging. Voor de gemeente Midden-Delfland zijn dat de inwonersbijdrage (prijspeil 2017 € 37.732) en de pachtopbrengsten vanuit de overdracht van gronden van het Recreatieschap Midden-Delfland. In het kader van de harmonisatie van bijdragen wordt door de bestuurlijk trekker een voorstel in coöperatieverband uitgewerkt. Naar verwachting is op termijn sprake van een forse stijging van onze bijdrage.</p>											
Vermogenspositie	<p>De coöperatie vereniging is in het vierde kwartaal 2017 opgericht. Het vermogen komt voort uit de liquidatie van het Recreatieschap Midden-Delfland. Deze overdracht van de gronden en de vermogens aan de gemeenten is vertraagd om een oplossing te vinden voor het vraagstuk van de vennootschapsbelasting.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th></th> <th style="text-align: center;"><u>31-12-2020</u></th> <th style="text-align: center;"><u>31-12-2019</u></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Eigen vermogen</td> <td style="text-align: right;">€ 4.647.539</td> <td style="text-align: right;">€ 4.778.909</td> </tr> <tr> <td>Vreemd vermogen</td> <td style="text-align: right;">€ 4.389.937</td> <td style="text-align: right;">€ 3.571.874</td> </tr> </tbody> </table>				<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>	Eigen vermogen	€ 4.647.539	€ 4.778.909	Vreemd vermogen	€ 4.389.937	€ 3.571.874
	<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>										
Eigen vermogen	€ 4.647.539	€ 4.778.909										
Vreemd vermogen	€ 4.389.937	€ 3.571.874										
Bestuurlijk belang gemeente	<p>Primaire doelstelling van deelname aan de coöperatieve vereniging is het creëren van een efficiënte en beleidsarme organisatie voor het beheer van gronden die bij de opheffing van het Recreatieschap Midden-Delfland in beheer of erfpacht aan de deelnemende gemeenten zijn overgedragen. Secundaire doelstelling is te komen tot een meer integraal beheer van alle groene gebieden binnen het gebied Midden-Delfland.</p>											
Eventuele risico's	<p>Een financieel risico is de mogelijke forse stijging van onze gemeentelijke bijdrage als gevolg van de harmonisatie van de deelnemersbijdragen. Beheersmatig risico is de versnippering van eigendom en onderhoud van gronden bij de diverse partijen en overheden. Deze versnippering staat een doelmatig en efficiënt beheer in de weg. Binnen de CBG wordt gewerkt aan een systeem waarbij gronden op een gelijke manier worden onderhouden en het herverdelen van eigendommen, waardoor gronden meer aaneengesloten per eigenaar onderhouden worden.</p>											
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met deelname bereiken?</u></p> <p>Deelname aan de coöperatieve vereniging heeft als doel om in samenwerking met andere overheden en gebiedsorganisaties te zorgen voor een doelmatige en rechtmatige uitvoering van beheer- en onderhoudstaken van de groengebieden in het landschap van Midden-Delfland. De samenwerking in de coöperatieve vereniging richt zich hierbij op de volgende gemeentelijke kernpunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integrale samenwerking op het gebied van beheer en onderhoud van het landschap van Midden-Delfland, waaronder vallen de recreatieve-, agrarische - en natuurgebieden; - Bijdragen aan het behouden en versterken van de landschappelijke kwaliteiten van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland; - Een beleidsarme beheersorganisatie voor het gebied dat in eigendom is van overheden met korte bestuurlijke en ambtelijke lijnen; - Een efficiënte en rechtmatige besteding van publieke middelen; - Inschakelen van lokale partijen bij beheer en onderhoud, waarbij de deelnemers aan de coöperatieve vereniging binnen de regelgeving voor aanbesteding keuzevrijheid hebben. 											

3A. Stichtingen

Naam	Stichting Groenfonds Midden-Delfland	
Vestigingsplaats	Midden-Delfland	
Rechtsvorm	Stichting	
Financieel belang gemeente	Bij de oprichting heeft de gemeente een startbedrag aan de stichting beschikbaar gesteld. Daarnaast heeft de gemeente voor elke opgeleverde nieuwe woning in Look-West en Look-West Noord € 1.361 bijgedragen aan het vermogen van de stichting. Voor de uitvoering heeft de stichting een contractrelatie voor periodes van 6 jaar met de Agrarische Natuurvereniging Vockestaert. De huidige periode loopt van 2018-2023.	
Vermogenspositie	<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen vermogen	€ 12.824.494
	Vreemd vermogen	€ 10.745
		€ 12.416.203
		€ 23.530
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente Midden-Delfland levert de voorzitter van het bestuur van de stichting. Huidige voorzitter is de portefeuillehouder Midden-Delfland en groen.	
Eventuele risico's	Er is op dit moment geen risico bekend.	
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> De doelstellingen van de Stichting Groenfonds Midden-Delfland sluiten aan op de gemeentelijke missie, zoals ook vastgelegd in Midden-Delfland®2025. De melkveehouderij als belangrijke pijler van het open groene agrarische cultuurlandschap staat onder druk. Door ondersteuning van deze sector wordt gewerkt aan de doelen van de stichting en gemeente, te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - instandhouding van het open agrarisch cultuurlandschap - verbetering van de relatie stad en platteland. <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Zorgen voor continuering van de activiteiten zoals de stichting deze ontwikkelt. Dit houdt in: beloning van groene diensten op het gebied van natuur en landschap (doelstelling 1) en educatie en recreatie (doelstelling 2). Samen met de stichting wordt gewerkt aan de concretisering van de doelstellingen waarbij ook gewerkt wordt aan de verwaardiging van de producten van het agrarisch cultuurlandschap: hoe kan de meerwaarde van deze producten op het gebied van natuur en landschap in de stad vermarkt worden en daarmee de stad-land relatie verstevigen. In 2022 zal er zoals gebruikelijk weer een evaluatie plaatsvinden. Deze vindt gedurende de contractperiode van zes jaar eenmalig plaats.</p>	

Naam	Stichting Businesspark Haaglanden	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Stichting	
Financieel belang gemeente	De jaarlijkse gemeentelijke bijdrage kan oplopen tot € 10.000.	
Vermogenspositie	<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen Vermogen	€ 31.705
	Vreemd Vermogen	€ 24.880
		€ 11.705
		€ 0
Bestuurlijk belang gemeente	De stichting betreft regionale samenwerking tussen de gemeenten Den Haag, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp en Midden-Delfland op het gebied van bedrijventerreinen. Regionale samenwerking en afstemming vergroten de slagkracht bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen en gaat onderlinge regionale concurrentie tegen. Vanuit Midden- Delfland zijn wij zeer geïnteresseerd in het faciliteren van arbeidsintensieve bedrijven en duurzaamheid. Het businesspark probeert vanuit de gebundelde kracht en omvang van de deelnemende gemeenten meer te kunnen bereiken op deze thema's. Zo kijkt het businesspark momenteel naar de mogelijke toepassing van circulaire economie.	
Eventuele risico's	Er zijn op dit moment geen risico's bekend.	
Overige informatie	<u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u>	

Het businesspark Haaglanden is een samenwerkingsverband op het gebied van de ontwikkeling en uitgifte van nieuwe bedrijfsterreinen. De huidige deelnemers zijn de gemeenten Midden-Delfland, Den Haag, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp, Delft, Zoetermeer en Leidschendam-Voorburg. De laatste drie genoemde gemeenten zijn in 2021 toegetreden tot de Stichting. De gemeenten en bedrijvenschappen zijn en blijven ieder individueel beleidsmatig, financieel en juridisch verantwoordelijk voor de bedrijventerreinen die onder de vlag van het Businesspark Haaglanden worden uitgegeven en ontwikkeld.

Wat willen we met deelname bereiken?

Het creëren en behouden van werkgelegenheid en het bieden van aantrekkelijke vestigingslocaties en de optimale benutting van de huidige beschikbare bedrijfsterreinen in de regio staan centraal. Dit komt ten gunste van alle deelnemende gemeenten.

Doel van de samenwerking is de gronduitgifte voor de klant zo soepel mogelijk te laten verlopen. De samenwerking tussen de ambtelijke accountmanagers en beleidsmedewerkers van gemeenten en bedrijvenschappen is binnen het businesspark georganiseerd. Samen hebben zij meer kennis, meer mogelijkheden en een groter netwerk.

Naam	Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland
Vestigingsplaats	Midden-Delfland
Rechtsvorm	Stichting
Financieel belang gemeente	Aan deelname is geen gemeentelijk bijdrage gekoppeld. De stichting heeft geen winstoogmerk. De bestuurders ontvangen geen financiële vergoeding voor hun werkzaamheden. De gemeente Midden-Delfland vervult de ambtelijke en financiële ondersteuning van de Stichting. De burgemeester is voorzitter van de Stichting Landschapstafel Hof van Delfland
Vermogenspositie	De Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland is eind 2017 opgericht. Over 2017 is geen jaarrekening opgesteld. De jaren 2018 en 2019 zijn bedoeld om de ANBI-status van de stichting te realiseren. Medio 2019 is deze status definitief verkregen.
Bestuurlijk belang gemeente	De stichting is opgericht door de gemeenten Maassluis, Midden-Delfland en Pijnacker-Nootdorp. Andere leden van het bestuurlijk overleg van de Landschapstafel Hof van Delfland kunnen toetreden tot de stichting. Dit bestuurlijk platform is de statutaire adviesraad van het stichtingsbestuur. Besluitvorming van het bestuur is gekoppeld aan een instemmend advies, zoals bij het toekennen van subsidie aan projecten. Primaire doelstelling van deelname aan de stichting is het creëren van een efficiënte organisatie voor de financiële ondersteuning van de doelstelling behoud en versterken van het groenblauwe regionale landschap. Secundaire doelstelling op termijn is het vergroten van de kansen op externe fondsen of andere externe financiële middelen voor ontwikkeling en beheer van groene landschappen. Het gaat hierbij om bijdragen van particuliere organisaties en bedrijven. Tevens kunnen financiële middelen voor landschappen vanuit overheidsprojecten tijdelijk geormerkt gereserveerd worden bij de Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland. Daarbij gaat het onder meer om compensatie van ruimtelijke-economische projecten. De Stichting voert een reactief beleid. Dit houdt in dat vanuit de Landschapstafel Hof van Delfland, de Gebiedstafels, samenwerkende en individuele gemeenten, organisaties en bedrijven projecten geïnitieerd dienen te worden. De Stichting kan dan vanuit haar doelstelling en binnen de statuten ingezet worden als ondersteuning bij de financiering. De stichting heeft geen eigen financiële middelen, wat als consequentie heeft dat de initiërende partij zorg dient te dragen voor financiële middelen die vanuit de Stichting via doorsluizen beschikbaar kunnen worden gesteld of dat vanuit andere partijen generieke subsidies of bijdragen voor de groene

	landschappen beschikbaar komen, zoals groensubsidies of compenserende middelen bij ruimtelijke projecten.
Eventuele risico's	Er zijn op dit moment geen risico's bekend. Het bestuur van de Stichting kan slechts middelen aan projecten toekennen, voor zover de Stichting daar ook daadwerkelijk de beschikking over heeft.
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Deelname aan de stichting heeft als doel om in samenwerking met andere overheden en gebiedsorganisaties de financiële ondersteuning van het beleid tot behoud, versterking en verdere ontwikkeling van de groene landschappen efficiënt te reguleren.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> De rechtsvorm van de stichting wordt hierbij gebruikt om middelen te werven en ondersteuning te bieden aan projecten die:</p> <ol style="list-style-type: none"> De kwaliteiten van de open groene landschappen behouden en versterken; De gebruiks- en belevingswaarden van natuur, recreatie, (cultuur)historie en agrarisch cultuurgebruik of een combinatie van deze gebruiksbestemmingen behouden en versterken; <p>De gebruiks- en belevingswaarden voor de inwoners van het omliggend stedelijk gebied vergroten door meer inhoud te geven aan de relatie stad en land.</p>

Naam	Stichting PUUUR Midden-Delfland		
Vestigingsplaats	Midden-Delfland		
Rechtsvorm	Stichting		
Financieel belang gemeente	Ondernemers vanuit de recreatieve en agrarische sector en (groene) gebiedsorganisaties hebben in samenwerking met de gemeente vormgegeven aan de stichting. Om de ontwikkeling van deze stichting mogelijk te maken is vanuit IODS door de gemeente een subsidie van € 100.000,- per jaar toegekend voor de jaren 2019, 2020 en 2021. Samen met de partnerbijdragen van ondernemers en organisaties wordt met dit geld invulling gegeven aan marketingactiviteiten op gebieds- en productniveau.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2020</u>	<u>31-12-2019</u>
	Eigen vermogen	€ 2.522	€ 353
	Vreemd vermogen	€ 26.452	€ 36.643
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente Midden-Delfland levert een bestuurslid voor de stichting PUUUR Midden-Delfland. Dit is de wethouder met portefeuille landschap/groen. Bestuurlijk opdrachtgever is de wethouder Economie en Financiën.		
Eventuele risico's	Stichting PUUUR Midden-Delfland krijgt tot en met 2021 een subsidie vanuit de gemeente. Met ingang van 2022 ontbreekt nog een exacte invulling van de financiering. In 2020 en 2021 vindt nader onderzoek plaats vanuit de stichting in afstemming met de gemeente wat de mogelijkheden zijn in relatie tot de noodzakelijke activiteiten.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Het gezamenlijk vergroten van de naamsbekendheid en het positief imago staat centraal bij PUUUR Midden-Delfland. Het gemeentelijk belang richt zich primair op de gebiedsmarketing met gebruikmaking van de identiteit van Bijzonder Provinciaal Landschap en Cittaslow. Het belangrijkste resultaat dat de gemeente met het project gebiedsmarketing wil bereiken, is het neerzetten van een goed lopende marketingorganisatie. Verbinding leggen tussen PUUUR Midden-Delfland en de marketingorganisaties in de steden is daarbij van belang. De productmarketing, verzorgd door de partners van PUUUR Midden-Delfland zelf, is vanuit het gemeentelijk belang ondersteunend aan de gebiedsmarketing. De doelstellingen van de Stichting PUUUR Midden-Delfland sluiten aan op de gemeentelijke missie, zoals ook vastgelegd in Midden-Delfland®2025. Het versterken en verstevigen van het imago, de identiteit en naamsbekendheid van het gebied staan daarbij centraal. De komende jaren kan de stichting groeien met ondersteuning van de gemeente. Wij gaan uit van besluitvorming in 2022 over de structurele financiering van PUUUR vanaf 2023.</p>		

3. 3. Grondbeleid

De paragraaf grondbeleid is een vast onderdeel van de begroting en de jaarrekening. In deze paragraaf geven wij u informatie over:

- De visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen in de begroting;
- Relevante ontwikkelingen en kaders waarbinnen wij ons grondbeleid uitvoeren;
- Onze projecten en activiteiten, met inzicht in de financiële resultaten;
- Het risicoprofiel behorend bij de gemeentelijke grondexploitaties;
- De financiële gevolgen van de gemeentelijke projecten voor de begroting (de reserve Grondexploitatie).

Met onderstaande informatie voldoen wij aan de eisen die artikel 16 van het BBV stelt aan deze paragraaf.

Inleiding grondbeleid

Visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen in de begroting

Het grondbeleid is geen doel op zich, maar draagt bij aan het realiseren van de doelstellingen binnen onze begroting die het ruimtelijke beleid bepalen. Het gaat hierbij om wonen, economische ontwikkeling, openbare ruimte/ infrastructuur, recreatie en natuur. Meer specifiek gaat het om het realiseren van woningbouw, werklocaties (bedrijven-detailhandel-kantoren), versterking van de glastuinbouw, horeca en sociale voorzieningen gerelateerd aan onderwijs, zorg, sport en cultuur.

Wijze waarop wij grondbeleid uitvoeren

Als gemeente kunnen wij bij het uitvoeren van grondbeleid verschillende rollen kiezen. Er zijn grofweg drie keuzes als het gaat om het realiseren van gewenste bestemmingen: actief, facilitair of publiek-private samenwerking. Bij actief grondbeleid kiezen wij als gemeente voor een ondernemende, risicodragende rol bij gebiedsontwikkeling. Wij produceren bouwrijpe grond voor uitgifte en richten de openbare ruimte in, al dan niet in samenwerking met andere partijen. Bij faciliterend grondbeleid kiezen wij voor een faciliterende rol. Wij stellen randvoorwaarden op, zodat initiatiefnemers op eigen grond een ontwikkeling kunnen realiseren. Onze rol is hierbij beperkt tot het faciliteren van bestemmingsplanprocedures en aanleg/afname van voorzieningen van openbaar nut. De risico's zijn voor de initiatiefnemer en de inspannings- en investeringskosten verhalen wij middels een anterieure overeenkomst op de initiatiefnemer. Aanvullend op actief en facilitair grondbeleid zijn er ook tussenvormen mogelijk waarbij deze rollen verstrengeld zijn. Er is dan sprake van publiek private samenwerking (PPS). Ook bij deze samenwerking zijn verschillende vormen mogelijk.

In onze nota grondbeleid (2019) staan de voor- en nadelen van de verschillende rollen beschreven en beschrijven we dat facilitair grondbeleid ons primaire uitgangspunt is. Bij facilitair grondbeleid gaan we ervan uit dat de doelstellingen helder beschreven zijn en initiatiefnemers in veel gevallen zelf in staat zijn om de gewenste ontwikkeling ter hand te nemen. In de gevallen waarbij ontwikkelingen niet spontaan tot stand komen is er in de nota beschreven dat er een mogelijkheid is om over te gaan op actief grondbeleid. De vraag of de ontwikkeling belangrijk genoeg is om als gemeente de risico's te dragen staat hierbij centraal.

Ambities

In het collegeprogramma (2018-2022) hebben wij de ambitie uitgesproken om totaal 700 woningen te realiseren. Wij rapporteren u over de voortgang in programma 7.

Resultaten grondexploitatie

De projectenportefeuille

Actief grondbeleid

Ieder jaar worden de lopende grondexploitatieberekeningen en projecten in voorbereiding geactualiseerd en ter vaststelling aangeboden aan de raad. Dit gebeurt voor de vaststelling van de

jaarrekening. De raad wordt dan expliciet om besluitvorming gevraagd. Voor de actualisatie van de berekeningen is gebruik gemaakt van de volgende parameters:

- **Kostenstijging civiel (incl. sloop en sanering): 1,5% (2023 e.v. 2%)**
- **Kostenstijging voorbereiding en toezicht (plankosten): 1,7%**
- **Opbrengstenstijging woningbouw: 1,7%**
- **Rekenrente: 0%**

De gehanteerde parameters zijn gebaseerd op de Notitie parameters 2020, opgesteld door een deskundig bureau. Op dit moment is er geen aanleiding deze parameters bij te stellen.

Per 1 januari zijn er acht lopende grondexploitaties: Centrum den Hoorn, Centrum Maasland, Bedrijventerreintjes Hoopolder, Keenenburg V, Kreekzone, Maaslandse Dam, Vastgoedzone en Woudselaan.

Tabel: mutaties eindwaarde saldi

Bouwgronden in exploitatie	prognose eindresultaat				
	jaarrekening 2020		mutatie	begroting 2021	
	eindwaarde	einde looptijd		eindwaarde*	einde looptijd
Actieve grondexploitaties					
Centrum Den Hoorn	€ -1.170.028	2024		€ -1.170.028	2024
Centrum Maasland	€ -371.819	2022		€ -371.819	2022
Bedrijventerreintjes Hoopolder	€ 812.573	2022	€ -22.000	€ 834.573	2022
Keenenburg V	€ -669.693	2024		€ -669.693	2024
Kreekzone	€ 910.125	2025		€ 910.125	2025
Maaslandse Dam	€ -558.556	2024	€ 524.000	€ -1.082.556	2024
Vastgoedzone	€ 3.195.875	2023		€ 3.195.875	2023
Woudselaan	€ 208.279	2025		€ 208.279	2025

* Eindwaarde saldo is exclusief tussentijdse winstnemingen

De mutaties in de geprognosticeerde eindresultaten van de actieve grondexploitaties hebben betrekking op de tussentijdse winstneming over 2020.

Faciliterend grondbeleid

Wij verhalen kosten in beginsel op de initiatiefnemers. Deze gemeentelijke kosten worden op de balans als vordering geboekt. Het uitgangspunt voor 2022 is dat we 80% van de kosten die we maken terugverdienen middels het kostenverhaal dat geregeld is via een anterieure overeenkomst (of exploitatieplan).

Samenwerkingsverbanden

De financiële gevolgen van de deelname Harnaschpolder worden nader toegelicht in de paragraaf 'verbonden partijen'.

Ontwikkellocaties

Als gemeente bezitten wij strategische gronden die in de toekomst mogelijk in ontwikkeling kunnen worden genomen. Deze eigendommen staan op de balans als materiële vaste activa met als uitgangspunt de boekwaarde of lagere marktwaarde. Op dit moment betreft dit de volgende locaties:

- Doelpad 5 (voormalige Euterpe);
- Noordhoornseweg 43 (Noord Westhoek);
- Maaslandse Poort (voormalige Kistenfabriek);
- Prinses Beatrixstraat 1 Den Hoorn.
- De Hoornbloem

De potentie van bovenstaande locaties voor woningbouw onderzoeken we nader in 2022. Uitgangspunt voor deze locaties is verkoop aan derden en daarmee faciliterend grondbeleid. Wanneer wij er uiteindelijk toch voor kiezen om deze gronden als gemeente actief te ontwikkelen dan zal dit leiden tot het openen en vaststellen van een grondexploitatie.

Risicoprofiel

Vanwege het risicodragende karakter en de grote omvang van de grondexploitaties vormt een risicoanalyse een wezenlijk onderdeel bij de beoordeling van de projecten en de informatievoorziening naar de raad. Een overzicht met een beschrijving van de algemene risico's van de projecten - en voor enkele projecten ook nog een aantal project specifieke risico's - is schriftelijk onder geheimhouding bij de actualisatie van de grondexploitaties aan de raad voorgelegd. Een (negatief) risico is dat we niet altijd voldoende (ingehuurd) personeel hebben op de betrokken disciplines om ervoor te zorgen dat we de planning van de grondexploitaties halen. Het gevolg hiervan is vertraging voor wat betreft het realiseren van woningen.

Uit de risicoanalyse blijkt dat de geraamde exploitatiesaldi en de geschatte risico's op langere termijn binnen de reserve Grondexploitatie opgevangen kunnen worden en dat er dus geen aanvullende middelen uit de algemene reserve nodig zijn. Om het optreden van risico's zo veel als mogelijk te voorkomen en te sturen op aanwezige optimalisaties (positieve risico's), worden binnen de projecten passende beheermaatregelen gekozen en toegepast. Periodiek wordt de risicoanalyse op grond van nieuwe inzichten geactualiseerd. Dat kan resulteren in bijstelling van de benodigde risicodekking. Het actualiseren van de risico's en een mogelijke bijstelling van de benodigde risicodekking vindt plaats bij het actualiseren van de grondexploitaties.

De reserve Grondexploitatie

Zie in onderstaande tabel de prognose van de reserve grondexploitatie op basis van de actualisaties van de grondexploitaties bij de jaarrekening 2020. De reserve Grondexploitatie komt eind 2021 naar verwachting op € 0,5 miljoen. Eind 2025 is de verwachting dat de reserve Grondexploitatie op € 4,6 miljoen uitkomt. Wanneer de Reserve zich ontwikkelt conform de bij de herziening opgenomen prognoses ontstaat er naar verwachting financiële ruimte om het beslag op de Algemene Reserve dividenden en huuropbrengsten (€ 4,4 miljoen) terug te storten. Het op termijn terugvloeien van het positieve saldo van de grondexploitaties hebben we niet in de begroting opgenomen. Hierdoor lopen we geen risico als de prognoses tegenvallen en het positieve saldo van de grondexploitaties uiteindelijk lager uitvalt.

Prognose verloop reserve Grondexploitatie	
Stand reserve per 1 januari 2021*	€ 502.000
Begrote onttrekkingen (2021)	€ -
Begrote toevoegingen (2021)	€ -
Prognose stand per 31 december 2021	€ 502.000
Prognose stand op basis van einde looptijd grexen	€ 4.624.406
Minimaal weerstandscapaciteit op basis van bekende risico's**	€ -845.000

* winstnemingen op basis van actualisaties jaarrekening 2020

** weerstand op basis van einde looptijd grexen (2025)

3. 4. Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf gaan wij in op het onderhoud van de kapitaalgoederen en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties. De kwaliteit van de openbare ruimte is belangrijk voor het woongenot van inwoners. De kapitaalgoederen dragen bij aan dit woongenot. Het gaat hierbij om wegen, riolering, water, groen, speelplaatsen, openbare verlichting, civiele kunstwerken, begraafplaatsen en gebouwen.

Beleids- en beheerplannen

Beleids-/beheerplannen	Jaar van vaststelling	Einde looptijd beleids- / beheerplan	Gepland jaar van actualisatie	Financiële vertaling in begroting	Kwaliteitsimpuls benodigd
Beheerplan wegen	2015	2024	2022	Niet volledig	Ja
	2016	2024	2024	Ja	Nee
Gemeentelijk rioleringsplan	2007	2022	2022	Niet volledig	Ja
	2016	2024	2023	Ja	Nee
Groenbeleidsplan	2015	2024	2023	Ja	Nee
	2016	2024	2023	Ja	Nee
Nota spelen	2015	2024	2023	Ja	Nee
Keuzenotitie openbare verlichting	2015	2024	2023	Ja	Nee
Beheerplan bruggen	2015	2024	2023	Ja	Nee
MJOP's gebouwen	verschillend	driejaarlijks	2022	Niet volledig	Ja

In ieder beleids-/beheerplan werken wij met één of meerdere vastgestelde kwaliteitsniveaus. De ramingen voor het onderhoud zijn opgesteld op basis van deze niveaus. In verband met bezuinigingen, en omdat de lopende beheerplannen voldoende 'doorkijk' geven om tot 2024 verantwoord onderhoud uit te voeren, is ervoor gekozen om de herziening van vier plannen uit te stellen tot 2024. Het streven is om deze herziening naar voren te halen en de betreffende beheerplannen in 2022-2023 te actualiseren. Daarbij willen we ook beheerplannen opstellen voor de taakvelden waar nu nog geen beheerplannen voor zijn. Dit betreft de kades, damwanden, stuwen, beschoeiingen, begraafplaatsen, wegmeubilair en bebording. Na actualisatie van de beheerplannen is het de bedoeling om voor een aantal taakvelden een onderhoudsvoorziening op te zetten.

In hoofdlijnen worden het beheer en onderhoud gesplitst in:

- nieuwe investeringen (activering, dekking kapitaallasten via exploitatie)
- groot onderhoud (dekking via exploitatie)
- klein (regulier) onderhoud (dekking via exploitatie).

Het groot onderhoud en de investeringen worden zoveel mogelijk integraal en in afstemming en samenwerking met andere overheden en netbeheerders uitgevoerd.

Financieel

Voor de wijze van activering van de kapitaalgoederen wordt verwezen naar de financiële verordening 2017 van de gemeente Midden-Delfland. In de verordening is onderscheid gemaakt tussen activa met maatschappelijk nut, zoals wegen, en activa met economisch nut, zoals gebouwen en riolering. In de notitie is beschreven hoe met de activa wordt omgegaan. Ook de zogenaamde rehabilitatiekosten van wegen en grotere vervangingsinvesteringen worden geactiveerd. Als groot onderhoud plaatsvindt, komt dit ten laste van de exploitatie.

Nieuwe en vervangingsinvesteringen in de periode 2022 t/m 2025:

Programma	Taakveld	2022	2023	2024	2025
3	Wegen	3.797.104	2.707.000	350.000	0
3	Riolering	469.000	469.000	669.000	521.000
3	Groen	130.000	50.000	50.000	50.000

3	Speelplaatsen	165.000	110.000	110.000	130.000
3	Openbare verlichting	347.350	178.500	182.000	185.500
3	Bruggen	1.059.300	1.162.700	2.268.900	437.988
3	Beschoeiingen	742.031	350.000	510.000	350.000
3	Verkeer	225.000	0	0	0
	Totalen	6.934.785	5.027.200	4.139.900	1.674.488

Exploitatiekosten voor groot en regulier onderhoud van de kapitaalgoederen (inclusief kapitaallasten en manuren) in de periode 2022 t/m 2025:

Programma	Taakveld	2022	2023	2024	2025
3	Wegen	1.604.978	1.635.008	1.809.548	1.911.508
3	Riolering	1.452.059	1.467.010	1.436.267	1.510.371
3	Binnenhavens & waterwegen	124.644	126.561	128.510	130.493
3	Groen	1.118.714	1.162.279	1.165.182	1.178.423
3	Speelplaatsen	218.120	227.460	221.693	226.705
3	Openbare verlichting	374.962	378.043	401.019	384.759
3	Bruggen	525.143	547.454	565.790	604.940
3	Beschoeiingen	207.745	266.992	291.863	323.161
	Totalen	5.626.365	5.810.807	6.019.872	6.270.360

Wegen

Het reguliere preventieve onderhoud aan asfalt- en elementverhardingen wordt uitgevoerd conform het onderhoudsplan. Dit onderhoudsplan wordt gemaakt op basis van de resultaten van de jaarlijkse wegininspecties. Het onderhoud vindt zoveel mogelijk plaats volgens de methode van wegvakonderdeel gericht onderhoud¹. Ondanks deze gerichte aanpak is door het doorvoeren van structurele bezuinigingen op het wegenonderhoud de kwaliteit aanzienlijk achteruitgegaan. Het vastgestelde doel was om in 2020 94% van ons wegenareaal op beeldkwaliteitsniveau A+,A en B (voldoende volgens de CROW-norm) te brengen. Uit de inspectie in het voorjaar van 2021 is gebleken dat slechts 82% van de wegen aan deze beeldkwaliteit voldoet. In het budget van wegen is ook budget voor het onderhoud van wegmeubilair opgenomen.

Financiering

Dit reguliere preventieve onderhoud aan asfalt- en elementverhardingen vindt plaats op basis van het onderhoudsplan. Dit onderhoudsplan wordt gemaakt op basis van de resultaten van de wegininspecties. Met dit onderhoud is in 2022 een bedrag gemoeid van € 1.604.978, inclusief vaste lasten zoals kapitaallasten, verzekering, manuren, tractie. De direct inzetbare middelen voor het dagelijks beheer en onderhoud aan wegen bedragen in 2022 circa € 1.163.109. Dit is exclusief investeringen.

Riolering

Jaarlijks wordt het verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (vGRP) uitgewerkt in een operationeel jaarprogramma. Hierin worden de concrete plannen voor aanleg, onderzoek, maatregelen, reparaties, vervanging en verbetering voor het betreffende jaar opgenomen. In het Operationele Programma (OP) wordt tevens aangegeven of alle in voorafgaande OP's beschreven taken zijn uitgevoerd (een evaluatie). Achtereenvolgende OP's geven dus een volledig beeld van alle activiteiten die in de planperiode van het vGRP zijn uitgevoerd.

De belangrijkste onderhoudsmaatregelen betreffen:

- vervanging en relining vrijvervalriolering;
- vervanging versleten pompen van de drukriolering;
- onderzoeken functioneren riolering (onder andere meten aan overstorten);
- onderhoud aan gemalen en pompen drukriolering en vrijvervalriolering (niet vooraf in te plannen reparaties).

¹ Bij profielbreed onderhoud worden naast elkaar gelegen wegvakonderdelen in een werk hersteld (een goed of matig onderdeel wordt ook meegenomen). Bij wegvakonderdeel gericht onderhoud wordt alleen het onvoldoende scorende wegvakonderdeel hersteld.

Financiering

Om de uitvoer van de klimaatadaptatiestrategie te borgen, is (binnen de rioleringsbudgetten) in totaal € 110.000 vrijgemaakt voor 2022. Met een reservering van € 60.000 per jaar voor de periode van 2023 -2030 voor aanvullende onderzoeken, ondersteuning van initiatieven, opstellen richtlijnen en ondersteuning in uitvoer van de klimaatadaptatiestrategie.

Het reguliere preventieve onderhoud aan rioleringen gebeurt op basis van het operationeel plan. Met dit onderhoud is in 2022 een bedrag gemoeid van € 1.452.059 (inclusief kapitaallasten, manuren en tractie).

De geplande investering in 2022 zijn: voor vrijvervalriolering € 230.000 voor rioolgemalen € 90.000 en voor de drukriolering € 149.000.

Water

Het Hoogheemraadschap van Delfland is, binnen haar beheergebied, verantwoordelijk voor de waterkwantiteit en -kwaliteit. Daarom eist het hoogheemraadschap met de regelgeving in de zogenaamde 'keur' dat alle watergangen voldoen aan de normen die zij daaraan stelt. Deze normen bepalen onder meer de diepte van de watergang en de hoeveelheid plantengroei die is toegestaan. Afhankelijk van het type watergang en de daarvoor geldende normen moet het onderhoud minder of meer frequent uitgevoerd worden. De eigenaren en/of aangelanden van de watergangen zijn voor deze uitvoering verantwoordelijk. De gemeente is eigenaar en aangelande van een groot aantal watergangen of delen daarvan. Voor de gemeente betekent dit dat zij hieraan jaarlijks onderhoud moet uitvoeren.

De belangrijkste onderhoudsmaatregelen betreffen:

- uitmaaien van de watergangen;
- baggerwerkzaamheden;
- maaien van de slootkanten;
- verwijderen van drijfvuil en overhangende takken.

Financiering

Het reguliere preventieve onderhoud aan water (maaien van waterplanten en baggeren) gebeurt op basis van het onderhoudsplan. Met dit onderhoud is in 2022 een bedrag gemoeid van circa € 113.000.

Groen

De gemeenteraad heeft het 'Groenbeleidsplan Midden-Delfland 2007-2022', zoals uit de titel blijkt, vastgesteld voor de periode 2007-2022. Bij de vaststelling is bewust gekozen voor een lange looptijd van het plan. De reden daarvan is dat ontwikkelingen in het openbaar groen vaak langjarig zijn. Bestendigheid in beleid is belangrijk om het groenbeheer goed uit te kunnen voeren.

De groenvoorzieningen in Midden-Delfland worden door de eigen dienst en door aannemers onderhouden. Het overgrote deel van het onderhoud is uitbesteed aan aannemers. De afspraken met de aannemers over planmatige uitvoering van het onderhoud zijn vastgelegd in meerjarige onderhoudscontracten (groenbestekken).

Financiering

Met het groenonderhoud is een bedrag gemoeid van € 1.118.714 in 2022, inclusief vaste lasten zoals kapitaallasten, manuren en tractie.

Speelplaatsen

Het beleidsplan (Nota spelen) is gericht op een ontwikkeling van het aanbod van speelvoorzieningen. Het areaal speelplekken verandert geleidelijk. Aanpassingen leiden tot een betere spreiding van het aanbod. Speeltoestellen verouderen en zijn in principe na 10 tot 15 jaar afgeschreven, afhankelijk van het materiaal. Door het opstellen en bijhouden van een beheer-, vervangings- en onderhoudsprogramma kunnen de speelterreinen kwalitatief in goede conditie worden gehouden en voldoen deze aan de veiligheidseisen. In het beleidsplan is op basis van wetgeving en de kwaliteit van de speelplaatsen een vervangingsoverzicht opgesteld. Het reguliere preventieve onderhoud aan speelvoorzieningen gebeurt op basis van het beleidsplan.

De gemeente voert het onderhoud aan speelterreinen zelf uit. Maandelijks controleren wij de toestellen en terreinen. Ook voeren wij jaarlijks een algemene veiligheidsinspectie uit. Bij gebreken en/of schade nemen wij direct maatregelen. De controles en verrichte reparaties tekenen wij op in een logboek.

Financiering

Met dit onderhoud is een bedrag gemoeid van € 45.040 in 2022. In 2022 is voor het uitvoeren van reconstructies aan speelvoorzieningen een investeringskrediet geraamd van € 95.000.

Openbare verlichting

Het verbeteren en het energiezuiniger maken van de openbare verlichting vindt plaats aan de hand van het actuele beheerplan (Keuzenotitie openbare verlichting). Het reguliere preventieve onderhoud aan openbare verlichting vindt plaats op basis van het onderhoudsplan. Afgeschreven verlichting vervangen wij voor zuinige, slimme en innovatieve verlichting. In het (landelijke) energieakkoord voor duurzaam energiebeleid zijn doelstellingen op het gebied van energiebesparing beschreven. Aan de hand van het beheerplan willen we bereiken dat de openbare verlichting:

- conform de ROVL-2011 richtlijnen in goede staat van onderhoud blijft;
- wanneer mogelijk wordt verbeterd;
- conform de doelstelling energiezuiniger en slimmer wordt.

Financiering

Met het onderhoud is in 2022 een bedrag gemoeid van € 374.962, inclusief vaste lasten. De direct inzetbare financiële middelen voor het laten branden van en het dagelijks beheer en onderhoud aan de openbare verlichting bedragen in 2022 circa € 248.861. Dit is exclusief investeringen.

Civiele kunstwerken

Onder de civiele kunstwerken verstaan wij bruggen, brugduikers, kades, damwanden, stuwen en beschoeiingen. De bruggen en brugduikers worden driejaarlijks geïnspecteerd. De laatste inspectie was in 2020. Het onderhoud wordt uitgevoerd conform de inspectieresultaten. Voor de kades, damwanden, stuwen en beschoeiingen wordt nog een beheerplan opgesteld.

Financieel

Met het preventieve en correctieve onderhoud is in 2022 een bedrag gemoeid van € 361.721. Dit bedrag maakt deel uit van de totale begroting voor civiele kunstwerken in 2022 van € 525.143.

Gebouwen

De huidige vastgoedportefeuille is grotendeels historisch gegroeid en niet ontstaan vanuit een overkoepelende visie op het gemeentelijke vastgoed. Een aantal gebouwen hebben niet tot nauwelijks een maatschappelijke of commerciële functie, zoals de kerktoren in Maasland. Losse grond, de openbare ruimte en (school)gebouwen waarop de gemeente nog een economisch claimrecht heeft, vallen buiten de scope van de gemeentelijke gebouwen.

In 2021 is een strategische vastgoedvisie opgesteld. In deze visie is aangegeven hoe we omgaan met de gemeentelijke gebouwen, in hoeverre het noodzakelijk is om de gebouwen in eigendom te houden. In vervolg op dit onderzoek wordt de kostendekkendheid van de gemeentelijke gebouwen tegen het licht gehouden. Ook worden met de uitgangspunten van deze visie de meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) geactualiseerd. Deze plannen geven per gebouw inzicht in het onderhoud, aanwezige installaties en kosten van onderhoud of vervanging op korte en lange termijn. Een dergelijk plan wordt iedere 3 jaar per gebouw en dorpskern bijgewerkt. In de MJOP's wordt ook verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen meegenomen.

De gemeente werkt met taakstellende budgetten voor het onderhoud van haar vastgoed. Omdat deze budgetten tot op heden ontoereikend bleken te zijn om al het onderhoud uit te voeren, zijn keuzes gemaakt welke werkzaamheden wel en niet worden uitgevoerd. Deze werkwijze heeft geleid tot een lagere NEN 2767 score. De onderhoudsstaat van de gebouwen is gemeten aan de hand van conditiescore 3 (redelijk) volgens NEN 2767. Bij de toelichting op deze score komen verbeterpunten direct in beeld.

Maatregelen die worden uitgevoerd kunnen worden ingedeeld in de volgende categorieën:

- Preventief onderhoud (onderhoudscontracten)
- Correctief en dagelijks onderhoud (klachtenonderhoud)
- Planmatig & vervangend onderhoud (incl. kwaliteitsimpuls onderhoud gebouwen)
- Investerings

3. 5. Bedrijfsvoering

Algemeen

De visie op de organisatie is het kader voor de ontwikkeling van onze organisatie. Professionaliteit en externe gerichtheid vormen de basis vormen voor een klantgerichte organisatie. Deze elementen zijn samen met ons bestaansrecht leidend voor de inrichting van onze organisatie.

Organisatie en personeel

Het Cittaslow denken en de Hostmanshipfilosofie zijn leidend voor de inrichting en ontwikkeling van onze organisatie. Betrokken medewerkers die dienstbaar zijn aan de samenleving, toegankelijk en positief naar onze inwoners en ondernemers. Wij richten de aandacht op het bevorderen van kwaliteit, efficiency, flexibele en brede inzet van medewerkers, plezier in het werk en duurzame inzetbaarheid.

Ontwikkeling tot nu toe

De snelle ontwikkelingen in de maatschappij vragen van ons een goede, veilige en flexibele dienstverlening en informatievoorziening. Het doel van onze organisatieontwikkeling is en blijft dan ook een flexibele organisatie met gemotiveerde medewerkers die goed omgaan met de continue technische, maatschappelijke en sociale ontwikkelingen.

Nadat er eerst is ingezet op de ontwikkeling van de cultuur, zijn we gestart met een verandering van de structuur van onze organisatie. Die structuur is ondersteunend aan wat we willen bereiken: het dagelijks leiderschap dichterbij de uitvoering zodat de uitvoering van onze taken zo effectief mogelijk kan plaatsvinden. Deze structuur staat, het merendeel van de teamleiders is geplaatst en gestart in 2020. Voor de plaatsing van de laatste twee benodigde teamleiders, moeten we nog een financiële oplossing vinden. In 2023 evalueren we de structuuraanpassing en bekijken of het de gewenste verbeteringen oplevert.

Identiteit, welzijn & organisatiecultuur

Aandacht voor elkaar verbindt en versterkt. Juist daarom is gastvrijheid een van de belangrijkste pijlers van Cittaslow. Voor onze gemeente is dit een vanzelfsprekendheid. We gaan daarom een stap verder: wij willen excelleren in dienstverlening, omgang en cultuur. Sinds 2018 geven wij hier onder de noemer *Thuis! in Midden-Delfland* invulling aan.

Thuis! in Midden-Delfland is te omschrijven als een ontwikkeling of filosofie. De kern van dit gedachtegoed gaat over het hebben van aandacht voor elkaar; handelen vanuit gastvrijheid en vakmanschap. Zowel intern als extern. Samen met een groep betrokken ambassadeurs binnen de organisatie brengen we dit verder en blijven we scherp op het doel en de bedoeling. Zo werken we aan een organisatie waar de focus ligt op medewerkers die bijdragen aan de ontwikkeling van Midden-Delfland, geïnspireerd zijn en plezier in hun werk hebben. Ieder jaar vindt de ALV plaats van Cittaslow International en dienen de Cittaslows hun 'best practices' in om elkaar te inspireren en om van elkaar te kunnen leren. In 2021 heeft *Thuis! in Midden-Delfland* gewonnen in de categorie 'hospitality, awareness & training'.

De zorg voor het welzijn van de medewerkers blijft een belangrijk onderwerp. We hebben goed zicht op ons ziekteverzuim en we kijken hoe we nog beter kunnen begeleiden bij ziekteverzuim of kunnen ondersteunen bij herstel. We hebben afgelopen jaar een laag ziekteverzuimcijfer gehad. Belangrijk aandachtspunt voor 2022 is de werkdruk in onze organisatie.

Basis op orde

We zitten op een gezond niveau van in-, door-, en uitstroom. Een aantal functies blijft echter moeilijk in te vullen. Onder meer op het gebied van bouwkunde, ruimtelijke ordening en informatievoorziening/ICT. Ook inhuur van goede krachten op deze vakgebieden is lastig. Op die terreinen kampen we nog steeds met krapte op de arbeidsmarkt.

Met behulp van het plan GRIP hebben we goed zicht op de formatie en bezetting, grip op het proces en de effecten daarvan op de begroting. Ook de inhuur is teruggebracht en laag in

vergelijking met andere gemeenten. Langdurige inhuur is waar nodig en wenselijk omgezet naar mensen in dienst, en we zijn kritisch op wanneer we inhuren. Hiermee wordt echter ook steeds duidelijker dat we knelpunten hebben in onze bezetting.

Een toenemend aantal taken heeft bij veel gemeenten geleid tot een groei in hun gemeentelijke personeelsbezetting. De afgelopen jaren heeft Midden-Delfland die groei niet doorgemaakt vanwege de continue focus op het beperken van de omvang van de personeelskosten. Ook de laatste stappen die gezet moeten worden om de resterende teamleiders te plaatsen, kunnen we nog niet afronden vanwege de financiële opdracht.

In een kleine organisatie is belangrijke kennis en expertise vaak belegd bij slechts één of enkele medewerkers. Op dit moment zijn er taken waar de personele bezetting niet voldoende is ten opzichte van de hoeveelheid werk. Uit onderzoeken en signalen blijkt ook dat medewerkers over de hele linie een hoge werkdruk ervaren. Dit geldt ook voor taken die als speerpunten in het coalitieakkoord en collegewerkprogramma zijn benoemd.

De inzet van medewerkers voor grotere projecten is hierdoor nauwelijks te realiseren, ook als die projecten leiden tot verbetering: slimmer en makkelijker werken of betere dienstverlening. Daardoor zitten we regelmatig in een spagaat.

We onderzoeken of samenwerkingen of uitbesteden van taken leiden tot meer continuïteit, tot betere dienstverlening of lagere kosten. De steeds verdergaande regionale samenwerkingen vragen echter ook extra inzet van medewerkers. Voor Midden-Delfland is dit relatief zwaarder omdat wij met ons beperkte aantal medewerkers in evenveel van deze regelingen zitten als de omliggende gemeenten die meer armslag hebben. Tot slot heeft de steeds verdergaande digitalisering impact op de taak- en functie-invulling van medewerkers. De rol van applicatiebeheerders wordt groter en complexer, maar ook de vereiste kennis – organisatie breed - over informatiebeveiliging en privacy moet evenredig groeien.

Om een objectiever beeld te krijgen van onze formatie, voeren we benchmark uit voor het in kaart brengen van onze formatie ten opzichte van andere gemeenten.

Op de arbeidsmarkt concurreert Midden-Delfland uiteraard ook met de omliggende gemeenten die vanwege hun inwonertal vaak een hoger salaris kunnen bieden. Daarom is en blijft het van belang dat we bij werving en selectie duidelijk inzetten op datgene wat Midden-Delfland een aantrekkelijk werkgever maakt. De zaken waarin we uitblinken zijn de krachtige waardegedreven identiteit, de brede inzetbaarheid, korte lijnen en veel verantwoordelijkheid. In dat kader is het ook belangrijk dat we beschikken over actuele functiebeschrijvingen en waarderingen. Daarom is in 2022 ons gedateerde functiehuis herzien.

Impact coronacrisis op personeel en organisatie

De coronacrisis heeft eraan bijgedragen dat het onderzoek naar structurele thuiswerkmogelijkheden in een stroomversnelling is gekomen. Dit heeft gevolgen voor keuzes in informatievoorziening, maar heeft ook direct gevolgen voor de arbeidsvoorwaarden en het arbobeleid. Als medewerkers meer vanuit huis gaan werken, is de werkgever verantwoordelijk voor een ergonomische thuiswerkplek en moeten we hiervoor faciliteiten beschikbaar stellen en middelen vrijmaken. De eenmalige en structurele kosten voor thuiswerken, evenals de uitkomst van de lopende cao-onderhandelingen worden waarschijnlijk vierde kwartaal 2021 bekend. In de begroting is 1% verhoging opgenomen.

Opleidingen en trainingen

Door de andere manier van werken die in de coronatijd vorm heeft gekregen, zien we ook andere behoeftes op het gebied van opleidingen en trainingen bij medewerkers. Ook is er een toename in de vraag naar teamontwikkeling doordat er veel nieuwe medewerkers in dienst zijn gekomen en wordt hybride werken de standaard. Het managen van deze toenemende trainings- en opleidingsbehoefte vraagt om een tool die ervoor zorgt dat we op een effectieve en efficiënte manier van grip houden op de trainingen en opleidingen die door individuen en teams gevolgd kunnen en moeten worden. We starten naar verwachting in 2022 met zo'n opleidings- en leerplatform.

Dienstverlening

Wij hebben een hoge kwaliteit van dienstverlening en sturen doorlopend op het vasthouden daarvan. We volgen dit onder meer via jaarlijkse clienttevredenheidsonderzoeken in bijvoorbeeld

het sociaal domein (Wmo, jeugdhulp, participatiewet). Uit de meest recente cijfers over de Wmo blijkt dat we stijgende lijn in de cliënttevredenheid de afgelopen periode ondanks corona hebben weten voort te zetten. Ook de internationale Cittaslow-prijs die de gemeente heeft gekregen voor 'Thuis in Midden-Delfland' is een blijk van waardering van onze dienstverlening en de wijze waarop medewerkers zich inzetten om de vraag van de klant voorop te stellen. Desalniettemin blijven wij alert op verbeterpunten. Zo hebben wij ervaren dat de situatie van thuiswerken tijdens de lockdown, extra aandacht heeft gevergd op het gebied van telefonische bereikbaarheid. Op basis van onderzoek naar de telefonische bereikbaarheid, dat in het najaar van 2021 plaats zal vinden, wordt bekeken of en zo ja welke acties in 2022 nodig en mogelijk zijn. Uiteraard hangt dit mede samen met de toekomstige landelijke ontwikkelingen rond corona en het thuiswerk-advies.

Informatiemanagement, digitalisering & privacy

Het verder digitaliseren heeft groot effect op de dienstverlening, organisatie en de bedrijfsvoering. Alle werkzaamheden en processen genereren data, daarmee is dus ook iedere overheidsorganisatie een informatiebedrijf. En iedere medewerker is dus ook een informatiemanager.

De gemeente Midden-Delfland kent vanuit haar wettelijke taken en bevoegdheden veel processen waarbij persoonsgegevens van Midden-Delflanders (en andere burgers), ondernemers en medewerkers worden verwerkt. Soms zijn die privacygevoelig, zoals financiële en bijzondere gegevens. Er zijn binnen de gemeentelijke organisatie zo'n 150 (deel)processen waarbij persoonsgegevens gebruikt worden. Die vallen onder de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) waarin bepaald wordt hoe bedrijven en overheden met persoonsgegevens om moeten gaan.

Informatiemanagement & ICT

We moeten ervoor zorgen dat onze informatievoorziening zowel intern als extern zo optimaal mogelijk is ingericht. Alleen dan kunnen we onze klanten en medewerkers goed bedienen.

Informatievoorziening wordt steeds belangrijker en ook steeds complexer. Er komen meer taken vanuit de centrale overheid naar de gemeenten. En er vindt steeds meer (digitale) uitwisseling van informatie plaats met inwoners, ketenpartners, samenwerkingsverbanden en andere overheden. Daarnaast ligt de nadruk op transparantie bij onze dienstverlening naar inwoners, bedrijven en andere instellingen. Om hierin te kunnen voorzien moeten we innovatief te werk gaan en moet ons informatiemanagement toekomstbestendig zijn. De coronacrisis en het thuiswerken, zorgen ook voor een versnelling in de digitale transformatie. In 2020 werden we gedwongen om anders te werken. Digitaal werken en digitaal vergaderen is nog nooit zo nodig geweest. Dat betekent dus ook dat we in 2022 veel aandacht geven aan de digitale werkplek. We geven prioriteit aan veilige digitale en hybride vergadervormen en structurele voorzieningen om plaats- en tijdonafhankelijk te werken.

In 2015 hebben we de dienstverleningsovereenkomst voor ICT-dienstverlening met de gemeente Westland gesloten, in 2022 actualiseren we die. We doen dit naar de huidige behoefte aan onder andere informatiebeveiliging en ondersteuning op moderne werkplek-apparatuur en software. De continuering van de ICT-dienstverlening door de gemeente Westland draagt bij aan de verhoging van de kwaliteit van onze processen en informatievoorziening en de vermindering van de kwetsbaarheid van onze organisatie. Hiermee brengen we onze digitale informatiehuishouding op een eigentijds niveau.

In 2021 is het nieuwe Informatiebeleidsplan vastgesteld met een visie en koers op onze informatievoorziening. We hebben onze afgeschreven hardware in 2021 vervangen voor moderne apparatuur die ook voorziet in het verlagen van risico's op het gebied van informatiebeveiliging. Ook in 2022 en de jaren daarna werken we aan een aantal grote projecten. Daarbij vormt ons informatiebeleidsplan altijd het uitgangspunt zodat we de gezamenlijke doelen van Midden-Delfland scherp in het oog houden. Hierin zijn vijf ontwikkelsporen beschreven: (digitale) samenwerking, informatie gedreven processen, geregisseerde informatievoorziening, solide huis en het faciliterend huis. Deze ontwikkelsporen zijn uitgewerkt in een projectenkalender.

Er is nog veel te doen en daar werken we hard aan. We zijn in 2021 gestart met de implementatie van het zaakgericht werken en ons nieuwe Zaaksysteem. Hiermee brengen we onze digitale informatiehuishouding op een eigentijds niveau. Na live-gang van het zaaksysteem is het optimaliseren van processen hierin en het afstemmen op de behoeften van onze organisatie de

komende jaren een flinke klus. We sluiten Zaaksysteem aan op onze digitale archiefbewaarplaats bij de gemeente Delft (het e-depot). Verder implementeren we de digitale componenten om de invoering en werking van de Omgevingswet te faciliteren. We migreren digitale werkplek oplossingen naar de cloud en gaan aan de slag met slimme oplossingen voor communicatie. Daarnaast zetten we de komende jaren stappen om onze bedrijfsvoering op het gebied van planning & control beter en slimmer in te richten.

Bij al deze grote ontwikkelingen blijven we aandacht geven aan digitale bewustwording op het gebied van privacy en informatieveiligheid, digitale vaardigheden van de medewerkers, digitale dossiervorming, digitale werkprocessen, datagericht werken en de doorontwikkeling naar een eigentijds (kantoor-)applicatielandschap. We faciliteren moderne communicatiemiddelen waarmee we het nieuw hybride thuiswerken optimaal faciliteren.

Informatiebeveiliging & Privacy

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun informatieveiligheid. Sinds 1 januari 2020 is de basis van deze informatieveiligheid vernieuwd en wordt gewerkt vanuit de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). De te nemen maatregelen vertalen we naar jaarplannen op basis van prioriteit en risico's voor de gemeente. Eén van de belangrijkste maar complexe te nemen maatregel is het inrichten en oefenen van bedrijfscontinuïteits-management (BCM). Hiermee zijn we beter voorbereid bij een cybercrisis zoals bijvoorbeeld Hof van Twente heeft meegemaakt.

Drie jaar na de invoering van de AVG is er een stevig privacyfundament gelegd en bouwen we daar in 2022 verder aan. We hebben een privacy-organisatie die het management, de medewerkers en bestuurders ondersteunt en adviseert over privacy. De komende jaren blijft het privacybewustzijn een belangrijk aandachtspunt, evenals de verdere professionalisering en het detecteren van risico's.

Dat doen we onder meer door de inrichting van een 'privacy dashboard' applicatie. Met dit dashboard geven we vanaf eind 2021, begin 2022 regelmatig inzicht aan bestuurders, management en medewerkers in de belangrijkste privacy parameters, waaronder gemelde datalekken, ingekomen verzoeken om uitoefening van privacyrechten en het register van verwerkingen. Ook starten we eind 2021 met een e-learning module informatiebeveiliging en privacy voor alle medewerkers van de gemeente. Deze loopt voor een periode van drie jaar en heeft tot doel om het privacybewustzijn op een leuke, toegankelijke manier te laten groeien. Tot slot introduceren we naast gerichte campagnes, vanaf eind 2021, begin 2022 een digitale privacy nieuwsbrief en blijven we nieuwe medewerkers opleiden in privacy.

In 2022 besteden we extra aandacht aan het (verder) detecteren van privacyrisico's. Hiervoor voeren we data protection impact assessments (DPIA's) uit op processen met een mogelijk hoog privacy risico. Binnen een DPIA benoemen wij risico's binnen het proces en doen wij aanbevelingen voor mitigerende maatregelen. Daarmee nemen we maatregelen om het privacyrisico te verkleinen.

Communicatie

Bij nieuwe ontwikkelingen hebben we aandacht voor doelgroepgerichte communicatie en participatie. Voor een open oriëntatie naar de samenleving is het betrekken van inwoners van belang. Participatie maak daarom onderdeel uit van collegewerkprogramma. Deze trajecten gaan echter niet vanzelf en ook niet vanzelf goed. De samenwerking tussen overheid en burger vraagt om goed verwachtingsmanagement. We zijn daarom vooraf eerlijk over de invloed die inwoners hebben en we zijn duidelijk over wie welke rol heeft in het proces.

Uiteraard is participatie geen doel op zich. Het is van het grootste belang om vooraf te bepalen of participatie meerwaarde heeft. Onze focus ligt op het realiseren van onze maatschappelijke opgaven, we doen dit alleen met co-creatie of burgerparticipatie wanneer er sprake is van toegevoegde waarde. Wij kijken daarbij vooral naar projecten die zich afspelen in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Projecten met een korte doorlooptijd lenen zich het best voor participatie.

Onze inwoners maken in toenemende mate gebruik van sociale media om te communiceren met de gemeente. Door de toename van de communicatie via Social Media, werken we met een

monitoringsysteem. Dit helpt ons om de online informatie goed te analyseren, te duiden en adequaat in gesprek te gaan.

Met de afgelopen bezuinigingsrondes was voor (corporate) communicatie alleen nog budget beschikbaar voor 'business as usual' en niet voor het updaten van onze basismiddelen. Het is wel nodig dat wij blijven communiceren en laten zien wat de kracht van ons landschap is en wat de meerwaarde is van onze unieke identiteit. Daarom moeten de basis (corporate) communicatiemiddelen het komende jaar geactualiseerd worden. In 2022 zijn de gemeenteraadsverkiezingen en vervolgens starten naar verwachting een of meerdere nieuwe bestuurders. Dat heeft gevolgen voor de werkzaamheden van Communicatie.

3. 6. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wij voeren actief beleid op de beheersing van de risico's die wij lopen. Gekeken wordt naar de maatregelen die worden getroffen om de risico's af te dekken. Voor de risico's waarvoor geen maatregelen getroffen kunnen worden (bijv. verzekeren te duur) wordt ingeschat welke buffer noodzakelijk is. Dit is het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen is te definiëren als 'het vermogen van de gemeente om niet-structurele risico's op te kunnen vangen om haar taken te kunnen voortzetten'. Door een goed systeem van risicomanagement kunnen bestuurders en managers voor risico's, die het behalen van de doelstellingen bedreigen, passende beheersmaatregelen nemen.

Uit deze paragraaf blijkt dat het weerstandsvermogen ruim voldoende is. Daarnaast verhouden de wettelijk voorgeschreven indicatoren zich tot de normen die de VNG hiervoor heeft ontwikkeld.

Interne regelgeving en beleidsafspraken:

Financiële verordening, Controleverordening, Nota Reserves en voorzieningen, Treasurystatuut, Nota risicomanagement, Herziening nota grondbeleid en het Collegeprogramma.

Risicomanagement

Wie denkt aan risicomanagement en risico's in algemene zin, denkt vaak aan vervelende, negatieve gebeurtenissen. Vaak wordt gedacht dat risicomanagement innovatie en vernieuwing tegenhoudt.

Dat dit niet waar is zien we terug in de definitie van de term risico, namelijk: het effect van onzekerheid op het bereiken van waarde. Met andere woorden, risicomanagement is het beheersen van risico's en het nemen van beslissingen die gericht zijn op het voorkomen of minimaliseren van nadelige effecten. Goed risicomanagement zorgt voor procesoptimalisatie, een betere inrichting en borging van resultaten. Een essentieel instrument voor het bereiken van resultaat, innovatie en de Cittaslow filosofie.

Risicomanagement heeft een prominente plek binnen de planning-en-controlcyclus (p&c cyclus). Het is een continu proces. Bij alle p&c producten wordt hierover gerapporteerd. Risicomanagement is een manier van denken. Het dient als hulpmiddel bij het nemen van besluiten door zowel Raad als college. Op 25 juni 2019 is de 'Nota Risicomanagement Midden-Delfland' vastgesteld door de Raad. Met deze nota en nog belangrijker een actueel risicoregister wordt het mogelijk een betrouwbaar oordeel over het benodigde weerstandsvermogen te geven. Dat leidt er uiteindelijk toe dat risico's zo weinig mogelijk effect hebben op de uitvoering van het lopende beleid en in stand houden van bestaande voorzieningen voor de lokale samenleving. De continuïteit van de bedrijfsvoering en de uitvoering van beleid wordt hiermee beter gewaarborgd.

In het risicoregister gaat het niet alleen om risico's met financiële gevolgen, maar ook om het inzicht in de niet financiële gevolgen (bijvoorbeeld op politiek-, imago-, milieu-, juridisch- privacy of informatie en veiligheidsvlak).

Een actueel risicoregister biedt de volgende voordelen:

- Een scherper beeld van het meest waarschijnlijke scenario voor de afwikkeling van risico's
- Verhoogd risicobewustzijn binnen alle lagen van de organisatie (verankering)
- Effectievere en efficiëntere bedrijfsvoering (prioriteit leggen bij de belangrijkste onderwerpen)
- Betere koppeling tussen beleid en bedrijfsvoering.

Het risicoregister wordt niet als bijlage gepubliceerd bij de programmabegroting en –rekening. Dit in verband met de vertrouwelijkheid van sommige risico's. De belangrijke openbare risico's worden

in deze paragraaf benoemd. Indien zich buiten de P&C-cyclusmomenten om, ontwikkelingen voordoen (denk bijvoorbeeld aan risico's betreffende de grondexploitatie) dan geldt uiteraard een actieve informatieplicht.

Belangrijkste risico's

Door actieve risicobeheersing heeft de gemeente in beeld wat de risico's zijn en is het mogelijk om het weerstandsvermogen te bepalen. Alle risico's worden tweemaal per jaar herijkt en er wordt continu geanticipeerd op nieuwe risico's. Het getoonde risicoprofiel is bepaald vanuit de herijking/inventarisatie zoals uitgevoerd t/m juli 2021. In het volgende overzicht worden de belangrijkste (geconsolideerde) risico's gepresenteerd die de grootste invloed hebben bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit. Bij ieder risico worden kort de beheersmaatregelen weergegeven.

- Grondexploitatie

Door de grote omvang van de grondexploitatie vormt dit een risico voor de gemeente. Jaarlijks worden de grondexploitaties en de bijbehorende risicoanalyse geactualiseerd. De resultaten van de grondexploitatie brengen wij ten gunste of ten laste van de reserve grondexploitaties. De laatste actualisatie geeft aan dat het resultaat van de reserve grondexploitaties op termijn een batig saldo laat zien.

- Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in 18 verbonden partijen. Veelal is dat een deelname of samenwerking met meerdere gemeenten. De afgelopen jaren is enkele malen gebleken dat hier behoorlijke financiële gevolgen uit voort kunnen vloeien (bijvoorbeeld GGD en Avalex). Stringente bewaking is noodzakelijk om problemen in de toekomst te voorkomen.

- Sociale Domein

Vanaf januari 2015 is een groot aantal nieuwe taken overgekomen naar gemeenten. Het betrof aanvankelijk de Participatiewet, de nieuwe Wmo 2015 en taken uit de Jeugdwet. Al vanaf het begin van de decentralisatie hebben gemeenten en VNG aangegeven dat de meegekomen rijksmiddelen bij deze decentralisaties onvoldoende zijn. Ontwikkelingen als de invoering van het abonnementstarief in de Wmo, en het open einde karakter van een aantal regelingen, hebben de financiële druk opgevoerd. Vanaf medio 2018 heeft dit ook in Midden Delfland geleid tot tekorten, met name op het terrein jeugd. Binnen de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie zijn en worden uiteenlopende maatregelen genomen tot kostenbeheersing, waarbij genoemd kunnen worden: het pva kostenbeheersing (2019/2020), de daaruit voortvloeiende doorontwikkeling van het maatschappelijk team en de acties gericht op optimalisering van de bedrijfsvoering. Daarnaast wordt veel inzet gepleegd op de implementatie van (regionale) instrumenten ter beheersing van de kosten. Inmiddels is van rijkswege erkend dat er sprake is van structureel tekortschietende financiering in de jeugdzorg. Consequenties daarvan zijn aan een nieuw kabinet.

Risico's waardoor de dienstverlening en kwaliteit van de zorg, ondersteuning en financiële dienstverlening in gevaar komen:

- Sociaal domein breed: langere termijneffecten van corona en corona maatregelen op vraag naar ondersteuning op gebied van zorg, inkomen, welzijn en schuldenproblematiek.
- Sociaal domein breed: uitvoeringskosten voor nieuwe wettelijke regelingen zoals de inburgering (vanaf 2022), vroeg signalering (vanaf 2021) in de schuldhulp, coronamaatregelen (tijdelijk) en toekomstige gemeentelijke taken (beschermd wonen) mogelijk nieuwe volgende regelingen
- Jeugdtaken: risico van een toenemende vraag aan geïndiceerde zorg, mede via de vrije verwijzers, wanneer preventief aanbod niet beschikbaar is.
- Tarieven jeugdzorg: Jurisprudentie over tarieven jeugdhulp beperkt gemeentelijke ruimte om tot reëlere tarieven te komen.
- Wmo: toename van zorgbehoefte als gevolg van vergrijzing, gefaseerde afbouw van bijdrage MRDH aan doelgroepenvervoer
- Abonnementstarief Wmo: invoering abonnementstarief leidt tot afname inkomsten uit eigen bijdragen,
- Loonstijgingen via landelijke cao-ontwikkelingen
- Participatiewet: blijvend hoge instroom van mensen in de bijstand, versterkt vanwege economische gevolgen coronamaatregelen (werkgelegenheid neemt af, waardoor instroom in de uitkering stijgt, en uitstroombmogelijkheden worden beperkt). Mismatch op de arbeidsmarkt tussen beschikbare banen en de inzetbaarheid van veel

bijstandsgerechtigden.

- Garantstellingen

Woningcorporaties trekken leningen aan om het bouwen en onderhouden van sociale huurwoningen te financieren. Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) staat hiervoor borg.

Als een corporatie niet meer kan voldoen aan haar betalingsverplichtingen, neemt het WSW de leningen over. Het WSW heeft verschillende buffers en vangnetten. Als deze niet toereikend zijn vraagt WSW renteloze leningen op bij Rijk en gemeenten. Gemeenten nemen voor deze leningen een achtervangpositie in door middel van het sluiten van een achtervangovereenkomst met het WSW. Midden-Delfland heeft met het WSW altijd al een achtervangovereenkomst gehad.

De VNG, BZK en WSW hebben gewerkt aan een nieuwe achtervangovereenkomst. De wijzigingen komen erop neer dat de kans (nog) kleiner moet zijn dat de achtervangers (het rijk en de gemeenten) in de bres moeten springen om WSW overeind te houden. In plaats daarvan moeten de WSW en de corporatiesector zich vooral zelf zien te bedruipen als de borging van schulden in het geding komt.

Deze nieuwe overeenkomst geldt voor alle geborgde geldleningen die een deelnemer van het WSW aangaat vanaf 1 augustus 2021. Onze gemeente is deze nieuwe overeenkomst aangegaan met WSW. Daarmee is het ook in de toekomst mogelijk dat Stichting Wonen Midden-Delfland leningen kan aantrekken tegen een aantrekkelijk rentetarief, om te investeren in sociale huurwoningen.

JUVA/Capturam heeft in 2021 een verzoek gedaan voor een gemeentegarantie voor een bedrag van € 1.150.000. De baten die voortvloeien uit deze transactie komen ten goede van de gemeentebegroting.

De gemeente staat (mede) garant voor de leningen van HVC. De gemeente ontvangt hiervoor jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC (jaarlijks ca. € 37.000). De deelname aan HVC vloeit voort uit het feit dat Midden-Delfland deel uitmaakt van de verbonden partij Avalex.

Daarnaast zijn gemeentegaranties aan verenigingen en instellingen verstrekt, zodat zij goedkopere financiering aan hebben kunnen trekken. Goede monitoring en terughoudendheid bij toekomstige aanvragen is noodzakelijk om het risico voor de gemeente te beperken.

- Renteontwikkelingen

Binnen onze begroting wordt het zogenaamde renteomslag percentage gehanteerd voor de berekening van de (bespaarde) rente over de reserves/voorzieningen en de rentetoerekening over de boekwaarde van de vaste activa. Het renteomslag percentage is een gemiddelde van de betaalde en ontvangen rente. Als gevolg van diverse ontwikkelingen zoals het verplicht schatkistbankieren, de lage marktrente, BBV-voorschriften is het omslagpercentage 0%.

- Aantrekken geldleningen

Aangekochte gronden bedrijvenschap Harnaspolder worden in erfpacht uitgegeven (zie raadsbesluiten 2015-23980 en 2016-32705). Voor de financiering van aankoop grond en de betaling van de overeengekomen afkoopsommen voor renteversillen worden leningen aangetrokken. Het aantal leningen en het totale vreemde vermogen neemt aanzienlijk toe. Gezien de afgesloten erfpachtovereenkomsten is het financieel risico beperkt.

- Uitgezette geldleningen

In 1988 heeft de voormalige gemeente Schipluiden een bedrag van € 7,7 mln. uitgeleend aan de ABN-AMRO. De lening is later overgegaan naar de Royal Bank of Scotland (RBS). De RBS is grotendeels in handen van de Britse overheid. De vooruitzichten van de bank zijn de laatste jaren verbeterd. De lening is voor 50 jaar fixe en heeft een rente van 8,15% (ACT/360). De lening aan de RBS levert nu jaarlijks € 637K exploitatie-inkomsten per jaar tot 2038 op. Het verstrekken van een lening brengt risico's met zich mee (kredietcrisis en de BREXIT).

Bij de Nederlandse Waterschapsbank is voor € 1,4 mln. uitgezet met een rente van 7% (€ 95K exploitatie-inkomsten per jaar tot 2043).

- Omgevingswet

De Omgevingswet bundelt de wetgeving en de regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. De komst van de Omgevingswet maakt het omgevingsrecht inzichtelijker voor

burgers, ondernemers en overheden. Er zijn minder regels en er is meer ruimte voor initiatieven. Dit is een grote opgave de komende jaren.

-Robuustheid organisatie

Het proces van organisatieontwikkeling is nagenoeg afgerond. De laatste stappen die gezet moeten worden om de resterende teamleiders te plaatsen, kunnen we nog niet afronden vanwege de financiële opdracht om de organisatieontwikkeling budgettair neutraal te laten verlopen. In deze meer jaren begroting is geen rekening gehouden met hogere structurele lasten hiervoor. Tijdens de behandeling van de kaderbrief is de financiële taakstelling op personeel ingetrokken. Dit is financieel verwerkt in deze begroting. We voeren een benchmark uit voor het in kaart brengen van onze formatie ten opzichte van andere gemeenten. Doel hiervan is om een objectiever beeld te krijgen. De uitkomst delen we voorafgaand aan de besluitvorming over de begroting. Deze benchmark heeft geen directe financiële risico's, maar kan wel leiden tot debat en besluitvorming over formatie.

-Herijking Gemeentefonds

In de Kadernota 2020 schreven wij al over de aangekondigde herijking van het gemeentefonds. Destijds was onze verwachting dat op basis van de criteria die bij deze herverdeling gehanteerd worden (grootte, ligging en eigen middelen) dat de uitkering aan Midden-Delfland lager zou worden. Op grond van deze verwachting namen wij in de Begroting 2021-2024 een korting op het gemeentefonds op van € 100.000 in 2023 en € 200.000 in 2024. De beheerders van het gemeentefonds stuurden 9 juli 2021 het aangepaste voorstel voor de nieuwe verdeling van het gemeentefonds naar de Tweede Kamer. Het verdelvoorstel is nadien geactualiseerd (van 2017 naar 2019). Deze actualisatie gaf weliswaar geen aanleiding het verdelvoorstel te herzien, maar leidde wel weer tot nieuwe uitkomsten voor de individuele gemeenten. De volgende stap in dit proces is een bestuurlijke consultatie door de fondsbeheerders van de voorstellen om tot een gedragen advies te komen. Gezien de wisselende uitkomsten van de actualisatie en de weerstand van de nadeelgemeenten tegen het voorstel is het nog ongewis waar de herijking toe gaat leiden en wat de uiteindelijke consequenties worden per de invoeringsdatum (voorzien voor 1 januari 2023).

Provincie Zuid-Holland stelt ten aanzien van het verwerken van de uitkomsten van de herijking van het gemeentefonds dat het op dit moment zeer voorbarig is om te gaan anticiperen op deze herverdelingseffecten, zeker op de voordelen. Wij volgen deze lijn en hoewel de herijking ongetwijfeld financiële consequenties gaat hebben voor onze gemeente lopen we hier in deze begroting niet op vooruit. De korting zoals verwerkt in de Begroting 2021-2024 is in deze begroting dan ook teruggedraaid.

-Corona

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft nog steeds een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie heeft geleid tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijk maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt nog steeds veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de reguliere werkzaamheden. Uiteraard heeft COVID-19 invloed op de weerstandscapaciteit. Door een hoge vaccinatiegraad in Nederland lijkt dit risico beheerst te gaan worden.

Naast deze risico's zijn er nog vele andere onzekerheden waarmee alle gemeenten te maken hebben. In dit verband noemen wij calamiteiten (vrijkomen gevaarlijke stoffen of saneringen), dubieuze debiteuren, fraude, leegstand van gebouwen, overige schadeclaims en ook aanslagen. Indien de kosten die hiermee gemoeid zijn niet op derden verhaald kunnen worden of niet volledig worden gedekt door verzekeringen of voorzieningen moeten zij binnen de algemene middelen opgevangen worden.

Schades die voortvloeien uit de dagelijkse activiteiten hebben andere oorzaken en uitingsvormen dan calamiteiten. Ze komen meestal frequenter voor en het schadebedrag per keer is kleiner. Deze structurele schades worden door de gemeente zelf beheerst door te investeren in de bedrijfsvoering. Dit kunnen preventieve maatregelen in de werkprocessen zijn, maar ook informatie en trainingen aan het personeel en bestuur om hun risicobewustwording te verhogen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de middelen waarover de gemeente beschikt/kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en ook de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de

gezondheid van de gemeentelijke financiën. Voor structurele risico's wordt normaliter een voorziening gevormd.

Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit is de mate waarin de gemeente op dit moment financieel in staat is risico's af te dekken. Hieronder wordt ingegaan op enerzijds de benodigde weerstandscapaciteit ter afdekking van de hierboven beschreven risico's en anderzijds de werkelijk bij de gemeente aanwezige weerstandscapaciteit.

In de raadsvergadering van 25 juni 2019 is het voorstel voor de actualisatie van de reserves en voorzieningen behandeld. Naar aanleiding hiervan is besloten om een reserve Weerstandsvermogen in te stellen. De omvang van deze reserve is vastgesteld op € 4 mln. Hierdoor ontstaat enerzijds een voldoende buffer om de mogelijke gevolgen van risico's op te vangen en anderzijds komt de Algemene reserve vrij voor andere bestemmingen.

Ratio weerstandsvermogen

Doelstelling voor het hebben/aanhouden van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om financiële tegenvallers op te vangen zodra risico's werkelijkheid worden. Een algemeen aanvaarde normstelling voor de hoogte van het weerstandsvermogen is er niet. Het oordeel over de toereikendheid van de weerstandscapaciteit is afhankelijk van de financiële risico's. Een berekening van het 'ratio weerstandsvermogen' zoals hieronder toegelicht, geeft een goed inzicht.

Het 'ratio weerstandsvermogen' wordt als volgt berekend:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit (res. weerstandsverm.)}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (totaal risico's)}}$$

De gemeente streeft ernaar zo min mogelijk risico te lopen en -mits financieel verantwoord- zoveel mogelijk risico's af te dekken. Acceptabel is een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4.

Waardering weerstandsvermogen	Ratio	Aanduiding
Groter dan	2,0	Uitstekend
Tussen	1,4 en 2,0	Ruim voldoende
Tussen	1,0 en 1,4	Voldoende
Tussen	0,8 en 1,0	Matig
Tussen	0,6 en 0,8	Onvoldoende
Lager dan	0,6	Slecht

Beschikbare weerstandscapaciteit

De reserve weerstandsvermogen bedraagt € 4,0 mln. Dit geeft de gemeente meer dan voldoende weerstandscapaciteit om onvoorziene financiële tegenvallers op te vangen.

Risicoregister

Alle risico's zijn tegen het licht gehouden en aangepast/aangevuld in het risicoregister. Op basis van de huidige inzichten en de berekening blijkt dat een onderbouwde kans bestaat dat een bedrag van € 2,1 mln. noodzakelijk is om aan de zo reëel mogelijk ingeschatte financiële risico's weerstand te bieden.

Ratio Weerst. Vermogen	=	Beschikbaar weerstandscap. = € 4,0 mln.	=	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>
		Totaal aan risico's = € 2,1 mln.		1,9	1,9	1,8	1,8

Voor de berekening van dit ratio is alleen gebruik gemaakt van de reserve weerstandsvermogen. De algemene reserve, (niet beklemd) bestemmingsreserves en de post onvoorzien zijn in de berekening niet meegenomen. Het ratio weerstandsvermogen zou dan nog hoger geweest zijn.

Het streven van de gemeente naar een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4 wordt in 2022 en volgende jaren gehaald.

Financiële kengetallen

Rekenmodel financiële kengetallen begroting

Kengetal	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022	begroot 2023	begroot 2024	begroot 2025
Netto schuldquote	94,14%	118,33%	134,37%	140,02%	135,36%	135,38%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	91,25%	115,15%	131,24%	136,77%	132,15%	132,16%
Solvabiliteitsratio	37,99%	36,23%	34,79%	34,11%	33,73%	33,26%
Grondexploitatie	4,24%	8,28%	10,40%	10,03%	6,68%	6,68%
Structurele exploitatieruimte	0,01%	-1,74%	0,54%	0,55%	-0,26%	0,59%
Belastingcapaciteit	130,05%	127,35%	120,62%	118,64%	116,72%	114,86%
Netto schuldquote (en gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)						
	Begroot 2020	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
Passiva						
A Raming van het totaal van de vaste schulden (ultimo jaar)	€ 65.994.000	€ 65.483.000	€ 68.241.000	€ 67.767.113	€ 67.288.113	€ 67.274.113
B Raming van het totaal van de netto-vlottende schulden (ultimo jaar)	€ 9.739.000	€ 9.739.000	€ 9.739.000	€ 9.739.000	€ 9.739.000	€ 9.739.000
C Raming van het totaal van de overlopende passiva (ultimo jaar)	€ 13.639.000	€ 19.116.000	€ 21.987.000	€ 22.657.000	€ 22.211.000	€ 22.253.000
Totaal A+B+C	€ 89.372.000	€ 94.338.000	€ 99.967.000	€ 100.163.113	€ 99.238.113	€ 99.266.113
Activa						
D Financiële vaste activa						
b Totaal leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen, ov. verbonden partijen	€ 1.496.811	€ 1.496.811	€ 1.496.811	€ 1.496.811	€ 1.496.811	€ 1.496.811
c Totaal van overige langlopende leningen						
d Totaal van de uitzettingen Rijks schatkist rentetypische looptijd ≥ 1 jr						
e Totaal van de uitzettingen Nederlands schuld papier rentetypische looptijd ≥ 1 jr						
f Totaal van de overige uitzettingen rentetypische looptijd ≥ 1 jr	€ 9.225.000	€ 9.220.000	€ 9.216.000	€ 9.211.000	€ 9.211.000	€ 9.211.000
g Totaal van de bijdragen aan activa in eigendom derden						
E Totaal van uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jr	€ 16.749.000	€ 16.749.000	€ 16.749.000	€ 16.749.000	€ 16.749.000	€ 16.749.000
F Totaal van alle liquide middelen	€ 285.000	€ 285.000	€ 285.000	€ 285.000	€ 285.000	€ 285.000
G Totaal van de overlopende activa	€ 14.445.000	€ 12.445.000	€ 9.445.000	€ 9.445.000	€ 9.950.000	€ 9.950.000
Totaal voor netto schuldquote	€ 40.704.000	€ 38.699.000	€ 35.695.000	€ 35.690.000	€ 36.195.000	€ 36.195.000
Totaal voor netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (b en c)	€ 42.200.811	€ 40.195.811	€ 37.191.811	€ 37.186.811	€ 37.691.811	€ 37.691.811
H Het geraamde totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves	€ 51.695.079	€ 47.020.323	€ 47.830.979	€ 46.045.639	€ 46.573.611	€ 46.589.442
Netto Schuldquote = $\frac{[(A+B+C) - (D \text{ [onderdelen d,e,f,g] + E+F+G)]}{H}$	94,14%	118,33%	134,37%	140,02%	135,36%	135,38%
Netto Schuldquote (gecorrigeerd) = $\frac{[(A+B+C) - (D \text{ [onderdelen b,c,d,e,f,g] + E+F+G)]}{H}$	91,25%	115,15%	131,24%	136,77%	132,15%	132,16%
Solvabiliteitsratio						
	Begroot 2020	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
A Raming van het totale eigen vermogen	€ 61.664.000	€ 60.448.000	€ 57.877.000	€ 56.256.000	€ 54.858.000	€ 53.767.000
B Raming van het totaal van de passiva	€ 162.327.000	€ 166.831.000	€ 166.367.000	€ 164.942.000	€ 162.616.000	€ 161.660.000
Solvabiliteitsratio = A/B	37,99%	36,23%	34,79%	34,11%	33,73%	33,26%
Grondexploitatie						
	Begroot 2020	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
A Raming totaal van de activa van de niet in exploitatie genomen bouwgronden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
B Raming totaal van de activa van de bouwgronden in exploitatie	€ 2.190.000	€ 3.894.000	€ 4.976.000	€ 4.620.000	€ 3.112.000	€ 3.112.000
C Raming totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves.	€ 51.695.079	€ 47.020.323	€ 47.830.979	€ 46.045.639	€ 46.573.611	€ 46.589.442
Grondexploitatie = (A+B) / C	4%	8%	10%	10%	7%	7%
Structurele Exploitatieruimte						
	Begroot 2020	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
Totaal lasten exclusief mutaties reserves	€ 54.809.795	€ 48.998.154	€ 49.823.943	€ 47.666.522	€ 47.972.011	€ 47.391.851
Totaal incidentele lasten exclusief mutaties reserves	€ 547.000	€ 310.000	€ 1.732.000	€ 1.246.000	€ 340.000	€ 200.000
A Totaal structurele lasten exclusief mutaties reserves	€ 54.262.795	€ 48.688.154	€ 48.091.943	€ 46.420.522	€ 47.632.011	€ 47.191.851
Totaal baten exclusief mutaties reserves	€ 51.695.079	€ 47.020.323	€ 47.830.979	€ 46.045.639	€ 46.573.611	€ 46.589.442
Totaal incidentele baten exclusief mutaties reserves	€ 225.000	€ 120.000	€ 526.000	€ 524.000	€ 212.000	€ 214.000
B Totaal structurele baten exclusief mutaties reserves	€ 51.470.079	€ 46.900.323	€ 47.304.979	€ 45.521.639	€ 46.361.611	€ 46.375.442
Totaal stortingen in reserves	€ 870.368	€ 785.312	€ 252.936	€ 397.531	€ 397.121	€ 51.705
Totaal incidentele stortingen in reserves	€ 400.000	€ 725.000	€ 1.700.000	€ 345.000	€ 345.000	€ 0
C Totaal structurele stortingen in reserves	€ 470.368	€ 60.312	-€ 1.447.064	€ 52.531	€ 52.121	€ 51.705
Totaal onttrekkingen uit reserves	€ 3.985.084	€ 2.000.667	€ 2.245.900	€ 2.018.414	€ 1.795.510	€ 1.142.803
Totaal incidentele onttrekkingen uit reserves	€ 717.000	€ 972.000	€ 2.646.000	€ 813.000	€ 595.000	€ 0
D Totaal structurele onttrekkingen uit reserves	€ 3.268.084	€ 1.028.667	-€ 400.100	€ 1.205.414	€ 1.200.510	€ 1.142.803
E Totaal baten exclusief mutaties reserves	€ 51.695.079	€ 47.020.323	€ 47.830.979	€ 46.045.639	€ 46.573.611	€ 46.589.442
Structurele Exploitatieruimte = ((B-A) + (D-C)) / E	0,01%	-1,74%	0,54%	0,55%	-0,26%	0,59%
Belastingcapaciteit						
	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022	begroot 2023	begroot 2024	begroot 2025
A OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 408	€ 432	€ 440	€ 453	€ 467	€ 481
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 228	€ 228	€ 209	€ 209	€ 209	€ 209
C Afvalstoffenheffing voor gezin	€ 373	€ 373	€ 358	€ 358	€ 358	€ 358
D Eventuele Heffingskorting voor gezin	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
E Totale Woonlasten = A+B+C-D	€ 1.009	€ 1.033	€ 1.008	€ 1.021	€ 1.034	€ 1.048
F Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar	€ 776	€ 811	€ 835	€ 860	€ 886	€ 913
Belastingcapaciteit = E/F	130,05%	127,35%	120,62%	118,64%	116,72%	114,86%

Toelichting kengetallen:

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast t.o.v. de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Analyse en conclusie

De netto schuldquote wordt gekwalificeerd als hoog. Er zijn echter erfpachtgronden aangekocht. d.m.v. 'projectfinancieringen'. Zonder deze 'projectfinancieringen' is de netto schuldquote 2022 en volgende jaren aanzienlijk lager (8% ten opzichte van 134% nu).

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat bij uitgezette leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt dit kengetal zowel berekend inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager deze percentages, hoe beter. In de uitgezette geldleningen vinden geen mutaties plaats.

Analyse en conclusie

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen is een paar procentpunten lager ten opzichte van de netto schuldquote. Het uitstaande bedrag aan leningen is al meerdere jaren hetzelfde en laat ook voor de komende jaren eenzelfde beeld zien. De impact op de netto schuldquote is beperkt.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente.

Analyse en conclusie

De ratio solvabiliteit Midden-Delfland is matig volgens de streefwaarden van de VNG (tussen de 20 en 50%). De projectfinanciering voor erfpachtgronden is hiervoor de voornaamste oorzaak. Zonder de projectfinancieringen voor de aankoop van erfpachtgronden zou de solvabiliteitsratio 59% (ten opzichte van 35% nu) zijn geweest. ('Voldoende' conform de VNG-normen) De solvabiliteitsratio laat een redelijk 'stabiele' trend zien, waarbij het ratio enigszins afneemt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het eigen vermogen afneemt.

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Analyse en conclusie

De ratio grondexploitaties laat zien dat deze nu en voor de komende jaren stabiel is. Volgens de streefwaarden van de VNG als 'Voldoende' aangeduid. In de paragraaf grondbeleid is uitvoerig toelichting gegeven op de ontwikkelingen.

Structurele exploitatieruimte

Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te dragen.

Analyse en conclusie

De ratio structurele exploitatieruimte Midden-Delfland geeft voor 2022 aan dat de structurele lasten afgedekt kunnen worden met structurele baten. Dit is ook voor 2023 en 2025 het geval, met enkel voor 2024 een uitzondering. Dit past binnen de goedkeuringscriteria van de provincie.

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Het streven is om de woonlasten laag te houden. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB,

de riool- en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Analyse en conclusie

De totale woonlasten van de gemeente liggen boven het landelijke gemiddelde.

Het streven van het college is de woonlasten laag te houden. De gemeente gaat voor de riool- en afvalstoffenheffing uit van 100% kostendekking. De gemiddelde WOZ-waarde van woningen is aan de hoge kant. Waar landelijk gezien de gemiddelde kosten voor met name de afvalinzameling en in mindere mate riolering fors gestegen is, zijn beide heffingen in Midden-Delfland vanaf 2022 omlaag gebracht. Door een groot gemeentelijk oppervlakte zijn de woonlasten nog wel aan de hoge kant, toch is het verschil landelijk gezien afgenomen.

3. 7. Financiering

Kaders en beleid

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido), zijn de kaders gesteld voor een professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van decentrale overheden.

Onder de treasuryfunctie vallen o.a. het beheer van geldstromen, liquiditeit, renterisico's en de financiering van en in de gemeente (zowel lenen als uitzetten van gelden).

De kaders hierbij zijn:

- Treasurystatuut. Een beleidsmatige financiële infrastructuur, waarin verantwoordelijkheden en spelregels voor de gemeentelijke treasury zijn opgenomen.
- Financieringsparagraaf die jaarlijks wordt aangeboden bij de begroting en het jaarverslag.

Treasury houdt zich bezig met alle toekomstige kasstromen en daarmee samenhangende risico's. Deze risico's komen voort uit de financieringsbehoefte. Het treasurybeleid is primair gericht op het waarborgen van financiële continuïteit door maatregelen te treffen zodat de activiteiten van de gemeentelijke organisatie financierbaar blijven. Voor de renterisico's en risico's uit financiële posities treffen we beheersmaatregelen (vermijden, spreiden). We gaan in de uitwerking verder dan de wettelijke kaders.

In principe zijn de uitgangspunten als volgt:

- Zorgdragen voor voldoende financierbaarheid op korte en lange termijn.
- Bewerkstelligen van passende financieringsvoorwaarden.
- Beheersen van rente- en of financieringsrisico's.
- Risicomijdend uitzetten van gelden en afgeven van garanties.
- Zorgdragen voor een effectief, veilig en efficiënt betalingsverkeer.
- Actief onderhouden van contacten met marktpartijen om toegang tot de financiële markten open te houden.

Door het schatkistbankieren kan de gemeente niet meer vrij beschikken over haar liquide middelen. Er is een verplichte rekening-courant verhouding met het Rijk. Door de huidige negatieve rente op liquide middelen wordt er geen rentevergoeding ontvangen.

Met de introductie van het instrument erfpacht wordt beoogd de gronduitgiften te stimuleren. Door het toepassen van erfpacht is er een rendement op het geïnvesteerde vermogen en (indien aanwezig) de liquide middelen van de gemeente.

De risico's van lenen worden beperkt doordat gemeenten zich moeten houden aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Renterisico op kortlopende schuld (kasgeldlimiet)

De Wet FIDO bevat instrumenten en regels die de risico's beperken die gemeenten lopen bij het lenen. De kasgeldlimiet (voor leningen met looptijd <1 jaar) zorgt ervoor dat niet te veel kortlopende leningen worden aangetrokken. De kasgeldlimiet geeft weer tot welk bedrag de gemeente maximaal in haar korte financieringsbehoefte mag voorzien.

Deze limiet is gesteld op 8,5% van de totale omvang van de begroting per 1 januari. Op basis van deze norm is de kasgeldlimiet voor onze gemeente circa € 4 miljoen.

Indien blijkt dat de kasgeldlimiet wordt overschreden, moet een deel van de kortlopende schuld omgezet worden in langlopende schuld (=lening). Als het kasgeldlimiet gedurende drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden moet Gedeputeerde Staten worden geïnformeerd.

De liquiditeitspositie van de gemeente Midden-Delfland is inmiddels minder sterk.

Het beleid is erop gericht om de financieringsbehoefte af te dekken met kortlopende schulden omdat de rente op de kortlopende middelen in het algemeen lager is dan de rente op langlopende middelen. De afgelopen jaren zijn enkele leningen met een looptijd < 1 jaar aangetrokken met een negatieve rente. Er is dus een vergoeding ontvangen van de bank.

Modelstaat A	Rekening	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
KASGELDLIMIET (=KGL x 1.000)	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Berekening KGL regeling						
Omvang begroting	50.218	53.533	49.824	47.667	47.972	47.392
Percentage regeling KGL	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
KGL	4.269	4.550	4.235	4.052	4.078	4.028
(1) Vlottende schuld	30.161	31.315	31.726	32.396	31.950	31.992
(2) Vlottende middelen	-34.385	-34.455	-31.455	-31.099	-30.096	-30.096
(3) Netto vlottende (+) of overschot middelen (-)	-4.224	-3.140	271	1.297	1.854	1.896
(4) Kasgeldlimiet	4.269	4.550	4.235	4.052	4.078	4.028
Ruimte KGL (4>3)	8.493	7.690	3.964	2.755	2.224	2.132
Overschrijding KGL (3>4)						
<i>De limiet wordt bepaald voor korte financiering met een rente-typische looptijd van maximaal 1 jaar en wordt gerelateerd aan het begrotingstotaal.</i>						
<i>Met een begrotingstotaal 2022 van ca. € 50 miljoen bedraagt de kasgeldlimiet 2022 € 4,2 miljoen. Er is dus ruimte voor het aantrekken van ca. € 3,9 miljoen aan korte (kas)geld ter financiering van de publieke taak.</i>						

Renterisico op langlopende schuld (renterisiconorm)

Op grond van de Wet FIDO mag een gemeente van haar langlopende schulden (looptijd > 1 jaar) in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal aflossen en/of herfinancieren, wat overeenkomt met een aflossingsperiode van ten minste vijf jaar. Dit is de zogenoemde renterisiconorm. Het doel van de renterisiconorm is de herfinanciering van leningen in omvang en tijd te spreiden waardoor de (eventuele) gevolgen van een rentestijging beperkt blijven en de (mogelijke) renterisico's worden ingeperkt.

Modelstaat B	Rekening	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
RENTERISICONORM (=RRN X 1.000)	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Berekening RRN regeling						
Omvang begroting	50.218	53.533	49.824	47.667	47.972	47.392
Percentage regeling RRN	20%	20%	20%	20%	20%	20%
RRN	10.044	10.707	9.965	9.533	9.594	9.478
(1) Renteherzieningen	0	0	0	0	0	0
(2) Aflossingen	5.508	512	516	474	479	446
(3) Renterisico (1+2)	5.508	512	516	474	479	446
(4) RRN	10.044	10.707	9.965	9.533	9.594	9.478
Ruimte RRN (4>3)	4.536	10.195	9.449	9.059	9.115	9.032
Overschrijding RRN (3>4)						
<i>Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisicovorm in beginsel niet overschrijden. Het overzicht laat zien dat de renterisiconorm van 20% van het begrotingstotaal in meerjarijperspectief niet wordt overschreden.</i>						

Renteontwikkeling

De rente op de geld- en kapitaalmarkt blijft laag. Dit komt voornamelijk door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB).

Door de dalende inflatie heeft de ECB in september 2019 de depositorente verlaagd en heeft door de COVID-19-crisis in 2020 de opkoop van staats- en bedrijfsleningen weer hervat. Beide maatregelen hebben een daling van de marktrente tot gevolg. Dit effect zal naar verwachting blijven doorwerken in de rentetarieven van 2022 tot en met 2024.

Naast het beleid van de ECB zijn ook andere macro-economische effecten van belang voor de renteontwikkeling. Het beleid van de Verenigde Staten, China, Rusland en Noord-Korea zijn van belang. Maar bijvoorbeeld ook de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie heeft effect op de rente.

De refirente blijft op 0% gehandhaafd. De refirente is de rente die banken elkaar onderling in rekening brengen (herfinancieringrente).

Inzicht rentelasten/-baten

Op het gebied van de rente wordt er volgens de richtlijnen veel meer dwingend voorgeschreven dan voorheen. Enkele uitgangspunten zijn:

- Het aantrekken en verstrekken van een lening betreft een treasury activiteit. De met deze activiteit gepaarde rentelasten en rentebaten behoren op het taakveld Treasury.

- Aanbeveling is om geen rentevergoeding te rekenen over het eigen vermogen en de voorzieningen.
- Indien de werkelijke rentelasten in euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast, afwijken van de rentelasten in euro's die op basis van de voor gecalculerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.
- De commissie BBV adviseert het renteschema in de paragraaf Financiering van de gemeentelijke begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.
- Verder zijn wijzigingen voor de rente van het grondbedrijf/grondexploitatie doorgevoerd. Aan grondexploitatie mag alleen de rente van externe financiering worden doorberekend. Omdat er geen leningen voor grondexploitatie zijn aangetrokken betekent dit dat er geen rente wordt doorberekend.
- Via de kapitaallasten mogen alleen werkelijke rentelasten naar de taakvelden worden doorbelast over de boekwaarden van investeringen. Wanneer er geen leningen zijn aangetrokken dan mag er helemaal geen rente worden toegerekend aan de taakvelden. Dit houdt in dat er geen rente meer kan worden doorbelast. De kapitaallasten bestaan dan alleen nog uit afschrijvingen.

Toerekening rente

Indien de gemeente een geldlening aantrekt in het kader van projectfinanciering, zal de werkelijk te betalen rente conform het BBV naar het desbetreffende taakveld worden doorbelast. Dit is van toepassing op de geldleningen voor de aankoop van erfpachtgronden. De rente van deze leningen moet rechtstreeks worden doorbelast naar het taakveld beheer overige gebouwen en gronden.

Financieringspositie en rentekosten

Er wordt een financieringstekort verwacht. Hierbij is rekening gehouden met de boekwaarde van de activa de grondexploitatie, eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en opgenomen vaste geldleningen.

Het zogenaamde omslagpercentage is gebruikt voor rentetoerekening over de boekwaarde van de vaste activa. Het rente omslagpercentage is een gemiddelde van de betaalde en ontvangen rente. Als gevolg van onderstaande ontwikkelingen blijft het omslagpercentage 0%.

- Schatkistbankieren
- Lage (of zelfs negatieve rente op aangegane leningen)
- Hoge rente op uitgezette leningen
- BBV-voorschriften

Renteschema begroting 2022		
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 851.436
b.	De externe rentebaten (idem)	-/- € 724.006
	Saldo rentelasten en rentebaten	€ 127.430
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € -
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend (rente aankoop gronden)	-/- € 861.258
		-/- € 861.258
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	€ -733.828
d1	Rente over eigen vermogen	€ -
d2	Rente over voorzieningen	€ -
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente	€ -733.828
e.	De aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	-/- € -
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury	€ -733.828

Leningenportefeuille

Een belangrijk onderdeel van het financieringsbeleid vormt de omvang, flexibiliteit, gemiddelde looptijd en rentegevoeligheid van de leningenportefeuille. De leningenportefeuille langer dan één jaar heeft per 1 januari 2022 een omvang van € 68,7 miljoen.

De reden van deze toename zijn projectfinancieringen voor aankoop gronden. Aangekochte gronden bedrijvenschap HarnaschPolder zijn in erfpacht uitgegeven (zie raadsbesluiten 2015-23980 en 2016-32705). Voor deze financiering van aankoop gronden en de betaling van de overeengekomen afkoopsommen voor renteversillen zijn leningen aangetrokken. Het financieel risico is beperkt omdat erfpachtinkomsten (canon) hoger zijn dan de rentekosten.

Overzicht van vaste schulden 2022 met een looptijd langer dan één jaar

Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2022	Rente 2022 valutair	Aflossing 2022	Restantbedrag geldleningen 31-12-2022
Onderhandse leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.89594	907.560,50	1-3-2024	4,670%	108.907,26	3.664,68	36.302,42	72.604,84
BNG 40.91485.01	408.402,22	26-10-2025	3,470%	108.907,26	3.608,25	27.226,81	81.680,44
BNG 40.92017	680.670,32	14-2-2026	5,500%	136.134,06	6.174,52	27.226,81	108.907,25
Projectfinancieringen:							
BNG 40.111437	7.429.045,00	2-7-2029	1,245%	7.429.045,00	92.491,61	0,00	7.429.045,00
BNG 40.111438	1.566.123,00	1-7-2029	0,800%	1.262.801,33	9.483,43	153.483,18	1.109.318,15
BNG 40.112090	0,00	1-7-2052	1,770%	6.751.680,00	119.504,74	0,00	6.751.680,00
BNG 40.112091	0,00	1-7-2052	1,570%	2.269.140,26	35.171,31	57.386,58	2.211.753,68
BNG 40.112379	15.983.210,00	1-7-2044	1,760%	15.983.210,00	281.304,50	0,00	15.983.210,00
BNG 40.112494	1.621.575,00	3-1-2039	1,598%	1.621.575,00	25.912,77	0,00	1.621.575,00
BNG 40.112836	0,00	1-7-2053	1,360%	13.293.280,00	180.788,61	0,00	13.293.280,00
BNG 40.112837	0,00	1-7-2053	1,140%	6.472.938,91	72.821,66	168.760,10	6.304.178,81
BNG 40.113745	10.000.000,00	1-4-2070	0,500%	10.000.000,00	50.000,00	0,00	10.000.000,00
BNG 40.114899	3.274.113,00	25-6-2026	-0,190%	3.274.113,00	-6.220,81	0,00	3.274.113,00
				68.711.732,08	874.705,27	470.385,90	68.241.346,18
Onderhandse leningen Nederlandse Waterschapsbank N.V.:							
NWBPoseidon 1001456	1.134.450,54	20-6-2022	6,400%	45.378,02	1.360,59	45.378,02	0,00
				45.378,02	1.360,59	45.378,02	0,00
Totaal				68.757.110,10	876.065,86	515.763,92	68.241.346,17

Overzicht van kort geld 2022 met een looptijd korter of gelijk aan één jaar

Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2022	Rente 2022 valutair	Aflossing 2022	Restantbedrag geldleningen 31-12-2022
Kortgeld leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
533189	5.000.000,00	18-3-2022	-0,465%	5.000.000,00	-4.904,79	5.000.000,00	0,00
nog af te sluiten	5.000.000,00	31-12-2022	-0,500%	0,00	-19.726,03	0,00	nog af te sluiten
				5.000.000,00	-24.630,82	5.000.000,00	0,00

Leasing

Voor vervoermiddelen, printers en een pasfotohok zijn leasecontracten afgesloten. In het leasebedrag is een rentebedrag verdisconteerd.

Uitgezette geldleningen

In 1988 heeft de voormalige gemeente Schipluiden een bedrag van € 7,7 mln. uitgeleend aan de ABN-AMRO. De lening is later overgegaan naar de Royal Bank of Scotland (RBS). De RBS is grotendeels in handen van de Britse overheid. De vooruitzichten van de bank zijn de laatste jaren verbeterd. De lening is voor 50 jaar fixe en heeft een rente van 8,15% (ACT/360). De lening aan de RBS levert nu jaarlijks € 637K aan rente op. Het verstrekken van een lening brengt risico's met zich mee. Het omvallen van de Icesave bank tijdens de kredietcrisis staat nog vers in het geheugen. Binnen ons huidige treasury beleid past het verstrekken van een dergelijke lening niet. Op het moment van uitzetten van de lening was er nog geen sprake van een vastgesteld treasurybeleid. Onderzocht is om te verkopen. Door de verbetering van de situatie van RBS en het financieel nadelige effect is afgezien van verkoop. In 2017 realiseerde de bank winst voor het eerste sinds bijna tien jaar, met als gevolg nog betere winsten in de volgende jaren. Op basis van het toen geldende beleid is een correcte afweging gemaakt en een goed besluit genomen.

Bij de Nederlandse Waterschapsbank is voor € 1,4 mln. uitgezet met een rente van 7% (€ 95K exploitatie-inkomsten per jaar tot 2043).

Overzicht uitgezette leningen 2022

Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen	Ontvangen rente	Aflossing	Restantbedrag geldleningen
				1-1-2022	2022	2022	31-12-2022
Royal Bank of Schotland (RBS)	7.714.263,67	1-7-2038	8,150%	7.714.263,67	628.712,49	0,00	7.714.263,67
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	1.361.340,65	1-9-2043	7,000%	1.361.340,65	95.293,85	0,00	1.361.340,65
				9.075.604,32	724.006,33	0,00	9.075.604,32

Liquiditeit

De liquiditeit geeft aan in welke mate de gemeente aan haar lopende betalingsverplichtingen kan voldoen. Fluctuatie van de liquiditeitspositie heeft te maken met inning gemeentelijke belastingen, de algemene uitkering inkomsten van het Rijk, het ontvangen van subsidies, het aantrekken/aflossen van leningen en meer of minder exploitatie uitgaven in een periode (begrotings)jaar.

Voor de komende jaren kan uitgegaan worden van een beperkte liquiditeitspositie. Gevolg hiervan is dat er naar verwachting kasgeldleningen (<1jaar) aangetrokken moet worden. Door de negatieve rente is dat uit financieel oogpunt geen bezwaar.

Liquiditeitsplanning	2022	2023	2024	2025
- Prognose aan te trekken kasgeld	Max. 5 mln.	Max. 5 mln.	max. 5 mln.	max. 5 mln.
- Aangetrokken langgeld	€ 68,2 mln.	€ 67,8 mln.	€ 67,3 mln.	€ 66,8 mln.

Kredietrisico en garanties

Naast de eerdergenoemde renterisico's heeft de gemeente ook te maken met kredietrisico's. Dit zijn de risico's die verband houden met de nakoming van de betalingsverplichting van rente en aflossing op eerder door de gemeente verstrekte geldleningen in het kader van de publieke taak en aanspraken op verleende gemeentegaranties.

Volgens de subsidieregeling zijn de verenigingen en maatschappelijke instellingen verplicht jaarlijks de begroting en jaarrekening in te dienen. Door deze maatregelen wordt de vinger aan de pols gehouden en kunnen risico's worden beperkt. Bovendien wordt in het kader van de samenstelling van de gemeentelijke jaarrekening een saldo opgave bij de instellingen, waaraan een lening is verstrekt, opgevraagd.

De aanspraken op verleende gemeentegaranties zijn onderverdeeld in enerzijds garanties die zijn verstrekt voor geldleningen die zijn aangetrokken door maatschappelijke instellingen in onze gemeente, zoals (sport)verenigingen en anderzijds verleende garanties voor de bevordering van het eigen woningbezit (zowel particulieren als woningbouwcorporaties)

Woningcorporaties trekken leningen aan om het bouwen en onderhouden van sociale huurwoningen te financieren. Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) staat hiervoor borg. Als een corporatie niet meer kan voldoen aan haar betalingsverplichtingen, neemt het WSW de leningen over. Het WSW heeft verschillende buffers en vangnetten. Als deze niet toereikend zijn vraagt WSW renteloze leningen op bij Rijk en gemeenten. Gemeenten nemen voor deze leningen een achtervangpositie in door middel van het sluiten van een achtervangovereenkomst met het WSW. Midden-Delfland heeft met het WSW altijd al een achtervangovereenkomst gehad.

De VNG, BZK en WSW hebben gewerkt aan een nieuwe achtervangovereenkomst. De wijzigingen komen erop neer dat de kans (nog) kleiner moet zijn dat de achtervangers – het rijk en de gemeenten – in de bres moeten springen om WSW overeind te houden. In plaats daarvan moeten de WSW en de corporatiesector zich vooral zelf zien te bedruipen als de borging van schulden in het geding komt.

Deze nieuwe overeenkomst geldt voor alle geborgde geldleningen die een deelnemer van het WSW aangaat vanaf 1 augustus 2021. Onze gemeente is deze nieuwe overeenkomst aangegaan met WSW. Daarmee is het ook in de toekomst mogelijk dat Stichting Wonen Midden-Delfland leningen kan aantrekken tegen een aantrekkelijk rentetarief, om te investeren in sociale huurwoningen.

Voor het uitoefenen van de publieke taak neemt de gemeente ook deel in het aandelenkapitaal van een aantal vennootschappen. Dit betreft aandelen van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides en N.V. JUVA. Deze aandelen zijn in de balans opgenomen tegen nominale waarde. Doordat er een groot positief verschil bestaat tussen de werkelijke waarde en de nominale waarde is van een kredietrisico op deze aandelen geen sprake.

JUVA/Capturam heeft in 2021 een verzoek gedaan voor een gemeentegarantie voor een bedrag van € 1.150.000. De baten die voortvloeien uit deze transactie komen ten goede van de gemeentebegroting.

De gemeente staat (mede) garant voor de leningen van HVC. De gemeente ontvangt hiervoor jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC (jaarlijks ca. € 37.000). De deelname aan HVC vloeit voort uit het feit dat Midden-Delfland deel uitmaakt van de verbonden partij Avalex.

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer maakt de gemeente gebruik van de diensten van de BNG Bank. Onderdeel van deze dienstverlening is een kredietfaciliteit van € 2 miljoen. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen. Daarnaast is er nog een rekening bij de Rabobank.

Overig

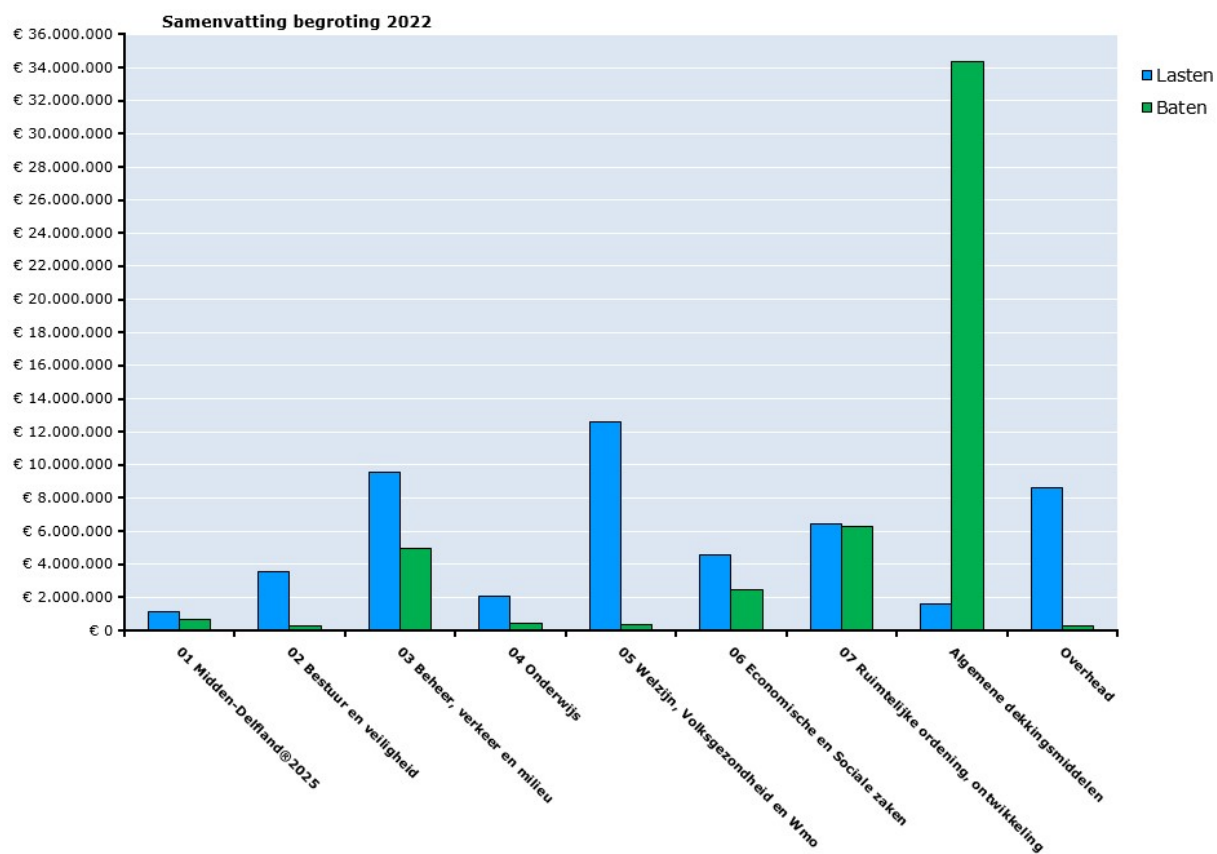
De gemeente Midden-Delfland maakt geen gebruik van complexe financiële producten zoals derivaten.

4. Recapitulatie

Recapitulatie programma's

Samenvatting begroting 2022	2020	2021	2022	2023	2024	2025
01 Midden-Delfland® 2025	-58.519	828.216	532.456	535.832	539.267	542.760
02 Bestuur en veiligheid	3.955.590	3.420.730	3.254.754	3.267.617	3.111.476	3.104.430
03 Beheer, verkeer en milieu	3.556.048	4.706.421	4.606.875	4.793.039	4.969.352	5.085.769
04 Onderwijs	1.422.922	1.638.860	1.605.269	1.560.712	1.447.165	1.455.112
05 Welzijn, Volksgezondheid en Wmo	10.878.817	11.697.445	12.280.713	12.236.162	12.069.546	12.045.838
06 Economische en Sociale zaken	878.774	2.012.195	2.129.078	1.663.909	1.766.672	1.672.474
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	23.363	359.518	105.183	256.345	617.957	622.407
Algemene dekkingsmiddelen	-28.232.437	-29.253.415	-30.826.656	-30.856.034	-31.400.179	-32.174.006
Overhead	7.908.686	9.331.007	8.305.292	8.163.300	8.277.145	8.447.624
Geraamd saldo van baten en lasten	333.244	4.740.978	1.992.964	1.620.882	1.398.399	802.408

Mutaties reserves						
01 Midden-Delfland® 2025	51.790	-87.750	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	-35.121	-30.828	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	-268.450	-2.801	-324.533	-99.181	-72.144	-35.655
04 Onderwijs	-185.484	-429.984	-257.984	-257.984	-252.374	-252.374
05 Welzijn, Volksgezondheid en Wmo	-27.853	-245.308	-209.010	-200.504	-203.358	-138.654
06 Economische en Sociale zaken	19.638	-793.361	-65.660	159.710	175.904	-165.000
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	35.305	-1.234.020	-61.425	18.955	19.240	19.528
Algemene dekkingsmiddelen	-1.693.011	-905.777	-949.622	-1.200.050	-984.324	-518.943
Overhead	-214.102	-1.011.147	-124.730	-41.829	-81.333	0
Saldo reserves	-2.317.288	-4.740.976	-1.992.964	-1.620.883	-1.398.389	-1.091.098
Geraamd resultaat	-1.984.044	2	0	-1	10	-288.690

5. Financiële begroting (overzicht van baten en lasten)

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2004 is de gemeente verplicht een overzicht van de financiële begroting (overzicht van baten en lasten) samen te stellen. De uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van baten en lasten vormen samen de financiële begroting. Verder wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de Financiële structuur. Aansluitend is een toelichting op het resultaat van de primitieve begroting opgenomen.

De uiteenzetting van de financiële positie bevat:

- de baten en lasten van bestaand beleid
- de investeringen, gesplitst in investeringen met een economisch of een maatschappelijk nut
- de financiering
- de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen.

Deze gegevens zijn bijna allemaal al in een ander onderdeel van de begroting opgenomen, maar worden hier in verband met de voorschriften van het BBV nogmaals weergegeven.

Uitgangspunten begroting

Zoals verwoord in de Kaderbrief 2021 is ons algemene uitgangspunt een financieel gezonde gemeente. Nu en op de lange termijn. Dat wil zeggen een positief meerjarenperspectief met structureel evenwicht, een beperkte ontwikkelingen van de lastendruk voor onze inwoners en een weerstandsvermogen met een ratio dat zich minimaal tussen de 1,0 en 1,4 bevindt.

Hiervoor heeft u de volgende kaders vastgesteld:

- De Begroting 2022-2025 bevat in beginsel voortzetting van bestaand beleid.
- De bezuinigingen uit de Begroting 2021-2024 (deels afkomstig uit de Begroting 2020-2023) worden voortgezet in de Begroting 2022-2025.
- We zien af van het structureel inzetten van de algemene reserve voor een sluitende Begroting.
- De zeven verbeterensporen uit de Kadernota 2020 zetten wij voort in de Begroting 2022-2025.

Verder hebben wij in de Begroting 2022-2025 de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

- **Inwoner- en woningprognose:**

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Bevolkingsprognose	19.391	19.341	19.414	19.545	19.622	19.712	20.122
Aantal woningen	7.883	7.904	7.996	8.100	8.160	8.225	8.442
Gem. bezetting	2,46	2,45	2,43	2,41	2,40	2,40	2,38
Toename woningen		21	92	104	60	65	217

- **Loonindexering personeelskosten**

Vooruitlopend op de nieuwe cao (zie hiervoor) rekenen wij voor de ontwikkeling van de werkgeverslasten met een structurele jaarlijkse stijging van 1%.

- **Prijsontwikkeling**

Voor de prijsontwikkeling hanteren wij, indien van toepassing, het Nationale consumentenprijsindex (cpi). Voor 2022 is deze geraamd op 1,5%, voor de jaren erna 1,7%.

- **Reserves en voorzieningen**

De provinciaal toezichthouder hanteert strikte regels ten aanzien van de inzet reserves. Dit om te voorkomen dat gemeenten in (te) hoge mate afhankelijk zijn van structurele bijdragen vanuit hun reserves om structureel en reëel evenwicht te realiseren. Conform de regels die hiervoor gelden, dekken wij in principe alleen incidentele lasten vanuit reserves. In dit kader dekken wij onderhoudslasten alleen vanuit een reserve voor zover deze incidenteel van aard zijn. Bijvoorbeeld in het kader van buitengewoon onderhoud of ten behoeve van de kwaliteitsimpuls openbare ruimte. Het reguliere onderhoud scharen wij tot de structurele lasten en dekken wij dan ook vanuit structurele baten. Voor de dekking van enkele investeringskredieten dekken wij de kapitaallasten

vanuit een zogenaamde dekkingsreserve. Dit is toegestaan zolang de volledige boekwaarde in de dekkingsreserve aanwezig is. Aan deze voorwaarde voldoen wij.
Het egaliseren van tarieven is alleen mogelijk middels voorzieningen. Voor de afvalstoffen- en rioolheffing volgen wij daarom deze lijn.

De baten en lasten van bestaand beleid

In de volgende tabel zijn de geraamde baten en lasten in 2022 aangegeven per programma. Voorts is een bedrag aangegeven dat de gemeente hiervoor aan algemene dekkingsmiddelen raamt. De algemene dekkingsmiddelen zijn gemeentelijke middelen die vrij aan te wenden zijn en worden verantwoord in een apart hoofdstuk Algemene dekkingsmiddelen. De algemene dekkingsmiddelen zijn voor de vergelijkbaarheid in de tabel afzonderlijk opgenomen.

Lasten begroting 2022

Lasten begroting 2022	2020	2021	2022	2023	2024	2025
01 Midden- Delfland @ 2025	1.946.086	964.681	1.166.658	1.170.284	1.173.973	1.098.234
02 Bestuur en veiligheid	4.196.538	3.695.943	3.519.421	3.508.942	3.522.355	3.530.009
03 Beheer, verkeer en milieu	8.994.426	9.850.603	9.568.250	9.791.800	10.008.327	10.317.664
04 Onderwijs	1.747.460	1.977.073	2.036.043	1.891.414	1.777.795	1.785.998
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	11.524.598	12.130.947	12.633.715	12.581.731	12.417.726	12.396.672
06 Economische en sociale zaken	5.623.953	5.583.461	4.577.275	4.418.129	4.526.220	4.439.057
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	6.660.226	8.320.230	6.423.272	4.550.417	4.681.369	3.790.437
Algemene dekkingsmiddelen	1.336.566	1.432.836	1.316.146	1.308.936	1.301.773	1.297.003
Overhead	8.188.296	9.576.829	8.601.663	8.463.369	8.580.975	8.755.277
Totale lasten	50.218.149	53.532.604	49.842.443	47.685.022	47.990.511	47.410.351

Baten begroting 2022

Baten begroting 2022	2020	2021	2022	2023	2024	2025
01 Midden- Delfland @ 2025	2.004.605	136.465	634.202	634.452	634.706	555.474
02 Bestuur en veiligheid	240.948	275.213	264.667	241.325	410.879	425.579
03 Beheer, verkeer en milieu	5.438.378	5.144.182	4.961.375	4.998.761	5.038.975	5.231.895
04 Onderwijs	324.538	338.213	430.774	330.702	330.630	330.886
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	645.781	433.502	353.002	345.569	348.179	350.834
06 Economische en sociale zaken	4.745.179	3.571.266	2.448.197	2.754.220	2.759.548	2.766.583
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	6.636.863	7.960.712	6.318.089	4.294.072	4.063.412	3.168.030
Algemene dekkingsmiddelen	29.569.004	30.686.251	32.142.802	32.164.970	32.701.952	33.471.009
Overhead	279.610	245.822	296.371	300.069	303.830	307.653
Totale baten	49.884.905	48.791.626	47.849.479	46.064.139	46.592.111	46.607.942

Lasten reserves begroting 2022

Lasten reserves begroting 2022	2020	2021	2022	2023	2024	2025
01 Midden- Delfland @ 2025	87.750	0	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	30.828	0	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	573.654	631.109	1.774.844	29.584	29.955	30.332
04 Onderwijs	72.500	-99.500	0	0	0	0
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	224.466	6.638	4.895	3.843	2.775	1.691
06 Economische en sociale zaken	67.563	-162.400	0	345.000	345.000	0
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	1.522.727	104.520	18.675	18.955	19.240	19.528
Algemene dekkingsmiddelen	89.346	6.367	147	149	151	154

Overhead	47.650	526.600	0	0	0	0
Totale lasten	2.716.484	1.013.334	1.798.561	397.531	397.121	51.705

Baten reserves begroting 2022

Baten reserves begroting 2022	2020	2021	2022	2023	2024	2025
01 Midden- Delfland® 2025	35.960	87.750	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	65.949	30.828	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	842.104	633.910	2.099.377	128.765	102.099	65.987
04 Onderwijs	257.984	330.484	257.984	257.984	252.374	252.374
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	252.319	251.946	213.905	204.347	206.133	140.345
06 Economische en sociale zaken	47.925	630.961	65.660	185.290	169.096	165.000
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	1.487.422	1.338.540	80.100	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen	1.782.357	912.144	949.769	1.200.199	984.475	519.097
Overhead	261.752	1.537.747	124.730	41.829	81.333	0
Totale baten	5.033.772	5.754.310	3.791.525	2.018.414	1.795.510	1.142.803

Begrotingsresultaat (samenvoeging voorgaande tabellen)

Samenvatting begroting 2022	2020	2021	2022	2023	2024	2025
01 Midden- Delfland ® 2025	-58.519	828.216	532.456	535.832	539.267	542.760
02 Bestuur en veiligheid	3.955.590	3.420.730	3.254.754	3.267.617	3.111.476	3.104.430
03 Beheer, verkeer en milieu	3.556.048	4.706.421	4.606.875	4.793.039	4.969.352	5.085.769
04 Onderwijs	1.422.922	1.638.860	1.605.269	1.560.712	1.447.165	1.455.112
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	10.878.817	11.697.445	12.280.713	12.236.162	12.069.546	12.045.838
06 Economische en sociale zaken	878.774	2.012.195	2.129.078	1.663.909	1.766.672	1.672.474
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	23.363	359.518	105.183	256.345	617.957	622.407
Algemene dekkingsmiddelen	-28.232.437	-29.253.415	-30.826.656	-30.856.034	-31.400.179	32.174.006
Overhead	7.908.686	9.331.007	8.305.292	8.163.300	8.277.145	8.447.624
Geraamde saldo van baten en lasten	333.244	4.470.978	1.992.964	1.620.882	1.398.399	802.408
Mutatie reserves						
01 Midden- Delfland ® 2025	51.790	-87.750	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	-35.121	-30.828	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	-268.450	-2.801	-324.533	-99.181	-72.144	-35.655
04 Onderwijs	-185.484	-429.984	-257.984	-257.984	-252.374	-252.374
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	-27.853	-245.308	-209.010	-200.504	-203.358	-138.654
06 Economische en sociale zaken	19.638	-793.361	-65.660	159.710	175.904	-165.000
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	35.305	-1.234.020	-61.425	18.955	19.240	19.528
Algemene dekkingsmiddelen	-1.693.011	-905.777	-949.622	-1.200.050	-984.324	-518.943
Overhead	-214.102	-1.011.147	-124.730	-41.829	-81.333	0
Saldo reserves	-2.317.288	-4.740.976	-1.992.964	-1.620.883	-1.398.389	-1.091.098
Geraamd resultaat	-1.984.044	2	0	-1	10	-288.690

Onderstaand zijn de belangrijkste wijzigingen tussen de begroting 2021 en 2022 op programmaniveau toegelicht. Binnen de programma's (hoofdstuk 2) staat een nadere verklaring. Wijzigingen groter dan € 50.000 worden toegelicht.

Programma 1: Vitale dorpen en Midden-Delfland per saldo € -295.760

De afname van lasten op dit programma heeft vooral te maken met een hogere raming van het uitvoeringsbudget in 2021 van € -130.169 en een afname bij het taakveld Midden-Delfland en Vitale dorpen door een verschuiving van werkgeverslasten € -181.561.

Programma 2: Bestuur en veiligheid per saldo € -165.977

Voor 2021 is een lagere bijdrage 'Veiligheidsregio Haaglanden' opgenomen van € 57.000.

Desondanks is het de verschuiving van werkgeverslasten van € 230.646 wat de afname op dit programma veroorzaakt.

Programma 3: Beheer, verkeer en milieu per saldo € -99.546

De afname op dit programma heeft meerdere oorzaken:

- Beheer openbare ruimte
Enerzijds is er een toename van kapitaallasten van € 72.605 en de opname van het budget van € 200.000 voor de kwaliteitsimpuls op onderhoud openbare werken en opstellen van MJOP's. Anderzijds drukt het lagere budget onkruidbestrijding en asfaltverharding voor totaal € 294.749 behoorlijk op dit taakveld. Dit vanwege bij de jaarrekening doorgeschoven budgetten van 2020 naar 2021.
- Milieubeheer
Voornamelijk de verlaging van de tarieven afvalstoffenheffing € 107.616 en riolering € 138.151 met daarbij het van 2020 naar 2021 doorgeschoven budget € 237.758 ten behoeve van de transitievisie warmte, dragen hoofdzakelijk zorg voor afname op dit programma.
- Openbaar groen
Een hogere raming op groenonderhoud van € 87.145.
- Verkeer en vervoer
In 2021 zijn hogere budgetten opgenomen (vrachtwagenparkeerplaats) of vanuit 2020 doorgeschoven naar 2021 voor inspectie borden en uitvoering verkeersmaatregelen van totaal € 121.654.

Programma 5: Welzijn en Wmo per saldo € 583.268

De bijraming op dit programma wordt voornamelijk veroorzaakt door de kosten voor het taakveld jeugdzorg, waarvoor het Rijk (incidenteel) extra middelen beschikbaar heeft gesteld.

Bij eerdere begrotingsvaststellingen is in de meerjarenramingen rekening gehouden met een geleidelijke terugloop van kosten (voor zorg en formatie), die ondanks ingezette maatregelen niet realistisch is gebleken. In deze begroting is de structurele doorwerking verwerkt van de overschrijdingen uit 2019 en latere jaren.

Programma 6: Economische en sociale zaken per saldo € 116.883

De voornaamste reden van deze bijraming is het opgenomen extra budget van € 90.000 ten behoeve van uitvoeringscapaciteit voor het taakveld minimabeleid. Hiernaast zijn enkele Rijksregelingen voor de taakvelden bijstand en participatiefonds om de gevolgen van de coronacrisis voor bedrijven en personen te compenseren, in 2022 niet meer beschikbaar.

Programma 7: R.O., ontwikkeling en volkshuisvesting per saldo € -254.336

De afname op dit programma heeft meerdere oorzaken:

- Ruimtelijke ordening
Een hogere incidentele raming in 2021 (kosten/inhuur Omgevingswet) van € 538.540 en een verschuiving van werkgeverslasten € 307.070 draagt zorgt dat de begroting 2022 lager is.
- Volkshuisvesting
Voor 2022 is een incidentele verhoging van de bouwleges van € 115.172 geraamd.
- Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
In principe is de Grondexploitatie budgettair neutraal voor het begrotingsresultaat. Het saldo op dit taakveld van ruim € 1,1 mln. betreft de (netto) opbrengst uit erfpacht.

Algemene dekkingsmiddelen per saldo € 1.174.772

De toename op de algemene dekkingsmiddelen heeft meerdere oorzaken.

- De grootste oorzaak is de mutaties op de reserves.
- Daarnaast een actualisatie van de algemene uitkering (€ 1.232.453). Een groot deel hiervan betreft de incidentele compensatie van de jeugdzorg (€ 836.026).
- Een hogere OZB-opbrengst (€ 315.724) door gewijzigde tarieven en areaaluitbreiding. Daarnaast waren er voor de OZB in 2021 incidentele kosten (€ 87.173) door een toename in het aantal bezwaarschriften.
- Lagere dividenduitkeringen van de BNG en Evides (€ -96.476) door de Coronacrisis en daarbij komende voorschriften voor het uitkeren dividend.

- **Werkgeverslasten**
Op alle onderdelen van de overhead vinden verschuivingen plaats van de werkgeverslasten. Dit resulteert in een totale aframing op overhead van € 781.000. Daarnaast is het traineebudget gehalveerd (€ 50.000).
- **Gemeentehuis.**
Er wordt gestreefd naar een meeropbrengst van de verhuur van het gemeentehuis (€ 50.000) en de onderhoudskosten van het gemeentehuis gaan flink dalen door een nieuwe aanbesteding (€ 120.000).

Incidentele baten en lasten

Om een goed inzicht te kunnen geven in het structurele evenwicht tussen baten en lasten is het noodzakelijk te weten in hoeverre incidentele dekkingsmiddelen tegenover incidentele lasten staan. De uitgaven die binnen de grondexploitaties worden gedaan, zijn veelal eenmalig van aard. Deze kosten hebben geen invloed op het exploitatieresultaat. Ook wordt een aantal uitgaven ten laste van voorzieningen of bestemmingsreserves gebracht.

Omschrijving	Incidentele lasten (x € 1.000)				Incidentele baten (x € 1.000)			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
1. Vitale Dorpen in Midden Delfland@2025								
2. Bestuur en Veiligheid								
3. Beheer, Verkeer, Milieu	50	50	50	50	50	50	50	50
<i>Onderhoud kapitaalgoederen</i>	200							
<i>Onderhoud gebouwen</i>	129	49	60					
<i>Compensatie verenigingen oud papier</i>	75	50	25					
4. Onderwijs	82							
<i>NPO</i>					100			
5. Welzijn en Wet maatschappelijke ondersteuning	55	55	55					
<i>Kosten maatschappelijk team</i>	200	200						
6. Economische- en sociale zaken						169	162	164
7. Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting								
<i>Implementatie omgevingswet</i>	130	150	150	150				
<i>Inhuur RO gerelateerd</i>	671	692						
<i>Anterieure overeenkomsten</i>					376	305		
<i>Herontwikkeling locatie Hoornbloem</i>	80							
Algemene Dekkingsmiddelen								
Overhead	60							
Mutaties reserves					347	659	455	
<i>Dekkingsreserve gemeentehuis</i>	1.500							
<i>Reserve BUIG</i>		345	345					
<i>Reserve Sociaal domein</i>					55	55	55	
<i>Algemene reserve</i>					60			
<i>Reserve Onderhoud kapitaalgoederen</i>					1.700			
<i>Reserve Onderhoud gebouwen</i>					129	49	60	
<i>Algemene reserve</i>					155	50	25	
Totaal	3.232	1.591	685	200	2.972	1.337	807	214
Saldo					260	254	-122	-14

Conform de richtlijnen van de provincie zijn bedragen onder € 50.000 niet meegenomen in bovenstaand overzicht.

Programma 3

Riolering € 50.000 2022 t/m 2025

In 2021 is het Gemeentelijk RioleringsPlan (vGRP) geactualiseerd. Van belang bij deze actualisatie zijn de hogere energiekosten en inspectiekosten, maar ook de klimaatadaptieve maatregelen zijn voor de komende jaren opgenomen. Conform opgave van RoyalHaskoningDHV betreft het éénmalige extra uitgaven voor de periode 2022 t/m 2025 van € 50.000 p/jaar. Deze lasten op het taakveld riolering worden verevend via de voorziening riolering. Vandaar dat er eenzelfde bedrag als baat tegenover staat.

Compensatie verenigingen oud papier 2022: 75K 2023: 50K en 2024: 25K

Vanaf 1-1-2022 is de invoering zijbelading een feit. Deze nieuwe manier van afvalinzameling (uitvoering Avalex) levert jaarlijks een forse besparing op. Het voordeel ontstaat omdat er minder personeel op deze wagen nodig is. Hiernaast is er de opbrengst van het papier. Deze opbrengst gaat op dit moment naar de verenigingen die het papier met vrijwilligers inzamelen. Om de verenigingen te compenseren voor het verlies aan inkomsten, is er vanaf 2021 t/m 2024 een compensatie opgenomen. Dit bedrag wordt gefinancierd vanuit de algemene reserve.

Onderhoud kapitaalgoederen 2022: 200K

In 2022 wordt € 200.000 uit de reserve onderhoud kapitaalgoederen onttrokken voor optimalisatie van het wegenareaal en zodoende een toename van de CROW-norm te bewerkstellingen.

Onderhoud gebouwen 2022: 129K 2023: 49K en 2024 60K

Conform begroting 2021-2024 is er ten laste van de algemene reserve besloten een onderhoudsreserve te vormen van € 650.000. Dit om de uitvoering van onderhoud aan gemeentelijke gebouwen een kwaliteitsimpuls te bieden en zodoende de NEN 2767 conditiescore een boost te geven. Dit maakt onderdeel uit van een groter plan waar ook optimalisatie van het gemeentelijk gebouwenbestand en actualisatie MJOP's onderdeel van uitmaken.

Programma 4

Baten

Nationaal Programma Onderwijs

We ontvangen onder de noemer NPO eenmalig geld. De regeling vereist dat de middelen worden ingezet na overleg met school besturen en in samenhang met de inzet die vanuit het onderwijs wordt geleverd in het kader van het NPO. Inzet voor zorg is mogelijk is, maar wel dat het onderscheidend moet zijn voor inzet vanuit de jeugdwet: 'Het gaat hier om aanvullende interventies of extra beschikbaarheid van zorg op school naast de reguliere verantwoordelijkheden en inzet van de gemeenten voor de jeugd (vanuit de Jeugdwet) die uit gezamenlijk overleg tussen u en schoolbesturen en op basis van analyse van de vertragingen nodig worden geacht.'

Programma 5

Lasten

Uitvoeringslasten schuldhulpverlening: de uitvoeringscapaciteit staat niet meer in verhouding tot toegenomen verplichte taken (vroegsignalering, toeslagengeduceerden) en toegenomen maatschappelijke vraag. Mede voortvloeiend uit corona effecten op financiële posities gezinnen en ondernemers. Daarom wordt de capaciteit voor 3 jaar uitgebreid. Een deel van de kosten kan gedekt worden binnen de huidige budgetten en het overige (€ 55.000 per jaar voor 3 jaar) kan gedekt worden door onttrekking aan de reserve Sociaal domein.

Maatschappelijk team

De incidentele versterking van het Maatschappelijk team in 2022 en 2023 heeft niet alleen betrekking op het beter bedienen van het onderwijsveld bij zorg/achterstand, maar ook op andere zaken zoals de uitvoering van kostenbeheersende maatregelen, versterking samenwerking huisartsen etc.

Programma 6

Baten:

In de systematiek waarmee kleinere gemeenten worden gefinancierd voor de bijstandslasten (BUIG), geldt een t-2 financiering. Dit betekent dat de rijksbijdrage aan gemeenten in een kalenderjaar, gebaseerd is op de feitelijke uitkeringslasten van twee jaar eerder. Effect van deze

systematiek is dat ten tijde van fluctuaties in de werkloosheid, de kosten en baten voor gemeenten uit de pas lopen: bij een groeiend aantal uitkeringen, komen gemeenten tekort. Bij een dalend aantal uitkeringen houden gemeenten over. Voor tekorten in een jaar kunnen gemeenten een aanvraag doen voor de zogenaamde vangnetregeling; onder bepaalde voorwaarden kunnen gemeenten hieruit een bijdrage ontvangen in het tekort. In de jaren 2023, 2024 en 2025 verwachten we budget te kort te komen vanuit de BUIG vandaar de onttrekking uit de reserve BUIG uit die jaren.

Programma 7

Lasten: Herontwikkeling locatie Hoornbloem 2022: 80K

De herontwikkeling van de locatie Hoornbloem maakt onderdeel uit van de eerdergenoemde optimalisatie van het gemeentelijk gebouwenbestand.

Conform raadsbesluit 2021-11946 is besloten een voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen, voor de herontwikkeling van de Hoornbloem. Dit voor de jaren 2021 en 2022.

Implementatie Omgevingswet: 2022: 130K 2023 t/m 2025 150K

Op 1 juli 2022 treedt de Omgevingswet in werking. Vanuit de begroting 2021 t/m 2024 is voor de jaren 2021 en 2022 een bedrag van € 130.000 opgenomen voor een projectleider, dit voor de voorbereidingsfase tot inwerkingtreding. Vanaf 2023 (tot eind 2029) is een stelpost van € 150.000 per jaar opgenomen voor de uitvoeringskosten. Zodat de Gemeente Midden-Delfland de tijd heeft om in deze transitiefase een omgevingsvisie en volwaardig omgevingsplan op te bouwen.

Inhuur RO gerelateerd: 2022: 671K 2023: 692K

Er is sprake van een toename van het begeleiden van bouwinitiatieven door particuliere partijen. De gemeente heeft hierbij geen grondpositie en er is dus geen sprake van grondexploitaties. Financieel uitgangspunt hierbij is dat wij kostenverhaal toepassen: de kosten die we maken brengen wij in rekening bij de initiatiefnemer/ontwikkelaar partij. (zie ook Anterieure overeenkomsten)

De toename betreft vooral aanvullende inhuur (zowel medewerkers Ruimtelijke Ordening als Projectleiding) om deze bouwplaninitiatieven te kunnen behandelen.

De inzet op gemeentelijke initiatieven (die geen grondexploitaties zijn of worden) staat in eerste instantie geen kostenverhaal tegenover.

Anterieure overeenkomsten 2022: 376K en 2023: 305K

In de begroting 2022-2025 gaan wij er vanuit dat wij kosten voor onze inzet op particuliere initiatieven (bouwplannen niet zijnde grexen) kostenverhaal toepassen. Vanwege toename van de lasten, wordt tevens een stijging van de baten verwacht. Wij gaan er in de begroting van uit dat wij 80% van de te maken kosten daadwerkelijk kunnen verhalen.

Overhead

Lasten en baten:

Als gevolg van het OO-traject is er in het jaar 2022 extra (€ 60.000) werkgeverslasten die gedekt worden door een onttrekking aan de Algemene reserve.

Mutaties reserves

Reserve onderhoud kapitaalgoederen: 1700K

Afschrijvingen op het gemeentehuis worden in verschillende termijnen verwerkt. De kapitaalslasten van deze afschrijvingen worden gedekt vanuit de dekkingsreserve gemeentehuis. In de reserve is een deel geormerkt voor de totaalsom van de kapitaalslasten voor zowel het gebouw als ook de grond. Tijdens de controle van de kapitaalslasten is naar voren gekomen dat er op grond niet afgeschreven wordt. Hierdoor komt deze grondwaarde vanuit de reserve 'vrij' als incidentele gelden om een nieuwe bestemming toe te wijzen: Reserve onderhoud kapitaalgoederen.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen. Onder de tabel worden de onderdelen toegelicht.

Tabel Algemene dekkingsmiddelen (in €)	2022	2021
OZB	5.760.800	5.445.076
Algemene uitkering	22.748.518	20.736.158
Dividenden	1.968.500	2.109.701
Rente uitzettingen > 1 jaar	735.640	735.640
Opbrengsten grondverkoop	15.000	15.000
Vennootschapsbelasting	0	0

Onvoorzien	6.000	6.000
Overige eigen middelen	0	0
Subtotaal	31.234.458	29.047.575
Saldo financieringsfunctie	-921.759	-953.670
Totaal algemene dekkingsmiddelen	30.312.699	28.093.905

De gemeentelijke heffingen, ook wel lokale heffingen genoemd, vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. De lokale heffing die bij de algemene dekkingsmiddelen hoort, is de OZB. Daarnaast zijn er nog heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen worden gerekend. Deze zijn opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Onroerendezaakbelasting

De raad heeft in juni 2015 besloten om voor de jaren 2016 tot en met 2020 OZB te heffen tegen een vast tarief. De opbrengst voor 2017 tot en met 2021 is begroot op basis van het tarief voor 2016 en de verwachte marktontwikkeling voor woningen en niet-woningen. In haar vergadering van juni 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de heroverweging van dit besluit. Dit betekent dat vanaf 2022 de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3% per jaar, zoals reeds in de Begroting 2021-2024 in de ramingen is opgenomen. Zo ontstaat naast een evenwichtige ontwikkeling van de opbrengst, ook een evenwichtige lokale lastendruk.

De WOZ-waarde wordt bepaald aan de hand van gerealiseerde verkoopcijfers. De waardeontwikkeling wordt pas in de loop van een jaar duidelijk. Gebruik van landelijke cijfers is niet gewenst, omdat deze afwijken van de situatie in Midden-Delfland. Voorlopig wordt voor de woningen voor 2022 de verwachte marktontwikkeling van 6% aangehouden. Alhoewel er nog steeds sprake is van stijgende prijzen op de woningmarkt, is onduidelijk hoe en of deze ontwikkeling zich voort zal zetten.

In de volgende tabel staan de OZB-tarieven.

OZB – tarieven*	2022	2023	2024	2025
Tarief eigenaren woningen	0,1171%	0,1206%	0,1242%	0,1280%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2335%	0,2405%	0,2477%	0,2552%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1676%	0,1726%	0,1778%	0,1831%

* Jaarlijks worden de tarieven vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de waardeontwikkeling van het vastgoed en uitgaande van een opbrengststijging van 3% per jaar. De tariefstijging in deze tabel is 3% per jaar (bij een fictieve waardeontwikkeling van 0%). Wanneer de waardeontwikkeling > 0% per jaar is, worden de tarieven naar beneden bijgesteld en vice versa.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De algemene uitkering wordt over de gemeenten verdeeld met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen, maar ook verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van de onroerende zaken. Gemeenten die binnen de grenzen hoog gewaardeerd onroerend goed hebben, ontvangen een lagere algemene uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevol onroerend goed. Van de waarde van de woningen wordt 80% meegerekend. Van de waarde van niet-woningen 70%. Op de uitkomsten daarvan wordt het zogenaamde rekentarief toegepast. Dit rekentarief is afgeleid van het landelijke gemiddelde OZB-tarief. Het resulterende bedrag wordt als 'eigen inkomstenmaatstaf' afgetrokken van de algemene uitkering van de betreffende gemeente. Een hogere totale WOZ-waarde leidt hiermee dus ook tot een hogere korting op de algemene uitkering. Het OZB-tarief dat de gemeente hanteert, heeft overigens geen effect op deze aftrekpost.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2021. De berekeningen van de algemene uitkering voor de begroting 2022-2025 zijn met behulp van de meicirculaire 2021 gemaakt. In onderstaande tabel ziet u het verschil met de ramingen zoals gemaakt voor de begroting 2021-2024.

Raming algemene uitkering	2022	2023	2024	2025
Begroting 2022 – 2025	22.748.518	22.595.136	22.938.913	23.388.533
Begroting 2021 – 2024	21.515.745	21.699.207	22.439.040	-
Vershil	1.232.773	895.929	499.873	N.v.t. *

(*) 2025 was nog niet begroot. Daar kan geen verschil voor worden berekend.

Dividenden

De gemeente ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit bij de Bank Nederlandse Gemeenten, Waterbedrijf Evides en Westland Infra.

	2022	2021
Bank Nederlandse Gemeenten	62.500	112.500
Juva N.V.	1.768.000	1.768.000
Waterbedrijf Evides	138.000	229.201
Totaal	1.968.500	2.109.701

Rente uitzettingen > 1 jaar

Het betreft hier de rente die verkregen wordt van het langdurig uitgezette deel van de Nutsreserve. Daarnaast wordt rendement gemaakt door de uitgifte van grond in erfpacht, welk deels is gefinancierd uit eigen overtollige financiële middelen.

Overige eigen middelen

Er zijn geen overige eigen middelen.

Onvoorzien

De raming van de post Onvoorzien is bedoeld voor de dekking van niet voorzienbare uitgaven. Bij gemeenten die een sluitende begroting hebben, is de post onvoorzien meestal het positieve begrotingssaldo dat door de raad als dekkingsmiddel kan worden ingezet. In Midden-Delfland is dat zoals bekend niet het geval. In onze begroting is een bedrag voor onvoorziene uitgaven opgenomen van € 6.000 in 2022.

Financiële positie

De raming voor het begrotingsjaar 2022 en volgende jaren ziet er als volgt uit.

	2022	2023	2024	2025
Saldo begroting 2022-2025 (incl. PBW 1 en 2)*	€ -203.889	€ -43.022	€ -29.303	N.v.t.
I Mutaties begroting	-1.190.390	-1.335.476	-1.351.772	124.690
Saldo Begroting 2022-2025	-1.394.279	-1.378.498	-1.381.075	124.690
II Dekkingsplan (netto)	996.000	719.000	926.500	164.000
Algemene reserve	398.279	659.498	454.575	0
Resultaat Begr. 2022-2025	0	0	0	288.690

¹ Inclusief structurele doorwerking mutaties Eerste en Tweede periodieke begrotingswijziging 2021.

² Een positief bedrag betekent een voordelig resultaat.

Met dit resultaat (structureel sluitende (meerjaren)begroting) voldoet de begroting 2022-2025 aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie.

Immateriële vaste activa

In het kader van het BBV is het zeer beperkt mogelijk deze activa te activeren. De gemeente Midden-Delfland heeft er daarom voor gekozen deze activa niet meer in de kapitaallasten op te nemen, maar deel te laten uitmaken van het jaar van 'investering'.

Investeringen met een economisch en maatschappelijk nut

De investeringen zijn gesplitst in investeringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut.

In de kapitaallasten van de activa wordt vanaf 2017 niet langer rekening gehouden met rente.

Voor een specificatie zie bijlage Investeringen 2022-2025.

Nieuwe investeringen

Overzicht nieuwe investeringen begroting 2022-2025				
Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025
Schilderwerk gemeentehuis				140.000
Vervanging hardware MTC's en randapparatuur				300.000
Vervanging mobiele telefoons				80.000
Upgrade office 365 2025				20.000
Vervangen lichtmasten 2025				123.667
Vervangen lichtmasten armaturen 2025				61.833
Vervangen burg DH019 Woudseweg t.h.v. Lookwatering				241.740
Vervangen burg DH010 Noordelijke brug Looksingel				93.024
Vervangen burg DH009 Zuidelijke brug Looksingel				103.224
Onderhoud Schilpen	25.000			
Onderhoud Tavenu			25.000	
Onderhoud Kerktoren				43.000
Herinrichting openbaar groen 2025				50.000
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2025				350.000
Speelvoorzieningen 2025				130.000
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2025				149.000
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2025				142.000
Vervangen vrijvervalriolering 2025				230.000
Shovel	65.000			
Vervangen VW Crafter Pick-up V-590-DH			54.000	
Totaal:	90.000	0	79.000	2.257.488

De financiering

Lang lopende geldleningen

Overzicht van vaste schulden 2022 met een looptijd langer dan één jaar

Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2022	Rente 2022 valutair	Aflossing 2022	Restantbedrag geldleningen 31-12-2022
Onderhandse leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.89594	907.560,50	1-3-2024	4,670%	108.907,26	3.664,68	36.302,42	72.604,84
BNG 40.91485.01	408.402,22	26-10-2025	3,470%	108.907,26	3.608,25	27.226,81	81.680,44
BNG 40.92017	680.670,32	14-2-2026	5,500%	136.134,06	6.174,52	27.226,81	108.907,25
Projectfinancieringen:							
BNG 40.111437	7.429.045,00	2-7-2029	1,245%	7.429.045,00	92.491,61	0,00	7.429.045,00
BNG 40.111438	1.566.123,00	1-7-2029	0,800%	1.262.801,33	9.483,43	153.483,18	1.109.318,15
BNG 40.112090	0,00	1-7-2052	1,770%	6.751.680,00	119.504,74	0,00	6.751.680,00
BNG 40.112091	0,00	1-7-2052	1,570%	2.269.140,26	35.171,31	57.386,58	2.211.753,68
BNG 40.112379	15.983.210,00	1-7-2044	1,760%	15.983.210,00	281.304,50	0,00	15.983.210,00
BNG 40.112494	1.621.575,00	3-1-2039	1,598%	1.621.575,00	25.912,77	0,00	1.621.575,00
BNG 40.112836	0,00	1-7-2053	1,360%	13.293.280,00	180.788,61	0,00	13.293.280,00
BNG 40.112837	0,00	1-7-2053	1,140%	6.472.938,91	72.821,66	168.760,10	6.304.178,81
BNG 40.113745	10.000.000,00	1-4-2070	0,500%	10.000.000,00	50.000,00	0,00	10.000.000,00
BNG 40.114899	3.274.113,00	25-6-2026	-0,190%	3.274.113,00	-6.220,81	0,00	3.274.113,00
				68.711.732,08	874.705,27	470.385,90	68.241.346,18
Onderhandse leningen Nederlandse Waterschapsbank N.V.:							
NWBPoseidon 1001456 ^c	1.134.450,54	20-6-2022	6,400	45.378,02	1.360,59	45.378,02	0,00
				45.378,02	1.360,59	45.378,02	0,00
				Totaal	876.065,86	515.763,92	68.241.346,17

Saldo financieringsfunctie

De gemeente heeft ter financiering van haar activiteiten in totaal € 68.757.110 aan langlopende geldleningen aangetrokken (saldo 1-1-2022). Het saldo van de totale werkelijk betaalde rentelasten is hoger dan het saldo van de verdeelde rentelasten over de boekwaarde van de investeringen op basis van een rente omslagpercentage van 0%. Dit levert een last van € 876.066 (werkelijke rente) op in de begroting van 2021. Daar komt een toevoeging van rentes aan de reserves bij van € 45.931. Per saldo komt de financieringsfunctie uit op een nadelig resultaat van € 921.997.

Financieringsoverschot/tekort

Totaal geïnvesteerd bedrag per 1 januari 2022 (volgens staat C)

Algemene dienst (excl. leningen) € 136.721.564

Eigen financieringsmiddelen volgens staat D

Onderdeel A: Algemene reserve € 4.437.885

Onderdeel B: bestemmingsreserves € 55.432.378

Onderdeel C: voorzieningen + € 14.940.293

€ 74.810.263

Waarvan extern belegd:

Langdurig - € 9.075.605

€ 65.734.950

Saldo nog niet afgeloste geldlening o/g + € 68.757.110

€ -134.492.060

Financieringstekort

€ 2.229.504

EMU-saldo

Op grond van het BBV is hieronder de berekening van het Economische en Monetaire Unie (EMU)-saldo opgenomen

Omschrijving	2021	2022	2023
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2021, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2022	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2022
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-4.741	-1.993	-1.621
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	-3.242	960	-1.064
3. Mutatie voorzieningen	200	54	0
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-2.704	0	-356
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	1.405	-2.899	-201

Geprognosticeerde balans

Activa	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
(im) Materiële vaste activa	126.481	123.239	124.362	123.503	122.384	121.629
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekingen	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497
Financiële vaste activa: Leningen	9.706	9.220	9.216	9.211	9.211	9.211
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar						
Totaal Vaste Activa	137.684	133.956	135.075	134.211	133.092	132.337
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	7.680	4.976	4.976	4.620	3.112	3.112
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen						
Uitzettingen <1 jaar	13.933	16.749	16.749	16.749	16.749	16.749
Liquide middelen	292	285	285	285	285	285
Overlopende activa	12.480	12.445	9.445	9.445	9.950	9.950
Totaal Vlottende Activa	34.385	34.455	31.455	31.099	30.096	30.096
Totaal Activa	172.069	168.411	166.530	165.310	163.188	162.433
Passiva	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Eigen vermogen	64.350	59.870	57.877	56.256	54.858	53.767
Voorzieningen	11.543	11.743	11.960	12.165	12.366	12.674
Vaste schuld	66.015	65.483	64.967	64.493	64.014	64.000
Totaal Vaste Passiva	141.908	137.096	134.804	132.914	131.238	130.441
Vlottende schuld	6.678	9.739	9.739	9.739	9.739	9.739
Overlopende passiva	23.483	21.576	21.987	22.657	22.211	22.253
Totaal Vlottende Passiva	30.161	31.315	31.726	32.396	31.950	31.992
Totaal Passiva	172.069	168.411	166.530	165.310	163.188	162.433

De stand en het verloop van de reserves en voorzieningen

Het meerjarenoverzicht, het verloop van de reserves en voorzieningen en de toelichting daarop zijn te vinden in de bijlage Reserves en voorzieningen.

Financiële structuur

Algemeen

Een goede financiële structuur is noodzakelijk voor een sluitende begroting. Dankzij de maatregelen van de afgelopen jaren is onze financiële structuur voldoende solide. De administratie en gemeentelijke financiën voldoen aan de basisregelingen, waaronder het BBV en de eigen gemeentelijke verordeningen. Op termijn is er een financieringsoverschot. Door het verplicht schatkistbankieren wordt hierover nauwelijks rendement behaald. Dat is mede een reden dat we voor erfpacht zoveel mogelijk deze eigen middelen inzetten. Ook de financiële soliditeit is op orde. Het financieel meerjarenperspectief staat door de stijgende kosten (vooral in het sociaal domein) onder druk. Hierover leest u meer in de volgende alinea.

In de Kaderbrief 2021 schreven wij al bij het 'Algemeen financieel beeld' dat na financieel moeilijke jaren en met nog altijd onzekere vooruitzichten het scherp aan de wind zeilen blijft voor de gemeente Midden-Delfland (en overigens voor het grote merendeel van gemeenten). Weliswaar slaagden we er de afgelopen jaren in een sluitende begroting vast te laten stellen, maar dit was zeker geen sinecure. Voor de Begroting 2022-2025 gold dit eveneens, maar met de voorgestelde maatregelen alsmede de voorzichtige, terughoudende opstelling ten aanzien van de gemeentelijke financiën is er sprake van een voldoende solide financiële structuur (zie ook Financiële begroting). Zeker omdat de ramingen reëel zijn, we veel 'pijn' (storting in reserve BUIG, maatregelen jeugdzorg, etc.) in de eerste begrotingsjaren hebben genomen en er toch een positief meerjarenperspectief is.

Desondanks moeten we waakzaam zijn en blijven, omdat onze financiële positie als gevolg van diverse ontwikkelingen onder druk blijft staan. De invoering van de omgevingswet, de uitvoering van het landelijk Klimaatakkoord, landelijke loonafspraken en de (nog altijd) ontoereikende budgetten vanuit het Rijk voor overgenomen zorgtaken zijn daarop van invloed.

Het proces om te komen tot een sluitende begroting is niet makkelijk geweest, maar heeft wel geleid tot een sluitende begroting voor de jaren 2022-2025. Hiervoor is voor 2022-2024 wel een incidentele aanwending van de algemene reserve nodig. Dit is bereikt door enerzijds uit te gaan van ervaringscijfers uit voorgaande jaren en reële ramingen voor het sociaal domein en anderzijds kritisch te zijn bij het ramen van de budgetten in combinatie met een pakket aan maatregelen.

Gemeentelijke heffingen

Binnen een gezonde financiële structuur beperken we graag de belastingdruk voor inwoners. Het is daarbij mogelijk om voor komend jaar de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing te verlagen met 4% respectievelijk 8%. De voorziening Afvalstoffenheffing laat daarbij voor komende jaren een positieve ontwikkeling zien, mede door de effecten van zijbelading en de invoering van de PMD-inzameling. Op basis van de werkelijke uitgaven in de afgelopen jaren bij de riolering (alsmede areaaluitbreiding) verwachten wij dat een deel van de uitgaven voor de uitvoering van het Klimaatakkoord uit de voorziening voor de riolering gedekt kunnen worden. Dit past ook in de relevante regelgeving. Bij de besluitvorming over het Plan van Aanpak voor de uitvoering van de maatregelen in dit verband (DeltaPlan Ruimtelijke Adaptatie) gaan wij daar nader op in.

De raad heeft in juni 2015 besloten om voor de jaren 2016 tot en met 2020 OZB te heffen tegen een vast tarief. De opbrengst voor 2017 tot en met 2021 is begroot op basis van het tarief voor 2016 en de verwachte marktontwikkeling voor woningen en niet-woningen. In haar vergadering van juni 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de heroverweging van dit besluit. Dit betekent dat vanaf 2022 de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3% per jaar, zoals reeds in de Begroting 2021-2024 in de ramingen is opgenomen. Zo ontstaat naast een evenwichtige ontwikkeling van de opbrengst, ook een evenwichtige lokale lastendruk.

Reserves en voorzieningen

Het totaal van de gemeentelijke reserves en voorzieningen neemt de laatste jaren af. Deze daling komt voor een belangrijk deel voor rekening van de algemene reserve. Door daling van de algemene reserve neemt ook de weerstandscapaciteit af. Dit is de buffer waarmee we de gevolgen van risico's opvangen.

In 2019 is de actualisatie van de Reserves en voorzieningen in de gemeenteraad behandeld. Onderdeel van het voorstel maakte een herschikking van de reserves uit. Hierdoor is er wat meer

ruimte gecreëerd voor de Algemene reserve. Bij de jaarrekening 2019 is deze reserve verder aangevuld door de afrekening van het project Zuidhoornseweg. Voor het structureel verbeteren van de begroting (in financiële zin) is de komende drie jaar incidenteel een deel van de Algemene reserve nodig. Per saldo blijft de algemene reserve op niveau.

En hoewel de gemeente een stevige financiële buffer in de vorm van reserves heeft, heeft de inzet ervan punt van aandacht. Deze financiële buffer kan namelijk slechts beperkt worden ingezet voor het realiseren van een structureel sluitende exploitatie. Overeenkomstig de uitgangspunten is aanwending van algemene reserve slechts mogelijk voor de dekking van incidentele uitgaven. Dit is voor 2022-2025 toegepast.

Bij de hiervoor genoemde actualisatie van de Reserves en voorzieningen is ook een specifieke reserve gevormd als buffer voor de risico's van deze gemeente (reserve weerstandsvermogen). Dit is welswaar ten koste van andere vrije reserves gegaan, maar sluit beter aan op de actuele situatie in Midden-Delfland.

Erfpacht

In Midden-Delfland bestaat de mogelijkheid om bouwgrond te verkrijgen door middel van een erfpachtconstructie. Naast diverse particulieren is vooral in de Harnaschpolder gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Het voordeel voor de potentiële koper is een vaste jaarlast gedurende de looptijd van de overeenkomst in plaats van financiering, aflossing en balansbeslag. Naast een bescheiden vergoeding voor de administratiekosten is het voordeel voor de gemeente dat de verkoop van de bouwgrond sneller gaat.

Gevolg is ook dat de gemeente leningen moet aantrekken om de grond in eigendom te verwerven. Hierdoor is de vaste schuld van de gemeente de laatste jaren fors toegenomen. Voor de (exploitatie) begroting heeft dit geen effect, aangezien via de canon de rentekosten met een bescheiden opslag volledig worden vergoed. In de toekomst kunnen de leningen worden afgelost uit de opbrengst van de verkoop van de grond of uit een nieuwe lening, indien de erfpachtconstructie gecontinueerd wordt. Tegenover de lening staat vermogen, te weten de waarde van de grond.

In het onderstaande overzicht is het effect weergegeven van de leningen voor de uitgifte van gronden in erfpacht op de schuldpositie van de gemeente:

Overzicht van vaste schulden 2022 met een looptijd langer dan één jaar

Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2022	Rente 2022 valutair	Aflossing 2022	Restantbedrag geldleningen 31-12-2022
Onderhandse leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.89594	907.560,50	1-3-2024	4,670%	108.907,26	3.664,68	36.302,42	72.604,84
BNG 40.91485.01	408.402,22	26-10-2025	3,470%	108.907,26	3.608,25	27.226,81	81.680,44
BNG 40.92017	680.670,32	14-2-2026	5,500%	136.134,06	6.174,52	27.226,81	108.907,25
Projectfinancieringen:							
BNG 40.111437	7.429.045,00	2-7-2029	1,245%	7.429.045,00	92.491,61	0,00	7.429.045,00
BNG 40.111438	1.566.123,00	1-7-2029	0,800%	1.262.801,33	9.483,43	153.483,18	1.109.318,15
BNG 40.112090	0,00	1-7-2052	1,770%	6.751.680,00	119.504,74	0,00	6.751.680,00
BNG 40.112091	0,00	1-7-2052	1,570%	2.269.140,26	35.171,31	57.386,58	2.211.753,68
BNG 40.112379	15.983.210,00	1-7-2044	1,760%	15.983.210,00	281.304,50	0,00	15.983.210,00
BNG 40.112494	1.621.575,00	3-1-2039	1,598%	1.621.575,00	25.912,77	0,00	1.621.575,00
BNG 40.112836	0,00	1-7-2053	1,360%	13.293.280,00	180.788,61	0,00	13.293.280,00
BNG 40.112837	0,00	1-7-2053	1,140%	6.472.938,91	72.821,66	168.760,10	6.304.178,81
BNG 40.113745	10.000.000,00	1-4-2070	0,500%	10.000.000,00	50.000,00	0,00	10.000.000,00
BNG 40.114899	3.274.113,00	25-6-2021	-0,190%	3.274.113,00	-6.220,81	0,00	3.274.113,00
				68.711.732,08	874.705,27	470.385,90	68.241.346,18
Onderhandse leningen Nederlandse Waterschapsbank N.V.:							
NWBPoseidon 1001456	1.134.450,54	20-6-2022	6,400%	45.378,02	1.360,59	45.378,02	0,00
				45.378,02	1.360,59	45.378,02	0,00
				Totaal	68.757.110,10	876.065,86	515.763,92
							68.241.346,17

Note1: De leningen die onder 'projectfinancieringen' staan vermeld zijn afgesloten in verband met de overeenkomsten voor erfpacht. Hier staan inkomsten tegenover die deze leningskosten ruimschoots compenseren.

Note2: De netto schuldquote 2022 is 134%. Dit geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast t.o.v. de eigen middelen. Er zijn erfpachtgronden aangekocht d.m.v. 'projectfinancieringen'. Zonder deze 'projectfinancieringen' zou de schuldquote in 2021 en volgende jaren 8% zijn ('Voldoende' conform VNG-normen).

Note3: De solvabiliteitsratio 2021 is 35%. Dit cijfer geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Zonder de projectfinancieringen zou de solvabiliteitsratio 59% zijn geweest ('Voldoende' conform de VNG-normen).

De risico's van uitgifte van grond in erfpacht zijn beperkt. Dit beschreven we ook in de notitie 'Risico's bij uitgifte van erfpachtgronden' (2015). Mede daarom gaf de gemeenteraad aan, dat er een maximum moet worden verbonden aan de toevoegingen aan de Risicoreserve erfpachtgronden.

Bij de eerdergenoemde actualisatie van de Reserves en voorzieningen heeft de gemeenteraad besloten om de Risicoreserve Erfpachtgronden vast te stellen op maximaal € 1 mln. De gemeenteraad acht dit een voldoende buffer om de gevolgen van eventuele risico's van de uitgifte van grond in erfpacht af te dekken

Wij verwachten het maximale bedrag van € 1 mln. binnen enkele jaren te bereiken.

Rechtmatigheid

In de huidige situatie stelt de externe accountant de rechtmatigheidsverklaring bij de jaarrekening op. In deze verklaring staat in hoeverre gemeenten aan de financiële wet- en regelgeving voldoen. Na uitstel moeten gemeenten naar verwachting voor het verslagjaar 2022 voor de eerste keer een rechtmatigheidsverantwoording opnemen in de jaarrekening. Dat heeft gevolgen voor de processen binnen Midden-Delfland. Met name de (verbijzonderde) Interne Controle (VIC) dient verbeterd en aangepast te worden. Hoewel dit ver weg lijkt, zijn de voorbereidingen hierop al in gang gezet.

Risico's

In financiële zin is de aangekondigde herijking van het Gemeentefonds een risico voor de gemeente. De beheerders van het gemeentefonds stuurden 9 juli 2021 het aangepaste voorstel voor de nieuwe verdeling van het gemeentefonds naar de Tweede Kamer. Het verdeelvoorstel is nadien geactualiseerd (van 2017 naar 2019). Deze actualisatie gaf weliswaar geen aanleiding het verdeelvoorstel te herzien, maar leidde wel weer tot nieuwe uitkomsten voor de individuele gemeenten. De volgende stap in dit proces is een bestuurlijke consultatie door de fondsbeheerders van de voorstellen om tot een gedragen advies te komen. Gezien de wisselende uitkomsten van de actualisatie en de weerstand van de nadeelgemeenten tegen het voorstel is het nog ongewis waar de herijking toe gaat leiden en wat de uiteindelijke consequenties worden per de invoeringsdatum (voorzien voor 1 januari 2023).

Provincie Zuid-Holland stelt ten aanzien van het verwerken van de uitkomsten van de herijking van het gemeentefonds dat het op dit moment zeer voorbarig is om te gaan anticiperen op deze herverdelingseffecten, zeker op de voordelen. Wij volgen deze lijn en hoewel de herijking ongetwijfeld financiële consequenties gaat hebben voor onze gemeente lopen we hier in deze begroting niet op vooruit. De korting zoals verwerkt in de Begroting 2021-2024 is in deze begroting dan ook teruggedraaid.

Een ander belangrijk risico is de dividendontwikkeling (Juva, BNG, en Evides) voor de komende jaren.

In de paragraaf Weerstandsvermogen wordt ingegaan op de risico's die de gemeente loopt. Hiervoor is de ratio voor de weerstandscapaciteit berekend. Deze is ruimschoots voldoende om de eventuele gevolgen van de geïnventariseerde risico's op te vangen zonder dat de normale bedrijfsvoering gevaar loopt.

Samenvattend financieel overzicht begroting 2022 – 2025

Voor de Begroting 2022-2025 vormen de jaarschijven 2022-2024 uit de Begroting 2021-2024 (gecorrigeerd met tussentijdse begrotingswijzigingen) de basis. De tussentijdse begrotingswijzigingen betreffen de afzonderlijke raadsvoorstellen uit 2021 en de periodieke begrotingswijzigingen. Hierop zijn de ontwikkelingen verzameld onder 'I Mutaties begroting' gemuteerd. Dit zijn voornamelijk autonome en onafwendbare ontwikkelingen. Desondanks zetten we ook in op versterking van de ambtelijke organisatie en investeren in onderhoud kapitaalgoederen om later grotere inhaalinvesteringen te voorkomen. We onderzoeken welke intensivering op samenwerking mogelijk en wenselijk is en we maken keuzes om te investeren op ICT vlak, om juist efficiënter en duurzamer werken in de toekomst te bevorderen. Voor tijdelijke projecten komen we met separate voorstellen.

Het resultaat is een tekort op de primitieve begroting. Door middel van diverse maatregelen en bezuinigingsvoorstellen zijn deze tekorten verminderd (2022-2024) of weggewerkt (2025).

Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie moet de Begroting 2022 structureel en reëel in evenwicht zijn. Indien dit niet het geval is, dient in de meerjarenbegroting aannemelijk te worden gemaakt dat dit evenwicht alsnog tot stand wordt gebracht. Minimaal het eerste en/of het laatste begrotingsjaar in de meerjarenbegroting dient structureel sluitend te zijn, hetgeen bij ons in 2025 het geval is.

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht sluiten de Begroting 2022 en de meerjarenramingen 2023 en 2024 slechts op € 0 door een onttrekking aan de algemene reserve. 2025 sluit met een positief saldo.

	2022	2023	2024	2025
Saldo begroting 2022-2025 (incl. PBW 1 en 2)*	€ -203.889	€ -43.022	€ -29.303	N.v.t.
I Mutaties begroting	-1.190.390	-1.335.476	-1.351.772	124.690
Saldo Begroting 2022-2025	-1.394.279	-1.378.498	-1.381.075	124.690
II Dekkingsplan (netto)	996.000	719.000	926.500	164.000
Algemene reserve	398.279	659.498	454.575	0
Resultaat Begr. 2022-2025	0	0	0	288.690

Een positief bedrag betekent een voordelig resultaat.

* Inclusief structurele doorwerking mutaties eerste en tweede periodieke begrotingswijziging 2021.

In de paragrafen I en II informeren wij u op welke wijze de begroting 2022-2025 tot stand kwam en vertellen wij welke overwegingen daarbij leidend waren.

I. Mutaties begroting

De 'Mutaties begroting' betreffen de mutaties ten opzichte van de gecorrigeerde begrotingsaldi 2022-2024. Dit zijn de saldi uit de Begroting 2021-2024 gecorrigeerd met begrotingswijzigingen, zoals de periodieke begrotingswijzigingen. De voornaamste oorzaken van het 'Mutaties begroting' in 2022 zijn:

- g. Doorwerking Algemene uitkering op basis van Meicirculaire 2021
- h. Inzet tijdelijk personeel ten behoeve van RO en BWT
- i. Hogere personeelskosten (door premiestijging en loonontwikkeling)
- j. Kwaliteitsimpuls onderhoud openbare ruimte + beheerplannen O.W.
- k. Hogere kosten Sociaal Domein (Jeugdzorg, WMO)
- l. Hogere kosten sociale uitkeringen

In de Financiële begroting is een nadere toelichting op de oorzaken van het saldo van de primitieve begroting 2022 opgenomen.

II. Dekkingsplan

Algemeen

Het resultaat van de primitieve begroting was voor alle jaren negatief. Door aanvullende maatregelen, aanpassingen van de ramingen en/ of de inzet van reserves ter dekking van incidentele uitgaven hebben wij het tekort voor 2025 om kunnen buigen. Voor 2022-2024 hebben we de tekorten terug kunnen dringen.

In onderstaand overzicht staan alle aanvullende maatregelen, aanpassingen van de ramingen en/ of de inzet van reserves die leiden tot de verbeterde saldi.

Totaal voorstellen		2022	2023	2024	2025
1	Reserve openbare ruimte	€ 75.000	€ 75.000		
2	Risicoreservering Jeugdzorg	€ 100.000			
3	Maatschappelijk team			€ 200.000	
4	Reserve BUIG			€ 300.000	
5	Herijking gemeentefonds		€ 100.000	€ 200.000	
6	Anterieure overeenkomsten	€ 376.000	€ 305.000		
7	Middelen NPO	€ 100.000			
	Incidentele dekking via reserve:				
8	Onderhoud kapitaalgoederen	€ 200.000			
9	Kosten BUIG		€ 169.000	€ 161.500	€ 164.000
10	Compensatieregeling oud papier	€ 75.000	€ 50.000	€ 25.000	
11	Incidentele bijramingen	€ 70.000	€ 20.000	€ 40.000	

1. Reserve openbare ruimte

In de Begroting 2021-2024 is een storting geraamd in de nieuw gevormde reserve onderhoud kapitaalgoederen van € 75.000 voor de jaren 2021-2023. Door de storting van € 1,7 mln. vanuit de dekkingsreserve (zie onder punt 8) kunnen de jaarlijkse stortingen van € 75.000 teruggedraaid worden. Ook is in de begroting extra ruimte voor areaaluitbreiding verwerkt

2. Risicoreservering Jeugdzorg

Binnen het budget 2022 voor jeugdzorgkosten hebben wij een risicoreservering opgenomen van € 100.000. Op basis van de geactualiseerde ramingen voor 2022 kan deze risicoreservering vervallen. Ook omdat dit risico voor 2022 is te ondervangen vanuit het gemeentelijk weerstandsvermogen. Daarnaast verwachten wij nog aanvullende maatregelen vanuit het Rijk tot kostenbeheersing en/of rijksbijdragen voor Jeugdzorg.

3. Maatschappelijk team

In de raming voor de jeugdzorgkosten hebben we voor de jaren 2022-2024 € 200.000 per jaar opgenomen voor preventieve inzet/zorg vanuit het maatschappelijk team. Door de onzekerheid ten aanzien van de rijksmiddelen voor dit doel stellen wij voor deze budgetten te beperken tot de jaren 2022 en 2023. Gedurende de periode tot 2024 zijn er voldoende momenten om te bezien of verlenging nodig is en of inmiddels duidelijkheid bestaat ten aanzien van de rijksmiddelen.

4. Reserve BUIG

In de Begroting 2021-2024 hebben wij een dotatie aan de Reserve BUIG opgenomen voor de jaren 2023 en 2024 van € 345.000 respectievelijk € 645.000. Met name de storting in 2024 legt een fors beslag op de beschikbare middelen, zodat we voorstellen deze storting te verlagen met € 300.000 tot € 345.000. Deze aangepaste reserveopbouw volstaat om de geraamde onttrekkingen aan de reserve op te vangen en past bij de voorwaarden waartegen de reserve vorig jaar in het leven is geroepen. Desondanks neemt de mogelijkheid om fluctuaties op te vangen wel af. Temeer omdat de budgetten voor de BUIG scherp geraamd zijn, is en blijft dit een punt van aandacht.

5. Herijking gemeentefonds

In de Kadernota 2020 schreven wij al over de aangekondigde herijking van het gemeentefonds. Destijds was onze verwachting op basis van de criteria die bij deze herverdeling gehanteerd worden (grootte, ligging en eigen middelen) dat de uitkering aan Midden-Delfland lager zou worden. Op grond van deze verwachting namen wij in de Begroting 2021-2024 een korting op het gemeentefonds op van € 100.000 in 2023 en € 200.000 in 2024. De beheerders van het gemeentefonds stuurden 9 juli 2021 het aangepaste voorstel voor de nieuwe verdeling van het gemeentefonds naar de Tweede Kamer. Het verdeelvoorstel is nadien geactualiseerd (van 2017 naar 2019). Deze actualisatie gaf weliswaar geen aanleiding het verdeelvoorstel te herzien, maar leidde wel weer tot nieuwe uitkomsten voor de individuele gemeenten. De volgende stap in dit proces is een bestuurlijke consultatie door de fondsbeheerders van de voorstellen om tot een gedragen advies te komen. Gezien de wisselende uitkomsten van de actualisatie en de weerstand van de nadeelgemeenten tegen het voorstel is het nog ongewis waar de herijking toe gaat leiden en wat de uiteindelijke consequenties worden per de invoeringsdatum (voorzien voor 1 januari 2023).

Provincie Zuid-Holland stelt ten aanzien van het verwerken van de uitkomsten van de herijking van het gemeentefonds dat het op dit moment zeer voorbarig is om te gaan anticiperen op deze herverdelingseffecten, zeker op de voordelen. Wij volgen deze lijn en hoewel de herijking ongetwijfeld financiële consequenties gaat hebben voor onze gemeente lopen we hier in deze begroting niet op vooruit. De korting zoals verwerkt in de Begroting 2021-2024 is in deze begroting daarom teruggedraaid.

6. Anterieure overeenkomsten

Deze begroting bevat een tijdelijke bijraming (2022 en 2023) van de kosten voor externe inzet op het gebied van Ruimtelijke Ordening. Zoals vermeld in de Paragraaf Grondbeleid verhalen wij in geval van faciliterend grondbeleid kosten in beginsel op de initiatiefnemers. Het uitgangspunt voor 2022 is dat we 80% van de kosten die we maken terugverdienen middels het kostenverhaal dat geregeld is via een anterieure overeenkomst (of exploitatieplan).

7. Middelen NPO

Het Nationaal Programma Onderwijs (zie beleidsmatig meerjarenperspectief) is een investeringsprogramma van het kabinet voor de komende 2,5 jaar om de gevolgen van de coronacrisis voor leerlingen op te vangen. In totaal wordt hierbij € 8,5 miljard euro geïnvesteerd. Voor gemeenten is een totaalbedrag van € 346 miljoen opgenomen. Het aandeel voor gemeente Midden-Delfland bedraagt circa € 350.000. Aangezien wij al ingezet hebben op versterking van het Maatschappelijk team stellen wij voor vanuit dit bedrag € 100.000 in te zetten als tijdelijke dekking in 2022 van tijdelijke kosten. Het gaat daarbij om aanvullende interventies of extra beschikbaarheid van zorg op school naast de reguliere verantwoordelijkheden en inzet van de gemeenten voor de jeugd (vanuit de Jeugdwet). Voor de resterende € 250.000 ontwikkelen we dit najaar plannen voor de resterende looptijd van het programma.

8. Onderhoud kapitaalgoederen

Zie ook punt 1. Conform het voorstel in de Kaderbrief stellen wij voor een bedrag van € 1,7 mln te storting in de bestemmingsreserve Onderhoud Kapitaalgoederen. Vanuit deze reserve kan over een periode van tien jaar een kwaliteitsimpuls worden gegeven aan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en gemeentelijke gebouwen. Voor 2022 stellen wij voor een bedrag van € 0,2 mln vanuit deze reserve in te zetten ter dekking van kosten voor het actualiseren van meerjarige beheer- en onderhoudsplannen van de kapitaalgoederen. Daarnaast maken wij vanuit dit budget een eerste slag ten aanzien van de kwaliteitsimpuls voor het onderhoud op wegen en openbaar groen. Met het instellen van deze reserve zullen ook mogelijke overschotten in de jaarrekeningen op dit terrein kunnen worden gestort in de reserve en daarmee behouden blijven voor de beoogde doelstelling.

9. Kosten BUIG

Zie ook punt 4. Genoemde bedragen onttrekken wij van 2022-2024 aan de reserve BUIG om fluctuaties op te vangen. Vooralsnog gaan we in de ramingen uit van een stabiel verloop van de geraamde uitgaven (geen stijging).

10. Compensatieregeling oud papier

Op basis van een compensatieregeling krijgen verenigingen een vergoeding voor het wegvallen van inkomsten vanuit papierinzameling na invoering van de zijbelading. In 2021 is het eerste deel van de compensatie uitgekeerd. In 2022, 2023 en 2024 keren wij vanuit de algemene reserve de laatste tranches van deze regeling uit.

11. Incidentele bijramingen

Ter dekking van diverse incidentele bijramingen stellen wij dekking voor vanuit de algemene reserve. Het betreft hier onder meer kosten voor de Visie 2040 en de overdracht van archiefstukken naar de archiefbewaarplaats in Delft.

Algemene reserve

Met voorliggende voorstellen is de begroting 2025 sluitend. Voor 2022, 2023 en 2024 is er sprake van een tekort. Deze bedragen onttrekken wij aan de algemene reserve. Voor 2022 was in de Begroting 2021-2024 een onttrekking aan de algemene reserve voorzien van € 603.428. Als gevolg van de voorgestelde maatregelen kan deze onttrekking verlaagd worden tot € 398.279. Voor 2023 en 2024 bedragen de tekorten € 659.498 respectievelijk € 454.575. Deze bedragen leiden tot een additionele onttrekking aan de algemene reserve van € 1.114.073.

Samen met de overige onttrekkingen aan de algemene reserve, bijvoorbeeld voor de Compensatieregeling oud papier en de dekking van incidentele bijramingen, wordt in deze begroting een bedrag van € 1.914.447 onttrokken aan de algemene reserve. Hierdoor sluit deze per eind 2025 deze op € 2.542.838. Hierbij plaatsen we wel enkele kanttekeningen:

- De toevoeging aan de algemene reserve van het positieve saldo van de 3^e Periodieke Begrotingswijziging 2021 ad € 608.758 is nog niet in dit saldo verwerkt.
- De totale onttrekking aan de algemene reserve ad € 1.914.447 heeft betrekking op de jaren 2022-2024, voor 2025 is geen onttrekking voorzien (zie ook onder III. Financieel perspectief tot en met 2030).
- De onzekerheden ten aanzien van de structurele dekking van kosten voor onder meer jeugdzorg en de omgevingswet vangen wij (grotendeels) zelf op in deze begroting. Dit betekent dat wij de lasten zo reëel mogelijk ramen en slechts de baten opnemen voor zover dit is toegestaan (zie ook onder III. Financieel perspectief tot en met 2030).
- De algemene reserve laten wij buiten beschouwing bij het bepalen van de ratio weerstandsvermogen (zie Paragraaf Weerstandsvermogen). Daarvoor zetten wij de reserve Weerstandsvermogen (saldo € 4 mln) in. Fluctuaties in het vermogen hebben zodoende geen invloed op de ratio, die nog altijd de aanduiding 'uitstekend' heeft (ratio > 2,0).
- Door inzet van incidentele middelen vanuit de reserve(s) zetten wij in op een kwaliteitsimpuls op beheer en onderhoud voor onder meer wegen, openbaar groen en gemeentelijke gebouwen. Zoals voorgesteld in de Kaderbrief 2021 bevat de Begroting 2022-2025 naast deze incidentele 'inzet' in een structurele en progressieve bijraming op de betreffende budgetten.

6. Bijlagen

6. 1. Missie

Dit is Midden-Delfland

Op steenworp afstand van Den Haag en Rotterdam ligt een gemeenschap waar landschap en natuur de boventoon voeren. Waar kwaliteit van leven, rust en ruimte de norm zijn. Waar mensen elkaar kennen en helpen. Dat is Midden-Delfland.

Inwoners en ondernemers pakken er het initiatief en geven de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden hun identiteit. Scholen bieden kinderen eigentijds onderwijs. Duurzame land- en tuinbouw en recreërende bezoekers brengen de gemeenschap economische kracht.

Waar mogelijk versterkt en versnelt de gemeente Midden-Delfland initiatieven uit de gemeenschap. Ook staat zij mensen bij die niet op eigen benen kunnen staan. Buiten de gemeentegrenzen stimuleert ze samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Zo verbindt de gemeente het authentieke platteland met het verlangen naar natuur, cultuur en ontspanning vanuit de steden.

In 2008 verwierf Midden-Delfland als eerste gemeente in Nederland het Cittaslow-lidmaatschap. Dit wereldwijde keurmerk wordt toegekend aan gastvrije gemeenten die een duurzame samenleving nastreven waarvan natuur, agrarische productie, toerisme en sociale verbondenheid de kern zijn.

Missie gemeente

De gemeente Midden-Delfland verbindt het groene landschap met de stedelijke omgeving. Met de gemeenschap werkt zij aan een betere kwaliteit van leven.

Speerpunten gemeente

Gemeenten krijgen een steeds grotere rol in het contact met inwoners. Met hun betrokkenheid inspireerden inwoners en organisaties de gemeente om de visies *Midden-Delfland*® 2025 en *Behoud door ontwikkeling* op te stellen. Deze visies bepalen de koers van de gemeente.

Midden-Delfland richt zich op de volgende vijf speerpunten:

1. landschap
2. samenleving
3. economie
4. dienstverlening
5. bestuur en organisatie

In het hoofdstuk 'Beleidsmatig meerjarenperspectief' volgt per speerpunt een algemene omschrijving en de concrete invulling uit de begroting

B. Bestemmingsreserves							
Reserve Weerstandsvermogen	4.000.000	n.v.t.			4.000.000	3.698.501	Een deel van de reserve is extern belegd. Hiervan komt de rente ten gunste van de exploitatie.
Doel: Bufferfunctie voor het opvangen van de financiële gevolgen van de effecten van daadwerkelijk optredende risico's.							
Nutsreserve	8.871.855	n.v.t.			8.871.855	0	De reserve is extern belegd. Hiervan komt de rente ten gunste van de exploitatie.
Doel: Het creëren van een waarde vaste inkomstenbron voor de exploitatie							
Reserve ontwikkeling Harnaschpolder	205.804	n.v.t.		71.473	134.331	134.331	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.
Doel: Dekking bestuurskosten die voortvloeien uit de ontwikkeling van de polder en waarvoor gelden vanuit de grondexploitaties beschikbaar komen							
							Verminderingen:
							aandeel gemeentelijke bestuurskosten
							verminderen onttrekking met 10.000 per jaar
							totaal
							211.473
							-140.000
							71.473
Reserve uitkeringslasten BUIG	150.403	n.v.t.	0	0	150.403		
Investeringsreserve							Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Dekking van geplande investeringen waarvan de lasten niet binnen de exploitatie opgevangen kunnen worden. In de begroting wordt aangegeven voor welke investeringen een claim op de reserve wordt gelegd.							35.011
- Geormerkte gelden voor frontbebouwing langs de Gaag (1997)	69.366	1.040			70.406	70.406	
- Aansluiting / oprit A4 bij Harnaschpolder	1.087.574	16.314			1.103.888	1.103.888	
- Aansluiting Woudseknop*	101.644	1.525			103.169	103.169	
- Groenontwikkeling Zwethzone	452.662	6.790			459.452	459.452	
- Recreatieve verbindingen in de Harnaschpolder*	598.045	8.971			607.016	607.016	
- Plankosten verkeersvisie Maasland	14.981	225			15.205	15.205	
- Onbestemde middelen (vrije ruimte)	9.802	147			9.949	9.949	
* Reserves aangewezen als dekking projecten locatieontwikkeling							
Voor de hierna genoemde investeringen zijn inmiddels kredieten beschikbaar gesteld. De feitelijke afloop van deze investeringen loopt via de dekkingsreserve.							
721072 - Reconstructie kruising oude veiling	59.621				59.621	59.621	
Subtotaal investeringsreserve	2.393.694	35.011	0	0	2.428.706	2.428.706	

Reserve Liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden	0	n.v.t.		0	0	0	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.	
Doel: Het positieve liquidatiesaldo van het Stadsgewest Haaglanden te reserveren voor personeelskosten en nieuwe vormen van regionale samenwerking								
							<u>Vermindering</u>	
							Deel salarislasten overname	
Risicoreserve Erfpachtgronden	700.000	n.v.t.			700.000	700.000		
Doel:								
Reserve Herwaardering deelnemingen	1.122.093	n.v.t.			1.122.093	1.122.093		
Doel: Uit oogpunt van inzicht en presentatie zijn aan de debetzijde van de balans de deelnemingen tegen de nominale waarde opgenomen. Vóór 2004 werd op de nominale waarde van de deelnemingen afgeschreven. Deze afschrijvingen zijn via de jaarresultaten met de Algemene reserve verrekend. In 2005 is daar de waardetoeename van de aandelen Europoort aan toegevoegd								
Reserve Onderhoud gemeentelijke gebouwen	271.800	n.v.t.		129.290	142.510	142.510		
Doel: Het dekken van groot onderhoud aan gemeentelijke gebouwen							<u>Vermindering:</u>	
							Onderhoudsbudget Lijkbezorging	350
							Onderhoudsbudget Dierenparkje	1.750
							Onderhoudsbudget Notenschip	4.550
							Onderhoudsbudget Oudheid en monumenten	7.350
							Onderhoudsbudget Musea	4.900
							Onderhoudsbudget Overige eigendommen	40.670
							Onderhoudsbudget Brandweerkazeme	14.770
							Onderhoudsbudget Brug. Gentsingel	10.220
							Onderhoudsbudget Huisvesting Schipluiden	35.000
							Onderhoudsbudget KP Buitendienst Maasland	9.730
								129.290
Reserve onderhoud kapitaalgoederen	0	n.v.t.	1.745.625	200.000	1.545.625		<u>Vermeerdering:</u>	
Doel: Kwaliteitsimpuls openbare werken							Storting vanuit dekkingsreserve	1.745.625
								1.745.625
							<u>Vermindering</u>	
							Kwaliteitsimpuls openbare werken	200.000
								200.000
Totaal B Bestemmingsreserves	37.413.399	48.086	1.745.625	475.788	38.731.322	27.861.940		

C. Dekkingsreserves									
Dekkingsreserve gemeentehuis		10.134.943	0		2.223.249	7.911.694	7.911.694	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	
Doel: Realisatie van een nieuw gemeentehuis									
								Verminderingen:	
								kapitaallasten (voorbereiding) nieuw gemeentehuis tot een maximum investeringsbedrag van € 15,4 miljoen	477.624
								Onttrekking naar reserve onderhoud kapitaalgoederen	200.000
								Onttrekking grondkosten gemeentehuis naar reserve kapitaalgoederen	1.545.625
								Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	0
Dekkingsreserve								Vermeerderingen:	
Doel: Het ten gunste van het exploitatieresultaat compenseren van de kapitaallasten van daartoe door de raad aangewezen en inmiddels gerealiseerde of in uitvoering zijnde projecten. De volgende investeringen zijn daartoe aangewezen:								uit investeringsreserve	0
721072	- reconstructie Oude Veiling Maasland	121.903		0	13.487	108.416	108.416	Verminderingen:	
721581	- Veilig afwikkelen verkeer entree van Maasland	380.000			20.000	360.000	360.000		
742139	- Aankoop 4 schoolwoningen (8 lokalen)	1.050.000			50.000	1.000.000	1.000.000	vrijval t.g.v. exploitatie	446.051
742189	- Realisatie multifunctionele accommodatie Den Hoorn (MFA)	2.812.500			112.500	2.700.000	2.700.000		
742322	- Nieuwbouw PC-basisschool Maasland	1.091.568			40.428	1.051.140	1.051.140		
753001	- Realisatie sporthal Schipluiden	131.674			20.000	111.674	111.674		
753021	- Extra (kunstgras)speelveld MVV'27	0				-	0		
753031	- Aanleg kunstgrasveld (3x)	618.261			76.109	542.152	542.152		
753032/3	- Sportvloer DIOS	1.235			0	1.235	1.235		
754104	Overkapping tussen Schilpen en Tavenu	246.845			14.482	232.363	232.363		
742331	Aanpak klimaatproblemen MFA onderwijs	655.331			55.056	600.276	600.276		
765001	Aanpak klimaatproblemen MFA kinderopvang	124.719			11.490	113.229	113.229		
	Reconstructie Woudseweg	650.000			32.500	617.500	617.500		
	<i>subtotaal dekkingsreserve</i>	7.884.036	0	0	446.051	7.437.985	7.437.985		
Totaal C Dekkingsreserves		18.018.979	0	0	2.669.300	15.349.679	15.349.679		

D. Voorzieningen							
Voorziening dubieuze debiteuren Soza	126.000	n.v.t.			126.000	126.000	
Doel: Oninbare debiteuren waaraan leenbijstand is verleend							
Voorziening dubieuze debiteuren	0	n.v.t.			0	0	
Doel: Geheel of gedeeltelijk oninbare debiteuren							
Voorziening pensioenen voormalig wethouders	2.955.784	n.v.t.	169.824	16.171	3.109.437	3.109.437	Vermeerderingen:
Doel: Het dekken van de uitkeringen en pensioenen aan voormalige wethouders							toevoeging conform actuariële waardeberekening 86.724
							Betaalde pensioenen 83.100
							totaal 169.824
							Verminderingen:
							storting APPA pensioen via salaris 16.171
Voorziening wachtgelden voormalig wethouders	91.767	n.v.t.	0	60.695	31.072	31.072	Verminderingen:
Doel: Het dekken van de uitkeringen en pensioenen aan voormalige wethouders							betaalde wachtgelden 60.695
							Vermeerderingen:
							storting wachtgeld uit alg. reserve
Voorziening bijdrage tekort Bedrijvenschap	1.315.500	n.v.t.			1.315.500	1.315.500	
Doel: Geformaliseerde maximale bijdrage in het tekort van het schap							
							Verminderingen:
							Dekking tekort bij afsluiting grex Bedrijvenschap HP
Voorziening afvalstoffenheffing	1.101	n.v.t.	169.718		170.819	170.819	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Het via storten of onttrekken van het verschil tussen reinigingskosten en afvalstoffenheffing egaliseren van de kosten cq tarieven							Vermeerderingen/verminderingen:
							Saldo kosten/oobrenasten functie 721 (zan. aesloten ci 169.718
							Positief saldo=vermeerdering, negatief saldo=vermindering
Voorziening rioolheffing	7.408.340	n.v.t.		75.088	7.333.252	7.333.252	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Het via storten of onttrekken van het verschil tussen rioleringskosten en rioolheffing egaliseren van de kosten cq tarieven							Vermeerderingen/verminderingen:
							Saldo kosten/oobrenasten functie 722 (zan. aesloten ci -75.088
							Positief saldo=vermeerdering, negatief saldo=vermindering
Voorziening Grondexploitatie	2.770.000	n.v.t.			2.770.000	2.770.000	
Doel: Opvangen van verlies in de grondexploitatie							
Totaal D Voorzieningen	14.668.493	0	339.542	151.954	14.856.081	14.856.081	
Totaal A + B + C Reserves	59.870.263	48.086	1.750.475	3.791.525	57.877.298	47.007.916	
Totaal reserves en voorzieningen (excl deelnemingen)	74.538.755	48.086	2.090.017	3.943.479	72.733.379	61.863.997	

6. 3. Prognose verloop reserves en voorzieningen 2022 – 2025

Naam van de reserve of de voorziening	2021			2022			2023			2024			2025				
	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12
A. Algemene reserves																	
Algemene gemeentelijke reserve	4.437.885	n.v.t.	4.850	646.437	3.796.298	0	4.850	741.767	3.059.381	n.v.t.	4.850	531.043	2.533.188	n.v.t.	4.850	0	2.538.038
Totaal algemene reserves	4.437.885	n.v.t.	4.850	646.437	3.796.298	0	4.850	741.767	3.059.381	n.v.t.	4.850	531.043	2.533.188	n.v.t.	4.850	0	2.538.038
B. Bestemmingsreserves																	
Reserve Weerstandsvermogen	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000
Nutsreserve	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855
Reserve ontwikkeling Hamaschpolder	205.804	n.v.t.	0	71.473	134.331	n.v.t.	0	61.473	72.858	n.v.t.	0	51.473	21.385	n.v.t.	0	41.473	-20.088
Reserve uitkeringslasten BUIG	150.403	n.v.t.	0	0	150.403	n.v.t.	345.000	169.000	326.403	n.v.t.	345.000	161.500	509.903	n.v.t.	0	165.000	344.903
Investeringsreserve	2.393.694	35.011	0	0	2.428.706	35.536	0	0	2.464.242	36.069	0	0	2.500.311	36.610	0	0	2.536.921
Reserve Monumenten	161.324	2.420	0	20.025	143.718	2.156	0	20.025	125.849	1.888	0	20.025	107.712	1.616	0	20.025	89.303
Reserve Sociaal Domein	165.000	2.475	0	55.000	112.475	1.687	0	55.000	59.162	887	0	55.000	5.049	76	0	0	5.125
Reserve beheer openbare ruimte	75.000	n.v.t.	0	0	75.000	n.v.t.	0	0	75.000	n.v.t.	0	0	75.000	n.v.t.	0	0	75.000
Reserve grondexploitatie	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Compensatie dividenden en huurprobrengst	16.850.587	n.v.t.	0	0	16.850.587	n.v.t.	0	0	16.850.587	n.v.t.	0	0	16.850.587	n.v.t.	0	0	16.850.587
Reserve investeringsprogramma	1.900.517	n.v.t.	0	0	1.900.517	n.v.t.	0	0	1.900.517	n.v.t.	0	0	1.900.517	n.v.t.	0	0	1.900.517
Reserve revolving fund kleine particuliere bouwinit	17.304	260	0	0	17.564	263	0	0	17.827	267	0	0	18.095	271	0	0	18.366
Reserve Noodhulpvangnet	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Fonds sociale woningbouw	265.076	3.976	0	0	269.052	4.036	0	0	273.088	4.096	0	0	277.184	4.158	0	0	281.342
Reserve afwikkeling complexen	262.943	3.944	0	0	266.887	4.003	0	0	270.890	4.063	0	0	274.953	4.124	0	0	279.078
Reserve liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Risicoreserve erfpachtgronden	700.000	n.v.t.	0	0	700.000	n.v.t.	0	0	700.000	n.v.t.	0	0	700.000	n.v.t.	0	0	700.000
Reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen	271.800	n.v.t.	0	129.290	142.510	n.v.t.	0	49.234	93.276	n.v.t.	0	60.164	33.112	n.v.t.	0	0	33.112
Reserve onderhoud kapitaalgedreuen	0	n.v.t.	1.745.625	200.000	1.545.625	n.v.t.	0	0	1.545.625	n.v.t.	0	0	1.545.625	n.v.t.	0	0	1.545.625
Reserve Herwaardering deelnemingen	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093
Totaal bestemmingsreserves	37.413.399	48.086	1.745.625	475.788	38.731.322	47.682	345.000	354.732	38.769.272	47.272	345.000	348.162	38.813.381	46.855	0	226.498	38.633.739
C. Dekkingsreserve																	
Dekkingsreserve gemeentehuis	10.134.943	n.v.t.	0	2.223.249	7.911.694	n.v.t.	0	477.624	7.434.070	n.v.t.	0	477.624	6.956.446	n.v.t.	0	477.624	6.478.822
Dekkingsreserve	7.884.036	n.v.t.	0	446.051	7.437.985	n.v.t.	0	444.291	6.993.694	n.v.t.	0	438.681	6.555.012	n.v.t.	0	438.681	6.116.331
Totaal dekkingsreserve	18.018.979	0	0	2.669.300	15.349.679	0	0	921.915	14.427.764	0	0	916.305	13.511.459	0	0	916.305	12.595.153
D. Voorzieningen																	
Voorziening dubieuze debiteuren Soza	126.000	n.v.t.	0	0	126.000	n.v.t.	0	0	126.000	n.v.t.	0	0	126.000	n.v.t.	0	0	126.000
Voorziening dubieuze debiteuren	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Voorziening pensioenen voormalige wethouders	2.955.784	n.v.t.	169.824	16.171	3.109.437	n.v.t.	174.919	16.656	3.267.700	n.v.t.	180.167	17.156	3.430.711	n.v.t.	185.571	17.671	3.598.611
Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	91.767	n.v.t.	0	60.695	31.072	n.v.t.	0	29.464	1.608	n.v.t.	0	0	1.608	n.v.t.	0	0	1.608
Voorziening bijdrage in tekort Bedrijfschap	1.315.500	n.v.t.	0	0	1.315.500	n.v.t.	0	0	1.315.500	n.v.t.	0	0	1.315.500	n.v.t.	0	0	1.315.500
Voorziening afvalstoffenheffing	1.101	n.v.t.	169.718	0	170.819	n.v.t.	177.371	0	348.190	n.v.t.	200.902	0	549.092	n.v.t.	273.313	0	822.405
Voorziening rioolrecht	7.408.340	n.v.t.	0	75.088	7.333.252	n.v.t.	0	101.028	7.232.224	n.v.t.	0	162.905	7.069.319	n.v.t.	0	133.118	6.936.201
Voorziening grondexploitatie	2.770.000	n.v.t.	0	0	2.770.000	n.v.t.	0	0	2.770.000	n.v.t.	0	0	2.770.000	n.v.t.	0	0	2.770.000
Totaal voorzieningen	14.668.493	0	339.542	151.954	14.856.081	0	352.290	147.148	15.061.223	0	381.069	180.061	15.262.231	0	458.884	150.789	15.570.326
Totaal reserves en voorzieningen	74.538.756	48.086	2.090.017	3.943.479	72.733.380	47.682	702.140	2.165.562	71.317.639	47.272	730.919	1.975.571	70.120.258	46.855	463.734	1.293.592	69.337.255
		48.086	1.750.475	3.791.525										46.855	4.850	1.142.803	

Toelichting op het overzicht van reserves en voorzieningen

Het overzicht betreft de jaren 2022 t/m 2025, waarbij de verwachte mutaties in 2022 nader zijn gespecificeerd in een afzonderlijk overzicht. Basis voor deze overzichten is de door de accountant goedgekeurde jaarrekening 2020 met de stand van de reserves en voorzieningen per ultimo 2020, aangevuld met de geraamde mutaties in 2021 volgens de laatst vastgestelde begrotingswijziging van 2021 (2^e Pbw 2021) en voorgenomen maatregelen.

De overzichten bevatten diverse soorten reserves en voorzieningen.

De Algemene reserve. Dit is de verplichte reserve die dient als buffer voor het opvangen van risico's en eventuele tekorten op de jaarlijkse begrotingsuitvoering. Ook heeft deze reserve de functie van weerstandsvermogen en vormt samen met de Nutsreserve en de reserve Compensatie Dividenden en Huuropbrengsten een extra weerstandsbuffer voor het geval dat de reserve weerstandsvermogen onvoldoende blijkt te zijn.

Reserve Weerstandsvermogen. Deze reserve heeft een bufferfunctie voor het opvangen van de financiële gevolgen van de effecten van daadwerkelijk optredende risico's. Deze reserve is in 2019 onttrokken aan de Nutsreserve.

Nutsreserve. Dit is een bijzondere reserve. Deze reserve is belegd in twee langlopende leningen (40 jaar) tegen 8,15% respectievelijk 7%, evenals voor een gering deel in een beleggingsfonds.

Reserve ontwikkeling Harnaschpolder. Deze reserve is destijds ingesteld ter dekking van de kosten verbonden aan de extra inspanningen om een megaproject als de herinrichting van de Harnaschpolder vorm te geven. Jaarlijks wordt als bijdrage in de gemeentelijke bestuurskosten die met dit project samenhangen een bedrag ten gunste van de gemeentelijke exploitatie op deze reserve in mindering gebracht.

De Investeringsreserve. Voor diverse in de toekomst uit te voeren investeringen zijn in het verleden gelden gereserveerd. Deels door rentebijbeschrijving en deels door verschuivingen kunnen projecten die eerder moeten worden uitgevoerd voorzien worden van extra gelden.

Reserve Herwaardering deelnemingen. Uit het oogpunt van inzicht en presentatie zijn aan de debetzijde van de balans de deelnemingen tegen de nominale waarden opgenomen. Vóór 2004 werd op de nominale waarde van de deelnemingen afgeschreven. Deze afschrijvingen zijn via de jaarresultaten met de Algemene reserve verrekend. In 2005 is daar de waardetoeename van de aandelen Europoort aan toegevoegd.

Dekkingsreserve gemeentehuis. Ten behoeve van de bouw van het gemeentehuis is een aantal jaren gespaard. Hierdoor kunnen de kapitaallasten van het gemeentehuis gedekt worden uit deze reserve. Door het wegvallen van de rentecomponent in de kapitaallasten wordt aan deze reserve geen rente meer toegevoegd.

De Dekkingsreserve. Destijds hebben wij ervoor gekozen om investeringen die financieel worden gedekt vanuit de reserves en waarop wordt afgeschreven, te laten verlopen via de zogenaamde dekkingsreserve. Dit gebeurt zodra de betreffende investering in uitvoering is of daadwerkelijk is gerealiseerd. Vanuit de dekkingsreserve worden dan de kapitaallasten gedekt zodat daar inzichtelijk blijft wat het totale budget was, hoeveel er aan kapitaallasten al gedekt is en wat nog beschikbaar is voor de resterende afschrijvingstermijnen. Over de gelden in de dekkingsreserve kan dus niet meer vrij worden beschikt. Verschuivingen en prioriteitenaanpassing zoals in de investeringsreserve is bij de dekkingsreserve niet meer aan de orde. Feitelijk is dit een louter administratief-technische post. Door het wegvallen van de rentecomponent in de kapitaallasten wordt aan deze reserve geen rente meer toegevoegd.

Reserves met specifiek doel. Er zijn tien bestemmingsreserves gevormd met een specifiek doel, zoals beschreven in de Nota Reserves en Voorzieningen.

1. Monumenten
2. Sociaal Domein
3. Grondexploitaties
4. Compensatie dividenden en huuropbrengsten
5. Investeringsprogramma
6. Opstartkosten begeleiding particuliere bouwinitiatieven (Revolving fund)
7. Fonds Sociale Woningbouw
8. Reserve afwikkeling complexen
9. Liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden
10. Risicoreserve Erfpachtgronden

Voorzieningen. De voorzieningen behoren tot het vreemde vermogen. De kern van het treffen van voorzieningen is dat de gemeente in de toekomst kan voldoen aan verplichtingen en dat de financiële positie van de gemeente duidelijk is. Voorzieningen zijn passiefposten in de balans die een schatting geven van de voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden op de balansdatum min of meer onzeker zijn en die oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan die datum.

Belangrijkste mutaties/aanpassingen

Reserve Vangnetregeling/BUIG

Vanaf 2023 is er een nieuwe reserve Vangnetuitkering/BUIG. Deze vereveningsreserve wordt gevormd door een extra verwachte bijdrage van het Rijk in het kader van de vangnetregeling. Door middel van deze reserve wordt geprobeerd de fluctuaties in de ontvangsten van het Rijk voor de BUIG op te vangen.

6. 4. Meerjarig investeringsoverzicht 2022 – 2025

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsc h./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025	
Vervanging elektro en werktuigbouwkundige installaties gemeentehuis 2022	25.000				E
Vervanging elektro en werktuigbouwkundige installaties gemeentehuis 2023		31.515			E
Vervanging elektro en werktuigbouwkundige installaties gemeentehuis 2024			25.000		E
Deelvervanging vloeren van TL naar LED gemeentewerf	30.000				E
Schilderwerk gemeentehuis				140.000	E
Koppeling Corsa - GWS4all (Centric & BCT)	15.000				E
Koppeling Corsa - key2burgerz. (Centr & BCT)	15.000				E
Informatiebeleidsplan 2022	20.000				E
Basisregistratie Grootschalige Topografie	15.000				E
Aanschafkosten CMS	20.000				E
Upgrade Oracle 2021	20.000				E
Basisregistraties BAG, BGT, WOZ en BRT	10.000	10.000	10.000	50.000	E
Implementatie DigiNetwerk	20.000				E
Cloudmigratie EnableU	50.000				E
Vervanging Centric applicaties naar SaaS	90.000	30.000	30.000		E
Aanschaf software P&C cyclus	45.000				E
Oracle migratie 2024			50.000		E
Vervanging hardware MTC's en randapparatuur				300.000	E
Vervanging mobiele telefoons				80.000	E
Upgrade office 365 2025				20.000	E
Reconstructie Burg. V.d. Lelykade.	211.325				M
Reconstructie Commandeurskade	45.568				M
Reconstructie boezemkade/Kwakelweg	650.000				M
Reconstructie deel Kluisgade en Trekkade	90.211				M
Reconstructie Hof van Delftstraat	145.000				M
Reconstructie en dijkverzwaring Dijkshoornseweg	225.000				M
Reconstructie Maassluiseweg/Oude Veiling 2020	380.000				M
Reconstructie en verbetering Fietspad Rotterdamseweg	450.000				M
Reconstructie Slot de Houvelaan	195.000				M
Opwaarderen fietsstraat en asfalteren Westgaag	530.000				M
Reconstructie Hoornseweg (metropolitane fietsroute)	550.000				M
Reynbolt Maeslandstraat	25.000	151.000			M
Parkeerplaats Tiendweg	25.000	200.000			M
Bovenkruier	75.000				M
Kadeverbeteringsproject	83.000				M
Reconstructie en dijkverzwaring Dijkshoornsekade		670.000			M

Reconstructie verharding deel Westlander, Schouw, Aak en Praam		970.000			M
Reconstructie Maassluiseweg/Oude Veiling 2021		400.000			M
Aanleg voetpad van 's-Herenstraat naar Annie M.G. Schmidtplein		36.000			M
Aanleg parkeerverharding Woudselaan		280.000		350.000	M
Vervangen lichtmasten 2021	114.667				M
Vervangen lichtmasten armaturen 2021	57.333				M
Vervangen lichtmasten 2022	116.900				M
Vervangen lichtmasten armaturen 2022	58.450				M
Vervangen lichtmasten 2023		119.000			M
Vervangen lichtmasten armaturen 2023		59.500			M
Vervangen lichtmasten 2024			121.333		M
Vervangen lichtmasten armaturen 2024			60.667		M
Vervangen lichtmasten 2025				123.667	M
Vervangen lichtmasten armaturen 2025				61.833	M
Vervangen brug DH019 Woudselaan	296.900				M
Vervangen brug Trekkade/Kerkweg M004	310.100				M
Vervangen Sionsbrug DH021	30.000	352.700			M
Renoveren Hodenpijlbrug S0028	182.300				M
Vervangen Schout-Jansheulbrug (S027)	50.000	510.000			M
Vervangen ophaalbrug Gaagweg S024	160.000				M
Vervangen brug Hoornseweg DH 003	30.000	300.000	1.521.800		M
Vervangen brug S019 Zouteveenseweg			277.100		M
Vervangen brug S020 Zouteveenseweg			202.300		M
Vervangen brug S021 Zouteveenseweg			267.700		M
Vervangen burg DH019 Woudseweg t.h.v. Lookwatering				241.740	M
Vervangen burg DH010 Noordelijke brug Looksingel				93.024	M
Vervangen burg DH009 Zuidelijke brug Looksingel				103.224	M
Bouw nieuwe zoutloods	125.000				E
Verkeersmaatregelen Zouteveenseweg	40.000				M
Onderzoek afwaardering Hoornseweg	35.000				M
Onderzoek doseerinstallaties	25.000				E
Onderhoud Schilpen	25.000				E
Onderhoud Tavenu			25.000		E
Onderhoud Kerktoeren				43.000	E
Herinrichting openbaar groen 2017	25.000				M
Herinrichting openbaar groen 2020	25.000				M
Herinrichting openbaar groen 2022	50.000				M
Aanleg groenvoorziening binnenterrein Centrum Maasland	30.000				M
Kadeverbeteringsproject	117.000				M
Herinrichting openbaar groen 2023		50.000			M
Herinrichting openbaar groen 2024			50.000		M
Herinrichting openbaar groen 2025				50.000	M
Vervangen beschoeiing damwand Rotterdamseweg	40.000				M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2019	90.000				M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2020	200.000				M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2021	62.031				M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2022	350.000				M

Vervangen beschoeiingen/damwanden 2023		350.000			M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2024			350.000		M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2025				350.000	M
Vervanging duiker Baanderheer (M030)			160.000		M
Speelvoorzieningen 2021	70.000				M
Speelvoorzieningen 2022	95.000				M
Speelvoorzieningen 2023		110.000			M
Speelvoorzieningen 2024			110.000		M
Speelvoorzieningen 2025				130.000	M
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2022	149.000				E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2023		149.000			E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2024			149.000		E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2025				149.000	E
Vervangen vrijvervalriolering 2022	230.000				E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2022	90.000				E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2023		90.000			E
Vervangen vrijvervalriolering 2023		230.000			E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2024			290.000		E
Vervangen vrijvervalriolering 2024			230.000		E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2025				142.000	E
Vervangen vrijvervalriolering 2025				230.000	E
Shovel	65.000				E
Vervangen VW Crafter (snipper) 5-VBZ-67	47.700				E
Vervangen VW Crafter 4-VBN-69	42.700				E
Vervangen riooldoorspuitwagen	33.500				E
Vervanging Pick-up Renault Master 2-VNX-01	32.400				E
Vervangen VW Crafter Pick-up V-590-DH			54.000		E
Totaal:	7.556.085	5.098.715	4.333.900	2.307.488	

6. 5. Begroting 2022 – 2025 op taakveld

Programma 1 Vitale dorpen in Midden-Delfland	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten :						
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	1.815.503	844.410	1.047.171	1.049.289	1.051.444	974.145
3.4 Economische promotie	130.583	120.271	119.487	120.995	122.529	124.089
Totaal lasten	1.946.086	964.681	1.166.658	1.170.284	1.173.973	1.098.234
baten:						
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	2.004.605	136.465	634.202	634.452	634.706	555.474
3.4 Economische promotie	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	2.004.605	136.465	634.202	634.452	634.706	555.474
Programma 2 Bestuur en veiligheid	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
0.1 Bestuur	1.591.077	976.239	1.011.544	997.301	1.005.251	1.013.400
0.2 Burgerzaken	1.004.897	983.353	945.172	946.987	950.469	947.960
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.090.988	1.109.152	1.180.894	1.181.077	1.181.263	1.181.452
1.2 Openbare orde en veiligheid	509.576	627.199	381.811	383.577	385.372	387.197
Totaal lasten	4.196.538	3.695.943	3.519.421	3.508.942	3.522.355	3.530.009
baten:						
0.1 Bestuur	11.231	19.400	19.400	19.400	19.400	19.400
0.2 Burgerzaken	214.838	234.832	223.929	200.225	369.410	383.735
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	14.880	20.981	21.338	21.700	22.069	22.444
Totaal baten	240.948	275.213	264.667	241.325	410.879	425.579
Programma 3 Beheer, verkeer en milieu	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
2.1 Verkeer en vervoer	2.061.223	2.904.002	2.878.352	2.974.598	3.189.785	3.315.060
2.2 Parkeren	4.280	35.567	6.956	7.075	7.196	7.319
2.4 Economische havens en waterwegen	129.171	133.545	124.644	126.561	128.510	130.493
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	1.560.571	1.430.724	1.572.849	1.683.678	1.706.046	1.752.516
7.2 Riolering	1.563.745	1.708.298	1.452.059	1.467.010	1.436.267	1.510.371
7.3 Afval	2.454.184	2.411.655	2.466.148	2.451.792	2.449.579	2.498.458
7.4 Milieubeheer	1.054.403	1.042.221	859.810	867.266	878.646	890.296
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	166.849	184.591	207.432	213.821	212.297	213.151
Totaal lasten	8.994.426	9.850.603	9.568.250	9.791.800	10.008.327	10.317.664
baten:						

2.1 Verkeer en vervoer	173.771	135.934	117.637	119.637	121.670	193.439
2.2 Parkeren	4.919	10.685	10.771	10.859	10.948	11.039
2.4 Economische havens en waterwegen	5.660	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	294.820	21.636	21.749	21.864	21.981	22.100
7.2 Riolering	1.878.431	1.882.216	1.744.102	1.756.704	1.770.353	1.815.832
7.3 Afval	2.978.915	2.952.927	2.920.224	2.940.393	2.962.265	3.035.232
7.4 Milieubeheer	0	0	0	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	101.861	135.784	141.892	144.304	146.758	149.253
Totaal baten	5.438.378	5.144.182	4.961.375	4.998.761	5.038.975	5.231.895

Programma 4 Onderwijs	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
4.2 Onderwijshuisvesting	1.000.331	1.148.648	1.172.195	1.021.499	900.576	900.851
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	747.129	828.425	863.848	869.915	877.219	885.147
Totaal lasten	1.747.460	1.977.073	2.036.043	1.891.414	1.777.795	1.785.998
baten:						
4.2 Onderwijshuisvesting	190.845	186.010	186.202	186.397	186.595	186.797
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	133.693	152.203	244.572	144.305	144.035	144.089
Totaal baten	324.538	338.213	430.774	330.702	330.630	330.886

Programma 5 Sociaal domein en welzijn	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
5.1 Sportbeleid en activering	227.452	251.388	228.985	220.187	221.411	222.655
5.2 Sportaccommodaties	633.676	620.913	626.813	636.595	642.466	637.350
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	125.003	150.521	112.071	113.168	114.382	115.666
5.4 Musea	58.567	146.033	96.032	100.178	96.384	94.608
5.5 Cultureel erfgoed	44.345	67.861	89.877	92.478	88.119	85.896
5.6 Media	431.453	379.030	397.489	404.016	410.655	417.406
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	104.028	127.983	109.512	110.889	112.289	113.712
6.2 Wijkteams	632.275	665.210	616.034	621.838	627.741	633.745
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	652.691	554.527	552.827	559.251	565.784	572.427
6.70 Algemene voorz. WMO en jeugd	1.079.166	941.120	907.427	899.635	932.535	943.897
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	2.372.983	2.841.069	2.824.120	2.864.057	2.900.605	2.937.775
6.72 Maatwerkverlening 18-	3.859.611	3.946.578	4.568.112	4.465.316	4.195.316	4.095.316
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	74.708	105.205	73.154	73.154	73.154	73.154
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	416.852	416.970	453.008	454.608	456.236	457.892
7.1 Volksgezondheid	811.788	916.539	978.254	966.360	980.648	995.173
Totaal lasten	11.524.598	12.130.947	12.633.715	12.581.731	12.417.726	12.396.672
baten:						
5.1 Sportbeleid en activering	57.423	55.841	46.451	37.071	37.701	38.342
5.2 Sportaccommodaties	215.049	182.053	183.652	185.252	186.880	188.537

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	18.320	8.130	8.268	8.409	8.552	8.697
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	2.056	2.405	1.334	1.357	1.380	1.403
5.6 Media	0	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	6.023	0	0	0	0	0
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	106	10.592	10.772	10.955	11.141	11.330
6.70 Algemene voorz. WMO en jeugd	109.696	62.945	0	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	128.226	96.336	87.325	87.325	87.325	87.325
6.72 Maatwerkverlening 18-	82.122	0	0	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	26.759	15.200	15.200	15.200	15.200	15.200
Totaal baten	645.781	433.502	353.002	345.569	348.179	350.834

Programma 6 Economische en sociale zaken	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
0.3 Beheer over gebouwen en gronden	107.189	177.440	293.619	160.784	263.067	266.248
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	78.217	222.416	100.935	91.158	82.428	76.884
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	93	712	724	736	749	762
3.4 Economische promotie	65.717	140.398	177.551	165.194	177.839	165.487
6.3 Inkomensregelingen	4.596.116	4.215.517	3.209.423	3.204.990	3.206.563	3.223.791
6.4 Begeleide participatie	189.113	270.172	245.170	245.281	245.394	245.509
6.5 Arbeidsparticipatie	458.141	441.047	343.670	343.683	343.695	343.707
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	129.366	115.759	206.183	206.303	206.485	116.669
Totaal lasten	5.623.953	5.583.461	4.577.275	4.418.129	4.526.220	4.439.057
baten:						
0.3 Beheer over gebouwen en gronden	20.103	20.474	15.744	16.012	16.284	16.561
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	188.624	179.292	182.339	185.439	188.591	191.797
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	830	712	724	736	749	762
3.4 Economische promotie	130.751	63.450	61.718	62.588	62.676	64.381
6.3 Inkomensregelingen	4.396.804	3.307.338	2.187.672	2.489.445	2.491.248	2.493.082
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0
6.5 Arbeidsparticipatie	8.067	0	0	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	4.745.179	3.571.266	2.448.197	2.754.220	2.759.548	2.766.583

Programma 7 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	441.009	716.577	339.237	70.394	70.394	70.394
8.1 Ruimtelijke ordening	622.592	1.317.871	1.520.564	1.433.039	1.053.759	1.055.192
8.2 Grondexploitatie (niet- bedrijventerreinen)	3.860.479	3.971.600	2.088.955	569.396	1.408.634	517.189
8.3 Wonen en bouwen	1.736.146	2.314.182	2.474.516	2.477.588	2.148.582	2.147.662
Totaal lasten	6.660.226	8.320.230	6.423.272	4.550.417	4.681.369	3.790.437
baten:						
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	866.179	716.577	326.854	11.744	11.744	11.744
8.1 Ruimtelijke ordening	31.070	72.616	474.310	458.058	153.546	153.585
8.2 Grondexploitatie (niet- bedrijventerreinen)	3.233.685	3.971.600	1.995.115	315.194	1.154.432	262.987
8.3 Wonen en bouwen	2.505.929	3.199.919	3.521.810	3.509.075	2.743.690	2.739.714
Totaal baten	6.636.863	7.960.712	6.318.089	4.294.072	4.063.412	3.168.030

Algemene dekkingsmiddelen	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
0.5 Treasury	974.286	953.670	924.152	914.174	905.504	898.202
0.61 OZB Woningen	362.280	473.166	385.994	388.762	390.269	392.801
0.62 OZB niet- woningen	0	0	0	0	0	0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	0	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
0.9 Vennootschapsbelasting						
0.10 Mutaties reserves	2.716.483	1.013.333	1.798.561	397.532	397.122	51.705
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	4.053.049	2.446.169	3.114.707	1.706.468	1.698.895	1.348.708
baten:						
0.5 Treasury	3.671.393	3.729.960	3.633.484	3.609.004	3.610.472	3.649.886
0.61 OZB Woningen	3.379.619	3.584.430	3.785.961	3.928.627	4.061.235	4.278.943
0.62 OZB niet- woningen	1.730.349	1.860.646	1.974.839	2.032.203	2.091.332	2.153.647
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	20.787.643	21.516.065	22.748.518	22.595.136	22.938.913	23.388.533
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
0.9 Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
0.10 Mutaties reserves	5.033.772	5.754.311	3.791.525	2.018.414	1.795.521	1.142.803
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	-4.850	0	0	0	0
Totaal baten	34.602.776	36.440.562	35.934.327	34.183.384	34.497.473	34.613.812

Overhead	2020	2021	2022	2023	2024	2025
lasten:						
0.4 Overhead	8.188.296	9.576.829	8.601.663	8.463.369	8.580.975	8.755.277
Totaal lasten	8.188.296	9.576.829	8.601.663	8.463.369	8.580.975	8.755.277
baten:						
0.4 Overhead	279.610	245.822	296.371	300.069	303.830	307.653
Totaal baten	279.610	245.822	296.371	300.069	303.830	307.653

6. 6. Beleidsindicatoren

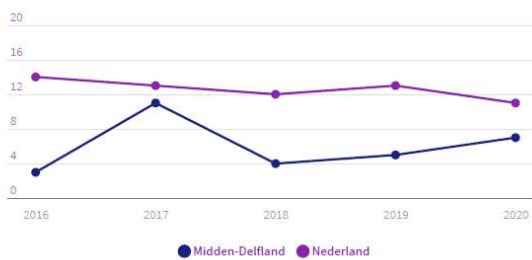

Besluit Begroting en Verantwoording

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

Veiligheid

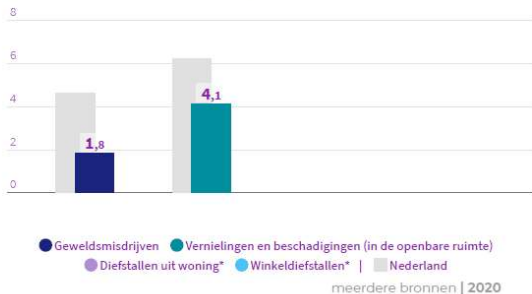
Verwijzingen Halt per 1.000 jongeren

Halt | 2016 - 2020

Misdrijven

Midden-Delfland, per 1.000 inwoners

meerdere bronnen | 2020

Economie

Funciemenging

49,3% Midden-Del...
53,2% Nederland
Meerdere bronnen | 2020

Vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inw/15 t/m 64jr

141,2 Midden-Del...
158,4 Nederland
LISA | 2020

Onderwijs

Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen

0,0
Midden-Delfland

2,4
Nederland
DUO/Ingrado | 2019

Relatief verzuim per 1.000 leerlingen

16
Midden-Delfland

26
Nederland
DUO/Ingrado | 2019

Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

0,5%
Midden-Delfland

1,7%
Nederland
DUO/Ingrado | 2020

Sport, cultuur en recreatie

Niet-sporters

41,2%
Midden-Delfland

48,7%
Nederland
Meerdere bronnen | 2016

Sociaal domein

Banen

per 1.000 inwoners van 15-64 jaar

621,1
Midden-Delfland

795,9
Nederland
Meerdere bronnen | 2020

Jongeren met een delict voor de rechter

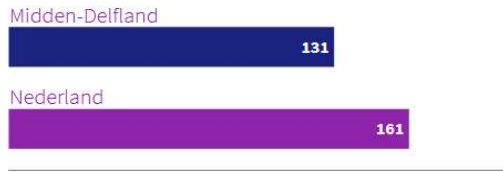
0%
Midden-Delfland

1%
Nederland
CBS Jeurqd | 2019

Volksgesondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval

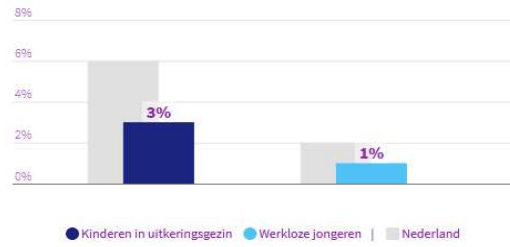
kg per inwoner

CBS statistiek Huishoudelijk afval | 2019

Achterstand onder jeugd

Midden-Delfland

CBS Jeugd | 2019

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

Netto arbeidsparticipatie

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

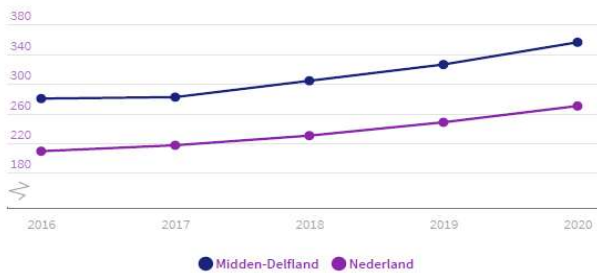
Personen met een bijstandsuitkering

per 10.000 inwoners

Gemiddelde WOZ waarde

x €1.000

CBS - WOZ | 2016 - 2020

Lopende re-integratievoorziening

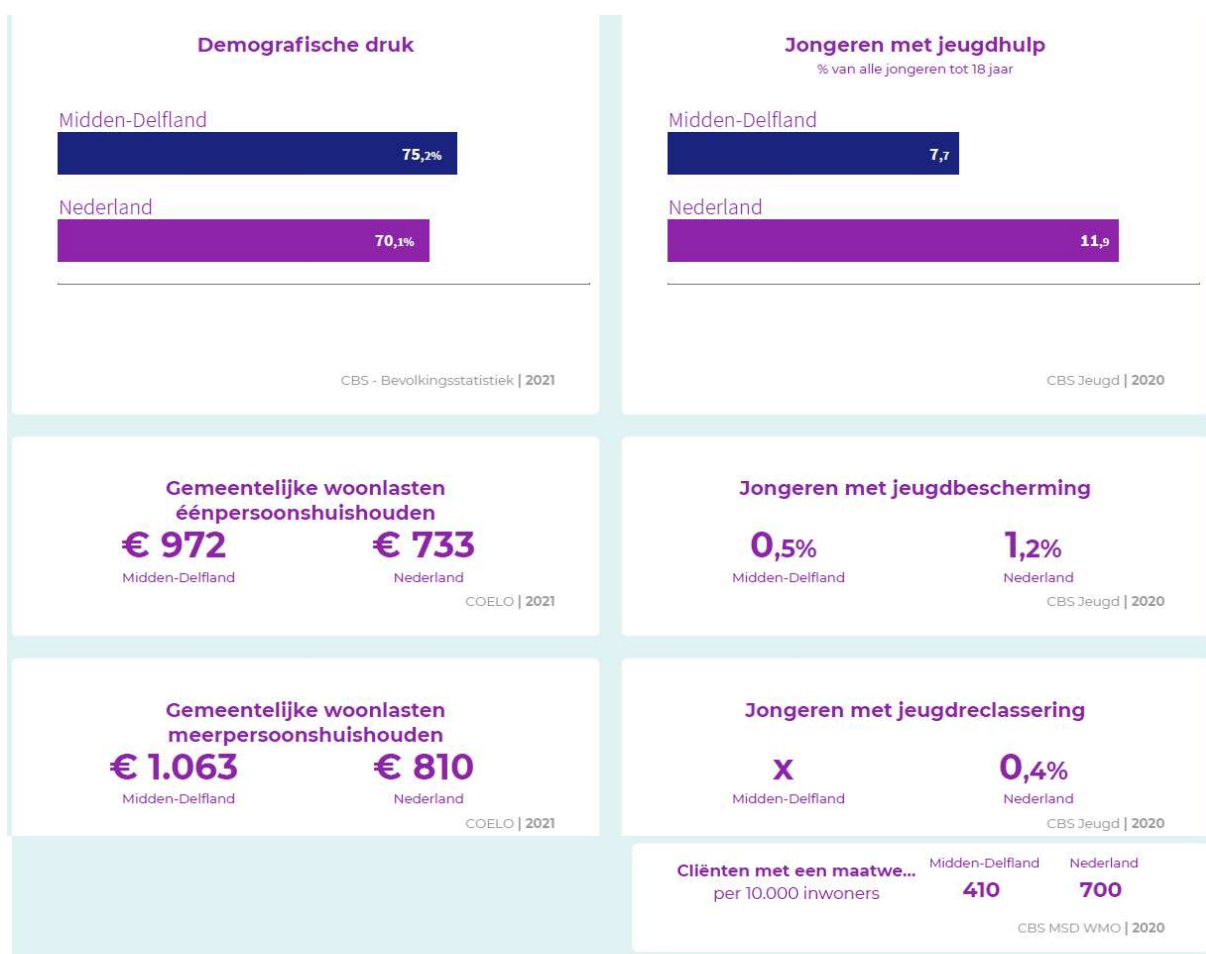
per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

Nieuw gebouwde woningen

per 1.000 woningen

Beleidsindicatoren	jaarrekening 2020	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
formatie (fte per 1.000 inwoners)	8,15	8,10	7,99	7,96	7,92	7,76
bezetting (fte per 1.000 inwoners)	6,77	6,73	7,10	7,07	7,04	6,90
Apparaatkosten (kosten per inwoner)	1.003	983	948	949	941	920
Externe inhuur (kosten inhuur externen als % van totale loonsom + totalekosten inhuur externen)	12%	1%	1%	1%	1%	1%
Overhead (% van totale lasten)	15%	17%	17%	18%	18%	18%